М. ШАПОВАЛ

ЛЯХОМАНІЯ

(НАША ДОБА)

СОЦІЯЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ

НАРИС

В-ВО „ВІЛЬНА СПІЛКА“

ПРАГА – 1931

М. ШАПОВАЛ

ЛІХОМАНІЯ.

Серія соціяльно-політична

М. ШАПОВАЛ.

ЛЯХОМАНІЯ

/Наша Доба/

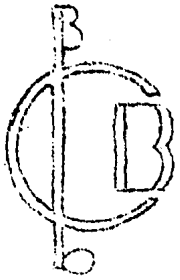
ПРАГА - 1931.

М. ПАПОВАЛ

ЛЯХОМАНІЯ

(НАША ДОБА)

СОЦІЯЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ НАРИС

В-О „ВІЛЬНА СПІЛКА"
ПРАГА 1931

Друковано 300 примірників.

ЗАЗДАЛЕГІДНЯ УВАГА.

"Кто живет без печали и гнева,
Тот не любит отчизы своей"...
Н.Некрасовъ.

Випускаю ці нариси в добі великої моральної і політичної реакції що обхопила українську інтеліґенцію. Українська інтеліґенція після недовголітнього революційного пориву до поступу, заходілась тепер гасити огні, що присвічували українському трудовому народові на шляху його відродження.

Писані принагідно в межичасах иншої праці, ці нариси не рівні стилістичним викладом, але переняті однією думкою: вдарити на сполох, щоб звернути увагу українських трудових мас на істнуючу небезпеку, яку для їх підготовляє - свідомо і несвідомо - більшість так званої української інтеліґенції, що масово кинулась на службу чужим силам, куди силкується потягти за собою й селянство та робітництво, вщіплюючи при тім трудовій масі думку, що рабство й неволя неминучі для неї.

Думаю, що я аж занадто скупчив матеріялів і фактів для обґрунтування своїх тверджень, називаючи при тім річи їх власними іменами, щоб показати свідомішим робітникам та селянам небезпеку в її справжніх розмірах і цим викликати в їх потребу руху, орґанізування, творчости і боротьби.

У мене нема иншої мети, як служення п о с т у п о в і на українському ґрунті, щоб сприяти визволенню України, яке я не можу инакше розуміти, як поступ українських трудових мас на полі духової, господарської і політичної культури або инакше: визволення селян і робітників з культурної темноти, від господарського визиску і політичного гніту, котрі разом обертають моїх братів на рабів, на низчі істоти, що неволю несуть у власних душах.

Скористувавшись здобутками світової соціологічної думки, доповненої власними дослідами на українському матеріялі, розкриваючи механізм рабського виховання трудових мас і роль рабовласників у процесі поневолення трудового люцства, прищеплювати трудовій масі инші думки, збільшувати її позитивне знання про суспільні процеси і при тім викликати в ній инші почуття - гідности, непокірности, обурення, пориву до суспільної революції, до знищення капіталізму з його соціяльними наслідками - так я розумію своє завдання.

Страшно бути сином народу-раба. Страшно жити між рабами, бачучи їх пониження, муки і несвідомість... Страшно що-дня бути між ними, вислухувати їх словесні рефлекси, бачити їх моральне каліцтво, показуване з дитячою наївністю. І коли хто не хоче, не може бути рабом, то нема иншого виходу, як боротись з рабством: і в його обективному виразі панської політики і в його субективному стані - в поведінці рабів. Боротьба з рабством - це боротьба за визволення трудового люду і боротьба проти людей-хижаків, людей-гнобителів. Це зводиться до класової боротьби селян і робітників за визволення. І тому це не відноситься до панства, якому нема чого визволятись, а також до полупанків і підпанків, що хочуть вирости на панів. Тому інтереси і мета сучасної більшости укр. інтеліґенції та інтереси трудової селянсько-робітничої маси є п р о т и л е ж н і і засадничо н е п р и м и р и м і, ведуть до боротьби, незалежно від того, чи це розуміє трудова маса і самі українські інтеліґенти.

Протистоять дві України: панська Україна проти трудової України, зґрая балакучих панків і понура громада темних невольників.

Родився я в Понурій Громаді, жив у ній і служив їй. Хочу послужити їй і цією працею.

І не мир між панською Україною і трудовою Україною хочу нести, а

боротьбу. "Не мир,але меч".

Гірші мої розуміння мабуть викличуть чимало нарікань на мене в колах української інтеліґенції,але це дарма: я ніколи не брав на себе ганебної ролі навіювача солодких снів і спокою укр.панам,полупанкам і підпанкам,що так мальовничо виступають під псевдонімом української "інтеліґенції".

С п р а в ж н я українська інтеліґенція - це ті,що свідомо встають на народну працю,не жаліючи кладуть свої сили на те,щоб пізнати суспільну дійсність і щоб перетворити її в нову,людяну дійсність. Великі укр.інтеліґенти з їх вивершенням - Михайлом Драгомановим завжде силкувались пізнати дійсність,щоб перетворити її,бо одно пізнання без перетворення обертається в розвагу,а одно перетворення без пізнання - в безглузде марнотратство сил. Лише сполучення пізнання з перетворюванням в одну цілість є творенням культури. Хто цим не занятий,той до Інтеліґенції не відноситься,хоч би з яких панських висот позирав на убогий український люд та ще помножував його зубожіння.

З такими я вже давно перестав розмовляти і коли вони будуть висловляти свої "погляди","моральні оцінки","невдоволення" цією книгою, то це мене не цікавитиме. Я їм заздалегідь можу сказати словами поета:

Вибачайте! кричить собі -
Я служать не буду
І до себе не покличу...

Книга моя для Понурої Громади і для тих,що в-досвіта встали на працю для її визволення. І тільки їх думка істнує для мене.

Що ознакою нашої доби я вбяв явище,котре називаю л я х о м а н і є ю - це я оправдую доказами в дальшому викладі.

Це правда,що назва неприємна,але безмірно неприємніще те явище, що під нею криється і загрожує перервати лінію поступу і розвитку нашого народу,силкуючись повторити те, що вже раніш бувало в нашій історії: у б и т и в и з в о л ь н и й і д е а л н а р о д у. Верхні шари на Україні це вже робили раніш - боярство в Галичині, козацьке старшинство на Наддніпрянщині колись перейшли на бік ворога, відкривши перед ним ворота нашої рідної землі.

Не міг я обмежитись тільки критичним розглядом теперішньої суспільної дійсности, виявленої ляхоманством по обидва боки Збруча, а намагаюся окреслити і сучасну міжнародну ситуацію та ширше спинитися над питанням: я к і к у д о ю й т и ?

Тому й ділю книгу на дві частини: Ляхоманію і Нащу Добу,в яких розмежовано викладаю критичний і конструктивний дослід цікавих для мене суспільних явищ. Розуміється строго перевести це розмежування у викладі не можна було, бо пояснити де-які явища можна було лише за допомогою теоретично-соціологічних збочень, які я не раз робив підчас викладу.

Друга частина праці є соціологічним узагальненням усього досліду над суспільною будовою України і спробою критики сучасної дійсности за допомогою висновань з вивчення України принципів,а також і збудування системи української політики. Коли-б ця сторона праці звернула г о л о в н у увагу читачів,то я вважав-би, що мети,поставленої в цій книзі, я досягнув.

Чи не можна було про те саме написати инакше - запитає читач. Не можна. Бо и н а к ш е пишуть тільки ті люде, що зітхають над сумною долею України, але не кидаються в бій проти страшного стану річей, а до цих людей я ніколи не належав, не приятелював з тими молодими і здоровими,що нарікають на лихоліття, але в бій з ним не йдуть і не підуть. Лицемірство вважаю за одну з тяжких психичних хвороб, особливо небезпечну у соціялістів, що часто безпідставно претендують на роль " кращих людей".

Без-печальне і без-гнівне фарисейство громадського діяча є зав-

жде ознакою моральної гнилі, що спонукає людей до відомої дипломатичної символістики, якої недопускаю у своєму викладі, кажучи до кінця т у правду, яку бачу, і т а к, як її бачу.

Тому й виступаю проти течії, в якій пасивно пливе більшість української інтеліґенції, знаючи,що основною її рисою є: смирною овечкою тущює коло насильника-ворога і вовком кидається на тих,що працюють на українському полі, фізичної зброї при собі не носячи.

Передбачаю,як вона поставиться до цієї спроби закликати Трудову Україну на бій з ляхоманством, але що-ж...

Драгоманів справедливо взяв для себе девіз з Ернеста Ренана: Le moyen d'avoir raison dans l'avenir est,à certaines heures, de savoir se resigner a être démodé - щоб перемогти в будучині, треба тимчасом мати терпець побувати не в моді. І ті,що с п р а в д і хочуть перемоги Трудової України на це відважуться.

Товаришам,що допомогли мені видати цю працю, сердечно дякую.

М.Ш.

15 листопаду 1931 р.

З М І С Т К Н И Г И:

ЗАЗДАЛЕГІДНІ УВАГИ I

ЗМІСТ КНИГИ 3

КОЛИСЬ І ТЕПЕР /вступні уваги/ 5

I. РЕАЛЬНА ПОЛІТИКА 23

I. Що таке політичний реалізм . . . . . "
2. Український політичний реалізм 25
3. Реальне обличчя 27
4. Во імя самостійности і державности 30
5. Про державність без соборности 3I
6. Боротьба за права наших меншостей . . . . . "
7. "Соборність нації" 33
8. Державність чи гайдамаччина 47
9. "80% еміґрації" 72
I0. "Коли уряд УНР буде в Київі" 75
II. "Мова конґресів" або документи салонного реалізму. 78
I2. Реальна політика ляхоманства 88

II. ГАЛИЦЬКА ЛЯХОМАНІЯ 94

I. "Нова ера" I890-I895 р.р. . . . . "
2. Найновіша "нова ера" I0I
3. Реліґія і церква I08
4. Українські церкви і поневолення народу . . . I20

III. ВОЛИНСЬКА ЛЯХОМАНІЯ I34

I. Орґанізація зради . . . . . "
2. "Реґіональні цінности" I44

IV. ТИПОЛОҐИЧНА ПРИРОДА ЛЯХОМАНІЇ. I54

I. Знову "Prəvda vitĕzi!" . . . . . "
2. Як треба плазувати I62
3. Московський реґіоналізм I70
4. До типолоґії мякунів I76

V. ТЕОРІЯ МОРАЛІ I84

I. До поняття моралі I85
2. Право і суспільні спільноти I90
3. Процес утворення норм поведінки I9I
4. Мораль до "свого" і "чужого" 200
5. Етика спеціяльних ґруп 204
6. Національна етика 2I4

VI. ПОЛІТИЧНА ЕТИКА ЛЯХОМАНСТВА 22I

I. С.Петлюра,як етична постать . . . . . "
2. Моральне обличчя петлюрівців 237
3. Оцінка петлюрівщини 26I

ЗАКІНЧЕННЯ 274

ВІД ВИДАВНИЦТВА 283

КОЛИСЬ І ТЕПЕР

/ вступні уваги/.

...“у Хмельницького не було ніякого політичного виховання. Коли йому удавалася справа, він плутався і не знав, що робити далі. Одного й того часу він завязує дипломатичні стосунки в 3-4 супереч них напрямках і ніде не доводить їх до кінця. Це показує, що культура народу тоді стояла дуже низько, що нарід був не готовий до політичного життя; він не розумів ще, що він може зробити власними силами. Коли нарід ішов проти поляків, то тільки інстинктивно, яко проти своїх гнобителів, бачучи, що йому дуже погано живеться під їх кормигою. Треба знати, що поставити замість поганого, треба принципів, які нарід мусить виставляти в своїй боротьбі. Той, хто стоїть на чолі повстання, мусить знати всю суму бажань свого народу.

...“Коли ми подивимося, яку силу дав Хмельницькому нарід і як він скористувався з свого становища, ми мусимо признати повну недотепність його в справах політичних. В таких справах мало значіння має сила фізична, треба сили моральної, треба мати ясний ідеал, щоб нарід здолав осягнути свою мету, инакше сам нарід віддасть себе власними силами на поталу ворогам. Раз культура не приготовила до того, щоб жити самостійно, він нічого не зможе зробити”.

Проф. В. А н т о н о в и ч /“Бесіди про козацькі часи”, ст. 94-95/.

В цих поглядах В. Антоновича є цілком не звичні для української інтеліґенції думки: розвінчання Б. Хмельницького, як політика, і вказівка, що некультурна маса визволитися не може до того часу, доки не підніметься культурно. Некультурні політично провідники нічого не можуть зробити, коли народ дасть їм до роспорядимости свою величезну політичну силу, а некультурний народ не зможе стати самостійним, коли навіть повстане.

І все ж Хмельницький - “великий гетьман”, як люблять висловлюватися тепер всякі інтеліґенти-політики: і теперішні гетьманці, і теперішні націоналісти, і петлюрівці. Читаючи недавно “Богдана Хмельницького”, що вийшов з під пера проф. М. Грушевського, як частина останнього виданого тому з його “Історії України-Руси”, присвяченого Хмельнищині, я був увесь час під вражінням характеристики Хмельницького, зробленої проф. В. Антоновичем: розумів я, що доба Хмельницького дуже далеко одійшла; що вона в усій своїй реальности навіки зникла; що наша сучасність є цілком инший світ, але чомусь боляче-соромно дивитись на ту добу, коли орудував Хмельницький і на цю постать. Чому ж хвилює нас ота далека доба - чужа нам своїм виглядом, культурою, побутом, ідеолоґіями, технікою? Чужа вона, але й близька своїм внутрішнім людським змістом: переживаннями радости й лиха, стражданнями живих людей, інтриґами, зрадами, погромами і тим фатальним, з чого виросла ще більша неволя народу і наша сумна доля. Антоновичова загальна характеристика Хмельницького цілком покривається з тією, що випливає з багатющого матеріялу зібраного Грушевським.

Як фатально вплинула постать Хмельницького на трагичний провал революції, на долю народу, на дальшу долю України! Людина, що найбільш глибоко переживала дві ідеї в р. 1648-49 - п а н і Ч а п л и н с ь к а і в і р н і с т ь п о л ь с ь к о м у к о р о -

л е в і - опинилась на чолі революційного народу! Безжалісна була доля народу,що пхнула його під провід шляхтича душею і тілом Хмельницького,озлобленого через особисті справи і в цій своїй злобі активного,рухливого,відважного чигиринського сотника,що ненавидів не так режим,не так політичну систему,як к о н к у р е н т і в і особистих ворогів,проти яких він виступив,викликаючи народні маси на бій проти поляків і католиків. І треба ж було,щоб вибух ненависти стався о д н о ч а с н о в пригнобленої маси і в ображеного шляхтича! Пани-хмельничани,запорожці і селянська кріпацька маса - ось три сили тодішньої революції,що сполучились ненавистю в один рух,але проти різних обєктів і во ім'я різних цілей: пани-хмельничани хотіли урівноправнення з польськими панами,козацтво - привілеїв козацького стану,кріпаки - визволення від панщини,а Хмельницький - помсти. Пожежа охопила край і стала історичною.

Динамичною силою революції стало с е л я н с т в о, передовою ж організаційною та ідеологічно-керовничою - п а н с т в о. Селянство билось і постачало матеріяльну частину,запорожці метушились, організували,агітували,а пани к е р у в а л и. І в цім джерело дальшого розпаду.

Хмельнищина,як "ідеологія" була по суті ворожою українському народові: вона садовила своє панство на шию селянству,яке викидало польських панів. Спеціяльну услугу робив Хмельницький церквам і монастирям: обдаровував їх землями і кріпаками,а натомість одержував пропаганду духовенства на свою користь і пиху. Духовенство нарекло його й "Богданом",в захваті від класової солідарности, вдячности і лести. Селянство ж нарекло його в о р о г о м: "бодай тебе,Хмель-Хмельницький,перна куля не минула". Народня кріпацька маса відповіла прокляттям Хмельницькому,як виразникові інтересів п а н с т в а. Класово-панська політика Хмельницького з г у б и л а тоді Україну і колосальні жертви народньої маси зробила даремними: притиснутий ненавистю народної маси, Хмельницький мусів шукати нових союзників і знайшов їх... у панській,деспотичній Москві.

Просто гидко читати,як Хмельницький і його поплечники-пани з першими посольствами до Москви посилали прохання про закріплення за ними з е м е л ь н и х м а є т к і в з кріпаками. Хіба це не блискучий доказ,що Хмельнищина була чисто-класовою і панською справою,а не "визвольним рухом"! Боротьба селянства проти польського панства була в и з в о л ь н о ю і н а ц і о н а л ь н о ю справою українського народу,але не Хмельнищина,що стала нещастям України.

Характерно й те,що до московського царя Хмельницький ставився, як і до польського круля перед тим: як раболіпний п і д д а н и й. Скріпившись в диктатурі над Україною,Хмельницький закінчив свою політичну "творчість" достойним себе актом: вважаючи Україну за свій м а є т о к, добився від камаріллі вибору,ще за свого життя,свого 16-літнього слабоумного синка за гетьмана!

Почав боротьбу з-за пані Чаплинської,скінчив свою діяльність маєтком для слабоумного хлопчика. В мотивах,в цілях його стремлінь так переважає о с о б и с т и й момент! Він не знав, що хлопчик та ще й слабоумний н е м о ж е керувати життям великої країни,але все ж хотів,щоб гетьманом був малий Юрко: в цім так і виблискує погляд,що Україна - його м а є т о к, якого батько передає в спадщину синові.

"Не був політично вихований"- називає його проф.Антонович. Так,це є,але ж він був вихований настільки,щоб добре з н а т и, що взагалі молодий хлопчик до керування Україною не надається,

тим більш,що хлопчик ще й слабоумний. При чім же тут виховання Хмельницького,коли рішає к л а с о в и й і н т е р е с п а н а, що володіє маєтком? Найбільш вихований політично пан є пан: його вчинки диктуються класовим інтересом,при чім виховання грає роль чинника,що керує в напрямі найліпшого забезпечення ц и х інтересів,а не суспільних. Що вчинок Хмельницького був фатально-деструктивний,руїнницький навіть для його власного класу,для українського панства - це очевидно: він заложив основу д в о є в л а с т я,яке згубило відносну самостійність,і в своєму історичному результаті, через страшну межиусобицю,яка вибухла по смерти Хмельницького,привела до повного панування чужинців над Україною і до того занепаду,який ми бачили недавно ще своїми очима. Боротьба Виговського і Юрка Хмельниченка логично мусіла вибухнути. Вона вибухла,роскол між панами обернув Україну в киплячий казан,політична сліпота завжди нападає людей,заражених емоціями і при тім інтелектуально політично-примітивних. Старшинство було вже з де-яким досвідом керовництва,але не настільки великим,щоб розуміти напр. фатальність вчинку Хмельницького для добра і будучности того ж панства. В двоєвластії корінився роскол,який став передумовою горожанської війни,яка і привела до поділу України між Москвою і Польщею.

Політична вузість Хмельницького і його однодумців розбила не тільки українську народну революцію,але знищила й історичну будучність українського панства,яко пануючого класу. Хотів цього Хмельницький? Розуміється,ні. Навпаки: він деклямував часто про інтереси "отчизни",під якими розумів в першу чергу інтереси свої особисті,потім свого класового оточення,але не далі.

Що Хмельницький іменно таку фатальну роль заграв для панства - це добре розуміє проф.Антонович,але... і проф.Антонович вказує на народню кріпацьку масу,на її некультурність,нерозуміння справ, як одну з умов політичної катастрофи. Де і коли на світі кріпаки і раби були культурними і розуміли політику? Вони відчували б і л ь, вони с т р а ж д а л и, вони кидались в боротьбу,вони приносили безчислені жертви,але вони не могли і не можуть розуміти політики, як техніки керовництва суспільними процесами. Техніка керовництва може вирости лише з практики,а хіба раби мали коли-небудь таку практику? Ніде й ніколи. Тому народня маса грала і грає і буде грати роль ударної сили,але керовництво ударами належалось і буде належатись лише тим,хто в даній суспільній формації є релятивно більш практикований в суспільно-політичній техниці.

Проф.Антонович висловився у передсмертній своїй праці /Записка про скасування заборон на укр.слово,друкованій в "Записках" Укр. Наук.Т-ва в Київі,кн.III/,що "народность єта /цеб-то українська, МШ/совершенно лишена государственнаго инстинкта; она не только не составляла отдѣльнаго государства,но добровольно отклонила сбразованіе такового даже в тот моментъ,когда историческія обстоятельства давали на то возможность" /цеб-то в половині XVII століття/.

Дивовижно! Учений історик в XX ст.пише про "державний інстикт", начеб-то орґанізація держави є виявом і н с т и н к т у, вродженої властивости колєктивизму. Бджоли,оси,терміти і ин. тварини будують свою "орґанізацію" і н с т и н к т и в н о, цеб-то несвідомо. Оскільки ж держава /а це установлено/ є явищем і с т о р и ч н и м, то вона не могла і не може зявлятись,як вияв інстинкту. Дивовижно, що природа ніби творить одні народности з "державним інстинктом", а другі ні. Коли учений історик навіть в XX стол.пише про "державний інстинкт",то що ж могли "учені" з доби Хмельниччини знати про методи державного будівництва!

Зрештою,у я к о ї ж "народности" зовсім не було державного інстинкту на Україні? Керувало Україною панство,державну орґанізацію робило воно,а трудова закріпаччена маса в цім участи не брала і тому не могла "добровільно отказаться" від своєї державности. Не можна відмовлятись від того,чого нема. Українське п а н с т в о відмовилось від державности,не відчуваючи в собі сили справитись з відпором народних мас,які це панство тоді саме закріпаччувало і мало закріпаччити. До остаточного завершення і оформлення процесу закріпачування треба було на Україні аж 130 років,коли з іменем гетьмана Розумовського звязався цей момент.

Класова боротьба на Україні за Хмельниччини була причиною,чому п а н с т в о відмовилось від своєї державности во імя пансько-кріпацьких інтересів. "Народність" і "державний інстинкт"тут не при чім. Де-які історики тепер часто згадують в своїх публіцистичних вправах про українців - "татарських людей",що колись воювали проти галицько-волинської державности,щоб оборонити свою свободу.

Ось що пише один з сучасних "істориків" про роль с т е п і в українських:

> "Степи сусідували з хліборобською Україною там,де зачиналася княжа чи то козацька держава. Вони були побоєвищем між Україною і ордами і через те були мало залюднені. І цей степовий пояс не належав властиво ні до кого,ні до української держави,ні до орди. Це був так званий в нашій історії "невтральний пояс",де мешкала людність,яка не признавала ніякої державної влади.
>
> Через те непризвичаєння до ніякої влади /!/ та й взагалі до ніякої орґанізації /!/,зродили тип українця,який не міг бути пожаданим чинником для ніякої української держави якою вона не була-б. Такі типи українців не могли тому погодитися не тільки з чужою,але навіть з українською державою і коли прийшли татари,то вони з а ц і н у т о г о,щ о т а т а р и н е в т р у ч а л и с я д о с а м о в р я д у в а н н я, воліли платити данину татарам,ніж слухати української власти. Це так звані в нашій історії "татарські люди". А найгірше було те,що такі погляди переносилися від степової людности на хліборобську Україну і ці то "татарські люди" вже на хліборобській Україні причинилися багато до розвалу,як Київської,так і козацько-української держави. І в тім лежить дуже шкідливий вплив степу на історію України".
>
> /О.Т е р л е ц ь к и й: "Вплив природи на історію України",накладом Т-ва "Просвіта"у Львові, 1930р., ст. 51-52/.

Такі знання поширює в народі львівське Т-во "Просвіта" в добі великої революції XX століття! Що-ж це за знання?

Перше - винуваті зрештою українські с т е п и. В одним випадку природа зле зробила,не давши нам "державного інстинкту",а в другім... давши нам степи,які остільки ворожо настроєні до української власти,що поважно здеморалізували людність,яка на їх жила і "не належала властиво ні до кого". Людність очевидно й існує для того,щоб комусь належати: або українській власти,або принаймні татарській орді,але ж степ спричинився до того,що ці люде належали тільки собі. Чи це є "пожадане"? Ні,це був тип українця, "який не міг бути пожаданним чинником для ніякої української держави, я к о ю б в о н а н е б у л а". Отже можуть бути україн-

ці,що взагалі... "непожадані"...

Друге. Ці "непожадані чинники" властиво зруйнували і київську і козацьку державу,ведучи агітацію між хліборобською людністю України,що краще самим рядити собою,ніж би на тобі мали їздити не то що татари,але навіть "українська власть".

Третє. Степи до того здеморалізували цю людність,що вона дійшла в своєму руйництві до того,що вважала с а м о в р я д у в а н н я для себе за краще,ніж би слухати українську власть,цеб-то феодалів,рабовласників з Галицько-Волинського пашалика галицьких князів.

Подумати лише - який брак "державного інстинкту" в наших колишніх степовиків! Їм було до вибору одно з двох: або самоврядування,жадної власти,жадної організації /і це-що дадини татарам/, або кріпацтво,батоги,7 день праці на тиждень на своїх рідних панів,в перспективі бути програним в карти,з обовязком,щоб дочка, сестра степовика виконала панське jus primae noctis і т.п.

Отже справа ясна: всі вигоди на стороні другої можливости,а все-ж таки степи до того здеморалізували бідолашних наших степовиків,що вони вибрали перше і в своїй зухвалости,дичині,політичній примітивности навіть збройно виступали проти великих будівничих української держави - галицьких феодалів!

За це ж "наша історії" прозвала їх презирливо "татарські люде". Бо вони просто були не гідні носити імя українця та ще й такого,що слухає української власти і цим виконує свою державно-будівничу функцію.

Ціною с а м о в р я д у в а н н я та ще релігійної свободи і соціяльної незалежности /відсутність кріпацтва/ степовики стали зрадниками "нації",допустившись вчинку просто Юдиного - бились проти рідної української власти,яка їм обіцяла аж такі добра, як скасування самоврядування,заведення кріпацтва,jus primae noctis батоги,здирство,знущання,продавання татарам і туркам,як це робили пізніше і Хмельницький,і Хмельниченко,і П.Дорошенко і ин.

Просто жах! Добра наука де-яких "істориків"?

Ці ж татарські люде вигадали про Хмельницького ганебну "думу": "бодай тебе,Хмель-Хмельницький,перша куля не минула". Це буквально натяк на те,що "татарські люде",якими було все селянство,бажали смерти своєму рідному гетьманові. Подібно вони вели себе і за Мазепи: вони т і к а л и в степи,в Туреччину,на всі чотирі вітри,щоб тільки не слухати української влади,не робити на панів,не лягати під батоги і взагалі,щоб не підтримувати "української" держави,яку будував "великий гетьман".

Мазепа видав універсал /яке щастя!/ про смертну кару для втікачів,що тікали від своїх рідних панів,в своїй сліпоті не розуміючи,що кріпацтво,послух панам є ніщо инше,як національна державна справа.

Це тема велика і важна,бо й за наших часів народна,гайдамацька чернь замість слухати своєї рідної влади... подибала за московськими большевиками.

Це є очевидним доказом з одного боку - шкідливого впливу степів,з другого - повної відсутности державного інстинкту,через що народність українська "добровольно отклонила образованіе" своєї власної держави.

За наших часів роль "татарських людей" виконала на думку одного з сучасних філософів української історії... Українська партія Соціялістів-Революціонерів:

> "Українські с-ри розбурхали українське село нечуваною в історії демагогією,звертаючи увагу тільки на соціяльний

бік справи".

/Газета "Час" у Чернівцях, 22.II.1931р.,ч.701/.

Хіба це не роль степовиків,що колись деморалізували "хліборобську людність" України?

Що вони робили?

"Українські ліві партії вміли тільки руйнувати с т а р е і то так ґрунтовно,що не мали часу і змоги подумати про будову нового".

Та де-там! Вони і не хотіли думати про державу:

"Діячі Центральної Ради зовсім не хотіли відродження української в і й с ь к о в о ї в л а с т и, боялися його і всією силою противилися. Тоді уважали,що регулярної армії не потрібно,бо революція проголосила "самоозначення націй".

А результат цього?

"Демаґоґією ще нігде ніхто держави не збудував. А наші с-ри на чолі з Микитою Шаповалом були класичними взорами тої шалюючої демаґоґії"

..."Бездонне море глупоти і політичної дичі - отсе характеристична черта політиків наших с-рів в 1917-20 роках, того примітивізму не позбулися вони і донині".

/"Час",1931р.,ч.701/.

В суті річи - це ніщо инше,як повна відсутність у с-рів державного інстинкту,а оскільки українські соціялісти революціонери походять з степової України,то це очевидний деморалізаційний вплив степів. Сумно це все,бо оскільки степи діють постійно,як сила природи,то очевидно ми не позбудемося нашої жалюгідної долі аж до того часу,доки цілком не позбудемося степів. Результат і в нових часах був той самий:

"Не можна обвинувачувати большевиків,що вони ішли на Україну,коли там була порожнеча безладдя,анархія"...

/"Час",ч.701/ бо українські ліві партії вміли тільки руйнувати старе і то ґрунтовно... Це все написала що-денна газета "Час" в Чернівцях /22.II,1931,ч.701/,цеб-то орґан національної думки людей,що мають державний інстинкт і бажання завести військову власть. Щоб Україна не загинула в руках с-рів,то краще,що прийшли большевики і врятували від анархії. Державно-національна газета прийшла до цієї милої думки шляхом державного думання.

Від київських і галицьких князів,до гетьманів,від гетьманів до нашого часу,як бачимо,була одна лінія в державних будівничих, а инша - в степовиків,запорожців,гайдамаків і демаґоґів с-рів.

Так що філософія нашої історії зводиться до боротьби цих контрастів: проти людей з держаним інстинктом ідуть люде,що не мають державного інстинкту. Проти "великих" ідуть малі.

"Великий Богдан","великий Мазепа" аж до "великих" Петлюри, Петрушевича і Скоропадського - це один напрям,а гайдамаки,беручи збірно всіх руїників,- це другий напрям.

Питання про "велич" є важне. То байдуже,що леґенду про "велич" Хмельницького утворювали пани,записували канцеляристи з військових канцелярій в своїх "діяріушах",а за наших часів розтрублювали цю немудру писанину,насичену брехнею і лестю,наші "історики",потомки козацької старшини і попівства,що і тоді й тепер творять "верхню верству".

Ця робота "істориків" є основою так зв.національного виховання,яке з таким науковим блиском провадять теперішні орґанізації, вроді "Просвіт" і ин.військових канцелярій української дрібно-буржуазної черні,що складається з панів,полупанків і підпанків,цеб-то

так званої "української інтеліґенції".

Нам важна роль леґенд,як суспільного чинника: чи це леґенда про "велич" Хмельницького,чи про "велич" Мазепи,чи "Йосапатову долину",чи "ґенерала Полуринського" /наш римського/- все одно леґенди рухають людьми. І не байдуже - куди вони рухають.

Коли й тепер прапорщики,військові канцеляристи що вбачають велич не то-що в полковникові,а навіть в капітанові,пишуть "діяріюші",то вони так само утворюють леґенди про своє начальство,як і колишні канцелярійські самовидці.

В польських таборах культивуються"леґенди"не то про Петлюру,а навіть про... А.Лівицького.

Для кожної миші нема дужчого звіра за кота.

Студії над Хмельнищиною та її епіґонами привели мене до критичної переоцінки нашої страшної минувшини - гетьманщини,і навчившись розуміти колишню гетьманщину,я почав розуміти і її теперішнє обличчя в так зв.рухові української дрібної буржуазії,що н е з ц і б н а піднятись по-над "світоглял" гетьманщини і инших проявів соціяльного єства проти-українських елєментів внутрі українського народу.

З гетьманщинами я покінчив колись - ще 30 літ тому назад і не раз виступав проти неї в українській літературі /і політичній боротьбі/.

Зі становища українського селянина,я писав ще р.1913-го

> "У нас нема предків,гідних пошани,а негідні пошани - нам непотрібні. Так,у нас нема достойних предків ні з XV, XVI,XVII,XVIII віків.
>
> Різні хами - розбійники гетьмани,полковники,сотники,черниці,козолупи і шинкарі і инші созґателі нікчемности,руйники нації,запроданці і гнобителі своєї свободи - хай собі спочивають в могилах забуття. І все сміття їхнього життя, вся рухлядь їхня і зброя нам в тисячу разів менш потрібні, ніж сучасний брік-а-брак. Культуру наших предків,в образі київських і инших ґравюр,вінеток,заставок і тп.,сміло кидаємо в піч...
>
> Вийшовши з нетрів українського села,глянувши в просторінь минулого,вкритого цвіллю віків,я можу лишень одно сказати: н і ч о г о в с п а д о к в і д п р е д к і в н е д і с т а в - н і і м е н и, н і м о в и, н і н а у к и, н і г р о м а д с ь к о г о л а д у... Я лише був кріпаком,ввержений н и м и на послугу і м, і перепроданий в нову Кафу в невольники. Мої предки разів кілька програвали мене,селянина,в карти один одному і вимінювали на собак.
>
> Встаю,щоб знайти своє імя,утворити собі мову,літературу, науку,форму кращого і ідеал справедливого життя!...
>
> /"Порожнє місце",друк.в "Українській Хаті" 1913, ст.305-306/.

Майже 20 літ назад пронеслись бурею в моїй душі ці слова. І що-ж,треба їх змінити? Ні,сучасність скріпила в мені погляд на класову природу суспільства і за допомогою цього погляду ми краще розуміємо сучасність і минувшість.

Але головно: кожне покоління мусить краще розуміти свою сучасність.

Між сучасністю і минувшістю мусить бути спільність і то чимала з огляду на систему чинників,яка діяла тоді,і яка діє тепер.

Передовсім, так звані п р и р о д н і чинники: чи вони змінились на Україні? Ні, не змінились. І космичні чинники - сонце, тепло і холод, звук і електричність, і всякі невидні промінні діють тепер, як діяли і тоді. Географичне положення України не змінилось. Клімат, вохкість, поверхня землі, розподіл земель і води, ґрунт, зміна дня і ночі... все те саме. Фауна і флора та сама.

І люде: мають ті самі фізико-анатомичні прикмети - отже ті самі п о т р е б и рухають ними тепер, як рухали тоді: потреба розмноження, живлення, пізнання, самоохорони, розваги, спочинку і ин. ... Навіть соціяльно-історичні чинники майже не змінились: структура сел і міст майже та сама. Хіба що число українського великого панства змінилась - тепер його менше, за те дрібного панства більше. А торгівля, як тоді, так і тепер в руках жидів і поляків на західних землях, в руках жидів і московських панів /останне продукт історії від Хмельниччини до наших днів/на Наддніпрянщині.

Інтелект, почуття, воля, як тоді, так і тепер були і є основою суспільних здобутків, орґанізації і поведінки. Так хіба багато змінилось? Змінились способи задоволення потреб, але не самі потреби. Побут, ситуація, світова культура змінились, але не стимули поведінки людей. Ритм задоволення їх инший, оскільки соціяльно-психична орґанізація инша. Тому є зміни, але не такі, щоб не можна було установити подібностей в поведінці людей.

Дуже змінилась Европа і тому потік ідей і впливів з неї на Україну инший по змісту, але український народ змінився мало.

Ще в 1917р. на Наддніпрянщині було 71% н е г р а м о т н и х українців. І тепер на Волині 80% неграмотних, в Галичині коло 60-65%, на Підкарпатті 65%, на Буковині і Бесарабії мабуть більше. А за гетьманщини було инакше? Поширюється якусь непровірену леґенду, що тоді були "всі гарнотні", було більше шкіл. Про грамоту не то що селян, а інтеліґенції можна судити по тім, що називають наші історики тодішньою "літературою", яку ми назвали б скудоумним чорнокнижництвом. Господарська техніка змінилась в хліборобстві мало: тодішні і теперішні селяни працюють майже однаково. Прийшла чужа промисловість - це так. Міста змінились, але міста на Україні тепер ще менше "наші", ніж тоді.

92% укр. народу тепер ще займаються хліборобством і тп., 6% - пролетаріяту, 1% - ремісників. Нація стала ще більше "сельською", робочою, бо з неї перейшло по містах величезне історичне панство - одна частина в москалі, друга в поляки, третя в угорці, четверта в румуни і ин.

Тоді вищим шаром українського народу було панство-поміщики, а інтеліґенція - духовенство і урядництво, тепер поміщиків укр. майже нема, а "вищим" шаром є дрібне урядництво і попівство, підпорядковане чужонаціональному панству. Що у инших народів є с е р е д н і м шаром, те у нас - в и щ и м: урядництво, попівство, вільно-фаховці - загалом жменя дрібної буржуазії. Козацьке панство і "інтеліґенція" не було панством у повному цього слова розумінні - аристократією, воно було низчим шаром панства, цеб-то в сучасному розумінні "середнім поміщицтвом" і дрібною буржуазією. Отже, з погляду соціяльної типології теперішній і тодішній "вищі шари" мають де-що спільне /спеціяльно що-до "інтеліґенції"/, а тому спільність мусить бути і в політиці і в моралі.

І вона є.

Це дуже кидається в-вічі власне в области політики і моралі. Повна ідейна і політична залежність тодішньої і теперішньої інтеліґенції від чужих держав і панів просто вражає: так звані "орієнтації" цвіли тоді й тепер якраз в шарі інтеліґенції. Пригадаймо:

Хмельницький - це татарська орієнтація,а потім московська. Татарська орієнтація розбила Хмельниччину під Мілявою,а московська зруйнувала Україну! Виговський - польська орієнтація. Хмельниченко - турецька,московська і ще якась. Петро Дорошенко - турецька,Брюховецький - московська,Мазепа - шведська,Орлик - турецька і шведська,Тетеря - польська,Самойлович,Скоропадський,Апостол,Розумовський - московська. Наш час приніс ще нову орієнтацію - німецьку. Витворюється ще французька,румунська,чеська. Буяють по старому московська і польська,але занепали татарська,турецька,шведська.

Рухливіший шар українського народу,- чи тоді,чи тепер н е у я в л я є внутрішніх сил українського народу і не може збудувати якоїсь ідеологічної концепції на основі українських даних,а все уявляє укр.життя,відродження,визволення,як функцію сусідніх або дальших держав. Цей вияв політичного "думання" свідчить про більшу чи меншу з а л е ж н і с т ь, а через те й а с и м і л я ц і ю української інтеліґенції з чужими суспільно-культурними системами.

Звідціль і проекція в уяві мас того відступництва,що означене термінами: н е д о в і р к и, п о т у р н а к и, н е д о л я ш к и, п е р е в е р т н і, п е р е к и н ч и к и, п а н с ь к і п р и х в о с т н і і т.н. Чи не характерна ця термінологія минувшини!

Але ж це термінологія до певної міри і теперішня: хіба нема недоляшків і полонофілів /ляхоманів/,перевертнів і москвофілів,перекинчиків і прихвостнів угорських,чеських,румунських,германофілів і инш.

Ці терміни показують на важне явище - політичне п е р е к и н ь ч и ц т в о - це відсмо. Соціологічно воно є явищем циркуляції індивідів з однієї скупини до другої: від ледви політичного контакту аж до повного злиття з чужими скупинами.

Цей перехід відбувається по кількох лініях:

І. По п о л і т и ч н і й л і н і ї - вливання українців в чужі партійно-політичні формації; про це свідчить як свіжий факт на Волині,де 8 українців "обрані" до польського сойму по списку безпартійного блоку /ЬБ - партія маршала Пілсудського/,так і часті випадки зливання українських ґруп на Підкарпатті з чеськими, раніш з угорськими; недавній факт злиття "русинської соціял-демократії" з чеською на Підкарпатті,масове голосування і вступання в румунську партію цараністів на Буковині і Бесарабії /псевдо-селянська партія/свідчить про те саме; зливання українських"боротьбистів"і "незалежних соц-дем." з московсько-большевицькою партією на Україні,а в Галичині з польською,на Підкарпатті з чеською - свідчить про те саме.

Про те саме свідчуть і факти закладання ріжних ґрупок спеціяльно для обслуговування чужих політичних концепцій. Така в Галичині "партія праці" для обслуговування большевизму,таємне "Брацтво української державности" для Польщі,тепер новий "Український Союз"на Волині п.П.Певного, "Трудовая Партія" на Підкарпатті для чехів і росіян,"Земледельческій автономний союз" для угорців і росіян /це"перекиньчицтво в квадраті"!/

Інші ґрупи,коли явно не зливаються,але за те мають "орієнтацію" і часто не платоничну. Українська радикал-демократична партія є основою петлюрівщини,цеб-то польської орієнтації чи ляхоманства.Союз хліборобів-державників - німецька орієнтація. Під ріжними "громадськими" масками діють чехофіли,румунофіли навіть прихильники католицької політики Ватикану виступають,як партії.

І вже творяться инші ґрупи,напр.в Канаді "Союз українців-британських громадян" або союз "самостійників"/замаскована петлюрівщина/.

2. По л і н і ї п р о ф е с і й н і й: українська соціял-де-

мократія на Підкарпатті зливається з чеськими союзами,укр.соціял-демократія в Галичині заховує перебування укр.пролетаріяту в "єдиних проф.союзах"/польських/;на Рад.Україні укр.пролетаріят в "єдиних проф.союзах" московських і українці-комуністи це заховують.

3. По г о с п о д а р с ь к і й л і н і ї - тут менше проявів "зливання" з "єдиними" і тп.орґанізаціями чужинців,бо й економична орґанізація українців взагалі дуже слаба,але й тут характерні факти вже є: на Волині українські кооперативи злилися з польським кооперат.союзом,виступивши... з українського.

4. По к у л ь т у р н і й л і н і ї - злиття лиш в більшости не добровільне,але є факти й добровільного: на Підкарпатті спочатку чеські школи були порожніми,але тепер вже наповнені укр.дітьми,яких зручно заманює "горячими сніданками","поясами","штанцями" і тп.навіть чеський Червоний Хрест. В Канаді і Америці українці не ставлять ідеї забезпечення своїх культурних потреб,як національної меншости,але загально примиряються з думкою про потребу... асиміляції,при тім і не підозріваючи,що цю думку зручно вміплюють окремі,куплені чужим капіталом аґенти-українці,що ведуть пропаґанду національного самогубства і запевняючи,що через 25 літ вже українців там не буде,бо... такий "закон життя",хоч цей самий закон чомусь не діє в Канаді що-до французів,а в Американ.Сполуч.Держ.вах-що-до поляків і чехів,а в цілому світі - що-до жидів і то майже 2000 літ. В пресі лише на Рад.Україні виступають охоче українці з чужинцями,в инших областях - ніби цього не помітно,за те тут діють иноді продажні укр.орґани,що зручно ведуть аґітацію на користь того чи иншого пана. "Тризуб" і "22 січня",хоч і в Парижі,але польські орґани,"Українська Нива"на Волині те-ж. "Праця","Рада","Нові Шляхи"- пробольшевицькі орґани,як в Берлині "Укр.Прапор". В Канаді орґанізація анґлійців-капіталістів утримує цілий "кущ" орґанів : "Канад.Фармер","Канад.Українець",і ще "New Canadian"/укр.орґан анґлійською мовою і за анґл.гроші/. Є ще й инші орґани,що продають "свою думку" за чужі гроші і на користь чужої справи.

5. По .л і н і ї р е л і ґ і й н і й - церкви українські на услугах чужих ідей. Греко-католики обслуговують спеціяльно політику Ватикану. Незалежних укр.релігійних орґанізацій майже не має. Ідея укр."автокефальної"церкви не має ширшої підтримки.

Явна і тайна пропаґанда служення чужинцям довлі буяє,так що українці,що стоять проти чужинецьких концепцій ще не можуть похвалитись своєю перевагою над иншими!

Яка тоска жити в такий час,коли кругом чуєш пропаґанду,яка продиктована з чужих установ і канцелярій! Українською мовою,мовою поневоленого народу,здається,більше проповідується ідей рабства, ніж ідей свободи. Найвиразніше вихрують між українцями ідеї перекиньчицтва на користь московську і польську. "Москвофільство" незалежно від його течій,є фактом всеукраїнським: від Попрату до Кубані виключно маси українців "москвофільствують або політично,або культурно,або релігійно,або національно,або по всіх лініях разом. "Полонофільство" або ляхоманія є фактом переважно наддніпрянським. Чехорумуно-мадяро-анґло-фільство - це поки що локальні явища та й людви чи вони виростуть у явища всеукраїнські - це може відноситись хіба що до Анґлії на випадок "подій".

Асиміляційні процеси йдуть своєю течією,як наслідок панування чужинців,але треба здріжняти свідомо-волевий процес п е р е к и н ь ч и ц т в о від стихійної а с и м і л я ц і ї. Перекиньчицтво обнюплює всі факти свідомого переходу в чужі ґрупи і починається вже з так зван. с в і д о м о г о с п і в р о б і т н и ц т в а чи к о н т а к т у і виливається ідеологично чи орґанізацій-

но. Від перекиньчицтва треба одріжняти простий контакт,який не має ані ідеологичного,ані орґанізаційного свого виразу.

Який конкретний зміст п е р е к и н ь ч и ц т в а - покаже весь дальший виклад,але загалом можна сказати,що обєктивним наслідком перекиньчицтва є розпад колективів,розпорошення,взаїмне поборювання,колотнеча і руїна в тих націях,де окремі частини заражені в тій чи иншій стадії перекиньчицтвом. Найвищим виразом його з р а д а, як волево-свідомий акт,і асиміляція перекиньчиків,як соціяльний наслідок.

Страшним багном стає життя національности,коли одна її частина знаходиться в стані переходу в склад другої. По аналоґії це саме буває з кожною скупиною людей,коли в ній утвориться течія в користь, а потім і за перехід до другої о д н о р о д н о ї ґрупи, напр. партійної і реліґійної. Скажім,"опозиція" в партії,задумуючи перехід до другої партії старається спочатку підпорядкувати політику ц і є ї партії інтересам д р у г о ї, а згодом і потягти цілу партію в склад нової. Те саме і з ґрупами реліґійними,взагалі з ідеологичними ґрупами. Розуміється,найбільш драматично відбувається розпад національности - ґрупи й найдавнішої,звязаної єдністю мови і ин.

Людскість поділена на основні формації - м о в н і, які заклались вже давно і мають складну систему чинників-звязків,напр.,територіяльних,господарських,культурно-історичних. По степені небезпеки розпаду національне перекиньчицтво є найгрізніше явище в суспільній диференціяції.

Головно,що в цім діють класові інтереси,коли їх напруження досягає сили біологічного стремління. З історії Спарти відома та страшна доба,коли земельні реформи зачепили "стан посідання" аристократії-ділдичів і погляньте,які війни при помочі чужинців вело спартанське панство проти свого краю. Інтервенції і війни йшли одна за другою.

На класовому ґрунті розпалась і стара Україна. Галицьке боярство і гетьманська старшина в ріжних добах і умовах перейшли на бік чужих,пануючих народів,открившим цим ворота українських міст для чужинців і... ось сотні років наслідки цієї зради не могли бути ліквідовані.

В нашій історії сталось грандіозне перекиньчицтво пануючих укр. класів і цим утворено той характер соціяльної структури,який є фатальним для укр.народу: чужі міста стали паном над українськими селами,де живе 92% нашого народу.

Вивчення перекиньчицтва для нас має першорядну вагу: доки не будемо знати характеру того процесу,що звемо перекиньчицтвом,доти не опануємо ним і не визволимось. Вся проблєма зводиться до вивчення поведінки людей і її чинників,спонук: чому і як діють люде в ріжних ситуаціях? Це питання не розвязується умозорно-спекулятивно,а тільки соціологічним дослідом. Оскільки українська публіцистика незвичайно убога своєю аргументацією,то нам не діждатись розвязки питання доки не витвориться кадр соціологічно-освічених людей,який перегляне і українську історію і сучасність науковим методом і освітлить причиновий звязок в поведінці людей і ґруп.

Це треба робити,про це треба ширити думку,бо насувається доба занепаду,инакше - доба панування ворожих визвольній справі настроїв укр.інтеліґенції,яка підносить голову з усе що далі більш реакційними планами,вироблюваними нею в постійному контакті з чужинцями. Дрібно-буржуазна інтеліґенція на Великій Україні стоїть цілком на службі чужинцям,а західно-українська ще трохи опинається,але й тут вже зростають угодово-перекиньчицькі настрої,що загрожують розлитися повінню зрадництва.

Оскільки зменшиться активність трудових мас, остільки збільшиться перекиньчицтво інтеліґенції.

Передбачаючи такі можливости, оскільки вся сума чинників сучасної ситуації не зміниться, ми повинні поставити питання ясно і отверто.

З цим питанням я зустрівався давніше, але через недостаточну підготовку не міг собі пояснити, чому люде так роблять. Наприклад, р.1913 я мусів був виступити з статтею "Культ зради". Приводом до того були виступи проти українського руху людей "українських": А. Савенка, М. Родзянка, Скоропадського, В. Шульгина, Неіжмака, Макогона - депутатів Думи і Д. Пихна - з Держав. Ради, а з другого боку виступи в захист українського руху з боку росіян: Мілюкова, Родічева, Дзюбинського, Керенського, Іванова, Александрова, Шінґарьова, Петровського, Бур'янова і навіть єпископа /Красноярського/ Никона.

Чи не вражає вас це протиставлення призвіщ: з одного боку "українці", що захищають підстави рос. самодержавія, націоналізму і ворожости навіть до одного імени України, а з другого - чужинці, москалі, що виступили в захист України. Гидко було читати, як голова Думи М. Родзянко, заявивши себе потомком запорожця, безприкірно-гнусно виступав за асиміляцію українців. Так само "потомок гетьмана" Скоропадський. Який контраст до морального занепаду цих українців, - роля поступових росіян, що боронили український народ від його ж представників! Тоді я писав:

> "Виступ чужинців в оборону українського народу - це поличник, докір тому народові, що недорікою в 27 міліонів голов сидить по степах і хуторах України: пословілими дурними очима лупає на світ божий, не вміє не то-що оборонити себе, а навіть слово сказати, зойкнути з болю, що не вміє навіть вмерти, а догнивае... по містах, містечках, селах, хуторах, дихаючи смородом і трупною гнилизною в світ здорових людей, посилає в Думу своїх власних ворогів, що сидять там чорноротим кодлом і кують на його слова і думку кайдани. Боже, який сором"...

Клас панів, витворений Хмельниччиною за 130 літ орґанізував дике кріпацтво на Україні ціною втрати власної держави - за допомогу Москва одібрала від панів владу і всю Україну. Це через 130 літ московські поступовці почали вже боронити український народ від русифікаційного натиску його панів, що з шкури лізли, запевняючи, що українського народу нема.

Коли б українські історики простежили історію к л а с у, що захопив владу в старій Україні під проводом Хмельницького, то перед наши розгорнулась би цілком инша картина, ніж та, яку малюють всі богданохвали. З другого боку, повинно було б написати історію українського селянства, від Хмельниччини до наших днів, щоб освітлити і показати історію справжнього українського народу. Тако ж була б це картина того, як українська "інтеліґенція" душила народ і постійно продавала його ріжним панам.

Лише реалістично писана історія могла-б говорити дійсну правду життя.

Це була-б історія перекиньчицтва українського панства і страждань українського селянства і лише б з неї ми побачили, як багато с п і л ь н о г о між теперішністю і давньою минувшиною і як мало в нас сталось змін, як мало ми поступили вперед, як нудно-одноманітно тягнуться сірі дні нашого історичного істнування, яку фатальну ролю грає дрібно-буржуазна інтеліґенція - "вищий шар" українського народу.

Така історія була-б потрібна не для самого цього "вищого шару",

а як підручник життя і політики для основних груп українського народу - селян і робітників,як дороговказ для виходу їх з неволі від москалів,поляків,жидів і...української інтеліґенції,що виконує роль першого торговця українською долею.

В своїх визвольних змаганнях український народ повинен покінчити в першу чергу з "українською інтеліґенцією",як окремою групою,що бере на себе роль "заступати Україну". Заступництво це є нічим иншим, як продажою України,чимсь подібним до торгівлі "живим товаром".

Коли говориться про інтеліґенцію і її роль в суспільному процесі,то з дрібно-буржуазного шумовиння лунає крик,що ось то у нас є Шевченко,Драгоманів,Франко,Грушевський,Коцюбинський,Кобилянська, Л.Українка то-що. В цім треба розібратись: зовсім ці люде не належуть до тієї "інтеліґенції",про яку я говорю. Це творці культурних цінностей і в основній своїй ролі - творці свідомости українського народу. Це люде,що є громадянами України,але це не та інтеліґенція, що протиставляє себе народові. "Інтеліґенцією" є ота маса людей,що одірвана від землі і фізичної праці бореться за істнування обслуговуванням потреб панства. Ця "інтеліґенція" культурних цінностей не творить /і не споживає/- вона промишляє всим щоб жити; живе,щоб промишляти. Історичних цілей собі не ставить і їх взагалі не розуміє. Вона просто живе і промишляє,урядує,механично виконує функції чи урядовця,чи попа,чи учителя,чи газетчика,чи професора,чи адвоката,лікаря,інженіра,політика то-що. Це люде,що не здібні утворити підприємства,орґанізувати людей і машини,комбінувати матерію в нові форми. Ні,вони прислуговують всім,хто їм платить. Це люде, що продають не лише свою працю,але й совість.

Це є особливий рід промисловости,продукти якої не товари,а услуги,або з певною натяжкою можна сказати - услуги,що обернуті в товар. Це не справжня велика буржуазія,що звичайно орґанізує індустрію,обмін,транспорт товарів,що взагалі орґанізує і веде незвичайно важну частину економичного процесу в суспільствах,а це дрібна буржуазія,що промишляє своєрідним циганством,коли так можна висловитись: вона услуговує і при тім торгує услугами,сумлінням і аґітацією. Вона продає панам своє уміння аґітувати - дурити трудову масу,виховуючи її для служби панству. Це те,що народ називає п і д п а н к а м и. Колибу нас була справжня буржуазія,то це не було-б таке лихо,як підпанки,що є "верхнім шаром" народу. Справжня буржуазія все-таки щось орґанізує,творить,виконує важну суспільну функцію,але дрібна буржуазія самостійної функції не виконує. І селянство і робітництво виконують важні функції,а дрібна буржуазія скрізь метушиться в ролі панського попихача і пригінчого над народом. Це не поміщик,а "економ",не капіталіст-промисловець,а його управитель, не купець,а його аґент,не керовник,а служащий,не начальник,а урядовець. Це той "середній",що стоїть по середині між трудовою масою і панством,як панський посіпака.

Він у нас є "вищим типом" тому,що одірвавсь від народу,став вище його...на службу панові. В революції він кинувся в політику.

Так само було в Хмельниччині. Тодішні урядовці,аґенти,"офіціялісти" українського походження при польських панах - це вони кинулись в Хмельниччину,коли появились запорожці і народ повстав,руйнуючи польську систему. Українська аґентура,що обслуговувала польську систему - вона склала "провідні кадри" Хмельниччини,вона стала на Україні,одірваній від Польщі,верхнім шаром, с т а р ш и н с т в о м і,зустрівшись з відпором народної маси,над якою коверзувала по колишньому,вона злякалась і...повела Україну під Москву. Дрібна буржуазія,колишні польські прислужники і не могли мати жадної державної ідеї,тому їм добре було йти під Москву,де був "порядок" і

відкіль вона могла одержати допомогу для здійснення "Литовського Статуту",цеб-то репродукувати польську соціяльну систему на Україні. Від Хмельницького до Розумовського включно вона боролась за здійснення "Литовського Статуту",цеб-то за привернення панщини. І вона досягла своро,ціною переходу в московський табор і відмови від своєї державної ролі. Типові її представники - їх скільки вгодно: від Хмельницького до Гр.Полетіки,до в Катериненській комісії зі захватом захищав право панів на автономне користування панщиною, згідно з Литовським Статутом.

Їхні потомки в науці тепер завзято захищають тезу,що Литовський Статут є памятником "українського права". Подивіться,з яким жаром вони десятками років досліджують цей "памятник" колишньої форми рабства українського. Їх не обурює з м і с т того памятника,а важно їм те,що їх предки панували над українським народом.

Їх десятки тисяч метушаться по містах,прислуговуючи чужому панству і репродукуючи панську ідеологію,яку вони проголошують за "науку","реальну політику","право","мораль","релігія" і т.п.

Ніяких цінностей не творять,лише поширюють панську ідеолсгію автоматично навколо себе,ламаючи психіку народної маси.

Це та "інтеліґенція",що робить гармидер на українському політичному торжищі. Тому,що нема ще української народної політики,то "інтеліґенція" удає,що вона веде народну політику. Коли маси за недавньої революції вийшли на сцену,то "інтеліґенція" негайно п е р е в е р н у л а с ь в прихильників мас,але коли маси опинились в неволі,то послухайте,як тепер "інтеліґенція" ганить народну політику! І "утопія" і "фантазія" і "анархія" і "глупота" і "гайдамаччина"!

Тепер "інтеліґенція" допомогає чужому панству керувати Україною, продаючи свої услуги новим господарям. Ось про цю "інтеліґенцію" я й кажу: треба з нею покінчити,з її ролею "верхнього шару",з її "провідництвом" в політиці.

Розуміється,це не лехко зробити,бо не можна висувати однієї частини "кращої" інтеліґенції замість "гіршої" - всі частини гірші в умовах капіталізму. Замінити - це значить прийти до класової самоорґанізації с е л я н с т в а й р о б і т н и ц т в а, до повної незалежности селян і робітників від інтеліґенції,до життя власними силами в політиці,економиці,культурній области.

Треба це поставити на чергу дня.

Бо надходить історична небезпека: і н т е л і ґ е н ц і я п р о д а є У к р а ї н у ч у ж о м у п а н с т в у. Коли народня маса не стане на ноги тепер для с а м о о р ґ а н і з а ц і ї, то за якийсь час буде вже пізно: Україна погрузне в нове рабство на довгі-довгі часи. Золота визвольна мрія буде осміяна українською інтеліґенцією і чужим панством. І Україна ступить на шлях індіян і инших народностей,які гинуть без надії на відродження.

Може я говорю "безпідставно"?

Ні,фактів є досить,щоб поставити на чергу дня питання про п е р е к и н ь ч и ц т в о і з р а д у інтеліґенції. Фаза захорування вже поважна: орієнтації і угодовство. За цим звичайно приходять інші фази,які завершуються Яремами Вишневецькими,Скоропадськими,Родзянками. Цей процес починається Хмельницькимиа кінчається Скоропадськими. За нашого часу ці категорії вже діють по всіх лініях.

Вони навіть про себе голосно говорять.

Перечитуйте їх писання: Шульгини,Крушельницькі,Хомишини,"Тризуби","Нові Шляхи" і "Нові Зорі" вже у з а с а д н ю ю т ь п е р е к и н ь ч и ц т в о.

Вони це так ще не називають, але вже "орієнтації", "реальна політика", угодовство - лунають, а це ж і є перші ланки того ланцюга логічних трансформацій, які кінчаються перекиньчицтвом і зрадою: Яремою Вишневецьким, Скоропадським і т.п. "неїхмаками".

Симптомів є чимало і документів те-ж. Про один документ подібного сорту і поговоримо далі, розглядаючи "діяльність" однієї з перекиньчицьких течій - петлюрівщини або ляхоманії. Цей документ називається: "Державність чи гайдамаччина"- брошюра п.О.Шульгина.

За нею ми розглянемо і інші "орієнтації": виразником однієї з їх є місяшник "Нові Шляхи" під проводом п.Антона Крушельницького, другої - "Нова Зоря" під проводом О.Назарука чи точніще - римської курії з її аґентурою на українських землях. На громадському полі діють вже шайки, ватаги "промисловців" з інтеліґенції, що промишляють з торгівлі "живим товаром", своїм політичним сумлінням і... долею народу.

Час грізний.

Тепер вже активізм проти ворогів загально засуджується українською інтеліґенцією всіх таборів. Варт було пожалити кілька скирт польській шляхті, як з усіх боків інтеліґенція засичала: п р о в о к а ц і я, п р о в о к а ц і я. Польський наїзд в-осени 1930р. на українські села поставлено в п р и ч и н о в у з а л е ж н і с т ь від палення скирт.

Як реаґувала українська інтеліґенція на польський наїзд: одна частина звернулась до поляків з благанням припинити карання, обіцяючи самим навести порядок між собою і припинити палення скирт, а друга... почала скрізь захищати Польщу.

Третя ж не благала поляків і не захищала, а протестувала. Це була далеко м е н ш а частина укр.інтеліґенції, але підкладка і мотиви протестаційної акції не у всіх були такі безсумнівні і чисті, щоб можна було ними захоплюватись.

Безумовно настав грізний момент.

Читаючи твір п.О.Шульгина, весь час пригадується фраза М.Драгоманова, сказана при иншій нагоді: і як може рот людський вимовити таку мерзоту! Рот людський може вимовити мерзоту - доказом цьому брошурка п.Шульгина, в якій він пообіцяв сказати в с ю п р а в д у про український полонофільський рух, якого він є один з представників.

Що ця брошурка незвичайна, видно вже буде з вступних мотивів її, які я постараюсь передати власними словами п.Шульгина.

"Тяжко вести політику на еміґрації"-починає п.Шульгин: "Тяжко ж працювати через те, що мораль певної частини наших політичних кол, тих саме, що творять, так мовити, "спозицію", надзвичайно понизилась. Ніколи нам ще не доводилось мати діло з таким брудом, як тепер".

Що тим, від чійого імени п.Шульгин каже "нам", доводилось мати діло з брудом - цьому охоче віримо і знаємо, що й доводиться їм мати діло з брудом і ще доведеться, але п.Шульгин удає, що він говорить про когось иншого.

Нечувана сміливість у людини, яка знає, що їй безкарно минеться всяка балаканина - тому він заговорив не більш, не менш, як про... мораль в політиці.

"Політика мусить прагнути до людського добра"- це правильно, але чи політика п.Шульгина має це на увазі? Ні, він сам далі каже, що ні, проголошуючи протилежну тезу: "політика - річ жорстока". "Коли ж вона робиться брудом, то винні в тому самі люди, які гадають, що в політиці "все можна". Ні, політика, коли вона позбавлена високої моралі, ніколи не приведе ні до чого справді великого.

І це правда, але ж... люде, які вважають, що "все можна" - це петлюрівці і ми це доведемо з документами в руках, тому ми й певні, що петлюрівщина, як не довела, так і не доведе ні до чого справді великого, опріч одного: великого злочину перед Україною. "Політика, якій бракує елемента моральности, веде тільки до загибелі, руїни, катастрофи"- пророкає п. Шульгин. І це правда. Все правда, що ми навели з виразів п. Шульгина, опріч одного: п. Шульгин не признався, що все це відноситься до діяльности петлюрівщини, як безжалісна кваліфікація.

В яку позу все-таки становиться цей чоловяга! Він передчуває, що слова про високу політичну мораль в його устах є знущанням з терпеливости українських людей, він знає добре і "високу мораль" петлюрівщини, але став в свідомо-брехливу позу моралісту, яка йому менш ніж кому відповідає, тому й висуває зараз же перед своєю уявою якусь неморальну постать, котра на його слова скаже "наївність" і може "дурниця". Він, передбачаючи це, побожно зітхає: "Далеко ще нам до ідеалів Драгоманова і Масарика".

Кому це "нам"? Петлюрівцям? Ні, п. Шульгин орудує способами ввічливости тих культурних дикунів, у яких не прийнято, вважається за неввічливість називати щось своєю власністю, коли хто запитає: чий це кінь або що. Тоді власник коня відповідає тому, що спитав: в а ш. Це значить, він фактично сказав "мій". Так і п. Шульгин: далеко нам до ідеалів і т.д. Це він говорить не про себе і своїх петлюрівців, а про всіх инших українців.

Ну, а петлюрівці близько стоять до ідеалів Драгоманова і Масарика? Як далі побачимо, п. Шульгин власне "думає", що високу мораль в політиці втілюють петлюрівці.

Ні, ми не назвимо слів п. Шульгина про мораль в політиці ані наївністю, ані дурницею. На титул своєрідної невинности наївняків він і не заслуговує і не претендує. Ми просто скажемо зараз, а доведемо з документами в руках далі, що п. Шульгин говорить просто і свідомо н е п р а в д у: ні він, ні його колеґи в дійсности і не думають про потребу моралі в політиці, в дійсности називають моральних людей наївняками, а мораль дурницею.

Хто стежить за "політикою" п. Шульгина, той знає, що він не такий наївний, щоб вбати про ідеали Драгоманова і Масарика, за мораль в політиці, цеб-то за те, що в засаді суперечить петлюрівщині, полонофільству чи - по юмористичній термінології п. Шульгина - реальній політиці. І це друга тема п. Шульгина - реальна політика, яку він ототожнює з п о л о н о ф і л ь с т в о м, з віддачею західних земель сусіднім державам, з відмовленням від соборности України. Одначе він одного цурається: назви "полонофілів", якою їх загально охрещено. Як побачимо з розгляду "програми реальної політики", яку подає п. Шульгин, то можна згодитись, що "полонофіли" - це дійсно назва не відповідна: для людей, що не уявляють визволення України без Польщі, що захищають Польщу з собачою вірністю, що маніякально все зводять до категорій польського і анти-польського, як одержимим хворобливою пристрастю найбільш відповідна назва - л я х о м а н и.

Розуміється, п. Шульгин про це не хоче думати, а пропонує, щоб їх називати... "західниками".

Для людей, що зріклися з а х і д н и х земель, що мислять категорією п р о д а ж у /п. Шульгин далі так просто і висловлюється: лише цією ц і н о ю, цеб-то зречення західних земель можна... досягти державности за Збручем/, що активно захищають Польщу п р о т и української боротьби, назва "західники" є найменш прилична. Це все одно, коли б кат прохав перемінити на Вішальника або Катюженка.

Подумаєш - які вони "західники"!

Західниками у росіян називались Герцен, Бакунін, Оґарьов, Чернишевський і інші.

З українців західники були Драгоманів, Франко і ин., хоч так себе й не називали /але називалися "европейцями української народности"/. І російські і наші західники боролись за вищі м о р а л ь н і і к у л ь т у р н і досягнення західно-европейської цивілізації, з чим у їх було звязано ідею оновлення і визволення людства, визволення поневолених трудових мас і націй, ідея суспільного перевороту і орґанізації на засадах соціялізму во імя ідеалу братолюбія і гуманізму - цієї найвищої моральної засади людського співжиття. Тому справжні, заслужені і знамениті західники стали на служення поневоленим трудовим масам і п р о т и їх гнобителів. Назва західника в цім розумінні є почесна.

І ось до неї простягають руки... п.п.Шульгини, Лівицькі, Р.Смаль-Стоцькі, Лотоцькі і тп. буржуазно-реакційні, клерикальні ненавистники ідеї визволення трудових мас, вороги соціялізму, прислужники польського фашизму і шляхти!

Люде, що зреклись західних земель України, площею 200000 квадр. кілометрів з 8 міліонами українців, поневолених в трьох "західних" державах - ці люде... західники!

Назва хіба що підходяща з погляду територіяльного розмаху політично-торговельної діяльности "Торгового дому Шульгин, Лівицький і К^{o}".

Вони з а х о д я т ь з чорного ходу до всіх любителів українського політичного "живого товару" - і роблять відповідні заходи тому західники.

Опріч цього брошурка п.Шульгина ставить ще завдання для петлюрівщини: захищати права українських меншостей. Зрікшись їх в користь "західних" держав, не вважаючи можливим втручатись у "внутрішні справи" цих держав - петлюрівці все ж ставлять питання про "захист" їх, а на ділі захищають П о л ь щ у проти української боротьби. Постановка цього, як і инших питань, є лише гарматною підготовкою до головної справи, яку петлюрівці ставлять: соборність нації без державної соборности навколо... "уряду УНР". Опріч прямої служби, яку п.Шульгин виконує своєю брошурою для Польщі, він ще ставить пастку на українських наївників: коли вони прочитають слова, що петлюрівці за "соборність нації", то може не оріжнять ідеї державної соборности від ідеї "соборности нації" коло п.Шульгина і К^{o}.

Оце головні справи, які обговорює п.Шульгин, ставлячи питання про м о р а л ь, р е а л ь н у п о л і т и к у, з а х і д н и ц т в о, "с о б о р н і с т ь н а ц і ї" і п о т р е б у п р и п и н е н н я "г а й д а м а ч ч и н и" п р о т и П о л ь щ і.

Питання важні, але коли за їх рішення береться п.Шульгин та ще замість рішення персоніфікує мораль, реальну політику, західництво то-що в своїй ґрупі, в орґанізації ляхоманства, то це навіть не тиха закулісна гидота, а просто вулишний скандал.

Подумати лише: політична мораль - це те, як роблять петлюрівці-ляхомани, реальна політика - це їх відданість польській шляхті і фашизмові, західництво - це орієнтація на Варшаву і через неї на тих, на кого орієнтується Варшава!

Що це: обрахунок на безкарність чи моральний ідіотизм?

Це ознака великого політичного занепаду і морального спаралізування української реакційної інтеліґенції, що вже стоїть на передодні якогось нового злочину перед Україною.

"Ми хочемо висвітлити п р а в д у - підкреслює п.Шульгин - і тим сприяти оздоровленню атмосфери, яку створюють ріжні небезпечні і авантюристичні елементи нашого суспільства".

Це нас інтересує: коли-б п.Шульгин хотів узагалі щось висвітлити, то це ще було-б так-сяк, а то він обіцяє висвітлити якраз п р а в д у.

Добре! Почути від п.Шульгина п р а в д у, знаючи його звички і знаючи, якому він ділу служить, це може бути справді щось оригінальне і навіть пікантне. А тим часом перед уявою стоять постаті Хмельниччини, історична колишня зрада українських панів і підпанків, що діяли логічно в згоді з своїми класовими інтересами, працюючи на загибель України.

Певний паралелізм є.

Поведінка української реакційної інтеліґенції різних напрямів /і петлюрівщина в тім числі/ свідчить, що логика її класового становища тягне її ще глибше на дно занепаду, ще тісніше на службу чужому панству, ще гостріше проти інтересів трудових мас.

Щоб побачити, що і як, потратьмо наш недоторий час /однаково дарма гинемо на чужині/ на знайомство з п р а в д о ю п.Шульгина і політикою ляхоманства - це буде, думаємо читачам на користь.

I. РЕАЛЬНА ПОЛІТИКА.

Ми - реальні політики.

О.Шульгин /"Держ.чи гайдамаччина"/.

I. ЩО ТАКЕ ПОЛІТИЧНИЙ РЕАЛІЗМ.

Політичний реалізм - це є стремління людини пристосувати свою політичну поведінку до конкретної дійсности. Само слово "реалізм" походить від лат. r e s - річ, предмет. Тому всякі виводні з його слова несуть в собі предметне, річеве розуміння дійсности. Політика, як супільно-орґанізаційна ліяльність, є ніщо инше, як методичний вибір з а с о б і в для досягнення поставлених цілей.

Одначе політика, як розуміння суспільної дійсности, є постановкою двох систем думок: а/системи ц і л е й - головної, другорядних, допомічних і б/систем з а с о б і в для їх досягнення. Ціль і засіб - це є дві логічні категорії політичного думання, тому не може бути політичної праці, коли одна з цих категорій точно не означена.

Оскільки наші ц і л и є проекцією наших п о т р е б, бажань, спонук, то поставнока цілей взагалі є справою лекшою: "заговорило" почуття - і ми зараз же говоримо словами про його, ставимо ц і л и.

Коли ми голодні - перняті почуттям голоду чи точніше: коли заговорить інстинкт живлення - ми переймаємось цим і мова наша переповнюється словами, що означають в ріжних варіянтах одно - бажання їсти, їжу. Читаючи в газетах дописи і статті про настрої на рад.Україну, ми часто зустріваємо фрази "всі говорять тільки про їжу". Це значить, що домінантою в переживаннях і в поведінці людей там є інстинкт живлення.

Коли людину охоплює інстинкт розиноження, то все це проектується в системі словесних і рухових рефлексів, які значуть одно: "любовні" переживання.

Не раз переживаємо напружене бажання пізнати дійсність /в психології його називають "інтелектуальним почуттям", а в літературі "надхненням"/ - це загострене виявлення інстинкту пізнання, який диктує нам своєрідну поведінку, а в де-яких людей перемагає инші інстинкти, через що люде на ціле життя відмовляються від всяких вигід во імя пристрастного задоволення інстинкту пізнання. "Мученики науки" - це люде, охоплені цією пристрастю, що ставить їх проти громадянства, рискуючи головою чи в боротьбі з громадянством чи иншими перешкодами.

Коли людина охоплена інстинктом особистого збереження, то вона стає тим, кого ми називаємо еґоїстами. Протилежно - виявлення соціяльного інстинкту веде до жертвеного альтруїзму.

Незвичайно сильні виявлення інстинкту гри виростають до афективного служення мистецтву - музика, малювання, різьба, театр, спів, танець і ин. - це часто розливається повінню.

І коли инші інстинкти діють - те ж саме: вони стають керовниками нашої поведінки перш над усе тим, що вони ставлять наш ц і л и. Вони означують /детермінують/ складний ланцюг наших вчинків, який ми звемо п о в е д і н к о ю. Одним з родів поведінки є п о л і т и к а.

Коли нема цілей, то не може бути і поведінки, направленої до їх досягнення, не може бути поведінки, як з а с о б у до цілі. Поняття ц і л и і з а с о б у функціонально залежні, нерозривні: коли міняються цілі - то міняються й засоби. Цілі диктуються нам почуттями /"потребами", інстинктами/, а засоби вибираються - інтелектом.

Одначе в реальній дійсности і засоби підлягають впливу почувань:

скажім,на образу людина реаґує під впливом почуття с т р а х у - втіканням,мовчанкою чи слабенькими словесними реакціями,а під впливом г н і в у - нападом,приложенням сили аж до убивства напастника. Коли людина говорить,то й вона і її слухачі часто думають, що це говорення о б є к т и в н е, ніби продиктоване інтелектом, логикою,а в дійсности це не так: рідко коли інтелект діє самостійно. Ось чому заняття наукою вимагає спокою. Щоб дослідити річ і збудувати систему логичних висновків про неї - треба спокою,себто пригашення почувань /емоцій/- треба рішучо ухилятись від афектів,які-бо можуть вхопити розум в полон почуття.

Це треба добре одріжняти: коли розум діє логично і реально,а коли експресивно-емоційно.

В політичній практиці йде часто боротьба розуму і емоцій:ціль нам диктується часто емоційно,ми в цей час хапаємось до якогось засобу і неминуче підлягаємо впливу почуття. Скільки не кажемо собі про "холодний розум","зимну кров",а все буває гаряка! Але хіба ми обовязково мусимо бути холодні? Ні!. Коли ми зимні,тоді непорушні,а тоді непотрібні й засоби,так що засадничa боротьба з почуттям в політиці є сліпота: політика без почуття також слабенька, як все,що робиться без почуття. Патріотизм є не переконання,а почуття. Коли нема почуття любови до колективу,то не може бути й діяльного патріотизму. Промова без почуття є мертвою і в політиці не впливовою там,де треба пориву.

Звівши до купи все сказане,можемо собі уявити основні засади реалізму в політиці: постановка ц і л е й є виразом дійсних потреб дійсних людей,а система з а с о б і в є зкомбінуванням дійсних сил для подавлення дійсних проти-сил; реальна політика ставить цілі і комбінує засоби відповідно реальним потребам колектива, в якому інтереси всіх і кожного означені в нормах моралі. Інтереси колектива,як збірнина всіх інтересів індивідів,це є засада не лише суспільної політики,але й моралі. Отже політика,що цю засаду не додержує,є ш к і д л и в о ю політикою. Моральна норма є ніщо инше,як вираз р е а л ь н о г о інтересу в с і х. Тому з а с о б и, які ми вибираємо в політиці,мусять підлягати моральній оцінці,бо в моральній нормі заключено формулу і н т е р е с у в с і х. Ось через це спроби звільнити політику від моралі є по суті проголошенням ч а с т к о в о г о інтересу вище загального інтересу.

Мораль капіталістичного суспільства є моралею примату часткових інтересів над загальними.

Коли я читав передовицю в "Prawo Lidu" одного з лідерів соціялдемократії про те,що при вирішенні питання про торгівлю з Совітами треба емансипуватись від почуття морального гніву за терор,жертвою якого впали мільони,бо "торгівля є торгівля"- то я сконстатував перше,що: спроба емансипуватись від моралі в цім випадку є проголошенням примату інтересів торгівлі чеської буржуазії над моралю,як формулою інтересів у с і х; друге - що це є вираз буржуазного розуміння моралі,себто п і д м і н о ю інтересів загальних інтересами частковими,ґруповими.

Це саме я читаю в п.Шульгина: "політика - є річ жорстока"/ст. 23/, каже він,оправдуючи орієнтацію на Польщу,що катує українців в Галичині методами пасифікації. Це по суті значить,що п.Шульгин,добиваючись бути міністром у Київі,"борючись" за владу свого гуртка над Україною,є свідомо жорстоким до м і л і о н і в у к р а ї н ц і в під Польщею. Жорстокість до мільонів во ім'я добробуту свого гуртка це є стверте непризнання моралі.

Такою по суті є мораль большевизму,фашизму,націоналізму і вся-

ких інших концепцій часткових, гуртових інтересів.

Такі самі по суті є деклямації партійного реалізму, коли хто вимагає боротьби з неморальними особами, а вам відповідають: партія - не монастирь. Це означає, що партія свідомо одкидає мораль і ставиться на позицію, з якої може бути проголошена засада: партія - це "публичний дім" або соціологічно - партія обертається в ш а й к у.

Драгоманів, як визначний теоретик і практик реальної політики українського визволення, сформулював вимогу нашої реальної політики: чисте діло вимагає чистих засобів, цеб-то моральних засобів.

Політичний реалізм ми б могли звести до формули: цілі означаються потребами, засоби - цілями в інтересі всіх, цеб-то відповідно моралі співжиття.

Одначе здійснювати цю формулу в усій повноті без науки не можливо, бо пізнання цілей і засобів не можливе без пізнання п р и ч и н і н а с л і д к і в в суспільних явищах: коли цілі можуть бути продиктовані нам почуттям, то реальні засоби - тільки розумом, бо ми инакше не зможемо уявити доцільних, цеб-то р е а л ь н и х засобів до мети. Мета є, мислячи її реально-політично-кінцевим результатом в ланцюгу причин і наслідків: будуючи уявно шлях до мети, ми мислимо довжелезний ряд актів, п р и ч и н о в о звязаних так, що наслідком останньої причини мусить бути той наслідок, що зветься м е т о ю.

Чи можна инакше збудувати систему засобів українського визволення, як не на базі чисто-натурального досліду дійсности? Ні, не можна. Тому всяка українська політика, не оперта на науково-соціологічний дослід, не може одержати назви р е а л ь н о ї. Що найбільше - це сліпий емпіризм, в и п р о б у в а н н я /відповідає "алхемічному" періодові в пізнанні будови матерії/.

Політичний реалізм може вирости лише на ґрунті суспільно-наукового реалізму, а всяка инакша політика буде лише "намацуванням", "винюхуванням", "пристосуванням" без логічної певности про доцільність шляху.

2. УКРАЇНСЬКИЙ ПОЛІТИЧНИЙ РЕАЛІЗМ.

На чім збудується реальна українська визвольна політика? На науковому пізнанні української суспільної дійсности і зведені в систему наших чинностей, що буде можливо, коли ми дамо реальну, науково-адекватну відповідь на такі питання: а/кого мається визволяти, б/від кого визволяти, в/від чого визволяти, ґ/якими засобами і г/ во імя чого визволяти.

Всяка визвольна політика, що не включає в свою ідеологію віцповіди на ці пять питань, не може претендувати взагалі на назву реальної політики. Чому? Тому, що доцільний суспільно-політичний акт включає в себе ці логічні категорії: субект чинности, обект чинности, формулу мети, оцінку ситуації /розпологи сил-засобів обективних/ і засобів, якими орудує субект.

Логічні категорії українського національного визволення:
субект визволення - український народ;
обект - його противники;
мета - усунення гноблення всіх родів;
ситуація - пануючі на укр. землі держави, класи, нації;
засоби субекта - власні сили.

Спробуйте логічно розгорнути ці пять логічних категорій реальної політики в приложенні до України і ви побачите, що:

А. с у б е к т в и з в о л е н н я - український народ є совокупністю груп - селян 92%, робітників 6%, ремісників 1%, а останнє - дрібні урядовці, духовенство, торговці, інтеліґенти. Чи цей субект

реальний? Реальний.

Б. обєкт боротьби - противники: чотирі державних системи,класові, соціяльні /українське село й переважно не-українське місто/;

В. мета - усунути визиск селян,робітників і ин.ґруп кожної від того,що її гнобить: хто,як,чим...

Ґ. Ситуація - її потрібно описати,як ситуацію сил всіх нам противних;

Г. засоби визволення - описати наші власні сили,цеб-то с и л и, я к і можемо пустити в рух в даний момент.

Так ось - відповідь на вказані питання мусять дати в с і ті,що проголошують перед нами,ніби вони хочуть визволяти український народ.

Коли ж вони не дають потрібної відповіді,то треба допустити такі можливости: а/вони просто не знають нічого про це питання,не розуміють їх,не займаються ними - такі люде не можуть бути реальними політиками через несвідомість; б/коли вони знають,та через щось н е м о ж у т ь про це сказати мимо своєї волі - це лише потенція реальної політики,але не її кінематика; в/вони н е х о ч у т ь сказати - тоді це якісь змовщики проти нас,тим більш небезпечні і шкідливі,чим краще знають. Це три ґруни не реальних політиків. Лише ті,що з н а ю т ь про це і г о в о р я т ь, ш и р я т ь це знання, о р ґ а н і з у ю т ь людей для боротьби і борються - це реальні політики.

Із українських дотеперішніх соціологів-публіцистів релятивно найбільшим реальним політиком був Драгоманів. Він знав,що таке реальна політика,бо багато вчився,і багато розповів у своїх творах. Читаючи їх - бачимо,що він пять категорій суспільно-політичної акції знав доволі добре. І діяльність одного Драгоманова-еміґранта обєктивно-історично була більшою по наслідках,ніж діяльність десятків тисяч українських інтеліґентів,що збойкотували його: вся "народовецька" Галичина,вся псевдо-реалітична наддніпрянська "громада".

І хоч Наукове Т-во ім.Ш е в ч е н к а збойкотувало того, хто найдужче проводив позитивні ідеї Ш е в ч е н к а в українські незасмічені голови,але для н а у к и про суспільство і значить - для збудування системи реальної політики зробив найбільше він. Тому й засади політики Драгоманова були основані на моралі,якій заздрить навіть "моралїст" Шульгин. Але цей "реаліст" зітхає за Драгомановим,лише не йде і не піде за ним. І н е м о ж е піти за ним.

Чому? Тому,що й багато українських інтеліґентів не можуть піти, бо н е д о р о з в и н у л и с ь до Драгоманова,ні ідейно-науково,ні політично,ні морально. А всі,що не дорозвинулись до Драгоманова,йдуть шляхом инакшим,не маючи змоги перемогти вплив свого оточення,яке виховує людей на свій зразок.

Це оточення - дрібно-буржуазний індивідуалістичний світ з ідеологією часткових,гуртківських інтересів,а не інтересів усіх. Це оточення Драгоманів переміг,виросши на соціяльного реформатора,а дрібно-буржуазний люд корпишиться на своєму смітничку приватних інтересів,не можучи перемогти його.

Він иноді усвідомлює свою ріжницю,яка відокремлює його від Драгоманова і лицемірно зітхає "далеко ще нам до Драгоманова - це значить - він свідомо відмовляється від Драгоманова й бореться проти його.

Коли цей дрібно-буржуазний люд пів-інтеліґентів по рівню освіти і полуманків по соціяльному становищу звертає очі в бік Драгоманова, то навіть при певній порядности своїй все ж таки думає:

"Шевченко і Драгоманів - це собі два протилежні духові світи,які мали свій уплив на українську інтеліґенцію,яка і

пішла двома дорогами і ослабила себе. Одні дорогою драгоманізму і соціялізму, другі дорогою Шевченкової Ідеї і націоналізму. Ці два світи ще й сьогодні дуже ферментують і завзято борються.

Шевченко йде з долини неподіленим рядом з народом - масою, є духовий високоідейний мужик-провідник практик, що опирається на власній творчій силі свого народа; Драгоманів теоретик европеізму, що йде згори на долицю і задалеко випередив свій народ. Сьогодні мусимо вперше зреалізувати Ідею Шевченка і Франка, а може пізніше колись прийде на ряді Драгоманів".

/"Т.Шевченко і М.Драгоманів" в "Самостійній Думці української матери", ч.І.Чернівці, 1931/.

Словом "далеко нам ще до Драгоманова", а ось з Шевченком і Франком "нам" по шляху! Що Шевченко закликав "громадою обух сталить та добре вигострить сокиру" проти п а н с т в а і був за Україну без холопа й пана - це їм здається не на-руку - вони про це свідомо замовчують, але це й була Ш е в ч е н к о в а і д е я.

А коли ви думаєте, що це "протилежний духовий світ" Драгоманову, то... ви просто не читали творів Драгоманова і не розумієте Шевченка. "Націоналізм" правильний - це той, що проповідують Д.Донцов і инші фашисти, народовці, чорносотенці і вороги мужика та робітника. І Шевченко і Драгоманів ішли о д н и м ш л я х о м проти націоналізму панської черні - тільки один писав вірші, а другий науку та "европеізм".

Раніш вони всі були "за Шевченка", а тепер гетьманці вже виразно заявились проти його, а вся реакція разом проти Драгоманова - проти того, що ще 50 літ назад зформулював на єдино-реальних /наукових/ підставах програму української реальної політики.

3. <u>РЕАЛЬНЕ ОБЛИЧЧЯ</u>.

Ну, а що ж нам несуть "реальні політики" з табору п.Шульгина? Основою "табору УНР", як запевняє п.Шульгин, є "радикал-демократи". Це та ґрупка, що ще до війни видавала свою газету "Рада" в Київі і вказувала шляхи реальної політики. Дозвольте навести один документ. Після вбивства російського прем'єр-міністра Столипіна радикал-демократи заметушились - треба висловити свою думку про своє "відношення" до цього факту і Росії. І вони висловили її в програмній передовиці:

"Висловлюючи свій жаль з приводу терористичного акту, жертвою якого став премєр, у к р а ї н с т в о не може разом з тим не висловити жалю й з приводу того, що покійний премєр чи з переєвідчення чи н е с в і д о м о не мало прислужився до гальмування ц і л к о м к у л ь т у р н о - н а ц і о н а л ь н о г о р у х у о д н о ї з г а л у з о к р у с ь к о г о н а р о д у, н а р о д у у к р а ї н с ь к о г о, що, як свідчить історія, б р а в і х о ч е н а д а л і б р а т и у ч а с т ь в з а г а л ь н о - д е р ж а в н о м у ж и т т ю Р о с і ї в н а п р я м і д о с п і л ь н о г о б л а г а в с і х н а р о д і в, я к і ж и в у т ь п і д к р и л а м и д в о г о л о в о г о о р л а н а і і п р о с т о р і". /підкреслення моє/.

/"Рада", 7 вересня 1911р., ч.203/.

Отже: це програма реальної політика "українства", що є галузкою руського народу, про цілком культурний напрям, про спільне будування Росії - під криламі двоголового орла.

По змісту це найреакційніший напрям, який виходить з теорії триєдинства руського народу, аполітичного україн. руху і добра руської монархії.

Так говорив тоді орган Є. Чикаленка, С. Єфремова, В. Прокоповича, О. Лотоцького, О. Шульгина і инших "радикал-демократів", що після Драгоманова вказали єдиний шлях "реальної політики".

Запятнував тоді цю програму один орган "Українська Хата", ведений П. О. Богацьким і мною /стаття "Нова ера", "Укр. Хата", 1911р. ст. 490-495/. Чи п р а в д у тоді висловили "великий громадянин" Є. Чикаленко, "великий" С. Єфремов і инші великі піґмеї буржуазного "українства"? Розуміється, п р а в д у: вони ж все завжди краще розуміють! Тим більше, що й "теоретики" їхні знали, куди йдуть. Зверніть увагу на теорію нації, яку тоді розводив один з табору Шульгина - Лівицького.

Коли російська армія п а с и ф і к у в а л а Галичину в часі світової війни, саме тоді в Петербурзі один з "ідеологів" і "вчених" польської петлюрівщини п. Максим Славинський виступив з статтею "Война и національный вопросъ" в збірнику російських ка-детів /партія П. Мілюкова/ "Чего Россія ждетъ отъ войны" /вид-во "Прометей"/. Пан М. Славинський почав таку "теорію нації" взагалі і української зокрема:

I. Він дотепно поділив мови людські на дві ґрупи: на мови національні і мови... не національні. /Національною мовою є та, на якій істнує хоч будь-яка література/;

2. "Щасливий с і м б і о з н а ц і о н а л ь н о с т и ідержави в Бельґії і Швейцарії дав життя новому соціяльно-політичному витворові, імя якого - н а ц і я" /ст. II3/;

3. "Держава по своїй природі не національна";

4. "Національність по своїй природі є нейтральна з державного, господарського і правового погляду";

5. "Національність - це те соціяльно-психичне оточення, в якому... виспівають і родяться найвищі культурні цінности загально-людського значіння... Цінности ці - результат дуже складного комплексу умов, але серед цих умов найважніще без порівнання місце психологічне о т о ч е н н я, щ о з в е т ь с я н а ц і о н а л ь н і с т ю";

6. "Сучасна національність - це весь народ від вищих до найнизчих шарів його";

7. "Представництвом національности є назовні і внутрі не той чи инший клас, не та чи инша орґанізована влада, а щось, що стоїть по-за класами і иншими громадськими та державними розподілами - н а ц і о н а л ь н а і н т е л і ґ е н ц і я. Вона творець національних цінностей, посудина їх, вона розподільник їх" /ст. II4-II5/;

8. "Національність Бельґії й Швейцарії, не згубивши жадної риси з своїх національних властивостей, створили є д н і с т ь н а ц і ї в обох державах" /ст. II5/;

9. Творима нація тепер - це єдина британська нація, що складається з усих національностей, які є під владою Анґлії;

I0. "Р о с і я, як і Анґлія - творима нація" /ст. II8/;

II. "Ствердкувалась російська держава жахливими засобами: рабством, батогом, смертними карами гнано руський народ на створення величезної імперії"

"Історичним завданням руської інтеліґенції стало обернути це обєднання в орґанічну єдність"

"І руська інтеліґенція справилась з цим блискуче: повільно, але певно йшла вона по шляху політичного обєдна-

ння всіх народів Росії, пильно і обережно охороняла вона започаткований процес створення руської нації. Будучи національно великоруською, вона зуміла прилучити до своїх політичних ідеалів ще д в і и н ш и х р у с ь к и х н а р о д н о с т и, не посягаючи одночасно на їх особливости.

Ставши виразником політичних ідеалів усього руського племени, вона потроху втягала в оборот своїх ідей всі національности імперії, починаючи з латишів і естонців на півночи і кінчаючи грузинами і вірменами на крайньому півдні. І всі ці народи, не тратячи жадної риси з своєї національної окремішности, всіма силами втягаються за наших часів у діло створення руської нації".

I2. "Росія створилась зусиллями і трудами головної національности - великоруської".

Але що між народами Росії є суперечки і тяганина, то це все розбирається і полагоджується "в камері мирового судді, роль якого впала на великоруський народ".

Ось тепер руський народ та його інтеліґенція і всі народи прийшли на перехрестя шляхів: вперелі о д и н с п і л ь н и й ш л я х, що освітлюється велінням права і справедливости -

"Горе тому, хто відхилиться від цього шляху" - так закінчив п.М.Славинський свою знамениту "теорію нації".

Отже зберім до купи "науку" п.Славинського:

а/нація є д е р ж а в о ю, котра керує иншими національностями;

б/представником національности є інтеліґенція;

в/руська держава створена рабством, батогом і смертними карами;

ґ/український народ є національністю, яка орґанично споєна з иншими національностями в одну руську націю, в якій головну роль грає "мировий суддя" - великоруський народ;

г/до скріплення руської нації йдуть і мусять іти всі народи Росії і

д/горе тому, хто збочить з цього шляху.

Ось це і є мова р е а л ь н и х п о л і т и к і в і теоретиків руської нації - радикал-демократів, головою яких за кордоном є пан М.Славинський, а другим "ученим" п.О.Шульгин.

Тепер зрозуміло, чому "Рада" писала про галузку руського народу, яка хоче працювати під крилами двохголового орла.

Тепер зрозуміло чому п.Славинський в 1917р. зявився в Київі, як представник руського уряду і захистник його інтересів перед Центральною Радою.

Спосіб думання "реальних політиків" з табору петлюрівщини такий, що веде лехко від двохголового орла до...одноголового! Коли п.Славинський міг писати гимни в честь руської імперії саме тоді, коли ця імперія к а т у в а л а Галичину, то може й п.Шульгин прислужувать польському фашизмові саме тоді, коли той катує Галичину тепер. Чи Росія рабством, батогом і смертними карами "орґанично" споює Україну під крилами двохголового орла, чи Польща тепер катує на смерть українських селян - хіба це важно? "Політика - жорстока річ". Їм важно те, що там творилась "руська нація" на чолі з москалями, а тут тепер твориться польська нація на чолі з ляхами. А матеріялом все має бути українська національність.

Це жорстоко? О, Шульгин це іґнорує: політика є річ жорстока - відважно розписується "реальний політик" з Варшави:

"Як не вражені були ми подіями в Галичині, твереза політична думка сказала нам ясно: треба зробити величезні зуси-

лля,зробитищо в спроможности нашій,щоб допомогти залагодити /?М.Ш./справу,щоб поліпшити становище українського населення в Польщі,але про зміну політики не може бути й мови. Іти на зміну політики - це булоб справжнім політичним самогубством" /ст.23/.

Так пише "тверезим" розумом О.Шульгин на користь Польщі: горе тому,хто збочить від Польщі,бо це булоб політичним самогубством! На стільки вони приросли тілом і душею до Польщі,що для їх одірватись від неї означає політичну смерть. Сім міліонів українців під Польщею хай собі кріваврляться,хай собі здихають під канчуками уланів і польської поліції - на це все п.Шульгин позирає з тверезою політичною думкою,що треба бути вірним Польщі,але... не вірним катованому українському народові.

Во імя чого це все?

4. ВО ІМЯ САМОСТІЙНОСТИ І ДЕРЖАВНОСТИ.

Чієї самостійности і державности? За Збручем вони тепер хочуть, щоб була "УНР",як їхня держава. Цеб-то державність Шульгина,Славинського,Лівицького,Прокоповича,Сальського,Лотоцького,Р.Смаль-Стоцького і їхніх поплічників. Найважніша на світі справа є та,щоб ця компанія переїхала з Варшави у Київ міністрами і щоб Шульгин там приймав послів чужоземних держав і навчав їх,як жити на світі,і говорив..."мовою конґресів" /якою мовою - про це ми поговоримо пізніш/.

Як же може виникнути ця самостійність і державність Шульгина, Лівицького і инших творців "нації"?

Вони це просто зроблять та й годі? Ні. Це при умові: коли Польща,як єдиний реальний шлях до державности,зробить те,чого вони хочуть. Може вона дасть їм міліон або два війська і прокладе шлях до Київа? Ні,Польща має договір з Москвою про взаїмне ненападання,про мир і все то,що написано в "пакті Келлоґа",до якого прилучилися Москва й Варшава. Ну,а як же все-таки Шульгин,Лівицький і К° "виконають свій обовязок"- сісти в міністерські крісла в Київі?

Це - державна таємниця. Довірочно-ж про це можна сказати: бачите,селянство,не задоволене большевиками,бореться проти їх і неминуче там прийде до повстання і революції. Як лише вхопляться за чуби на Україні і в Росії,то це й буде слушний момент: тоді польські улани, передягнути в укр.уніформу,кинуться на Україну,потече туди зброя,а А.Лівицький з Шульгиним і К° поїде в обозі польського війська,щоб "виконати свій обовязок" в Київі - стати там міністрами.

Ось це і є реальний плян ляхоманства! Населення повстане,скине большевиків - на це воно по рахунках петлюрівців матиме с и л и і з а с о б и, але воно не зможе лише утворити собі влади і чекатиме "допомоги в цій справі" від Варшави. Тимчасовий та ще революційний уряд України витворений в новій революції горітиме бажанням передати владу А.Лівицькому,Шульгинові,Славинському,Левкові Чикаленкові і ин. На це ж надіється і Швець з А.Макаренком,як "законна влада"- Директорія. На це надіється і Скоропадський,на основі запевнень Шемета і Омельяновича-Павленка. На цеж надіється Василь Вишиваний,Коновалець,Полтавець-Остряниця і Чорнушенко-Сагайдачний і все підростаюче покоління юних націоналістів. У всіх їх надія на війська,які орґанізує Европа,щоб "в своїх же інтересах"посадити в Київі українську владу,викохану в еміґрантських звіринцях. Український народ цього надзвичайно бажає! Во імя цього і повстання буде. Напевно!

В цілій брошурі Шульгина ані слова про те,що ж матиме український народ від Шульгина,опріч одного: владу,котру Шульгин трактує, як "обовязок" його і його компанії: "Це наш обовязок і ми від нього не відступимо". Знаменито! Всі великі самодержці трактують свою

владу і панування,як свій обовязок і від його не відступають аж доти,коли він сам від їх відступає. Ну,а як невдячний народ "відступить" від вас цей обовязок? По своїй некультурности і гайдамацтву, він може це зробити просто - колякою по голові,яка,тверезо поміркувавши над цим,потім відступить від тулуба.

Про який реалізм може бути мова в цій всій "самостійности" і "державности"?

5. ПРО ДЕРЖАВНІСТЬ БЕЗ СОБОРНОСТИ.

Шульгин боронится від закидів,що "наче б то ми зрадили ідеї соборности" /ст.7/. Він заявляє: "на це ми мусимо раз на завжди сказати: це неправда".

Вони носять соборність в душі,як мрію. Але "коли ми з неба сходимо на землю,та,подивившись на мапу Европи,обрахувавши всі наші сили і найдальші політичні можливости /вони майстрі обраховувати навіть таке! М.Ш./,говоримо,що осягнути в повній мірі цього ідеалу ми не в стані,бо на те у нас не вистачить сили" /ст.8/.

> "Отже соборности не можна осягнути принаймні в час,коли будується наша українська державність. Але й далі,певно, здобути її буде не легко".

Нема сил!

> "Нехай скажуть,де найти ту силу,що може і від Москви одірвати Україну,і у західніх сусідів всі землі,населені українцями,поодбірати?..- питається Шульгин і зразу же відповідає: Ми такої сили покищо не бачимо навіть на обрію... Сили нашого народу? Ми гаряче віримо в неї,але ж не треба і переоцінювати її".
>
> "Реального політика,який розуміє,що то є відвічальність за свої слова і діла,такі вигуки "переконати" не можуть" /ст.9/.

Шульгина вигуки про народ не переконують і...тому він реальний політик.

Він без народу хоче державу збудувати і тому без соборности. Він лише гаряче вірить в народ,але разом з тим вірить,що "не мала частина нашого народу житиме в сусідніх нам державах".

> "Ідея соборної державности залишається таким чином,тільки ідеалом,мрією,гаслом,яке ми зберігаємо в серцях наших, але н е м а є м о с и л и поставити на прапорі,як річ на сьогодні й на завтра не реальну. Так думають ті,що шукають конструктивної державницької політики української, так думають прихильники уряду УНР" /ст.16/.

Ну,а для збудування самостійної держави,хоч би й меншої розміром,сили є? Про це п.Шульгин не говорить. Це державна таємниця,очевидно.

6. БОРОТЬБА ЗА ПРАВА НАШИХ МЕНШОСТЕЙ.

Замість гасла соборности "прихильники уряду УНР" обіцяють поневоленим міліонам українців... гасло боротьби за їх права в межах сусідніх держав.

Воно і добре слово иноді чогось варт,але в цій справі воно звучить насмішкою Хто і як буде боротись за права українських меншостей в Польщі,Румунії,Чехословаччині?

> "Натурально - каже п.Шульгин,- це є перш за все завдання с а м и х м е н ш о с т е й, це б то тих українців,що опинилися або зостануться чи під Польщею,чи під Румунією, чи під Чехословаччиною" /ст.11/.

Прихильники "уряду УНР" просто відмовляються від західних укра-

їнських земель розміром до 200000 квадр.кілометрів з населенням коло 9 міліонів самих українців.

"Жити,для мене значить - боротись" запевняє п.Шульгин: "І я не тільки кличу до боротьби,але й борюся,як вмію й як можу" /ст.16/

Тільки крім крику серця,у його є ще й с т р а т е ґ і я !

Ця "стратеґія" полягає в тім,що 9 міліонів українців хай собі борються самі,бо Шульгин і К° не можуть втручатись в боротьбу за права поневолених українців,бо "це діло дуже делікатне".

"Через те уряд УНР і співвзьучні йому громадські кола так рішуче заявляють скрізь,що вони не беруть на себе р е п р е з е н т а ц і ю українських меншостей,бо це була б у з у р п а ц і я, та що у внутрішні справи сусідніх нам держав ми не втручаємось" /ст.11/.

Цей чолов,яга навіть не помічає всієї гидоти,яку він меле перед публікою.

Коли турки різали сербів чи болгар,греків чи вірмен,то в цю справу втручалися не тільки серби,болгари,греки,вірмени,але й уряди і народи держав сусідніх і несусідніх. Є справи,які змушують людей втручаться в справи чужих держав. Чому Шульгин втручається в справи СССР? Тому,що там поневолено українців. Ні, не п о н е в о л е н н я українців їх обходить,а здобуття в л а д и. Поневолення,як морально гидкий факт,викликає огиду у кожної морально-чутливої людини,яка під впливом цього почуття виступає і втручається. Коли ж не виступає,то це буває в трьох випадках: або коли йому забите горло чієюсь силою,або коли людина просто боїться,або коли людина є морально тупа,моральний кретин.

Моральні кретини,коли вони займаються політикою,не хочуть отверто признатися в своїй моральній тупості,а прикриваються "стратеґією". Нема жидів,які ю з "стратеґічних" міркувань прислужували погромщикам,нема й вірмена,що для визволення вірмен з Росії накладали-б з кожним Абдул-Гамидом,що п'є вірменську кров.

Тільки український "борець" може патякати публично про делікатне відношення до польських погромщиків. Перекатовано тисячі українців,понасилувано десятки жінок поліційно-військовими відділами,газети що-дня подають звістки про вмирання катованих,а українець Шульгин сидить і просторікує про "стратеґію",про невтручання в делікатне діло,боїться узурпації! Треба запідозріти,що цей чоловік хворий на моральну тупість,а не "стратеґію".

Але який спосіб думання! Каже про б о р о т ь б у за права "меншостей",а переводить на те,що "уряд УНР" не може взяти на себе р е п р е з е н т а ц і ї українських меншостей. Діло ж іде не про репрезентацію,а про б о р о т ь б у, бо репрезентація ще не є боротьба. Одначе п.Шульгин мислить категорією "влади",представництва. Про репрезентацію з вами ніхто не говорить,а просто хочуть знати,чи правду кажете,що для вас "жити - значить боротись",чи це хвастовство фразою,поза,актьорство балаганщика. Можете обурюватись, коли насилують укр.жінок,коли катують тисячі людей,чи ні? Ні, не можете. Чекайте,чекайте: не меліть нам про "стратеґію"- про її суть поговоримо далі - а кажіть отверто: будете служити польським погромщикам і далі? Так,бо инакше було-б самогубством...

Годі! моральне і політичне с а м о г у б с т в о в ж е с т а л о с ь - ще тоді,як ви стали на службу Польщі - в 1919 році.

Але що пікантне в устах цих моральних тупиць: вони боятся у з у р п а ц і ї !

Документами доведено,з фактів відомо,що називання себе "урядом УНР",а пана А.Лівицького "Головою Директорії"/та ще й без Директо-

рії/,і "президентом" є чистісіньке самозванство,инакше - узурпація "представництва". Узурпувати на українському ґрунті вони можуть/бо це залишається безкарним/,а ось коли погромщики катують український народ,тоді вони,олив,яними очима дивляться на-бік,просторікують,що не можуть втручатися у внутрішні справи сусідніх держав,не можуть взяти на себе "репрезентації" прав "меншостей",бо це була-б узурпація. Перш над усе їх ніхто не прохав брати репрезентацію, а просто: чи ви прилучаєтєсь до боротьби проти насилування нашого народу,чи ви пристаєте до організації протесту проти погромщиків України? Боротись не значить репрезентувати,а значить направляти свою енергію проти погромщиків,коли не ділом,то хоч прилюдним словом...

Ні,цього не можемо,бо це справа д е л і к а т н а ! Так, так! розуміємо,що д е л і к а т н а для людей,що живуть на утриманні погромщиків.

Боротьба за права "меншостей"- це діло самих "меншостей",себто українців. Так і будемо знати,що в боротьбі за визволення українського народу "прихильники уряду УНР" участи не беруть. Вони борються лише за свою справу - за владу та проти большевизму. Боротьба проти большевизму потрібна европейській буржуазії,ось "прихильники уряду УНР" й виконують цю службу,сподіваючись,що за це їм Европа дасть для визиску концесію - самостійну державу "УНР",де вони будуть владою.

Це знаменито,як вся брошурка насичена думкою про боротьбу з большевизмом і про одержання влади в Київі за допомогою Европи,але зовсім не говориться про роль українського народу,про його визволення.

Петлюрівська справа - одержати владу над частиною України,а не визволення народу з ярма неволі політичної і соціяльної!

А для нас важно і необхідно друге: щоб визволився весь український народ з неволі і створив свою незалежну соборну державу. Це головне і це єдине,але зовсім не справа "прихильників УНР": навпаки,визволення українського народу не можливе,коли-б ці панове з Варшави перемандрували в ролі влади до Київа. Розуміється,це ніяк не можливе,навіть колиб Польща,Румунія і т.п."Европа" окупували своїм військом Україну - вони б поставили с в о ю в л а д у, а не "прихильників УНР". Ґіпотеза про "УНР" взагалі є фантазія.

7. "СОБОРНІСТЬ НАЦІЇ".

П.Шульгин так означає завдання "прихильників уряду УНР":

1/Перше і найголовніше:боротьба за д е р ж а в н і с т ь і с а м о с т і й н і с т ь, себ-то боротьба проти московського імперіялізму.

2/Боротьба за права наших меншостей.

3/Боротьба за єдність,соборність нації.

Боротьба за самостійність і державність - найперша і найголовніша задача,але якраз про неї найменше і найтемніше написав п.Шульгин,так що він в цім питанні нічого не висвітлив. Більше конкретно вже сказав,що боротись вони не будуть за права "укр.меншостей",але за те уваги більше віддав справі "соборности нації".

Що це значить? Значіння цього гасла видно буде з його викладу. Перш над усе п.Ш. висуває погляд,що:

"Небезпека роз'єднання,розбиття нації повстає перед нами". /ст.14/.

І це неправильно: розбиття нації не повстає,а вже сталось. Шульгин констатує,що істнують "великі одміни" між наддніпрянцями і наддністрянцями,що ведуть часто до тяжких непорозумінь поміж обома

частинами о д н о г о народу.

Що-ж тут ненормального? А хіба не сталось "тяжке непорозуміння" між частинами одного московського народу в 1917 році: частина на чолі з Миколою II, друга на чолі з Керенським, третя на чолі з Леніним, четверта на чолі з Денікіним таки добре повоювали між собою гарматами. І в інших народів подібне траплялось і трапляється. В Польщі те-ж кілька польських частин воюють і ворогують. В кожному народі йде жорстока класова боротьба: такі частини, як соціяльні кляси, як церковні організації, політичні партії ворогують серйозно, а иноді й хапаються за зброю.

Ми хіба виняток з цього правила? Оскільки і наш народ складається з ч а с т и н класових, політичних, релігійних, територіяльних, культурних і ин., то і в нас іде ворогування, гостре, а прийде може й ще до гостріших форм - до зброї, гармат і рушниць.

Було-ж недавно 3 українських держави: Кубанська Н.Р., УНР і ЗУНР? Було - і ще може бути. Є у нас соціяльні класи? Є, а тому є й боротьба їх. Є ріжні церковні орґанізації? Є, а тому є й боротьба їх /уніяти-ж називають православних українців "шизматиками"!/, є ріжні політичні партії і ґрупи? Є, а тому була, є й буде боротьба між ними.

Суспільна діференціяція є основою і джерелом боротьби, розпорошення. Як соціологічно несвідома людина п.Шульгин не розуміє явищ суспільної боротьби, а як політично несерйозна і морально-тупа - він не говорить навіть про те, що знає: боротьба галичан проти "уряду УНР" є для їх питанням ж и т т я і с м е р т и. Галицька "гайдамаччина", проти якої головно направлена брошура п.Шульгина, бачите, ц у ж е ш к о д и т ь П о л ь щ і і внутрі і на міжнародньому торговищі, підриває кредит Польщі, а це "урядові УНР" шкодить тако-ж. Ось тому п.Шульгин і робить спробу "вговорити" галицьких гайдамаків, щоб вони покинули гайдамаччину і єднались в одну "соборну націю" навколо п.Шульгина, А.Лівицького і Пілсудського.

Це є політична ціль балачок п.Шульгина, але він, як любитель "правди", про це ясно не каже, а тупцюється сюди-туди. Бачите, що розбиває націю:

> "на ґрунті оцих суперечок про соборність ідеальну, губиться та соборність реальна, яку ми і зараз мусимо здійснювати: соборність - нації" /ст.15/.

У нас, каже п.Ш., "люблять говорити про державну соборність, але це-ж далекий, в повній мірі може й н і к о л и н е з д і й с н и м и й і д е а л" /ст.15/.

Спочатку /на ст.7/ п.Шульгин обвинуваченння їх за зраду ідеї соборности дзвінко "раз на завжди" відбив вигуком: це неправда! Вони соборники, в душі мріють про це.

Але ось на сторінці 15-й вже роспереізується і показує себе цілком: це може ніколи не здійснимий ідеал! Для нездійснимої річі і дурень нічого не робитиме, а п.Шульгин, що вважає себе за розумного, і поготів.

Так що вигук "неправда" через кілька сторінок писання стає правдою.

Замість соборної державности краще робімо соборність нації:

> "Як його осягти?- Тут звичайно найбільшу ролю мусить відограватн як найтісніша співпраця на полі національної літератури, мистецтва, науки, на ґрунті чисто-культурному. Але поруч з цим мусить існувати і робота ч и с т о - п о л і т и ч н а: творення спільної національної ідеології, одної спільної мети, стремління до взаємного порозуміння.

Менш взаємних сварок, недовірря та закидів!" /ст.I5/
Прекрасно, але-ж це все... принаймні н е п р а в д а.

Займемось кількома ф а к т а м и.

В історії укр. чисто-культурної праці ледви чи можна вказати більшу орґанізацію і співпрацю, яка була при моїй участи орґанізована в ЧСР в р.р.I92I-25. Український Громадський Комітет обєднував усіх, опріч монархистів і комуністів, і поставив школи та ріжні орґанізації, де працювали сотні культурних сил, а в цей культурний водоворот втягнуто було тисячі людей: і наддніпрянці, і галичане, і кубанці, і буковинці.

А хто розбив цей чисто-культурний фронт?
В Українському Національному Музеї-Архиві є такий документ:

У.Н.Р.
Міністерство
Закордонних Справ
Департамент Чужоземн. Зносин
26 серпня I920 р.
ч. 455/34
м. Тарнів.

Строго довірочно

Циркулярно

Панові Голові Надзвичайної Дипломатичної Місії УНР в ....

Відповідно розпорядженню Пана Голови Директорії від I0 серпня с.р. за ч.2I6/Д Міністерству Закордонних Справ запропоновано слідуюче: "Необхідно звернути увагу Міністерства на те, що за кордоном перебуває по українським пашпортам сила українських громадян, які провадять злочинну антидержавну роботу своєю аґітацією, ріжними відозвами, заявами і ин., напр. п.п. Чечель, М. Грушевський, Жуківський, Христюк, Кондрашенко, Микита Шаповал, Штефан і ин. Аби припинити цю злочинну їх роботу, Міністерство повинно негайно дати наказ всім нашим дипльоматичним представникам за кордоном відібрати від них закордонні українські пашпорти і тим позбавити їх права перебувати за кордоном".

Для виконання цього наказу Пана Головного Отамана Міністерство Закордонних Справ пропонує Вам і т.д.

Т. в.о. Міністра Закордонних Справ /підпис/
Директор Департаменту Чужозем. Зносин /підпис/

Такий документ залишив по собі Петлюра, називаючи злочинною, антидержавною роботу М. Грушевського, мою і ин. тодішніх с-рів. В чім же річ? Парія с-рів видала відозву-протест п р о т и п о х о д у п о л ь с ь к о ї а р м і ї н а У к р а ї н у, проти польських звірств на Україні і проти союзу Петлюри від імени УНР з польськими захватчиками України. Критика на тих, що польську армію повели на знищення України - антидержавна робота! Грушевський, як і ин. попали в "державні злочинці". Звелено поодбірати українські пашпорти, щоб змусити нас зявитись в "українську державу" в Т а р н і в ! Ми злочинці і вороги України, а польська шляхта, пілсудського фельтфебелі - це союзники і українські будівничі. Бачите, не можна протестувати проти польських звірств на Україні...

Коли ж петлюрівщина провалилася і Польща через її голову в жовтні I920 заключила перемирря з большевизмом, а тисячі українських людей, одурених петлюрівщиною, попали в польські табори на моральне і фізичне знищення, то ми в Празі почали орґанізувати порятунок укр. людям, шукаючи допомоги у чехів. Ми знайшли цю допомогу. Петлюрівці по місіях проциндрювали гроші, ганяли автами, де-які нахабно обкрадали Україну /д о к у м е н т и у н а с є !/, але про порятуноу нещасних мас вони не думали.

І коли ми з витратою /буквально/здоровля працювали для порятунку нощасних,то хто розпочав проти нас п і д с т у п н у в і й н у?

Петлюрівці,цеб-то заанґажовані в польській орієнтації люде,під проводом "уряду УНР". За кілька місяців після відкриття Українського Громадського Комітету /одкрито 7 липня 1921р./"уряд УПР"розіслав своїм представникам наказ про війну з Громадським Комітетом.

Подаю найхарактерніші уступи з цього документу,який охочі можуть побачити в Укр.Національному Музеї-Архиві.

У.Н.Р.
Міністерство
Закордонних Справ
Департамент Чужоземних Зносин
5 листопаду 1921 р.
ч. 976м/1058

Обіжник

Т а є м н о

До Пана Керуючого Справами Дипломатичної Місії в .....

"З усіх намірів б о л ь ш е в и к і в поважного характеру найбільш щасливо їм повелася їхня дипльоматична акція за кордоном. Совітські представники за кордоном коли не потрафили мобілізувати громадську думку на свою користь,то у усякому разі повели інтенсивну роскладову роботу серед еміґрантів. Ґуртуючи дезорієнтовану еміґрацію в громадські,гуманітарні,комерційні та кооперативні орґанізації,большевики за лаштунками настроюють ці орґанізації проти антібольшевицьких угрупувань,особливо ж проти Державного Центру У.Н.Р. Робота ця ведеться не різко одверто,а здебільшого тим способом,що од нашого збіднілого матеріяльно представництва закордоном вирівається з рук вплив на нашу еміґрацію,вирівається з рук політична ініціятива,під претекстом матеріяльної опіки перехоплюється політичне представництво і т.п. Так,наприклад,в Празі "Громадянський Комітет"в значній мірі приховав на другий плян діяльність нашої Дипльоматичної Місії та маючи в своїх руках де-які грошові засоби,ґуртує під непевними і часом ворожими гаслами наше громадянство".

І далі:

"Треба дуже пильно стежити за такою роботою б о л ь ш е в и к і в; з свого боку вживати в с і х і в с я к и х з а х о д і в, щоб самі початки такого роду орґанізаційної праці большевиків були д и с к р е д и т о в а н і".

Висновки:

"Нема сумніву,що орґанізації,подібні до громадського комітету М.Шаповала в Празі чи до наміреного п.п.Галаганом і Б.Матюшенком такого-ж комітету у Відні,мають на меті перше усього деморалізацію громадянства за рахунок авторитету УНР. Такої посередньої роботи б о л ь ш е в и к і в для проторювання собі дороги в широкий світ та для нищення традицій української державности серед нашого громадянства ми ні в якому разі не можемо нехтувати і мусимо всіма засобами її п о б о р ю в а т и.

Через це Міністерство має честь просити Вас,Високоповажений Пане,повести енерґійну акцію в напрямкові дискредитації роботи большевиків на ґрунті політичному,економичному і громадянському".

І далі ще інструкції "високоповажаним панам"про боротьбу з"большевиками"- Громадським Комітетом.

Підписано: Міністр Закордонних Справ А. Н і к о в с ь к и й,
Директор Департаменту Чужоземних Зносин К о ч е р г а н.

Красномовність документа очевидна!

Про що свідчить цей документ? Про те,що гуманітарно-рятівнича акція Громадського Комітету для тисяч українських людей,розтоптаних петлюрівщиною,культурно-освітня організація,що пляново,енергічно поставила українську працю в інтересах всіх - це б о л ь ш е в и ц ь к а р о б о т а.

Цю роботу "центр УНР" постановив д и с к р е д и т у в а т и, п о б о р ю в а т и в с і м а з а с о б а м и.

Це є директивна політика "центру УНР" проти Громадського Комітету і,розуміється,весь приціл був зроблений проти партії соціялістів-революціонерів за її непримиримe становище проти Польщі. Польща є тим компасом,який вказує напрями петлюрівської політики. Може не так? Власне, т а к.

Про це свідчуть факти. Перш над усе петлюрівці намагалися створити собі "своїх с-рів". Вони підберали або виключених в УПС-Р осіб, або ставали побратимами з явними с-ровськими ренеґатами,або нарешті ріжними способами здобували собі мяхкотілих псевдо-есерів / по установах,наприклад/. В ряди-годи дивись то й вискочить десь анонімна "заява",що якісь "с-ри" підтримують "центр УНР"/напр.таку заяву зфабриковано було в Парижі,про неї писав і "Тризуб"і на неї різко зареаґував офіційний осередок УПС-Р/. Де-яким "с-рам" петлюрівці навіть "візи" давали до Польщі.

В усьому поступованні так і визирає бажання петлюрівців знайти за всяку ціну собі "с-рів",щоб показати в Варшаві,що "центр УНР" опирається на всі партії.

Так що,коли знаходяться с-рівські ренеґати,то петлюрівці їх підхоплюють для своєї виставки в Варшаві,але це погані експонати та їх і мало! А все-таки "с-рів" треба.

Але за те петлюрівцям рішуче на перешкоді УПС-Р: ось тому боротьба проти УПС-Р,як анти-польської сили! Війну проти с-рів за їх проти-польську політику Петлюра розпочав ще 1919р.,а коли побачив, що с-ри організували ще й Громадський Комітет,що с-ри несуть фактичне урятування знищеним петлюрівщиною людям,що ця безінтересовна культурна і гуманітарна праця с-рів зможе притягти загальну увагу, то ось тоді і вдарено "на-сполох": директива петлюрівського"центра" всім своїм аґентам: розбивати УГК,поборювати,дискредитувати соціялістів-революціонерів на ґрунті політичному,економичному і громадському,яко "большевиків".

Все це затіяно виключно по імя Польщі: коли с-ри виростуть і за кордоном,як на Україні в більшість,то це кінець польської орієнтації і кінець петлюрівської служби польській шляхті. Тому боротьба на життя й смерть з с-рами,незалежно від того,що с-ри роблять роботу історичної ваги для України!

Для петлюрівщини питання боротьби з с-рами стало питанням матеріяльного і політичного істнування в Польщі: Польщі треба знищити УПС-Р? Треба. Отже хто знищить УПС-Р,той заслужиться перед Польщею і збереже там свої "позиції". Наказ про боротьбу проти УГК був даний: п о б о р ю в а т и і д и с к р е д и т у в а т и.

Як велось це поборювання і ця дискредитація - це довга річ. Документів зібрано чимало. Колись я і инші особи подамо докладно про це до відома громадянства,а тепер лише в загальних рисах подам, оскільки треба для теми,щоб показати документально,яку вартість має зазивання "центру УНР" всіх до культурного фронту з петлюрівцями.

Головна вказівка була вже дана обіжником 5 листопаду 1921р.,що с-ри є фактично "большевики" і роблять свою працю для большевицької дипломатії.

Нахабність і брехня тут очевидні,але подумайте для кого і для чого це потрібно? Для европейської б у р ж у а з і і. Европейська

буржуазія тоді ще дихала бажанням війни з большевиками,ще кидала великі гроші і запаси зброї на боротьбу з большевизмом - петлюрівці самі жили і дихали боротьбою за в л а д у, а тому УПС-Р була їм на шляху,бо УПС-Р є партія української революції.

Що УПС-Р має цілком иншу ідеологію,програму і тактику,ніж большевики,що УПС-Р активно боролася з большевизмом,що члени УПС-Р в тих роках боролися збройно,як повстанці з російським окупаційним большевицьким режимом,що с-ри вказали мету,шляхи і засоби української революції зовсім инакше,ніж большевики - це все петлюрівці знали,розуміється,добре,але коли в Европі буржуазія ненавидить і нищить большевизм,то чому-б не підсунути тій буржуазії думку,що с-ри це власне і є большевики? Борючись з большевизмом,европейська буржуазія мусить за одним заходом знищити і українських с-рів! Загине УПС-Р,а це значить - загинула-б є д и н а партія української революції,одкривши цим шлях дрібній буржуазії до керування українським рухом.

Тому петлюрівщина пустилась безоглядно на "дискредитацію" с-рів. По еміграції петлюрівці ширили брехню про с-рівський "большевизм". Але не тільки між еміграитами! Не раз доводилось переконуватись,що й чехи були густо засипувані кимсь доносами на тему: с-ри - це таємні большевики! Сприятливі моменти для доносників усякого сорту були - акція групи М.Грушевського,що затіяла "порозумітися" з большевиками. Група М.Грушевського в р.р.1921-24 жила у Відні,з нею УПС-Р не мала нічого спільного вже з січневої конференції 1921р.,розійшовшись якраз на питанні про визнання уряду Раковського!

Ми /я,т.Григоріїв і ин./були проти уступок для большевизму і тому настав розрив,про що оповістила група Грушевського,ведучи проти нас /а персонально особливо проти мене,Григоріїва і ин./клеветницьку кампанію /див.писанину в "Борітеся-Поборете"вже з серпня 1921 р./. Петлюрівщина добре знала і це,одначе цілком свідомо стала на ґрунт клеветництва: хто там в Европі розбере,що тільки група Грушевського /разом 5 осіб/ пішла на "порозуміння" з большевиком! Просто кричім,що с-ри большевики,нацькуймо поліції та всякі контррозвідки на с-рів,уведімо в блуд людей і з инших кол,кого вдасться-і таки щось вдасться! Ось тому петлюрівці /в цім ділі і инша реакція солідарна з петлюрівщиною!/скрізь ширили клевети проти УПС-Р.

Розуміється,в першу чергу їм кортіло настроїти проти нас чехів. Не раз ми переконувалися в зносинах з чехами,що їх засипувано доносами про наш "большевизм"! Один раз донос був дурний до комізму: один співробітник УГК їздив по видавничих справах до Берліну /де друкувалася "Нова Україна"/,а за якийсь час ми вже почули в чеських колах,що їм відомо,ніби-то в Берлін їздив наш співробітник... для переговорів з большевиками про уряд України,в якому я ніби-то мав бути аж головою... Брехня йшла з "українських кол".

Брехня і провокація иноді досягає своєї мети. Можливо,що й у справі нашого "большевизму" петлюрівці досягли-б певних наслідків, коли-б нам не допомогали з другого боку... большевики! Именно вони. Бо ріжні дипломати большевицькі звертали увагу відповідних чеських кол на "злочинну" діяльність УГК,який ніби-то висилає на Україну "банди" для зриву мостів,зрізання телеґрафних стовбів,нищення дротів,розбивання складів,підривання залізниць та совітської влади і ин.жахливих річей. Один раз навіть слідство велося,бо не більш і не менш,як повідомлялось,що заарештовані на Україні аґенти УГК/було названо імена!/призналися,що їх вислав УГК з жахливими інструкціями. Слідство показало,що "заарештовані на Україні аґенти УГК"... преспокійно проживали собі в Празі,користувалися якийсь час навіть переходовою станицею УГК,який для їх навіть працю підшукував. Сло-

вом,большевики своєю клеветою побивали клевети петлюрівців про наш "большевизм".

Але в петлюрівців був і є один певний союзник: це непроходима політична темнота "пів-інтеліґентських мас" української еміґрації. Ці"маси"живуть пасивно,до жадної політичної праці і думання нездібні,вони лише служать апаратом,в якому циркулюють,переливаються всякі наклепи,плітки. Як всяка людська маса,вона грає роль "суспільного резонатора",в якому гуде кожна дурниця. Всі політичні демаґоги і спекулянти завжде користуються цим резонатором для роблення "вражінь","опіній" і т.п. І петлюрівці,і фашисти,і большевики люблять "кидать гасла" в масу,щоб колотити її і "трівожити противника". Політична некультурність мас і взагалі ота величезна градація ріжних щаблів свідомости в сучасному диференційованому суспільстві є підставою для демаґоґії вищих класів і їх інтеліґентської аґентури в низчих класах. Українські маси пів-інтеліґенції походять з низчих класів і несуть в собі їх прикмети - особливо оту політичну тьму,котра і є передумовою для успіху всякої політичної безоглядної аґітації реакційних ґруп,для культивування забобонів не тільки реліґійних,але й політичних,"наукових" і тп.

Взагалі тільки надіями на запаморочення мас,на можливість проводити в їх яку вгодно політичну нісенітницю і живе петлюрівщина, бо свідомі маси ніколи не дозволять фіґурувати перед ними таким "ідеолоґіям" та "інформаціям",як петлюрівська аґітація за Польщу.

Перш над усе киданя,а головно "нашіптування" такій масі,/звичайно реакційній по своїй природі/,що с-ри "накладають з большевиками",може мати певний успіх. Знайдуться такі,що й повірять і далі вже щиро ширитимуть брехню,як ніби правду. Друге - спростування брехень веде до боротьби сліпців у масі: одні за те,другі за протилежне і це вже одно знищує вартість арґументів.

Було-б фізично тяжко,а з рештою й мало доцільно перечислювати всі гидоти,які ширила і ширить петлюрівщина проти УПС-Р: вони на стільки иноді безглузді,що звичайно не поінформованій людині просто не можна зрозуміти: для чого це все робиться?

Але їх лехко розуміти,коли оцінювати з погляду "добра Польщі". Розпочавши культурно-ґуманітарну громадську акцію /цеб-то для всіх і силами всіх/,УПС-Р не ставила завдань партійного характеру. Цим і пояснюється,що УГК допомагав усим,чим міг: матеріяльно /одягом, харчами,допомогами,посадами/,підшуканням праці,а головне розміщенням людей до науки,орґанізацією всіх в формі шкіл то-що. Велике діло було і здобування дозволів на побут в ЧСР. Здавалось би,що проти такої праці ніхто не міг би заперечувати. А тим часом проти УГК повелась кампанія! Ми часто здвигали плечима - чому й відкіль це йде? Ми тоді не знали про істнування отих обіжників і ще де-чого,що з ними звязане: апарату,який вів цю акцію.

Апаратом,що виробляв пляни боротьби проти УГК,ініціював боротьбу в середині творених установ,підіймав колотнечу - було "Брацтво укр.державности",орґанізоване /як признався Ніковський на суді СВУ/ в Польщі весною 1921р.,як закордонний відділ утвореного Єфремовим і ин."радикал-демократами" в Київі в 1920 р.

Тепер про це своєрідне "брацтво" знають всі з голосного процесу "Спілки визволення України" /СВУ/,що відбувся торік в Харькові з 9.III по 19.IV.1930 р.

Але тоді ми не знали про цю сугубо-конспіративну орґанізацію петлюрівщини: утворені "пятірки" вели свою "працю" методами змовництва,провокації і тп. Коли українці плавом-пливли до Праги,а ми задихались від праці по влаштуванню їх,захистові їх,допомозі їм,вишукуванню одягу,обуви,харчів,ліків,праці і тп.,то разом з цими людьми

пливли і...петлюрівські аґенти для боротьби з нами. В-осени 1921р. я одержав листа від проф.І.Фещенка-Чопівського про драму української інтеліґенції в Польщі і прохання,щоб УГК всі сили напружив,ратуючи від загибелі укр.інтеліґенцію. Тепер виявляється,що цей лист був писаний майже одночасово з...таємним обіжником "центру УНР"про боротьбу з УГК. З Польщі нам писало багато людей,плакалось на страшну недолю і прохало поратунку. Як виявилось пізніше,писали де-які члени "брацтва". І дійсно, по-між багатьма врятованими нами було чимало членів..."брацтва". Навіть де-які одержали визначні ролі в системі нашої праці /напр.в професуру Академії і навіть в її провід попали разом з иншими і "братчики"/. Де-хто з їх попав навіть в члени УГК і ще більше: навіть в Управу УГК.

Іменно,в осени 1924р. довідались ми від члена Управи М.Галагана, що він з зіми 1922р.щось з рік був членом цього "брацтва",але,мовляв,переконавшись,що "брацтво" не має иншої мети,як боротьба проти УГК і руйнування нашої праці - вийшов з його. Подробиці,подані ним, були жахливі: всі акції ведені проти УГК і в середині УГК,акція в Академії в напрямі відокремлення її від УГК,намір /невдалий/захопити УГК "дискредитування" нас і тд. - все це велось тим "брацтвом", а кероване було Петлюрою,В.Прокоповичем і ин. з Варшави.

Вся "акція" була освітлена фатальним світлом варшавської орієнтації. Але вже було натворено жахливих мерзот досить. З заяв на суді СВУ Єфремова і инших,підтверженних двічі,видно,що членами "брацтва" були /і потім членами СВУ/п.п."соціял-демократи" Мазепа і Фещенко, що в-осени 192?р. вимагали перетворення УГК в "осередок" петлюрівщини на засадах "представництва",але ми відмовились від перетворення УГК в політичну орґанізацію. Тоді поведено було проти нас "акцію". Донос було подано в М-во Закорд.Справ,з-за чого було розпочато слідство і в результаті...с-деки вийшли з УГК після невдачі захопити його "в свої руки". /В цій справі був по постанові Загальн.Зборів УГК виготовлений комунікат "До відома громадянства",але не був опублікований,бо все ми вважали ту боротьбу за "непорозуміння"/.

Лист сенату до М-ва Зак.Справ в липні 1923р.,поданий помимо відома УГК,переповнив чашу нашого терпіння і УГК тоді відокремив Академію. "Меморандум" студентів і заява ґрупи "діячів" до М-ва Земельних Справ - це все були інспірації і певні "форми боротьби",ведені петлюрівцями через ріжні ґрупи і особи. Скрізь рука "брацтва"!

Склад "брацтва",методи його праці,мотиви боротьби ми взнали через рік ще докладніше від покійного проф.Володимира Коваля,який з України приїхав /з процесу СВУ це стало загально відомо/з доручення "брацтва". Бувши хворим,він закликав мене і розповів,що він був членом "брацтва",знає все,придивився до всього,переконався,що праця УГК і взагалі нашого осередку є історичної ваги для української культури,але ця праця загрожена...петлюрівщиною,котра плянує її знищити, а УПС-Р розбити. В цім він переконався особливо після поїздки в-літку 1925р. до Парижу і побачення з Петлюрою. "Брацтво" його,Коваля, збойкотувало,не пустило в Академію професором і т.п. Мене він попереджає,що петлюрівщина не має нічого "святого" за душею і прагне лише досягти своїх еґоїстичних цілей.

Нас вразило все,що сказав проф.В.Коваль. Аж не вірилось! Думалось,що він таки "переборщує" з почуття досади за те,що петлюрівці з ним так погано повелись в справі професорства. Дальший хід подій лише підтвердив те,що ми взнали від М.Галагана і проф.В.Коваля. Характеристика петлюрівщині,яку дав один з її лідерів,А.Ніковський, на суді СВУ торік в Харькові перевершила і наше уявлення.

Головне - все стало ясне: петлюрівщина во ім'я Польщі нищить культурно-гуманітарну українську акцію,здається,найбільшу в істо-

рії української культурної роботи останніх часів, і то через те, що корінною силою цієї акції була і є УПС-Р. Брутальність методів боротьби петлюрівців проти нас доходила до дивовижности.

Про це може посвідчити їх акція "дискредитивувати" представників УПС-Р і керовників культурної організації в ЧСР, головно мене і Н.Я. Григоріїва. Весною 1925 р. петлюрівці випустили свій орган "Український Вістник", який вони з властивою їм граціозністю назвали "орґаном незалежної /?/ республікансько-демократичної думки", в ч.1-му якого виступили п.п. О.Шульгин, О.Лотоцький, М.Славинський, К.Мацієвич, а очевидно для "прикритія" і С.Гольдельман.

Навдивовижу в 1-му числі отвертих виступів проти УГК і нас не було. Навпаки в статті проф. С.Гольдельмана про Академію було кинуто фразу:

> "Ініціятива заснування української високої господарської школи на еміґрації належить Українському Громадському Комітетові в Празі і в першу чергу голові Комітету М.Ю.Шаповалові. Цьому ж останньому належить велика заслуга переведення справи затвердження школи та її матеріяльного забезпечення з боку вищих чинників уряду Чехословаччини"
>
> /див. "Український Вістник", Прага-Подєбради, травень 1925 р., ст. 15/.

Розуміється, Громадському Комітетові належиться не тільки "ініціятива заснування", але таки ц і л к о в и т е з а с н о в а н н я: переведення акції в чеських колах, вироблення планів, програм, організація, здобуття засобів, забезпечення професур і студенства і ведення адміністративно-фінансової справи Академії більш року.

Проф. С.Гольдельман був в числі инших заанґажований до цієї праці, то мусів знати доволі добре історію і суть діла. Тенденція його /чи редакції?/ якось "ослабити" значіння УГК в цій справі, але й за те признання, що висловила людина не-української національности, спасибі. Що-ж до людей української національности, то вони бувши в проводі Академії, видають комунікати навіть не згадуючи імени УГК, як фундатора Академії, не кажучи вже про фактичних орґанізаторів її. Фікцію можуть вони вигадати і "згадати", але не тих, хто справді робив діло.

Але у вересні 1925 р. УГК був ліквідований. УГК повідокремлював створені ним установи і орґанізації, а потім ліквідувався на вимогу чеських кругів, яким надоїла люта боротьба, що кипить навколо УГК а почасти і в середині УГК. Був виступ особливо загорілих петлюрівців через "Тризуб" проти міністра Д-ра В.Гірси /в-осени 1924 р./, який, мовляв, віддавав "на відкуп" українську справу мені і т.п. Ганебність і брутальність цієї гидоти була приписана с-дєкові Л.Чикаленкові /тоді редакторові "Тризубу"/, але петлюрівщина вся відповідальна за це. Брутальність виступу така була виключна, що багато людей протестувало проти неї, навіть частина "далеких від центру" петлюрівців.

Так ось коли це все переповнило чашу терпеливости навіть у чеських людей, що добре ставились до україн. культурної праці, то вони зажадали таки самозакриття УГК /коли в йому йшла ще колотнеча і с-рівська, зручно іспірована аґентами і петлюрівщини і большевизму/. УГК ліквідувався у вересні 1925 р. Я лехко зітхнув: остогид мені еміґрантський ярмарок, еґоїзм, тупість, колотнеча і нерозуміння того, що треба р о б и т и к у л ь т у р у, щоб не загинуло все. Я рішучо перейшов до наукової праці, ще з-осени 1924 р. заснувавши Соціологічний Інститут.

Закриття УГК петлюрівці привітали випуском ч.2-го "Укр. Вістни-

ка" в жовтні 1925р.:"Безперечно,ліквідація Громкому відкриває нову сторінку в житті нашої еміґрації в Чехословаччині"/див."Україн. Вістн.",ч.2,статейка К.Ос'а/. П.І.О.Шульгин,М.Славинський,І.Федченко і /псевдонім одного с-дека/ К.Ос росписались! Особливо брутально,розуміється,виступив п.М.Славинський і К.Ос. Радість чути з кожного рядка: директива "центру УНР",дана 5 листопаду 1921р.,виконана! УГК впав,повалений,спільними зусиллями всіх чорносотенців, разом з "брацтвом" і т.п.

Петлюрівці тепер вже зовсім росперезались і в своїй брутальности,брехливости і цинізмі перевершили всяке вулишництво.

Коли хочете,це чудесний зразок для ілюстрації того,що пише тепер О.Шульгин про культурну працю: "менш взаємних сварок,недовіря та закидів"!

Ураганом накинулись петлюрівці "культурники" на мене! Зазначаючи з початку про мої здібности,енергію,ініціятиву,п.Славинський пише про мене:"Інституції засновані з його ініціятиви,змагаються майже з першого дня відсепаруватись від нього,а коли не одсепарюються - гинуть". Бачите,як ведеться дискредитація по планах "брацтва" і наказові "центру УНР"! Пан Славинський знає і усвідомлює в 1925р.,що всі інституції в ЧСР /опріч університету/ засновані н а м и,всі забезпечені нашою працею,ні одна не то-що тоді не загинула, а була на твердих ногах /почали гинути вже п і с л я с е п а р а ц ї ї/,все це знає п.Славинський,а пише свідомо неправду,вигадуючи леґенду,просто брехню.

Так пише людина,маючи в кишені наказ "центру УНР" про дискредитацію нас "в с і м а і в с я к а м и" засобами! Бачите,як нас виставляють перед людьми "правдомовні" петлюрівці. Роблючи своє чорне діло,вони для маси,для "кобилки" вигадують,інсинують всячину, щоб виставити представника с-рів,як фатальну людину. Це написано тоді,коли в ж о в т н і і л и с т о п а д і 1925,можу це сказати, я урятував своєю акцією і гімназію і Педаґоґічний Інститут,які вже жили відокремлені від УГК,коли вже і УГК не було. Про це посвідчить був.директор гімназії професор Др.Я.Ярема і був.ректор Педаґоґ.Інст.проф.Др.Л.Білецький,хоч би на основі постанов професорських рад,постанов,доручених мені листовно. В цих резолюціях була подяка за порятунок од загибелі цих самостійних установ.

Але гидоту свідомо написав п.Славинський,що "професорує"тепер в Педаґоґ.Інституті,урятованому мною від ліквідації значно пізніш від його відокремлення від УГК.

Виконуючи наказ "центру УНР" п.Славинський гидко-смішним і брутальним способом полемізує зо мною про те,що таке...нація! Читачі ознайомились з його теорією р у с ь к о ї н а ц і ї і знають,що він нацією вважає за твориму з ріжних народностей спільноту. Українська національність по його "теорії" є орґаничною ч а с т и н о ю руської нації. Так ось цей "теоретик нації" з апломбом петроградського діяча висміює соціологію і наче-б то мій намір створити українську націю,як факт,а при тім іронично вигукує:"бо до них, бачте,такої нації не було".

А хіба була? Як раз укр.нації,по "теорії" п.Славинського не було і "горе тим",хто йшов би проти творення руської нації,в складі котрої мусить бути і українська національність! Читач бачить всю прозору наукову нечесність таких "теоретиків",що твердять з намірами,які нічого не мають спільного з наукою,стараються дискредитувати одного з тих,що і в Росії боролись за право української н а ц і ї ще тоді,коли п.Славинські виписували нечувано-безглузді,сервілістичні "теорії" для скріплення панування російської імперії і "мирового суддї" великоруської буржуазії /"інтеліґенція"ж ніби пред-

ставник нації і в москалів!/ над українським народом.

Для дискредитації годиться вказування на "несталість поглядів". Тому п.Славинський виступив з наклепом на мене за "несталість принципів"! Від петербурзької "теорії" руської нації плигнувши в польське багно,ка-дет в Петербурзі,соціяліст-федераліст в Києві,радикал-демократ /с-ф/в Празі,реакціонер в дійсности,соціяліст по партії,ворог соціялізму у виступах /на грузинському святі,п.Славинський,будучи членом і одним з "лідерів" партії "радикал-демократів /с-ф/" заявив при мені,що він не соціяліст!/- цей панок виступає в ролі проповідника "старих принципів"!

Опріч комізма,гидкої претенсійности,тут є ще необмежене політичне шарлатанство і виключне інсінуаторство! Коли вже чоловягга береться характеризувати когось,то мусить знати ф а к т и, напр. мусить знати,що з I90Iр. я соціяліст,що I906-7р.,бувши офіцером,був арештований і відданий під воєнний суд по ст.I02,I29 і I32 Карного рос.кодексу за належність до соціялістичного воєнно-революційного союзу,що про це писали газети; що потім був нераз трушений поліцією, жив навіть нелеґально,що I908р.була конфіскована моя перша книга віршів /"Сни віри"/,наскрізь революційна,що I909-I9I4 писав у "Селі", "Українській Хаті","Літературно-Науковому Вістнику",спеціяльно в "Селі"/I909-I9I1р./проводив революційно-соціялістичну точку погляду на суспільні справи,що в "Укр.Хаті" захищав соціялізм,як найвищу визвольну ідею,що з I9I7р.отверто виступив,як соціяліст-революціонер лівого напряму,за соціяльну революцію во імя трудової республики і що з цього становища ніколи не сходив,не хитався,не пішов на жадні ухили. Все це мусить знати той,хто хоче характеризувати мене методом не большевицьким і не фашистівським,а методом п о р я д н и х л ю д е й, хоч би й противників. Але п.Славинський має своєрідні методи: він пише,що я був колись поглядами близький "скорше до правих октябристів,а то,може й до "Союзу Руського Народу" /"Укр. Вістник",ч.2/.

Цл хуліґанська,вулишна непристойність має ціль - ширити про мене несвіцьку вигадку,щоб каламутити людей і щоб дискредитувати перед темнотою,котра про мене хоч і чула,але не знає моєї праці.

Директива "центру УНР" виконується: то я большевик,то правий октябрист і "союзник" /так звали колись руських скажених монархистів з "Двуглавага Орла" і ин./. І це пишуть люде з партії,що I9I1р. проголосила... ідеолоґію двохголового орла,галузки,а устами п.Славинського за рік до революції і теорію "руської нації"!

Такі методи були вжиті петлюрівцями проти мене з метою дискредитації УПС-Р і її епохального діла за кордоном. Во імя чого і кого? Наказ Петлюри проти М.Грушевського,мене і ин. с-рів блискуче стверджує,що це все робиться в о і м я П о л ь щ і. Обіжник А.Ніковського /а це заступник голови с-фів і "брацтва"!/показує,що купка петлюрівців не перебирає нічим для розвалу роботи с-рів,процес СВУ і заяви Єфремова,Ніковського,Дурдуківського і ин.провідників петлюрівщини,"брацтва","спілки визволення України" показали,що все це робиться д л я П о л ь щ і, для капіталізму,для поневолення України капіталові. Так українська реакція борється за свої позиції,так відважно руйнує культурне діло,коли тільки воно твориться руками соціялістів і противників польсько-шляхетського панування на українських землях. "Всіма і всякими засобами!" по виразу А.Ніковського.

І дійсно,вони пустили в хід проти с-рів всі і всякі засоби. "Всі і всякі засоби" в політиці означають метод фашизму і большевизму.

Боротьбу всіма і всякими засобами петлюрівці-ляхомани ведуть проти УПС-Р і досі. Ціль петлюрівців - вирвати з рук с-рів створе-

ні ними інституції, дискредитуючи їх творців.

Тепер де-які симптоми вказують, що чергова акція буде вестись проти Укр. Видавничого Громадського Фонду, з метою захвату, бо, бачте, у Фонді вже видано по-над 35 книг, надбано чимало майна! Знаючи методи і осіб, ми заздалегідь знаємо хто і для чого захотів би вести "акцію".

Польща люто і консеквентно борється через свій український апарат проти УПС-Р, як проти найбільш послідовного і непохитного ворога шляхецько-фашистівського режиму!

Треба домалювати ще кілька рис з поведінки петлюрівців-ляхоманів що-до методів боротьби проти УПС-Р по наказу "центру УНР", себто Петлюри, Ніковського і К°.

Читачі-еміґранти мабуть памятають не одну "подію" з недавніх часів, але все таки варт згадати конкретно про "гасла", які петлюрівці кидали в еміґрантську масу, спекулюючи на темноті людській. В р.р. 1923-24-25 петлюрівці буквально аж задихалися від злости, що с-ри багато роблять і то зовсім не зле. Чуючи, що ґрунт усовується з-під ніг, ляхомани без перестанку клепали язиками.

То вони нарікають на мою "вдачу", то під'южують людей, що нема шкільної "автономії", то вигадують, що ми ведемо "партійну" політику, або завели "диктатуру" і ин. Все це було поставлено на брехні! Кожна установа, яку ми творили, мала самостійність. Здобуваючи для неї кошти, ми робили опріч того тяжку чорну роботу дбаючи про забезпечення кожної людини, що входила в ту чи инщу установу. Ми ставили собі метою забезпечити творені нами установи від чужинецьких впливів і політичного визиску, щоб еміґрація не стала играшкою в руках чехів, а рядила сама собою.

Ми цього досягли і досягали довший час, але петлюрівщина руйнувала морально-політичну незалежність еміґрації, сервілістично спокушаючи чехів до непошанування ними нашої моральної незалежности. Приклади сервілізму петлюрівців - безчислені, але ось хоч би такі. В "Укр. Вістнику" той же п. Шульгин пише про Масарика і Україну: це таке рабське кадило, що просто стає ніяково за принижуюче повзання. Що й казати, Масарик людина шановна, особливо коли став президентом. Він і без президенства був людиною п р а ц і і ч е с т и, а це вже великі цінности, за які варт шанувати, але ж це треба робити в формах пристойних і поважних! Пан же Шульгин росписався так, що соромно читати про те, як "ми знайшли тут зброю, ту духовну зброю... наші високі школи, які дав нам славний Президент, його уряд і весь Чехословацький народ", коли чеські друзі "так щедро і велично віддячили, коли ми прийшли до них до Праги".

Вдячність - добра річ, ознака культурности, коли вдячність щира, але вона може бути й не щирою, не з культурности випливаюча, а з прихованих далекосяглих низьких мотивів: лестю і повзанням здобути ласку, втертись в довірря, щоб потім утілізувати еґоістично. Не вірю я у щирість тих людей, що в один бік поклони б'ють людині і перебільшують, а коли діло торкається тих українців, що на праці задихаються, що, скажім, ті високі школи о р ґ а н і з у в а л и і для тисяч людей українських віддали свою працю, то тут нема не то що вдячности, а хоч простої ввічливости, коректности, тут огидні помиї клевети, понижування, ображування людської, національної та політичної гідности. Ось який уступ помістили "радикал-демократи" в своїй партійній програмі:

> "З огляду на надзвичайно важливу культурно-просвітню допомогу, яку в найтяжчий час українці дістають од Чехословацької республіки та її народу, ґрупа вважає своїм обовязком провадити на Україні ідею найбільше доброзичливих від-

ношень до Чехословаччини і в добрі і лихі часи".
/Платформа Української Радикально-Демократичної партії /С-Ф ,ст.8/

Щоб в партійних програмах десь на світі писалися такі уступи - ми не зустрівали. За добро треба відповідати добром,але не треба в програми вміщати сервілістичних пунктів,а то читач матиме право запідозріти,що це зроблено для показування панам з метою реалізувати свою "відданість" в формі матеріяльних благ.

Сервілізм перед панами - ознака некультурности. Сервілізм виявляє себе инакше,коли діло торкається не панів,а таки своїх українських людей. Я б міг вказати багато фактів,як поводились явні і замасковані петлюрівці з українськими людьми,які безтенденційно робили для їх добро,а "на другий день" після того,як добро зроблене /скажім,еміґранта врятовано,забезпечено/,він відповідає хамством, такою брутальністю,що просто руками розведеш.

Особливо-колоритні факти колись подам у своєму звіті про громадську працю за кордоном - може здасться на науку молодшим. Зрештою "Український Вістник"ч.2 за р.1925 - приклад колективного,обрахованого,пляново-проведеного хуліґанства проти нас. І п.п.Шульгини, Славінські,Феденки,К.Ос'ми і тьма инших,що хліб їдять в установах, створених нашою працею і толерантністю навіть до своїх політичних противників і особистих ворогів,не здобулись навіть на просту коректність,а клеветництвом і помиями віддячили за нашу безінтересовну працю і толерантність до їх. "Автономії" хотіли - тепер мають! Вони не матимуть мужности признатись,що УГК захищав самостійність установ /і успішно/,а тепер вони ходять під контролем і наказами нижчих чужих урядовців. Проти УГК робили негідні демонстрації,а тепер мусять покірненько здавати звіти навіть... за пера і зшитки, представляючи начальству навіть зужиті вже пера на доказ порядного поводження з державним майном!

"Партійність" наша виявилась в тім,що в створених нами установах сидять і рядять не с-ри,а їх противники. Ця "диктатура" с-рів, здається найбільш дурна брехня людей,що посивіли в крутійстві і в практиці моралі людей,що про істнування сумління здається ніколи не чули. Іменно, п а р т і й н і с т ь полонофілів розбила не тільки соборність на чисто-культурному ґрунті,а й на п о л і т и ч н о м у.

Історичний факт такий: заява Петлюриного представника Пилипчука в серпні 1919р.у Варшаві про "незаінтересування" Галичиною з боку УНР /в складі якої Галичина державно була!/переповнила гнівом галичан. І з того почалась велика внутрішна боротьба. Штаб Галицький 6 листопаду 1919 підписав угоду з Денікіним,не почуваючи себе звязаним з тими,хто його з р а д и в. На це відповів А.Лівицький у Варшаві декларацією 2 грудня 1919р.,а весною 21 квітня 1920р. вже договір з Польщею - оформлено зречення від Галичини. Галичани і п е т л ю р і в ц і тепер вороги. По суті не галичане і наддніпрянці, а галичане і п е т л ю р і в ц і, але між галичанами багато є таких, що свою ненависть з петлюрівців поширюють на наддніпрянців. Розрив спричинили петлюрівці. І доки вони сидять в Варшаві та удають себе ще"урядом УНР",то й галичане ведуть самостійну боротьбу за своє істнування.

Ми на практиці в ЧСР установили єдність з галичанами на культурному ґрунті,ми практично старалися ліквідувати ту прірву,що вирили петлюрівці. Не наша вина,що розпорошення нам не вдалось перемогти і то не тільки через руїнництво петлюрівців,але й через якости тих "галичан",для яких нам доводилось чимало попрацювати. Тисячі й галичан нам довелось підтримати,допомогти,багатьох забезпечити заро-

бітком в наших установах. За винятком кількох осіб, ми нічого доброго не зберегли в памяти про галицьких інтеліґентів. Це "петлюрівці навпаки", тільки ще більші майстри в нещирости.

Та зрештою не було миру й не буде між соціялізмом і капіталізмом.

Ліквідувати розпорошеність політичну нікому не вдасться, бо боротьба є "іманентним", властивим, неминучим проявом суспільної діференціяції - політичної, економичної, культурної і ин.

"Соборність нації" на ґрунті політичному при теперішньому стані некультурности є ще більшим абсурдом, як соборність на ґрунті культурному. Як собі це уявляють петлюрівці? Одна національна ідеолоґія? Одна спільна мета? Взаємне порозуміння? Яким же це способом? Та-ж ідеолоґія петлюрівська - прислужництво Польщі. Та- ж спільна мета у петлюрівців є лише з польськими фашистами! Та - ж "порозуміння" петлюрівців можливе лише з "безпартійним блоком" Пілсудського! Хіба ж петлюрівці можуть инакше поводитись з українцями, як вони поводяться? Добре слово у петлюрівців є для польського фашизму, а не для тих українців, які з поляками не йдуть.

Гнилизну в українське життя внесли петлюрівці ще 1919р., розбивши галичан і наддніпрянців. Гнилизну внесли, підступно розбивши співпрацю на культурному ґрунті. Гнилизну вносять що-дня своїм в і д с т у п с т в о м від засади д е р ж а в н о ї соборности, викидаючи в дар західним сусідам коло 200000 кв. кілом. території і 9 міліонів українців. Це є такий чинник розбиття, що всякий мислячий українець мусить прийти до переконання: доки істнує петлюрівщина /ляхоманство/, дотоди буде ширитись розбиття, розпорошення нації.

Коли вони навіть бачучи пасифікацію - зкрівавлене село українське, вважають відступ від Польщі за своє політичне самогубство і рішили твердо йти з Польщею - доти не може бути мови навіть про поверховну спільність, навіть про контакт з ними.

Подумаєш - "соборність нації"! Це говорять ті, що свідомо розбивають її і цілком "не вірять" в соборність державну. Вони "переконані", що державна соборність, може, ніколи не здійсниться, що українці мусять пристосовуватись до західних сусідних держав, то для чого ж культурна і політична соборність нації? Щ о б п о с т а в и т и в с ю н а ц і ю н а с л у ж б у П о л ь щ і.

Національне почуття ще може гнати українців до соборности культурно-політичної в о і м я ліквідації своєї підлеглости чужинцям, во ім'я визволення, во ім'я державної самостійности для в с і х українців, але який смисл їм жертвувати собою для Польщі або навіть для того, щоб самостійними були лише... петлюрівці в Київі?

Переконувати західних українців, що вони мусять залишитись в неволі на віки, що українська державна самостійність не для їх, але вони все-таки мусять жертвувати собою во ім'я того, щоб "уряд УНР" прийшов у Київ і навів польську армію на Україну - це не тільки не політична махінація, але й глибоко неморальна, що свідчить про варварство, цинізм, моральне паскудство тих ляхоманів.

Як гидко слухати просторікування злодія про чесне поводження з чужим добром, як гидко слухати брехню проститутки про її невинність і нарікання на чужу легковажність, так гидко слухати, коли про соборність нації говорить злобний, цинічний ляхоман, який годен видушити всіх инакодумаючих, коли вони не приймають ляхоманство за свою ідеолоґію. Розбивачі українського руху говорять... про соборність нації! Во-істину неперевершений цинізм... Во-істину ми живемо в добі страшній, коли польський аґент виступає публично без ризику бути морально зліньованим.

"Реальна політика"!

Реалізму в цій підленькій ідейці нема: ніколи не буде жадної соборности з польськими яничарами. На це не підуть українські маси. Може спокуситись якийсь бідолаха-емігрант, щоб за візу до краю, посаду, чи кар'єру піти в "соборність" з петлюрівцями. Хай таких знайдеться сотня, тисяча, десять тисяч, але... ненависть мільонів до Польщі залишиться, бо ворога любити може тільки ренеґат.

Не простив народ колишніх ляхоманів, призирливо назвав їх недоляшками, не простить і тепер. Адам Кисіль не став чинником українського руху, лише залишився в нашій історії, як Юда в історії християнства. Політичних потомків Кисіля постигне його доля, як доля Сави Чалого постигне сучасних яничарів, коли український народ прийде до голосу в своєму краї.

Ще котрийсь раз в історії український народ мусить випити гіркої, доки не научиться приборкувати тих, що його іменем промишляють на службі ворогові та ще й випинаються на роль "реальних політиків" і "моралістів".

Знаю, що не подарують мені петлюрівці голосу правди, знаю, що будуть мстити, будуть руйнувати мою працю, будуть мене й далі "дискредитувати", але й на їх прийде справедливий суд.

Носив вовк - понесуть і вовка.

8. ДЕРЖАВНІСТЬ ЧИ ҐАЙДАМАЧЧИНА?

Під таким заголовком повів п.Шульгин свою балачку для приєднання простодушних на службу польській ідеї. Державність він розуміє елементарно-просто: владу в Київі йому, А.Лівицькому і К°.

Фраза п.Шульгина є чисто-аґітаційна, обрахована на людей з некритичним духом і просто не муштрованих в логічній аналітиці. Що значить цей запит: "державність чи ґайдамаччина"? Те саме, коли я вас поспитаю: ви за добро, чи за зло? Нема на світі людини, яка-б мені відповіла, що вона за зло. В логічному змісті самого питання заложено його відповідь. Так і тут: ви за державність, чи за гайдамаччину? Питання збудоване на антитезі "добро чи зло"?

Гайдамаччину п р о т и с т а в л е н о ідеї державности, як зло. Розуміється, українець за державність українського народу, але чи він проти гайдамаччини?

Антітезою поняття державности є його логічна протилежність - бездержавність, поневолення. Але п.Шульгинові треба не логики, а пропаґанди, тому він просто софістично "пересмикує": замість того, щоб антитезою поставити логічну протилежність державности - бездержавність /= поневолення/, як поняття цілей, він ставить тезою поняття ц і л и /державність/, а антитезою поняття з а с о б у /гайдамаччина/.

Ви за державність /мету/ чи за гайдамаччину /один з засобів/? - ось який логічний зміст запитання п.Шульгина. Він хоче досягти не логічних, а суґестивних наслідків, підставляючи в антитезу поняття революційної боротьби, щоб направити некритичну думку проти революційної тактики що-до Польщі.

По логічному змісту це питання однакове з таким: ви за державність чи за шкільництво? чи за кооперацію? чи за медицину? чи за політику? А я можу бути разом і за те і за друге, бо така "антитеза" не виключає тези. Це по суті не антитеза. Антитези правильно можна будувати лише на логічній протилежности о'дного роду явищ. Людині, що хоче ожёнитись, можна поставити питання: ви за гарну чи за погану дівчину? Сумніву не може бути що-до відповіди: за гарну. А коли ви цю людину спитаєте ви за гарну жінку чи за сватання? Оскільки обєкти ріжного роду, то вони обидва до приняття /один - мета, другий-

засіб/.

Можна антитези будувати логічно на понятті м е т и: одну мету протиставляти до її логічної протилежности. Скажім, держава - мета. Яка її логічна протилежність? безлержавність в формі поневолення. Правильна антитеза була б така: держава чи поневолення /безлержавність/? Так само антитезу можна будувати на понятті з а с о б і в: за гайдамаччину чи за плазування, пристосування, орієнтацію на Польщу? За революцію чи за "еволюцію"? за пропаганду чи за мовчання? Битись чи миритись?

В правильно-збудованій антитезі людина може приняти тільки або одно, або друге. В неправильній антитезі може приняти і одно і друге, бо одно не виключає другого: і за державність і за гайдамаччину, цеб то за м е т у і разом за найдоцільніший спосіб її досягнення!

А п. Шульгин так примітивно майструє свою фальшивку! по формі антитеза, яка психологично вимагає приняття "одного з двох": або те, або друге. Це емоціонально-суґґестивний підхід, а не логічна будова, і мета такої постановки питання викликати відповідь: за державу проти гайдамаччини. Кому таке питання ставить п. Шульгин, на кого рахує? На наївняків, на примітивів, які ще критично не мислять і можуть будувати хіба такі "антитези", як: "одно з двох - давай деньгі".

Чи п. Шульгин свідомо скомпонував свою фальшиву антитезу? Коли свідомо, то він умисне під'їздить, щоб дурити несвідомих людей, а це є н е м о р а л ь н і с т ь. Коли ж він компонував несвідомо, емоціонально, безкритично, то це свідчило-б про низький рівень його розумових даних: бути професором університету і будувати таку "антитезу" - це справді застрашаюча убогість думання!

В суспільно-політичних справах таки треба доброї діялектичної муштри, щоб не плутати цілей з засобами - раз і щоб розбиратись в ґрадації самих цілей і в доцільности безмежного добору засобів - два. Та зрештою треба знати, що й цілей багато і засобів море: в які антитези це все вбгати? Відношення між метою і засобом є певне: одній мети можна досягти багатьма засобами, а одним засобом можна досягти багатьох цілей. Скажім до прикладу: с л а в а є нашою метою, а скільки засобів служить для досягнення цієї мети? засобом до слави можуть бути: заможність, краса, фізична сила, злочин, жертва, зрада, мистецтво і т. д./славний банкир Морґан або Ротшільд за гроші, Гамсун за літературу, Шевченко за поезії, Капабланка за гру в шахи, Наполеон за військові перемоги, Юда за зраду, Герострат за хуліганство, Шаляпін за спів, Казанова за розпусту і т. д. і т. д./

Можете ставити антитезу: слава або заможність? Слава або злочин? або писання віршів? Ні, бо це була б фальшива "антитеза" мети і засобу.

І навпаки: одним засобом можна досягти багатьох цілей: писання віршів є з а с і б, яким можна досягти і слави, і грошей, і естетичної насолоди, увагу коханки, підбадьорити повстанців, осміяти противника і т. д. Гайдамаччина є з а с і б: до здобуття слави, грошей, привернення соціяльної справедливости, зруйнування культури, збудування держави і т. д.

Можете ви будувати логічно антитезу: державність /мета/ чи гайдамаччина /засіб/? Ні в якому разі, бо можливо, що в даній разі гайдамаччина є найліпшим шляхом до збудування держави. Це значить знову-ж, що лише логічні протилежности виключають себе. Мислячи в категоріях часу і простору, ми не можемо ставити собі в о д и н час цілей, що себе взаїмно виключають, а також і що-до засобів: в о д н о м у моменті не можемо бути і за гайдамаччину і проти неї. Але в ріжні часи можемо бути або за, або проти.

Множність цілей і засобів у суспільно-політичному житті не вкла-

даються в жадну просту антитезу. Тому поставити одну пару контрастів не значить обхопити проблему. Проблему визволення ніяк не можна сформулювати в одній парі контрастів, напр: чи ви за державність чи проти неї? Це правильна антитеза, але хіба вона обхоплює все питання про поведінку людини? Ні в якому разі. Чи я за державність? З а р а з ні, бо я зараз за те, щоб написати книжку під назвою "Ляхоманія". Чи я за поневолення? Ні, бо якраз тому й пишу "Ляхоманію", щоб боротись з польським гнобительством і петлюрівським дурисвітством, яке силкується затягти українців на службу Польщі проти ідеї української державности. Навіть більше: зараз я за писання брошюри, котрою проповідувати хочу гайдамаччину як засіб для визволення і створення української трудової республіки.

Так що логічно беручи, можна збудувати правильні антитези по лінії цілей, чи по лінії засобів, але треба знати, що ніяка антитеза не вичерпує такої проблеми, як державне будівництво, бо є багато моментних цілей і моментних засобів, які лише в грандіозній сукупности, в науково збудованій системі цілей і засобів, ведуть нас до вищих і дальших цілей.

Тому "антитеза" п. Шульгина "державність чи гайдамаччина"? є не тільки логічно-безглуздою, але й п о л і т и ч н о убогою, бо припустім, що ми одкидаємо гайдамаччину і вибираємо державність. Засобів для досягнення мети може бути море, а петлюрівці пропонують лише один: орієнтацію на Польщу, як шлях до державности і то "дуже реальний". Для однієї мети може бути безмежно-багато доцільних засобів і політичне майстерство в тім, щоб їх використовувати всі або кілька кращих, доцільніших. Убогість політики ляхоманів у тім і полягає, що вони вибирають тільки один шлях і то найгірший - Польщі, не доцільний, який навіть не веде до мети, а в протилежний бік.

Монізм в розумінні політичних шляхів - це і є найбільше убожество. Польща і Польща! - закарбували собі на носі ляхомани - це показує, що вони цілком підпорядковані одному чинникові і що вони не мають с в о б о д и в и б о р у ш л я х і в, значить - вони з а л е ж н і від Польщі багато-більше, ніж про це знає українська публика. З соціології знаємо, що чинників поведінки людей існує безмежно-багато. Чинники використовує людина і скупини, як з а с о б и до своїх цілей, тому засоби можуть і мусять мінятись в межах доцільности. Засіб і мета мусять бути логічно звязані. Не можна, напр. задовольнити спрагу, граючи на скрипці. Між спрагою, як мотивом, метою стремлінь і грою на скрипці нема логічно-причинового звязку. По аналогії: державність, як мета не може бути досягнена орієнтацією на її ворога. Це все одно, як молебінь не є засобом для накликання дощу. Селянин же служить молебінь, наївно думаючи, що між молебнем і дощем є причиновий звязок. Це думання ми називаємо примітивним. А хіба є логічно-причиновий звязок між українською "державністю" і її ворогом - Польщею? Нема і не може бути. Петлюрівці ж уперто, по селянсько-забобонному способу твердять, що Польща /ворог укр. народу і пан над ним!/ допоможе українцям державу будувати!

Це думання є політично-примітивним. Як п. Шульгин збудував свою "антитезу" "державність чи гайдамаччина", так само петлюрівці збудували антитезу своєї політики: "Неволя чи Польща"? Оце є абсолютно та сама антитеза: хто хоче україн. держави, той повинен бути за Польщу. Петлюрівці взагалі і п. Шульгин з окрема не розуміють, що між поняттями Польщі і укр. державности нема логічного звязку, а взявши політично: українська державність, як мета, і Польща, як шлях до неї, як засіб, - функціонально-п р и ч и н о в о н е з в я з а н і Навпаки: українська н е в о л я і Польща, як суспільні явища знаходяться в функціонально-причиновому звязку: польські міста панують над укра-

їнськими селами і цей звязок є соціяльний і розрив його можливий лише шляхом соціяльної революції. Примітивне думання є те,що висловлює твердження без розуміння функціонально-причинових відносин; це думання диких народів,селян,дітей і взагалі низчих по культурі людських істот. Коли критику на инших п.Шульгин висловлює "антитезою" "державність чи гайдамаччина"?,то позітивною його антитезою є неволя чи Польща"? А логичний зміст і цієї антитези убогий,примітивний.

Тепер приглянемося близче до поняття державности у петлюрівців. Петлюрівці ширять нісенітницю,вигадану Ефремовим /як він про це заявив на суді СВУ/,що "нація вище за класи,держава вище за партії".

Коли нам хтось каже: "нація вище за класи",то ми уявляємо, що щось є н а д чимсь. В "теорії нації" п.Славинського ми читали, що п о - н а д класами стоїть власне "інтеліґенція",котра і є репрезентантом нації. З того логічні висновки: нація вище класів і інтеліґенція по-над класами,яко репрезентант нації,отже - інтеліґенція в суті річи є нацією. Коли нація стає державною,то це все одно,що інтеліґенція стає державною. Інтеліґенція "репрезентує" і націю і державу. А тому,що держава є орґанізація влади над населенням і здійсненням власности на територію,то інтеліґенція мусить володіти населенням і територією. Це в голому виглядї петлюрівська ідея державности. Петлюрівці - вороги селянства і робітництва,вважають себе за інтеліґенцію,яка й мусить панувати над трудовим людом.

П.Славинський правильно каже,що до нації належуть всі її класи. Реально нацією є мовна /лінґвістична/ скупина,цеб-то люде,що розмовляють о д н і є ю мовою. І ця національна цілість поділяється на частини - к л а с и: А,В,С,Д і тд.

Власність кожної цілости: ціліть є б і л ь ш а кожної своєї частини і навпаки - кожна окрема частина є менша цілости,а взагалі ціліть рівняється сумі своїх частин. Коли це так /а це є власне т а к/,то й нація,як ціліть є сумою своїх частин - класів: нація = А+В+С+Д+Е і тд.

Нація,значить,є сукупністю частин,звязаних залежністю одних частин від других,цеб-то залежністю одних класів від других. Коли одні класи звязані залежністю,основаною на с у с п і л ь н о м у п о д і л і п р а ц і /як напр.поміщики залежать від промисловців/,то це залежність взаїмочинности по горизонтальному поділові /одна частина лежить п о р у ч другої/,але ж в дійсности є залежність класів по вертикальному поділові,по лінії підпорядкування одних с и л і других /силі економичній,культурній і політичній/. Отже одні класи в и щ е других класів.

Виявляється,що не нація вище класів,а одні к л а с и в и щ е д р у г и х к л а с і в. Таким чином "догма" петлюрівців "нація вище класів" є логічно н і с е н і т н и ц я, бо ціліть /нація/ не є вище,а більша обсягом сукупність /класи А+В+С+Д+Е/. Сума не може бути вищою ані низчою,лише рівною всім своїм складникам. Ні нація не вище класів,ані інтеліґенція не п о-н а д класами: інтеліґенція в реальному житті служить класам в наймах,за плату і то служить головно б у р ж у а з і ї прямо чи посередно /державний апарат/. Служащі ще ніде і ніколи не були в и щ е господаря,тому й інтеліґенція н е в и щ е буржуазії,а підпорядкована їй не тільки за страх /за гроші/,але й за совість,з переконання. Так що коли інтеліґенція добивається влади,то служить вона буржуазії. Ін-

теліґенція в парляментах,в правительствах,в судах - служить панові, буржуазії.

Висловляючи тезу,що нація є совокупністю всіх її класів,п.Славинський цим самим каже правильно,що ц і л і с т ь є с у к у п н і с т ю с в о ї х ч а с т и н. Иншим разом за Єфремовим він каже,що нація вище класів,цеб-то як щось ніби окреме від класів /від сукупности,що творить націю/,инакше кажучи,нація в цім випадку є якоюсь ч а с т и н о ю себе самої. Ціліть,яка є разом з тим частиною себе самої - це вже якийсь догічний стовбняк,абсурд. Ще инше твердження того ж "теоретика нації": нація є сукупність національностей,обєднаних державно,так що поняття нації і держави зливаються. Нація є держава! Це "французьке" поняття нації і недарма п.Славинський рекомендував мені повчитись про націю у Ренана і Старосольського,які обидва ототожнюють націю з державою,хоч і один і другий висловлюються ірраціонально: за Ренаном нація є "principe spirituel",а за Старосольським - "Willkür" /несвідома воля/.

Яка нікчемна балаканина петлюрівців з їх "авторитетами"про націю! Гниле середновіччя,схоластика,безтямна балаканина,що не має нічого спільного з реалістично-науковим розумінням суспільних явищ, а в тім числі і нації. Позичено це все у Ренана і... Овсяніко-Куліковського,який розводив нісенітниці в "Украинском Вѣстникъ" /СПБ, I906р./ про націю,яка складається з національностей і тп. Але яка зарозумілість "теоретика" руської нації,який апломб неуцтва,соціологічного примітивизму,газетного блудословія і буржуазного шахрайства в науці! І все з однією метою: "доводити" право "інтеліґенції" на панування над трудовими класами.

Він мені ще вказує "авторитет" в теорії нації... В.Старосольського! А я вас ощлю прочитати твори Драгоманова,у якого треба повчитись одріжняти націю від держави,або хоч-би у проф.С.Дністрянського,який повчить вас про те-ж саме /"Загальна наука права і політики",Прага,I923р./.

Подумаєш,яка "наука": "нація вище класів"! Безсоромна брехня і в науці і в політиці. Петлюрівці в дійсности шарлатанять: вони ніколи не поставлять інтересів у к р а ї н с ь к о ї н а ц і ї вище своїх класових інтересів! Наша українська нація складається з 92% селян,6% робітників,I% ремісників і ці три ґрупи становлять 99% нашої нації. Класові інтереси цих трудових ґруп,як інтереси подавляючої більшости /99%/і є українськими н а ц і о н а л ь н и м и, бо по закону великих чисел можна науково-точно сказати,що у к р а ї н с ь к а н а ц і я складається з 99%,які в своїй сукупности є трудові класи. Інтереси нації - трудові. А ну,панове петлюрівці, поставте тут н а ц і ю вище свого к л а с у! Ніколи цього не зробите,тому афоризм "нація вище класів",національні інтереси вище ваших інтересів,яко класово-буржуазних - є політичною б р е х н е ю, як і безглуздям логічним.

Можете поставити інтереси 39½ міліонів українців в и щ е класових інтересів кількох десятків тисяч "інтеліґенції" /цеб-то буржуазії/? Ні,значить теза "нація вище класів" є б р е х н я. В тім то й річ,що нацією у їх є інтеліґенція /= буржуазія/,якої у нас ¼% від всього числа українців,так ось через те й гасло "нація вище класів",через те й жменя буржуазної інтеліґенції має панувати і визискувати укр.народ.

Ні,панове: інтереси укр.трудових класів /99% нації/є в и щ и м и за інтереси жменьки визискувачів /"інтеліґенції"/.

А то порскають словами бідолашні крутії,щоб о д у р и т и селян і робітників,щоб поневолити 99% нації,щоб ця селянсько-робітнича маса клала голови,виборюючи державність для п.п.Шульгиних,Славин-

ських і К[о] над мільйонами трудового люду. Крутійство не поможе! Власне чиста наука, соціологія, розкриває не мудре словесне шахрайство реакціонерів, вивертає їх душу на показ перед трудовим людом.

Петлюрівщина аж пінится від сказу проти соціялістів-революціонерів, які перешкоджають поширювати дурисвітства. І скільки-б помий не виливали ляхомани на УПС-Р, вона непохитно стоятиме муром і кликатиме трудовий український люд на боротьбу з ляхоманами, як ворогами його.

Те саме можна сказати і про друге "гасло" петлюрівців: "держава вищё партій". Славинський безсилий зрозуміти вираз - держава є функцією партій. Інтелектуальне убожество і неосвіченість перешкоджає журналістові дрібного розміру розуміти такі річи. Математичне поняття функції і функцією є таке відношення між величинами, що коли одна величина змінюється, то відповідно змінюється і друга. Ця залежність є відношення функції і перемінної. Візьміть тепер державу і партії. Казки про "вищість" держави над партіями, про "містику" і т.п. н і с е н і т н и ц і - це пропаґанда панування буржуазії над пролетаріятом і селянством. Славинський просторікує щось про "елементи" держави, один з яких влада, другий - населення, третій - територія. "Державознавці" мусять знати, що й селянська родина має владу /скажім, батька/, населення /членів родини/ і територію /шматок землі/, так і це держава? Якраз ті-ж "елементи" і в родині і в державі. І багато ще є инших суспільних скупин з цими 3-ма елементами, напр. хоч-би поміщицький фільварок, де є і влада і населення і територія! Покажіть мені ріжницю між державою, містом, селом, фільварком, родиною? Не знаєте ви цих річей. Ще недавно "наука" пояснляла, що земля стоїть на китах, а кити на воді, а вода на землі і тд. Селяне ще й тепер так думають. Так Славинські думають про націю, про державу.

Реально держава - орґанізація влади н а д населенням, а складається з партій або партії. В СССР одна партія є державою, а в ЧСР пять чи сім. Партії призначають управу, чи комітет /"уряд/ для керовництва апаратом урядовців, війська, поліції, через які п р и м у с о м реґулюють відносини на свою користь.

Партії, мобілізуючи свій склад з ріжних шарів населення, разом з тим захищають якийсь класовий інтерес, якого досягають через "апарат панування", званий д е р ж а в о ю. І українська держава такою має бути на думку петлюрівців, при чім державою будуть вони, петлюрівці, инакше - радикал-демократична партія та ті, з ким вони порозуміються. А ті, хто проти їх, будуть боротись проти "держави". Це будуть "деструктивні елементи", які-ж не будуть боротись, а лише в дечім торгуватимуться - то буде "опозиція", з доброзичливою критикою для "держави", цеб-то петлюрівців.

Коли ми силою скинемо петлюрівців /як скинули колись гетьманщину/, то вони кричатимуть, що ми "руйнуємо державу", а ми будемо кричати, що "будуємо державу", а досягши свого, будемо судити всіх, хто проти нас орудуватиме, за кириню, за зраду і тп., бо ми будемо державою, цеб-то орґанізацією влади над "елементами". От це і є вся містика держави.

Науковою теорією є та, що адекватно представляє конкретну дійсність. Науковою теорією держава є та, що розкриває, хто, як і над ким здійснює владу та до чого змушує. Буржуазна держава є тоді і там, коли і де владу над населенням виконує партія чи партії, що захищають сучасне панування б у р ж у а з і ї над трудовими класами, а трудова держава буде тоді і там - коли і де владу возьмуть трудові класи. В цім вся суть державного б у д і в н и ц т в а, цеб-то

орґанізація апарату для примусу всіх ходити стежками,вказаними апаратом влади.

Так що значить: держава вище партій? Ні,в дійсности це значить: державна партія чи партії,що держуть в своїх руках апарат примусу для других,є вища за инші,недержавні партії чи безпартійне населення.

Оскільки петлюрівці мостяться,щоб опанувати населення України і через те стати "державою",то вони й репетують,щоб суґерувати політичних дітей в тім,що вони "держава",вища за всі инші партії, проти якої инші партії не сміють деструктивно виступати,оспорювати владу,вести себе "деструктивно",не відбирати влади. Це і є дійсне значіння гасла "держава вище партій". Держава є функцією партій. Так! Усуньте партії А,Б,С,Д,Е,Ф,які складають державу і натомість залишиться п о р о ж н є м і с ц е.

Наш обовязок виявнити цей щирець "держави" селянам і робітникам,щоб вони розуміли інтеліґентську паламарщину,яку з комичною серйозністю пани Шульгини,Славинські і ин. називають дуже складним явищем,що стоїть по-над всіма партіями - "державою". Містика, загадковість,ірраціональність,абсолютний дух,душа народу і т.п. - це все безтямна балаканина людей,що змовляються проти трудових класів народу. Цю паламарщину проповідують такі "професорі", як Шульгини,Славинські і тп.,котрі один одного проголошують "авторитетами","ученими","спеціялістами",а справді є аґітаторами за панування /своє чи своїх панів/ над трудовим людом. Тримаються замкнутими кастовими купами,називаючи себе "університетом","академіями", "інститутами","науковими товариствами" і фабрикують друковану брехню,під назвою "науки".

Обовязком українських учених соціялістів є руйнувати цю брехню і працювати для утворення справжньої науки про реальну дійсність.

Вияснивши,що таке петлюрівська "нація","держава",можемо тепер спинитись на понятті гайдамаччини. Пан Шульгин означує гайдамаччину так: "битись направо й наліво - це й є гайдамаччина"/ст.16/.

Так що,коли в парляменті промовляє,скажім,соціяліст і каже"ми дамо рішучу одсіч претензіям справа і наскокам зліва",то це вже потенціяльна гайдамаччина. Очевидно,одсіч язиком направо й наліво не буде тією гайдамаччиною,про яку говорить Шульгин. Гайдамаччиною було-б,колиб промовець від с л і в перейшов до д і л а, цеб-то,коли до словесних рефлексів прилучено було й рухові та ще через зброю.

Боротьба зброєю,повстання,паління панських фільварків - це є гайдамаччина. Петлюрівці проти неї цілком принципово? Очевидно,як і всі буржуазні балакуни: вони принципово проти всякої гайдамаччини з боку селян і робітників проти буржуазії і проти гайдамаччини 9 міліонів знасилуваних і визискуваних українців проти "західних сусідніх держав". Головно - не можна битись проти польських фашистів,шляхти і инших Шульгинових "сусід". Це рішуче не можна! Бо сусіди кличуть Шульгина,Лівицького і К° і докірливо-напучують: ну, що це там у вас робиться! Куди ж ви дивитесь - ось наші частки ушкоджує ваша hajdamaczyzna,підіть укоськайте вашу чернь! Инакше...

Останього слова "инакше" сусіди можуть не вимовляти,бо з попередніх слів вже зрозуміло,що т р е б а щ о с ь р о б и т и, инакше сусіди погніваються,зменшуть або й зовсім відберуть асиґновки і - тут вилазить з глибини душі совість і рішуче говорить- "ми тоді не зможемо провадити нашої державної праці"! А державна праця - це їздити,промовляти,листуватись між Парижем,Варшавою і

Прагою, обговорювати "неуспіхи Шаповала і КѲ", або вживати в Празі... заходів, словом - "репрезентувати" себе на почті, телеґрафі, в потягах, готелях, кавярнях і засіданнях. Це і є державна робота. Коли на це не дадуть сусіди грошей, то наша "держава" ослабне. Отже треба бути реальними політиками і - брати гроші, а за гроші показувати якусь працю, розуміється, п р и є м н у для сусід. Хіба можна, напр., признати величезну культурну роботу с-рів у ЧСР? Не можна, бо сусіди спитають: значить Шаповал і КѲ ростуть? Це питання вже несе в собі щось небезпечне, тому треба казати так: та де там зростають? яка там праця? та вони розбігаються і тд. З цього виростає ота п о с т і й н а п о т р е б а очернювати українських людей і їх працю перед ворогом України, постійно подавати щось нове, свіженьке, новий доказ "провалу" противників Польщі і новий якийсь "успіх" їх, служащих, інформуючих. Ось в газеті "Nowy Swiat" читаємо "характеристику" Н. Григоріїва: "potworne klamstwo "Narodowej Rady Ukraińskej" podpisal w pierwszym rzędzie znany wyrzutek społeczny, potępiony i napiętnowany przez samych ukraińcow-emigrantów p. Hryhorijiw, ktoremu na zebraniu emigrantów ukraińskych w Pradze /listopad 1929/ udowodniono niesłychane nadużycia finansowe, które popełnił na szkodę zrujnowanych przezeń instytucyj ukraińskich i ktorego postanowiono izolować, jako "szkodnika" i "czlowieka usposobionego anty-społecznie".

Хто це подав - поляк? Ні, це подали у к р а ї н ц і, польські слуги.

В липні /1927р./ ми виробляли пляни Укр. Робітн. Університету: треба ж бо подати якогось реального знання в українські трудові маси, що прагнуть освіти. Здається, діло таке, що проти його може повстати лише національний ворог або буржуазія, що ненавидить ідею просвіти для поневолених і що-ж? В с е р п н і вже в газеті Пілсудського "Glos Prawdy" появилася стаття, яка знущається з цієї ідеї і "одкриває" мої "таємні пляни" під виглядом робітничих освітніх гуртків орґанізувати проти-польські "bojowki" і тп. Хто про це написав: у к р а ї н с ь к а рука ренеґата. Маленька подробиця на це вказує: подано навіть моє імя по батькові, а цього вже ні один поляк не знає! Це вже писав той, що знає, як мене по батькові звуть.

Для чого потрібно було українському ренеґатові це робити? Щоб п о п е р е д и т и польську владу, що, мовляв, с-ри розсилатимуть лекції, вплив їх ростиме, ми проти цього, отже хай польська влада зробить заходи. І заходи дійсно робилися! Трусили уповноважених УРУ, одбирали проспекти курсів, інформаційні брошюри, самі лекції, - нищили на почтах накладні. Два роки йшла боротьба наших т.т., що друкували лекції, і наших ворогів, що нищили їх. Перемогли вороги, побачивши, що друків не спинимо, тоді вороги просто - заказуємо! Нас ограбовано, освітну роботу припинено. Джерело цього: один полонофіл в Празі написав другому до Варшави, а той одніс в редакцію "Glos Prawdy" новий доказ своєї вірности, своїх заслуг. І матеріяльно і морально постраждали українські люде в краю і на еміґрації. А ота історія з виданням віз на візд до Польщі лише "лояльним" особам, лояльність яких установлювали українці-полонофіли? Щоб не пропустити перед начальством, то сіялось через густе сито контролю! І виявилось, що тільки "лояльних" до Польщі пускалося на Волинь чи в Галичину. Цього всього вимагає "орієнтація".

А ми робили навпаки: перед чехами виступали завжди за всіх українців, б е з в и н я т к у і дуже часто навіть за особистих противників. Тому в Чехію наплило кілька тисяч /7-8000/ українців

з-під Польщі, але ніхто не питав ніколи нікого чи він лояльний до ЧСР, чи він прихильний до УГК, чи до кого з нас особисто.

Національна політика наша і партійна політика петлюрівців на цім яскраво висвітлюються! А п.Шульгин ще лепече, що "нація вище класів". Ні, неправду говорите. А доноси чехам з боку петлюрівців? Та один факт доносу Березюка на Український Комітет чого вартий: як в комітеті с-ри переховують зброю, як організують "tlupy" для нападів у Польщі на банки і т.п. І трус був, і поліція переконалась, що весь донос брехливий і тому й показала його комітетчикам. І що ж: писала його доносницька рука полонофіла Березюка. І багато ще гнусності роблять люде, одні з яких переконані, що Москва, а другі, що Польща більше любить Україну, ніж ми, що десятками років працюємо для неї і страждаємо за неї. Тому на нас помиї, а для поляків чи москалів - гимни, докази, делікатности і тп.

А тепер нам з висоти полонофільської преданости Україні кидається: гайдамаччина - зло.

Пан Шульгин вказує "поруч з цією конструктивною політичною силою /уряд УНР, радикал-демократ. партія і величезна більшість нашої політичної еміграції" М.Ш./ існують і сили деструктивні, руйнуючі сили, що праотців своїх мають серед колишніх гайдамаків. В свій час найбільше ця течія виявлялася в С-Р-івській партії /хоч були там і инші елементи/, нині цей напрям /принаймні за кордоном/ репрезентують так звані "націоналісти" /дарма, що с-ри були крайні ліві, а "націоналісти"-фашисти крайні праві/, ст.7. Розуміється, в дефініції гайдамаччини у п.Шульгина велика однобокість. "Бий, ріж" це вульгарне поняття гайдамаччини.

Українська партія Соціялістів-Революціонерів ставить питання и н а к ш е.

З історії відомо, що визволення поневолених народів ніколи не приходить без фізичної боротьби, без озброєного повстання, б о з в і й н и.

В програмі Драгоманова, Подолинського і Павлика І вересня 1880 року сказано:

> "Ми не можемо тут розказати подрібно способи, котрими треба доходити, щоб сповнились оці наші бажання. Виступаючи з письменством, ми тим вже показуємо, що не відхиляємось від мирної праці для громадського поступу на перед /прогресу/. Тимчасом ми не маємо марних надій. Нігде й ніколи докорінні зміни громадського життя не робились тільки мирним поступом. На Україні ще може меньше, ніж де инде можна сподіватись, щоб начальства й панства по волі зреклись свого панування й через те простому народові на Україні н е о б і й т и с ь б е з о р у ж н о г о б о ю й п о в с т а н н я /р е в о л ю ц і ї/. Тільки це повстання передасть в руки хліборобських і робітницьких громад і товариств сили природи й струменти, потрібні для здобутку. Щоб же старі панські стани й начальства не змогли потім захопити в свої руки знов що з громадського добра й не поновили свого панування, -
>
> т р е б а, п р и п е р ш і м с л у ч а ю, с к а с у в а т и д е р ж а в н е в і й с ь к о й п о з а в о д и т и г р о м а д с ь к е к о з а ц т в о /міліцію/, в к о т р о м у б к о ж н и й г р о м а д я н и н м а в о р у ж ж я і з н а в з н и м о б е р т а т и с ь".

Визволення низчих суспільних класів і поневолених націй не можливе без озброєного повстання - це є основа всіх основ тактики: української, визвольної, національної і соціяльної.

Коли українські політичні діячі стануть п о л і т и ч н о - г р а м о т н и м и, тоді вони зрозуміють становище України і тоді зрозуміють Д р а г о м а н о в а, як єдиного діяча з доби камінярства, що став на ґрунт соціологічного розуміння суспільства і завдяки цьому зрозумів механіку суспільного процесу на Україні, а з того вивів засади визвольної програми. На жаль, не вдалось Драгоманову викласти систематично теорію суспільної структури і процесів України, але й з його публіцистики можна не раз видобути цінні узагальнення що-до цих проблем.

Перехід через політичну лабораторію Драгоманова дуже допомагає зрозуміти ту висоту, якої він дійшов, як політичний мислитель, але до цієї висоти не піднялось ні слідуюче за Драгомановим покоління, ні сучасне, тому й можете зустрінути у нас ріжні політичні течії з примітивним уявленням України. Особливо безнадійною є оця течія "радикально-демократична" і психично спорідненні з нею навіть пів-соціялістичні з одного і право-націоналістичні течії з другого боку.

Дивно і смішно, а доводиться вказувати, що політичний реалізм можна вивести лише з науково-соціологічного д о с л і д у України, досліду структури і процесів того суспільства, що живе на українській території. Це вивчення й довело-б до зрозуміння відносин села і міста, відносин між класовими і національними комплексами. Тільки з наслідків цього вивчення можна дедуктивно збудувати систему цілей і засобів їх досягнення, цеб-то визвольну програму. Без того все фантазії і трібний эмпиризм, топтання на місці та постановка таких антитез, як ми оце зараз розбираємо. Скажіть і покажіть, чи може бути селянська і робітнича нація визволена без революції, озброєного повстання?

Хіба ви не знаєте, що на цілому світі міста панують над селами, а ніде нема навпаки? Хіба не знаєте, що на всіх укр. землях українці не тільки меншість в містах, але й меншість, що стоїть в низчому шарі міст, цеб-то типологично меншість примітивна з політичного боку? Тому при такій соціяльній структурі і найідеальніша демократія не поможе: село незможе взяти керовництво містами в свої руки, тому н е м а українцям легального ш л я х у д о в л а д и. Містами керують мійські більшости, цеб-то инше національні буржуазії. В кого влада мійська - в того й державна. Отже, хоч ми на селах більшість від 2/3 до 4/5, але в містах ми меншість і тому шлях до державної влади нам закритий національною структурою міст. Тому ідеї демократії, дипломатії, стратегії як шляхів до влади у нас політично на цей час безплодні: скільки не ходи на вибори, а влади в містах не дістанеш і скільки не розїзджай з дипломатичними розмовами - дарма, бо політичної сили неорганізоване селянство не має; скільки не видумуй "стратегій", а все одно стратегія чужих міст вас переможе.

Здається, історично наше становище безнадійне, бо шляху до державности на своїх землях нам нема. Так, в рямцях буржуазно-капіталістичного устрою н е м а. В рямцях легальних виборів, дипломатії і "стратегій", які не виходять з ідеї р е в о л ю ц і ї, порятунку українському народові логічно нема.

Це могло б бути аж тоді, коли-б українці стали більшістю в містах і перебрали-б владу в свої руки, цеб-то коли б українці перебрали функції п р о м и с л о в о с т и, т о р г і в л і, о р ґ а н і з а ц і ї н а у к и і в и х о в а н н я н о в и х п о к о-

л і н ь та о р ґ а н і з а ц і ї м и с т е ц т в а. Перебрати міста в свої руки можна лише з перебранням вказаних соціяльних функцій міста, це значить: орґанізування села і міста підносли-б українців на рівень с и л и.

Коли це може бути? За 50 літ або... ніколи. Адміністративна техніка сучасних держав досягла величезної сили, якої політично відсталі українці просто не розуміють і тому перемогти її не можуть. Коли так /а це власне є так/, то може статись, що за 50 літ Европа стане федерацією і тоді вже ідея державної самостійности народів в сучасному смислі буде абсурдом.

Українські політики не думають, чому селяне можуть 500 літ сидіти покірно в неволі, в кріпацтві і не можуть вибитись з неї. Це факт першорядної ваги для всіх тих, що серйозно ставлять питання про визволення України і утворення держави. Покірне, пасивне сидіння селянства гарантує нам і дальше перебування в ярмі. Це характерний і страшний факт, що в Галичині постраждало підчас пасифікації 15000 українців і... ні одного поляка: українці навіть н е з а х и щ а л и с ь від насильств і понуро-пасивно дивилися, як польські банди насилували їх жінок і дочок та нищили майно. Коли т а к буде й далі, то чи визволення можливе? Ні. В рямцях "пасивної демократії" не прийдемо до влади, до державности.

Не хотілось би ухилятися на-бік, щоб кинути жмут світла на це питання - про причини пасивности величезних поневолених людських мас, які сотнями років можуть терпіти неволю. Але треба. Українська соціологічна література так убога, як і українська "інтеліґенція", що або не знає про існування соціології, або хоч і чула про це, то в своєму неуцтві і пониженні висміює науку, як темний селянин глузує иноді з "панських вигадок". Тому й не зустрінете в українській політичній літературі, щоб українець роздумував над питанням: чому десятки міліонів пасивні? Але характеристики чуєте: хлоп лінивий, п'яниця, природа така, вдача, національна прекмета, неморальність то-що.

Коли така вже вдача, природа, прикмета, то висновок з цього один: природного закону не змінити, а тому з неволі і не вийдемо. Хто думає, що пасивність є "вдачою", ті мусіли-б зректися надій на визволення і відмовитись від безплодного заняття "українською справою".

А справді річ не в тім.

Пасивним, цеб-то з слабою системою акцій і реакцій, буває індивід через багато причин, але щоб пасивною була ціла нація, цілих 40 міліонів! Навіть більше: в Азії і Африці, Австралії та Америці пасивними є сотні міліонів. Он в Індії 120000 анґлійців панують над 325 міліонами пасивних людей! Вони такими вроджені? Хіба вроджена в одних націй активність, а в других пасивність? Коли в р о д ж е н і, то це значить "закон природи", якого люде змінити не в силі, тому неволя індусів детермінована природою і надії на визволення марні.

Неправда! Говорити про "вдачу" можуть тільки люде, що над цим питанням критично не працювали, а сліпо приймали писання попередників. У нас з цим питанням просто лихо! Навіяло колись з Німеччини до нас через Москву гердеріянство з його думкою про "національний дух", загніздилось, отруїло думку ще й московське "славянофільство", ідеї якого несвідомо засвоїли українські піонери, українофіли, що таки чимало блуду напустили в убогу голову українського "інтеліґента". "Типології" Костомарова, Антоновича аж до сучасних інтеліґентів включно - це непроходима тьма забобонів на тему про "національний дух", "вдачу", "національний тип" з шуканням "ріжниць" української "вдачі", щоб на ріжницях збудувати ідею "самостійности"

національного типу. "Самостійність" цю знаходили часто в писанках, вишивках, килимах, плахтах то-що, але може не помічали того, що "самостійність" справді є, "ріжниці" величезні в иншому: москалі панують над українцями, поляки - те-ж, жиди - те ж, навіть румуни, мадяри! Кого не візьми, то й одріжняється! В Галичині вже 600 літ одріжняються: поляки "здібні" панувати, а українці "здібні" їх слухати, покорятись, на їх працювати сотнями літ, як кріпаки. Хіба ж це не самостійність двох типів? Так що хто хоче обовязково знати ріжниці у "вдачі", той може лехко це бачити: ми вдачою раби, а инші пани. І це має бути так і далі, як "вчать" всі попи й церкви українські; так бог дав, так створила природа сотні міліонів людей, сотні чи тисячі народів.

Отаке меливо мелють попи, церкви, інтеліґенти і політики, але їм і не в думку, що це все безглузді вигадки і...продукт соціяльної структури. Соціяльна ж структура є діло людське, тоб-то історичне: раніш чи пізніш люде зробили такий чи инший крок, а з того наслідки на сотні літ! І тепер ми й стоїмо перед фактом, що соціяльна структура фабрикує тип п а с и в н о г о у к р а ї н ц я, раба. І це буде так довго, доки структуру цю не буде перероблено.

Як іде ця фабрикація пасивного українця!

Автоматично.

Секрет цього механізму одкрила і науково поясніла сучасна експериментальна психологія /рефлексологія/. Емпирично /з досвіду/ ми знаємо, що орґанізм людини виробляє в собі захистні реакції на основі діяльности емоцій "приємности" і "болю", задоволення і незадоволення. Часто повторювані рефлекси /відруки/ тіла виробляють з в и ч к и, яко постійні і несвідомі рефлекси.

Це вилно добре на дитині, у якої ще нема свідоности. Дитина хапає рукою за вогонь, але коли опечеться, то руку відсмикує. Кілька разів цей досвід - і дитина вже не хапатиме вогню! Це утворилася /несвідомо/ захистна звичка. Механізм її такий: спринявши очима вогонь, дитина відчує емоцію небезпеки /це був раніш "біль", "незадоволення"/ і в ній відбудеться захистний рефлекс - "повстримання". Орґанізм пристосувався до вогню. У дитини на вогонь була і голосова реакція - к р и к, з яким звязана емоція болю. Крик у дорослої людини заміненний вже словом, м о в о ю. Так от на людину однаково впливає /викликає рефлекс повстримання/ чи сам вигляд вогню чи с л о в о "вогонь". Коли в театрі або якому иншому сховищі хтось крикне "вогонь", то хоч вогню ніхто й не бачив, але кожну людину пронизе емоція страху /рефлекс небезпеки/, всі рухнуть тікати, утворюється стан "паніки", стовпляться, подушать дітей, жінок і слабших. Чи справді сам огонь нагнав такого страху? Ні, лише с л о в о "вогонь". Яку роль заграло тут слово? Воно заграло роль п о д р а з н и к а, який викликав емоцію с т р а х у з такою силою, наче б-то люде бачили вогонь. Чому? Тому, що колись раз-два-три в житті, коли ми торкались огню, коли виникав біль, коли утворювався механічно рефлекс о д с м и к у в а н н я руки і т і к а н н я від огню - тоді лунало і с л о в о вогонь. Зорове сприйняття огню /назвім буквою З/, емоція болю /Б/, рефлекс тікання - страх /С/, звуковий рефлекс, слово "вогонь" /В/ відбувались р а з о м і тому звязались в одну н и з к у рефлексів З+Б+С+В, які відбуваються разом, як звичайний звязок - з в и ч к а, себ-то автоматичне повторення всієї низки рефлексів, звязаних з явищем "вогонь". Цікаво те, що який елемент цієї низки торкнуть, подразнити, то відбудеться в с я н и з к а звязаних з ним рефлексів! Гляньте на вогонь /З/ і зараз же за цим розгорнеться низка рефлексів: Б+С+В. Або навпаки: гукніть "вогонь" /В/ і зараз же

розгорнеться навпаки: С-Б-З. Характерно,що вогню ж і нема,а люде ганяють полохливо очима за вогнем. І буває,що сила переживання така велика,що "п о б а ч у т ь" вогонь,хоч його й нема /галюцінація/.

Так по аналогії відбуваються сотні і тисячі рефлексів що-дня, при чім наша м о в а грає роль подразника,який викликає переживання,звязані зі значінням слів. Не тільки мова,а кожний предмет, який бачимо,викликає в нас переживання,що з ним звязане від першого сприняття. Що частіше ми сприймали,те стало з в и ч к о ю,відбувається в нас автоматично - воно в и х о в у є нас,неб-то механізує нашу поведінку; а всі наші звички,як низки певних рефлексів,або як системи цих низок механізують нашу поведінку,утворюють з нас певний т и п. Що лежить в основі типу? Ч а с т е п о в т о р е н н я я к и х о с ь з в и ч о к /низок несвідомих рефлексів/. Коли у нас найчастіше викликається емоція с т р а х у, /коли ми всього боїмось/,то нас називають типом полохливим; коли найчастіше викликається емоція г н і в у, то ми стаємо типом сміливим,нахабним,відважним,"скаженим". Чотирі головні емоції керують нами: сум,радість,страх і гнів. Фізіологично "сум" і "страх" близькі між собою,як "радість" і "гнів". На емоції страху ми бачимо з в и ч к у /низку несвідомих рефлексів/ проти вогню. Але можна простежити і багато инших прищеплених до неї звичок. Власне на кожній емоції в практиці життя прищеплюється безліч звичок: сум,страх,радість, гнів - це тільки основні джерела руху тіла,але який характер руху буде - це залежить від того,з якими подразниками звязана практично та чи инша емоція.

Оскільки політичне життя і вся стійність "соціяльної структури" звязані переважно /не виключно/з емоціями с т р а х у і г н і в у, то трошки спинімся на їх.

Селянська родина так виховує дитину: вона прищеплює їй до емоції страху всю практику життя: Перш над усе командує мати: сядь, встань,ляж,піди,роби те,а не те; те можна,а те не можна. Кожне слово матері грає роль подразника для виконання емоція с т р а х у. Цим шляхом у дитини витворюється маса з в и ч о к, підкладом яких є с т р а х. Дитину лякають передовсім б о г о м, попом, жандармом,татом,паном,вовком,відьмою,мавкою,духом,учителем,інспектором,папою,митрополитом, п о л я к о м, стражником, циганом,жидом, д і д и ч е м і тд. і тд. Всі ці предмети,як у прикладі з"вогнем" грають роль п о д р а з н и к і в, що викликають емоцію с т р а х у. З кожним з цих подразників звязується багато приймет,що викликають більшу чи меншу степень с т р а х у,бо кожний з цих обектів може к а р а т и /викликати б і л ь/. Почуття страху є основою для того,що називається авторитетом. "Авторитет" спочатку є мама,тато,а потім учитель,жандар,економ,дідич,піп,епископ,цісарь, бог і тд. Авторитети все більші і більші. Цілі системи авторитетів. Першою фабрикою виховання є родина,потім вулиця,потім церква, ,школа,військо,фільварок,фабрика,бюро,професійна скупина,партія, держава! Індивід,обертаючись в цих оточеннях,набирається д о с в і д у, йому прищеплюються з в и ч к и: рухові і словесні! Слово,рух,зорове враження - це головні три механізми утворення звичок. Які ж звички прищеплюються - це залежить від о т о ч е н н я. Українська селянська,робітнича,пів-інтеліґентна родина систему виховання будуть емпирично на емоції с т р а х у, викликуваного карою. На ідеї страшних пекельних кар основане виховання, що дає церква. Тут найбільші,найстрашніші кари - в і ч н и й в о г о н ь! Живцем палитимуться "грішні" /не виховані/ в і ч н о! На карі основано виховання в ш к о л і. Ще й тепер в школах б,ють

дітей,щоб викликати реальні емоції страху і до їх прищеплювати низку рефлексів,потрібних для "учителів". На карі збудовано виховання у в і й с ь к у. Але найбільша система терористичного виховання утворена д е р ж а в о ю з її апаратами: військо, суд, поліція,закон. Закони - це системи дозволених і недозволених вчинків! За недозволені вчинки положено "санкції" /кари/. Поліція стежить і порушників карає або сама /за "дрібні"злочини/,або віддає в руки "правосуддя",де пильно розбирають: хто,де,коли,як і що вчинив,а з того висновок /"вирок"/про кару чи звільнення від неї. Законодавство є системою к о н т р о л ю людської поведінки:хто не досить "вихований" родиною,школою,церквою,того "довиховує"держава з своїм апаратом "права",поліції,суду і тп. Церква контролює поведінку так зв."моральними" нормами,а держава "правними". В порівнанні з церквою і державою виховничий вплив инших оточень з н а ч н о м е н ш и й, не виключаючи р о д и н и і ш к о л и, не кажучи вже про професію,бюро,партію і ин.оточення. Вплив д е р ж а в и оснований на емоції с т р а х у, викликуваній системою к а р, що практикує кожна тверда влада. Найтвердіші влади - деспотії керують т е р о р о м, цеб-то постійною жорстокою системою кар. Терор є основою капіталістичного суспільства: насильство у всьому!

В основі так зв.сучасного "виховання" лежить емоція страху, але і так зв. "керовництво" державне і церковне основане на системі ф і з и ч н о г о т е р о р у /держава/ і п с и х и ч н о г о /церква/,діяльність котрих основана на вироблюванні і прищеплюванні людям п о д р а з н и к і в, що викликають страх. Це в пёршу чергу норми "права" і "моралі". Кожна норма обрахована на те,що діятите,як с л о в о /звуковий подразник/"вогонь": скарав його - і індивід рухається в потрібному напрямі під страхом кари, що з даною "нормою" звязана. Не вбивай,не кради,не бреши,не насилуй і тд.- ці норми грають роль: викликати емоцію с т р а х у. Правові норми грають страшну роль! Хто в и д а є їх,чи їх н а к и д а є комусь,той переживає емоцію г н і в у /"волі"/чи її модифікації,а хто виконує їх,той переживає емоцію с т р а х у. Це значить,що з нормами звязана в одних індивідів /керуючих/ и н ш а с и с т е м а р е ф л е к с і в і п е р е ж и в а н ь,ніж у підвладних. Правове виховання керуючих цілком инше: волеве,з підкладом емоції гніву,з словесними рефлексами "волевого"характеру,а в підвладних - навпаки: що у керовників основане на емоції гніву /і волі/,те у підвладних - на емоції страху і упокорення.

І тому це два ц і л к о м и н ш і т и п и: одні наступаючі, волеві,а другі перелякані,покірні,одні а к т и в н і, а другі п а с и в н і. Соціяльна роль права - колосальна! Право тримає в рівновазі суспільну структуру,цеб-то одні класи панують,а другі слухають їх.

Розуміється,є ще багато допомогових засобів "виховання":

І. е к о н о м и ч н і - це засоби керувати інстинктом живлення і пануючі класи,монополізували собі засоби живлення /землю в першу чергу/ - цим керують людьми,у яких засобів нема; інстинкт живлення керує людьми безпощадно.

2. К у л ь т у р н і - пануючі класи мають в порівнанні з підвладними величезний апарат культури: багатчу мову і думку,цеб-то безмірно кращу систему голосових і мислительних рефлексів; селянин має пересічно 800-1000 слів /доросла селянка на Підкарпатті 400-500/,пів-інтеліґент 2-3 тисячі,середній інтеліґент 5-6 тисяч, вищі інтеліґенти 7-10 тисяч,а визначні майстри слова до 15-16 тисяч слів,а це вказує на цілком ріжні системи пристосування до жи-

ття: а к т и в н і с т ь, будучи мінімальною у селянина, росте по скупинах в міру збільшення числа словесних рефлексів і їх систем, тому: пануючі класи а к т и в н і, а підлеглі п а с и в н і, як ріжно-виховані тим;

3. п о л і т и ч н і - розподіл людей на керовників і підлеглих виховує їх цілком инакше: одні стають а к т и в н и м и, а другі п а с и в н и м и.

4. И н ш і з а с о б и, а з їх один дивовижний - г і п н о з. В своїх лекціях про наподобления я старався на основі сучасної літератури вияснити роль н а п о д о б л е н н я. Воно є проявом г і п н о з у, цеб-то автоматизму і пасивности. Низчі класи у великій мірі перебувають в гіпноїдному стані, що спричинюється о д н о м а н і т н і с т ю життя, бідністю вражінь, алкоголізмом і ин. В розподілі суспільної праці, в розпаді суспільних аґреґатів на село і місто, в ріжниці кількости і якости культурно-мовних рефлексів коріниться причина п а с и в н о с т и низчих класів, і а к т и в н о с т и - вищих.

Оскільки український народ є на 99% селяни, робітники і ремісники, а на 1% дрібна буржуазія і інтеліґенція, то все, що відноситься до вияснення пасивности і активности, відноситься до у к р. н а ц і ї: вся вона є низчим шаром суспільства і т о м у п а с и в н а, паралізована вихованням, основаним на тім, що мова і оточення постійно викликають емоцію страху і що вищі класи керують низчими /і значить українцями/ методами фізичного і психичного т е р о р у. Українці - це стероризовані історично люде.

Капіталістична система поневолила українців, виховала кілька поколінь рабами, а тепер ці р а б и автоматично виховують покоління за поколінням на р а б і в.

Де відбувається це виховання?

В першу чергу: р о д и н а /селянська, робітнича і пів-інтеліґентська, потім ц е р к в а /психичний терор/, ч е р ж а в а /фізичний терор/. Хоч ґенетично родина є першим оточенням для дитини, але суспільно головним і найважнішим чинником рабського виховання є ц е р к в а. Потім д е р ж а в а. Потім с е л о й р о д и н а.

Ц е р к в а, д е р ж а в а, с е л о, р о д и н а - ось ті оточення, що з низчих класів виробляють рабів. Низчі класи в кожному суспільстві є жертвою с о ц і я л ь н о г о в и х о в а н н я, що провадить церква, держава, село й родина. Оскільки українці є членами низчих класів - тому р а б и і п а с и в н і. Р а б с т в о є не тільки зовнішній факт, але головно внутрішній. Раби не ті, що заперті під замком у тюрмі, а ті, що думають, що неволя є нормою їх істнування, яку їм означив бог, цісарь, уряд, начальство, дідич, піп, учитель, мама і тато.

Щоб сучасний суспільний устрій тримався, то все соціяльне виховання мусить бути основане для низчих клас на емоції страху, цеб-то на психичному і фізичному терорі.

П о м і щ и к и і б у р ж у а з і я, д у х о в е н с т в о і д е р ж а в н а б ю р о к р а т і я - це є головні скупини терористів, що люто охороняють капіталізм, як систему визиску праці поневолених. Розуміється, ще й вільно-фаховецька інтеліґенції належить до цих паразитних скупин. Загалом - це м і с т о, де скупчені пануючі гурти. Селянство, пролєтаріят, ремісництво - це трудові ґрупи, на яких живе місто.

В суспільствах о д н о - н а ц і о н а л ь н и х село і місто мають ще якийсь звязок культурний, але все одно село бунтує, бо гине під грабіжницьким режимом міста. Але де село і місто ріжнонаціональні, як на Україні, там доля села ще більш трагична - воно

не має надій навіть на поліпшення, коли не визволення. Страшна соціяльна неволя - його доля.

Жах, визиск, обмеженість в культурі до стану дикуна, виховання в страху - все це передумови пасивности і рабства. В цім і є відповідь на питання: чому 40 міліонів українців пасивно гине, чому підчас пасифікації поляки насилували, били, знущались, а українці - дивились, як скуті страхом раби, скиглили і... не реаґували! Патріоти пофотоґрафували жертв... І тепер в Европі, де всі народи пишуть і друкують про свою п р а ц ю, з д о б у т к и, то українці... репродукують фотоґрафії побитих задів і жалібно скиглять, показуючи свої поранені, понівечені зади. Жахно... можна одуріти, задихнутись від огиди. Можна задихнутись і від розпуки, коли навколо тебе ходять, нишпорять, нюхають безмежно полохливі і підлі раби, що цвіркають словами, насиченими жахом перед панами. Українська "інтеліґенція" - це раби, часто огидніші в своїй залежности від чужого панства, ніж селяне і робітники. Ні один селянин не напише такої гидоти, як пише п. Шульгин і инші слуги чужих панів. По гидоті з писаниною Шульгина конкурують лише писання українських прихильників Москви: що пишуть Багалії, Лозинські, Петрушевичі, Христюки, що заявляли на суді СВУ підсудні "радикал-демократи", "соціял-демократи", "націоналісти" - це один жах, упокорення, моральне спадлюченнЯ!

І головно: ці раби є продуктом оточення.

Вони так себе ведуть і на еміґрації! Послухайте лише, що вони говорять про чехів, як їх бояться, як бояться від одної уяви! І як ця уява наповнена стимулами і рефлексами рабства! Ви подивіться, як замовкла, принишкла укр. професура, прищулила вуха лише через одно слово якогось чеського урядовця, що "еміґрантам не можна займатись політикою"... Худоба замовкла, ремиґає, а коли й заворушиться, то щоб тюкнути на когось з українців, на кого вкаже чеський урядовець, що він не бажаний. У мене є багато фактів-доказів, як українські раби на один шепіт з якогось міністерства якихсь урядовців тікали з Соціолоґ. Інституту, бо... я і с-ри подали чехам меморандум проти знущань з українців! Чеські урядовці цим, розуміється, не задоволені і вказують на мою "небажаність", але хто наввипередки спішить підкреслити вірність чеським урядовцям? Українські "борці за мрії", "поважні"... жахляки і раби, виховані в царській Росії, цісарській Австрії.

І сумно, і гидко!...

Українська "інтеліґенція" - ці неуки по професії, раби по вихованню, брехуни в мові і поведінці, до того не знають суті неволі України, що заклавши "Протестаційний Комітет" для протесту проти польського катування, в першій декларації заявили, що всі українські партії... проти терористичних методів, що між укр. партіями нема таких, що захищали-б терористичні методи!

Це і брехня і полохлива підлість рабів...

А українцям н е м а и н ш о г о ш л я х у д о в и з в о л е н н я, я к б о р о т ь б а п р о т и р а б с ь к о г о в и х о в а н н я, основаного на постійному переживанні с т р а х і. Треба розбивати цю систему рабства, утвореного капіталізмом! Як розбивати? На терор може бути лише одна відповідь - т е р о р!

Але не думайте, що на рабів нас виховують лише москалі, поляки і ин. Ні, вони лише к о р и с т у ю т ь с я п л о д а м и в и х о в а н н я, веденого українською церквою, родиною, школою і оточенням.

Хоч як скупо і схематично виклав я про механізм виховання на рабів, але й цей короткий виклад ставить проблему рабства на весь

зріст: пасивність українського народу є ознакою 99.9% українців, що автоматично, шляхом т р а д и ц і ї виховуються /власне с а м о в и х о в у ю т ь с я/ в родині на рабів, а потім це виховання скріплюється вулицею, школою, професійною скупиною, військом, а найбільше церквою та державою, які виснуть страшним тягарем над всією суспільною будовою, як організована сила пануючих класів і скупин, сконцентрованих в містах. Церква і держава - це є організована сила буржуазії і поміщицтва, що орудують тисячами технічних засобів і способів "виховувати", цеб-то л о м а т и в о л ю і н д и в і д і в і цілих скупин, які шарами один по одному лежать під ними /церквою і державою/. Ці технічні засоби і способи досліджує тепер "практична соціологія". Коли-б ви познайомились вже з її здобутками, то зрозуміли-б, як і якими засобами керуючі уми панства досягають майже "чуда": м е н ш о с т и к е р у ю т ь б і л ь ш о с т я м и /чи "соціяльно", чи "національно", чи "політично" і тд./. Тоді б зрозуміли, чому пять польських жандармів виробляють все, що захочуть на українському селі з 1000 дорослих мущин! Чому вони могли катувати, бити, замовлити собі харчування, наказувати про постачання їм на-ніч українських жінок і дівчат і чому... українські дорослі "громадяне" приводили своїх жінок, дочок, сестер, вдягнутих в національні святочні вбрання на втіху бандитам і, скуті страхом, придивлялись, як бандити насилували їх! Тоді зрозуміли-б, чому українців, як худобу ганяли, змущували цілувати "польську землю", змущували "лаяти Україну", чому привязаний до кінського хвоста українець біг десятки кілометрів і, підгонюваний бичем жандарма, виконував усі вимоги ката /"цілуючи коня в зад", як пише одна укр. газета/.

За останні роки найганебніше, що було в українському житті - пацифікація і т е, я к і ї ї о п и с у в а л и у к р. г а з е т и! О, ці нещасні раби на селах і в газетних редакціях! Ні ті, ні другі не знають чому вони такі рабські-перелякані, чому домінуюче переживання у їх - с т р а х. Вони не знають, що такими їх зробила у к р а ї н с ь к а родина, у к р а ї н с ь к а церква, у к р а ї н с ь к а школа, у к р а ї н с ь к а редакція, що є майстернями і фабриками рабів, але ці фабрики і майстерні засновані їх підприємцями-власниками: капіталістами і поміщиками польської, московської, жидівської, угорської, румунської, німецької, а тепер ще й чеської національности. Вони б зрозуміли тоді, що найголовнішим ворогом з усіх ворогів нашого народу є к а п і т а л і с т и ч н и й у с т р і й с у с п і л ь с т в а.

Раби ж до того вже вимуштровані, що навіть вірно служать капіталізмові, будучи ограбовані ним матеріяльно і духово, знівечені психично, і кидаються осказеніло на кожного, хто їх пана критикує і домагається визволення їх од його. Не треба дивуватись, що петлюрівці служать Польщі: їй с л у ж а т ь фактично всі, хто її б о і т ь с я, хто водить дочок на втіху польським бандитам, хто цілує в зад коня, на якому їде польський бандит, хто надіває святочне національне вбрання по наказу бандитів, хто пише підленькі статті в рабських газетах, хто віре в "пастирський лист" епископа Хомишиного, що всяка власть /в тім числі польська й большевицька/ від бога, хто зиркає переполошеними очима і метушливо переконує скрізь і завжди, що треба мати "холодний розум", "зимну кров", лякається сам і залякує инших, шепочучи синіми губами рабські фрази про "дійсність", "обставини", хто скрізь і завжди замість обективної дійсности підсовує завжди свою с у б е к т и в н у д і й с н і с т ь, свій страх і ним заражає других /суґґестивна сила емоції велика!/ - так всі ці несвідомо служать Польщі! Вони одріжняються від петлюрівців і від Хомишиних лише тим, що служать н е с в і д о м о, вже як готові,

препаровані раби,"вихованні" на це родиною,церквою,школою і тд. Ми далекі від того,щоб вважати за полонофілів тільки петлюрівців!"Полонофілом" є кожний раб навіть тоді,коли він в куточку десь щепче про свій "патріотизм" то-що. Петлюрівці є не лише полонофіли,але й л я х о м а н и, оскільки вони вже своє рабство оправдують свідомо,зробили з його ідеологію і політику і активно наступають на українську нещасну масу та прищеплюють їй ще нове переживання - відданости Польщі. Рабське виховання,властиве низчим суспільним класам,є сприятливим ґрунтом для вщіплювання ще й почуття "симпатії" до ворога,"прихильности",яка розвивається в словесну і політичну "орієнтацію".

Українське суспільне буття виховує масу в рабстві."Інтеліґенція",що виходить з цієї маси,дуже заражена рабством. Оскільки інтеліґенція,виходячи з низів,підіймається в верхи,здобуває ще й певну частину не-рабських імпульсів,то українська інтеліґенція в порівнанні з селянами і робітниками є а к т и в н о ю, а в порівнанні з чужим панством є п а с и в н а і р а б с ь к а. Мало хто - лише особи з могучим темпераментом і взагалі дужим "біоло-ґічним фондом",виходячи з низів,перемагають прищеплене рабство,поступенно звільняючись від одних прищіпок і засвоюючи нові /проти-рабські/.

З того всього кілька висновків: проблема відродження українського народу по суті є проблемою соціяльного перевиховання! Це перевиховання досягається багатьма способами:

а/п е р е м і н о ю п р о ф е с і ї - покидання хліборобства - найсильніший спосіб для індивідів але він не може бути універсальним,бо хліборобство,як професія мусить існувати,а тому треба брати глибше:

б/п е р е б у д о в о ю о т о ч е н ь, цеб-то логично - зміна суспільного устрою,що вимагає радикальної зміни відносин між с е л о м і м і с т о м, а це в свою чергу звязане з проблемою зміни к а п і т а л і с т и ч н о г о у с т р о ю.

в/Посійного збільшення культурних в и т в о р і в, які служать,як подразники для розвитку нових звичок і психолоґичних типів.

Розвиток н а у к и, особливо науки про суспільство - це найсильніший спосіб перевиховання,оскільки з ним звязане методичне і пляномірне вщіплювання инших рефлексів,ніж ті,що викликає в нас оточення.

Але ще дужчим способом перевиховання є о р ґ а н і з а ц і я колективів,цеб-то методична орґанізація рухових рефлексів.

Весь суспільний устрій тисне на селянство і інтеліґенцію в напрямі розпорошення,атомізації індивідів і тому тяжко орґанізуватися в нас,і так лехко йде орґанізація п а н у ю ч и х ш а р і в.

Переломовим же способом перевиховання є т е р о р. Перш над усе ті,що здібні опинатись,протестувати,битись - це єдині люде,що творять відродження. Зрозуміло чому: вони в своєму оточенні являються чинниками /"подразниками"/,що викликають до життя емоції гніву і до них прищіплюють проти-рабські переживання. З досвіду відомо,що присутність одної сміливої людини часто обертає гурт рабів у вояк /явище суґестії/. Коли-б підчас польських звірств хтось о д и н одважився рубнути сокирою бандита,то це-б зелектризувало масу,яка-б через момент обернула б на січку сотні бандитів! Ось чому влада відберає з б р о ю у населення: зброя є чинником викликання емоції гніву! Людина з револьвером в кешені і людина без револьверу - це два протилежні світи.

Тому й цензура забороняє різку критику на владу,бо кожний вираз має нову суґестивну силу,як подразник емоції гніву - цієї ру-

шійної сили всіх протестів,бунтів і революцій.

З н а ю ч и ц е, українці мусіли-б культивувати ідею насильства над ворогом і виховувати цілі покоління в ідеї р е в о л ю ц і ї. Але вони цього поки-що не розуміють! Російську імперію звалив терор с-рів,а революцію 1917р. звалив терор большевиків,од яких фашизм переймає методи керовництва масами способами терору. Досягли большевики сили,досягнуть і фашисти,взагалі - досягнуть всі ті,що підуть на безоглядний терор.

Жахливість цього методу є в тім,що він обертає якусь частину людства в р а б і в: терористи - це ті,що живуть емоціями гніву, раби - емоціями страху.

Як відбувається ця селекція,видно з механіки рефлексів. Зрозуміти це не лехко,але керовники це розуміють,коли не теоретично,то емпирично /досвідно/.

Найкраще це розуміють тепер...в Америці і в Москві. Потім у Римі й Варшаві,але все таки Америку і СССР ніхто не перевищив,бо і в Америці і в Москві методи керовництва людськими масами досконало досліджуються теоретично,витворюються пляни й програми,як впливати на маси. "Цивілізовані народи" критикують тероризм,але який? О т в е р т и й тероризм /московський,варшавський,римський/,але вони практикують тонкий,удосконалений,рафінований прикритий тероризм: "психичний". Все замасковано у "цивілізованих" майстерно! "Демократичні" держави - це ті,в яких виховання низчих кляс дійшло вже до рівня автоматичного рабства. Найбільшим замаскованим терористом є церква,що досягає нечуваних результатів системою виховання,основаного на обмані. Поруч церкви стоять школи буржуазії,преса,мистецтво,система права і,розуміється,"економика".

Тупе,неосвічене,дрібне людство масово скінчує самогубством /більше 200.000 річно самогубствує!/ під впливом і натиском "життя", цоб-то соціяльної системи,утвореної і веденої буржуазією. Відчувають люде "безвихідність" і гинуть: є воля,щоб умерти,а нема волі, щоб жити! Бачите,як ламається найдужча сила - інстинкт самоохорони, інстинкт життя!

Соціяльна система,що основана на визискові праці низчих класів, взагалі оця система в и щ и х і н и з ч и х класів - могуча. В ній закутий і український народ,як сукупність н и з ч и х класів,підпорядкована сукупности в и щ и х класів,національно чужих. Вищі чужі класи виховують низчих в рабстві,та ще й при помочі органів,утворених з членів поневолених класів!

Це треба зрозуміти,щоб дійти до правильної ідеї: клин клином вибивають! Всі методи,якими панство виховує підвладних на рабів, вжити п р о т и п а н с т в а, а цим можна добитись і перевиховання рабів в напрямі б у н т у і р е в о л ю ц і ї, які в практиці означають тільки... масовий вибух емоції гніву.

І тому всі ті,що вживають п р о т и п а н с т в а ті методи, якими панство гнобить і поневолює инших - підготовляють революцію. Один "дурний студентик" або "дикий сельський парубок",що палять панські скирти,а потім добираються до панської особи,в сто раз більші політичні реалісти,ніж вся "учена" професорська петлюрівщина, галицька попівщина та інтеліґенщина,бо оті "парубки" своїми вчинками приближають революцію,а ці "професорі" і "попи" культивують рабство. "Українські партії" і митрополіти,що торік писали відозви проти революційного руху - це є дійсно допомогачі польської шляхти! В більшости несвідомі,але все-таки допомогачі.

З науково-соціологічного погляду приближають українську революцію лише ті,що стали на ґрунт гайдамаччини і терору: большевики і фашисти.

Не в тім річ,що вони мають гнусні цілі панування,але в тім,що вони свідомо чи несвідомо революціонери. Драма в тім,що й вони є в о р о г и українського народу,але вони не помиляються з свого погляду,коли йдуть шляхом активизму. Учені професорі жахляцтва, хоч би як їх було багато, с к а п і т у л ю ю т ь перед отвертими терористами. Те,що ляхомани проповідують б о р о т ь б у проти большевиків,а рішучо виступають проти гайдамаччини,розуміється, глибока с у п е р е ч н і с т ь: чому треба гайдамаччини проти СССР,а забороняється проти Польщі? Справа ясна: польська шляхта боїться гайдамаччини,бо це є д и н о дійсний спосіб проти неї і тому вона штурхнула своїх лякоманів на боротьбу проти гайдамаччини,як Москва штурхає своїх українських москвоманів на пропаґанду проти всякого активизму українців. Це просто оголено стоїть перед нами: московські ідеологи тероризму,що виробляють плани і програми терору,що терор проголошують за основний великий доґмат диктатури "пролєтаріяту",разом з тим впадають в священий жах перед злочинністю тих,що приймають цей доґмат боротьби проти...Москви. На суді СВУ большевицькі судді,свідки,оборонці і публіка просто німіли од "негодованія" перед тим фактом,що кілька укр.студентів задумували братись до терору проти московських бандитів! Ви розумієте: професійні терористи судять инших за те,що ці осмілювались думати за терор! Так і Польща: по селах їдуть улани і поліція з гнусно-середновічним терором,але разом з тим Польща і петлюрівські її наймити кричать проти "терору" УВО.

Та ж і терору УВО ще не було! Тільки нахвалялись і хвастали, але це вже такий злочин проти шляхти,що шляхта вислала воєнну експедицію,щоб насилувати тисячі. З польського боку це не була "помилка": п о л я к и з н а л и, щ о р о б и л и! Вони знали,що як проїде військо /терористи/ по селах,як змасакрує тисячі,як понасилує жінок і дівчат,то українці покаменіють од ж а х у, а цього полякам якраз і треба: скуті жахом люде ще д є с я т ь літ будуть тремтіти,а тимчасом Польща зробить те,що їй треба в области шкільництва;релігії,кооперації,економіки - поставить всю Хахландію на коліна. І Польща не помилилась: сотнями літ виховувані в рабстві істоти не виявили жадного опору,виконували найдикіші вимоги, слались під бандитів і благали,благали,благали.

Але що для рабів характерне! Вони за кордоном,де поляк їх не досягне,одважились закладати..."протестаційні комітети",які протестували б л а г а н н я м и до тієї Ліґи Націй,що віддала їх на спаш Польщі і иншим завойовникам! Присягались,що між українцями нема терористів,благали захистити їх від польських знущань,фотоґрафували і скрізь показували...знівечені зади рабів,перечислювали скільки тисяч нас побито,скільки і де і яких наших жінок знасиловано,кінськими копитами потоптано і бандитами обезчещено,а головне: доказували,що ми на це все ніяк не реаґували,опріч сліз і благань.

Чужинці це все читали і одержали д о к а з: українці - це справжні,вимуштровані раби. Щоб ні один з їх,одержуючи в шику,в зуби від бандита не рубнув сокирою - це дійсно жах! Одні з їх...ховались по лісах,ночували в лозах,в очеретах,а другі...посилали телеґрами і меморандуми до головного штабу европейського буржуазного бандитизму - в Ліґу Націй! І були горді своєю шильністю,віддано реґіструючи весь жах,всю гидоту свого пониження і показували панам: дивіться,як ми понижені,ростоптані,опльовані,стоїмо перед вами в синяках і в польському харкотинні,рятуйте нас...

О,мука невгасима,сором несвідомий!...

... Таких не визволяють ніде. І не шанує ніхто.

Визволяються лише ті,хто переміг рабство і хапає ворога за пе-

тельки. Визволяються лише ті,що роблять революції,а шанують лише тих,хто підготовляє революції,хто на терор відповідає терором.

Отже тільки і д е я р е в о л ю ц і ї, як масового бунту,активізму відкриває нам логично шляхи до визволення і розвитку. А це в суті річи зводиться до ідеї модерної гайдамаччини,цеб-то о р ґ а н і з о в а н о ї р е в о л ю ц і ї.

Тільки зробивши життя чужинців на Україні н е б е з п е ч н и м, можемо позбутися ворога,але цю ідею не можна мислити инакше, як а к т и в н а б о р о т ь б а, т е р о р, г а й д а м а ч ч и н а. Визвольною ідеологією України може бути лише ідеологія р е в о л ю ц і й н а.

Це зрозумів з наших попередників Ш е в ч е н к о, а з сучасних ґруп - лише комуністи,соціялісти-революціонери і фашисти. Звичайно,ідеології та програм комуністичних і фашистицьких ми приняти не можемо з багатьох мотивів,але сама ідея революційности у цих течій є правильна.

Нам чужа ідея комуністичної політики через її москвофільство й де-які моменти соціяльної ідеології. Ідея фашистицької революційности нам чужа через реакційно-буржуазну орієнтацію всяких "націоналістів",але думка,що українському народовій у визвольній тактиці, нема иншого шляху,як р е в о л ю ц і я, є правильна і науково-соціологічним дослідом цілком потверджується. Найбільш реалістичними в українській політиці через те є і можуть бути лише революційні скупини,бо при всій віддановости їх знань про природу суспільства на Україні,все таки вони найбільш адекватно уявляють суспільну дійсність.

Їм бракує систематичного вивчення України з соціологічного погляду,вони виходять з розуміння інтересів часткового /соціяльних скупин,на які опираються: пролетаріят в однім випадку,трібна буржуазія в другім/,а не цілости; вони змагаються за такі форми суспільства, в яких здійснилось-би їх виключне панування,очевидно з шкодою і неволею для инших частин суспільства,але що треба признати,що основний характер соціяльної структури України вони в і д ч у в а ю т ь правильно в тім розумінні,що шлях до їх цілей може бути в головному лише один - р е в о л ю ц і я.

Вони не знають деталів соціяльної структури,не знають характеру,якости,кількости,сили діючих чинників суспільного процесу,- це видно по їх убогій літературі,в якій ще нема й натяку на соціологічний аналіз і синтез. І це їх віддалює від реалізму уявлень і діяльности,загалом - віддалює їх від успіху. Одначе,що до вивчення суспільства,то ріжні ці ґрупи вже почали працю. Завдяки державній своїй силі,найбільш вхопились за дослід суспільства українські к о м у н і с т и, які користуються ще й науково-статистичним матеріялом і його узагальненнями з величезної наукової літератури російського комунізму,і хоч комуністів збивають з шляху колись вироблені умозорно /а не науково/ догми,упередження,забобони,однобічности,але де-далі вони перемагають власне неуцтво і хоч потроху,але рухаються в напрямі,який їх наближує до політичного реалізму.

Почали працювати і ф а ш и с т и українські,але здобутків наукової думки у їх ще нема через те,що замість науки у їх ще панує соціяльна лірика і примітивна філософія чинности,але прикметно те, що вони хочуть,силкуються зрозуміти дійсність.

Почали,хоч ще дуже слабо,працювати і м о н а р х і с т и, але їх наукова праця має і матиме фатально-руйнуюче значіння для їх руху,бо розкриває їм реальну дійсність - в суспільстві на Україні н е м а соціяльної скупини,котра могла-б стати базою,соціяльною основою для розвитку їх руху,нема у к р а ї н с ь к и х д і д и-

ч і в! На рад.Україні це проста очевидність,на західних землях є одиниці українських ідіотів,невеличка верства куркулів,які в боротьбі з польським поміщицтвом виробляють в собі р е в о л ю ц і й н і настрої,що відривають їх від ідеї поміщицької аристократії, штовхаючи в табор дрібної буржуазії. Для загального поступу наукова робота наших монархистів корисна тим,що підриває їм підставу власного політичного існування,і одкриває очі на утопичність їх напряму,безнадійність їх надій. Обективно беручи,відсутність соціяльної бази засуджує наших монархистів на неуспіх при всіх умовах, а тому для українського діла буде тим краще,чим більше вони досліджуватимуть д і й с н і с т ь: в міру цього вони зникатимуть! Чим швидче зникне одна з деструктивних течій,тим краще.

Але є одна українська течія,що не досліджує української суспільної дійсности - це петлюрівці і споріднені з ними течії /напр. соціял-демократи/. Про їх науково-ідеологічну літературу не можна говорити - її нема. Про "статейки" в їх часописах не можна навіть говорити - це примітивний матеріял,насичений віруваннями,забобонами. Уявлення про націю у їх таке,як ми бачили у п.Славинського! Теоретиків суспільного життя у їх не видно. Вони не використали навіть сприятливих умов: по наших високих школах катедри соціології,соціяльної політики фактично не функціонують,а з петлюрівських кол несеться глузування,низенький смішок,кпини з соціології. Їх професори переживують жуйку чужого буржуазного лібералізму,міркують "взагалі",але суспільної дійсности не досліджують. Їх політична література майже відсутня: дві-три брошури п.Шульгина наочно ілюструють порожнечу теоретичної думки,ще дуже скаліченої практичним політиканством,яке кинуло людей в таку феноменальну брехливість,крутійство,що за ним не видно ні одної твердої наукової думки. Характерно,що оті їх "лідери" - Лівицькі,Шульгини,Лотоцькі,Славинські,Прокоповичі,Сальські і т.п. - ідеологічно зовсім невинні люде. Не видно у їх того,що так характерне для представників політичних та ще визвольних течій - шукання наукової правди,будування ідеології - конструювання нового світу на критичному вивченні старого,формулування ідеалу суспільної справедливости,до якого вони йшли-б самі і кликали б инших,а в звязку з тим нема й морального горіння якоюсь правдою,нема морального подвигу в практичному житті. Замість цього - крамарське політиканство,незвичайне крутійство в щоденности,обертання словами,в яких так і чути політичну оферту, пропозицію,самопродавання. Оце вони й називають "реальною політикою",не помічаючи,що це лише б і о л о г і я, а не політика. При всіх професорських титулах,тайну виникнення котрих ми знаємо досконало,петлюрівці не инакше,як цинічно-глузливо ставляться до наукової праці инших українців,не переживаючи того почуття,котре можна-б назвати - п о ч у т т я м ц і н н о с т и к у л ь т у р н и х в и т в о р і в. Доказом тому є факт,що утворення високих шкіл,дослідчих наукових установ /Соціологічного Інституту і ин./ для їх є ніяка не заслуга,не цінність,а люде,що це робили,що це творили - найгірші з усіх українців. Ах,ці люде проти Польщі,вони не підтримують "уряду УНР" - тому болотом їх,а того й не розуміють, що якраз з тих кол,що не признають якихсь "урядів" найчастіше виходять творці великих цінностей культури,як це,напр.,було в Росії,де культурне щось,поступове,важне,тривале,високоцінне виходило з таборів,що боролись проти "уряду". Це дивовижний факт,але він помітний, що "казьонні" люде скрізь на світі якісь мертві,схоластичні,безплодні в творчости.

Печать квієтизму,лінивого самозадоволення,сибарицтва лежить і на петлюрівцях: роки проходять,а в їх ні одного серйозного досліду

про Україну,ні одного конструктивного шукання думки,лише тупе глузування з усього,що кипить,надривається в шуканні,страждає в тісноті неволі,мучиться від нерозвязаних проблем. Ось тому їм чужі і ненависні наші шукання,наша праця; ось чому їх озлобляють наші здобутки чи витвори; ось чому у їх викликають радісно глузування наші невдачі,страждання і муки.

Ось минає 10 років /7 липня 1931/,як ми розгорнули культурну працю хоч і на еміґрації,але для України,/не для себе! ми з тієї праці маємо лише особисті злидні та муки!/,чесні люде можуть нарахувати чимало діл наших рук,діл, я к и м и к о р и с т у ю т ь с я в с і, але які-ж це вартості в очах петлюрівців! Створити Академію, Педаґоґічний Інститут,Соціоло ґічний Інститут,Ґімназію,Видавничий Фонд,ріжні техничні школи і ин. - це ніщо! Ті,що творили це - тяги-ги... Перед чужинцями /поляками,чехами і ин./петлюрівщина поносить нас,"розвінчує" /той не має "матури",той був "лісовим кондуктором",той "учителішка",той сякий-такий і т.д./.

А що об єктивно-науковий дослід суспільної діяльности взагалі і української з окрема не веде систематично ні одна українська скупина,опріч нашої - це те-ж ніщо! А для історії залишиться з теперішніх часів т е о р і я у к р а ї н с ь к о г о с у с п і л ь с т в а, витворена тільки нами. Ідея української революції від бурхливого емпиризму трудових мас,ведених соціялістами-революціонерами, знаходить в дальшому вираз і в їх теоретично-науковій роботі, яка привела до непохитного переконання,що л и ш е р е в о л ю ц і й н і м е т о д и виведуть Україну з тьми єгипетської неволі.

Хоч як я неґативно ставлюся до роботи комуністів,але й вони залишать помимо спомину про їх злочини і добрий слід в історії своєю гарячою революційною акцією і ентузіязмом до науки і просвіти. Хоч як я неґативно ставлюся до фашистів і націоналістів,як класових ворогів трудового люду,але й вони залишать одну добру річ для історії - бажання революційности... і гайдамаччини. Зле те,що вони тієї гайдамаччини поки-що ще н е р о б и л и, що лише нахваляються та хвастають,а з нападу на якогось листоношу роблять "приклад революційности",що не знають,де с п р а в д і знаходяться вороги України,але добре,що і вони прийшли до думки,що треба битись революційно за Україну і то за всі її розшматовані частини. Примітивність ідеологична є основою примітивности практичної. Для революційного діла треба революційної теорії,треба науки і техніки,а цього якраз і нема в "націоналістів",що не знають науково навіть того,що таке є нація.

Але,коли знайдуться між ними люде,що піднімуться на вищий рівень науково-суспільної свідомости,то вони скеруються в бік р е а л і з м у, змушені будуть стати на службу трудовим класам,а через те від слів про гайдамаччину перейдуть до революційного діла.

Розуміється,еміґрація значно ослабляє політичну активність людей; замість політичного реалізму тут люде вкидаються в б і о л о ґ и ч н и й, який безбожно плутають з політикою. Це помітно на всіх, а для мене повчаюче на всіх отих б у в ш и х с-рах,що на еміґрації в гонитві за хлібом покинули УПС-Р і розпорошились по чужих таборах. Хоч де-які з їх ще продовжують себе називати "с-рами",але це якраз і робиться з біологічних мотивів: не працюючи для УПС-Р, фактично її зрадивши,ці людці продають титул с-ра там,де можна:там, де йде спекуляція на "репрезентацію" всіх,де вічно складаються"фронти" з ріжних родів політичної зброї і де для повноти частин,для симетрії будівлі требується утворити ілюзію об єднання всіх протилежностей в "єдиний фронт". Оскільки УПС-Р має політичний капітал, то в тих "фронтах" приймають с-ровських ренеґатів - бо там програми

с-рів не треба! лише треба манекенів,що символічно ставляють с-ровську ідею на службу ворогам УНС-Р.

Розуміється,це є б і о л о ґ і ч н и й реалізм,але він якраз і свідчить про в і д с у т н і с т ь політичного. Вся петлюрівщина є свідоцтвом цього: вона пристосовується біологічно до всіх ворогів,щоб існувати фізично,але свої імпульси істинного життя видає за політичну концепцію.

Ідея ж революційна по суті є проявом ворожости до всіх форм біологічного співжиття: вона відкидає всі форми сімбіоза не тільки паразитизм і коменсалізм,але й мутуалізм /х/. Революціонери не хочуть к о р и с т а т и с ь ні Москвою,ні Польщею,ні иншими власниками українського люду,на якому ці власники паразитують,- вони стремлять до усунення паразитизму і навіть коменсалізму.

Революційна ідея не визнає з того користи,коли члени української нації прилучаються до паразитів свого народу і разом з ними визискують свій народ,оправдуючи при тім паразита і будуючи на цім своїм сімбіозі з ворогом ідеологію і програму для свого народу. Безсумнівно,що такі "ідеології" несуть в собі тихо приняте припущення,що паразит має право і на далі паразитувати на українському народі.

Типовими ідеологіями з цього погляду є у нас дві: ідеологія українських комуністів,що Москва має право паразитувати на Україні,і "ідеологія" петлюрівців про те саме для Польщі. Через те ці дві "ідеології" смертельно ворожі взаємно: подивіться,як п.Шульгин на кожному слові підкреслює абсолютну ворожість до комунізму і Москви! Вся ціль життя таких людей - поборювати л и ш е комунізм. За те у їх непомічається те,що роблять сусідні держави. Шульгин критикує навіть "пасифікацію" не так через те,що це шкода українському народові,як через те,що це к о р и с т ь для большевизму! Ось тому прихильники якогось паразита /напр.,петлюрівці що до Польщі/ненавидять в с і х, що проти цього паразита повстають. За те, що ми боремось проти панування Польщі,нас і ненавидять петлюрівці і продають нас: згаданий донос в "Glos Prawdy" на УРУ дуже характерний! Не можна,бачте,вчить українських робітників,бо це вийдуть "bojowki" проти Польщі. Цією ж ідеєю продиктована брошурка п.Шульгина проти гайдамаччини і проти "націоналістів",оскільки ці люде активно виступають проти Польщі.

Але оскільки петлюрівські провідники /не кажучи вже про їх"маси"/ не розуміють ріжниці між біологічним і політичним реалізмом, то вони й ображаються,коли українці називають їх п р о д а ж н и м и. Характерна статейка п.Шульгина /про неї докладніше в дальшому розділі цієї праці/"Прокляті питання",де п.Шульгин розливається жалем з приводу того,що одна українська газета сказала,що петлюрівщина полонофільствує "з а ш м а т г н и л о ї к о в б а с и". А обєктивно це т а к, хоч би як субєктивно петлюрівці були переконані в протилежному. Вони-бо не одріжняють біологічних імпульсів від політичних переживань людини. Це і є причиною їх політичного примітивізму. Політична свідомість і починається там і тоді,де і коли людина почне одріжняти біологічне від соціологічного,боротьбу за фізичне існування від політично-конструктивної діяльности. Справжня політична культура виростає при економичній незалежности люди-

---

/х/В біології ці поняття означують одну із форм сімбіозу,цеб-то співжиття ріжних пород між собою:
а/паразитизм - коли одна порода живе коштом життя і тіла другої
б/коменсалізм - коли одна порода живе з другої,але без шкоди для неї
в/мутуалізм - коли одна порода користується другою з користю для неї.

ни на ґрунті одріжнювання рушійних сил - біологічних і соціяльно-політичних і ин. Навчитись одріжняти в самому собі,що йде з глибин біологичних,а що є справді результатом усвідомлення суспільної реальної дійсности - не легко,ось тому українці не розуміють,чому на випадок війни Мілюков піде за большевиками. Вони це плоско пояснюють "націоналізмом",а справді - Мілюков уже вміє подавляти в собі "біологію" во імя "соціології". Я певний,що мілюківці д о н о с і в чужинцям на своїх большевиків не роблять,хоч і борються з большевиками завзято.

А чи підуть петлюрівці за с-рами з політичних мотивів? Т е п е р в ж е н і к о л и. З б і о л о ґ и ч н и х мотивів полізуть до с-рів,коли в с-рів будуть"можливости",але на другий же день побіжать до національних ворогів з доносом на с-рів,що с-ри,мовляв,ґрудують проти вас. /У нас є лист,в якому один петлюрівець загрожує нам,що він передасть чужій владі фотоґрафію з одного документу - проґрами української праці на Підкарпатті!/.

Петлюрівці і подібні до їх ніколи не зрозуміють,чому ми їх рятували,візи здобували,в свої установи брали,посади давали,на професорські ролі призначали,а вони...готові задушити с-ра скрізь: про це свідчуть і маніпуляції з стипендіями та допомогами в Академії, з візами для скінчивших до Польщі. Це ж тільки петлюрівська психика додумалась до того,щоб за протест проти походу поляків на Україну у Грушевського за кордоном відбирати у к р а ї н с ь к и й паспорт,виданий українською владою,а не петлюрівцями. Грушевський - орґанізатор укр.наукової праці і історик своєю працею навіки закріпив за собою у к р а ї н с ь к и й п а с п о р т, а петлюрівці в дрібничковій,чисто зоологічній ненависти кидаються одібрати в його паспорт! Автор цього наказу,Петлюра,що зрадив соціял-демократичну партію і перейшов на службу українській реакції і польській буржуазії,в цім наказі обнажив свою дрібничкову душу до кінця. Але що він перейшов до с в о ї х душею,до "радикал-демократів",до Славинських,Шульгиних і ин.- це правильно,бо йому місце природою по законах соціяльного добору приготовлене іменно там. І вони вхопились за його! Аж смішно,як петлюрівський курятник кудкудаче про його: "президент","вождь нації",і Ґарібальді,і Наполеон і ще якось /в цьому смислі рекордна брошюрка п.Короліва-Старого про Петлюру,в якій дано документальний доказ повної втрати почуття дійсности і навіть пристойности/.

Так от ці люде,претендуючи на політичний реалізм,виступають проти гайдамаччини,розуміючи під нею революційну ідею українського визволення. Логічно,петлюрівщина цим самим заперечує можливість самого визволення,бо лише з активизму і революції виросте Україна,незалежна і соборна. А для цього треба: революційного виховання,яке можливе через н а у к у і р е в о л ю ц і й н у п р а к т и к у.

Характерне і це,що петлюрівці революційну тактику називають терміном "гайдамаччина",який має таке негативне значіння в польській мові.

Петлюрівці вже офарбовують терміни в польські кольорі:hajdamaka,hajdamaczyzna - це в польській мові сінонім бандитизму,очевидно явища розбою во імя особистих цілей,отже термін викликає негативну емоцію від слова гайдамаччина і непомітно самі для себе ставлять його,як антитезу до позитивного змісту терміну державність. Це значить,що петлюрівці психологічно стають п о л я к а м и.

Тимчасом люд український співає:

Ми гайдамаки,всі ми однакі -
Всі ми ненавидим лядське ярмо!
Йшли діди на муки,підуть і правнуки -
З а н а р і д ж и т т я с в о є д а м о.

Тут гайдамаччина ставиться,як вищий вираз соціяльного життя: жертва собою за визволення народу.

Гайдамаччина є традиція в українському народі,яка означає боротьбу поневоленого селянства проти насильників-феодалів,польських поміщиків. Культивування цієї традиції є умовою духового зросту народу. Що ми не остаточно впали в рабство - це завдяки гайдамаччині в минулому.

Ми тепер розуміємо гайдамаччину глибше: не простий рефлекс одчаю,зневіри,помсти,а продумана,науково обоснована,орґанізована революційна акція. Не мужицький бунт,а орґанізоване повстання всього народу. Не во імя механічного переділу майна,а во імя орґанізації трудового суспільства без холопа й пана,не примітивного аґрарно-реліґійного суспільства,а освіченого культурно-поступового /аґрарно-індустріяльно-науково/ суспільства трудової демократії. Знаємо, що вихід в цей новий світ - через революцію,через активизм.

Це наша "гайдамаччина",це наша культурно-історична ідея про новий,кращий,справедливий світ. Трудно йти до неї,треба довго працювати! Це так,але без праці нічого недосягається.

Без праці дороблюються хіба тільки проститутки та паразити.

---

9. "80% ЕМІҐРАЦІЇ"

"Більшість,величезна більшість - ...повторюємо це знов - 80 відс. нашої еміґрації /беручи натурально її свю,а не одну Прагу/з нами"- запевняє п.Шульгин /ст.28/.

Що це значить? Це значить,що діло "уряду УНР" є реальне і Польща може бути певна,що має досить українського матеріялу для себе. Ну,а скажіть,од якого абсолютного числа взято оці 80 відсотків? Коли,ким і як було зроблено статистику прихильности до "уряду" Шульгина? Такої статистики,як відомо,зроблено не було,а тому "80 відсотків" - це гарне число,але ф а н т а с т и ч н е. Людина,що написала про ті 80%, б е з у м о в н о з н а є, що це фантазія та ще й крутійська. Доведеться навести один документ,автентичність котрого ніким не оспорена. Цей документ виник з розмови п.Т.Голувка,директора департаменту східної політики Польщі,який р.1925-го побував у Празі,відбув розмову у хаті п.Славинського з діячами петлюрівщини і написав свої враження в газеті "Robotnik". Пан Голувко пише:

> "До кінця життя не забуду розмови,яку мав у Празі в гурті українських діячів і учених. Це все були люде,що стоять за самостійну Україну і котрі хотіли-б бачити в Польщі свого натурального союзника.
>
> " „ Що ви з нами робите - казано мені гірко. Для нас політичних діячів,ясно,що Польща може бути нашим натуральним союзником,але п р о т е н е м о ж е м о г о л о с н о г о в о р и т и с е р е д у к р а ї н с ь к о ї м а с и. Ті люде,що проливали кров під Замостям,Львовим і Коломиєю, тепер після пекла шикан в таборах,після знущань в установах і староствах не можуть без ненависти і думати про Польщу. Чи знаєте Ви,що авторитет Петлюри нечувано зріс на еміґрації після того,як він виїхав з Польщі? Змарнували ви такий скарб,як спільно пролита кров дітей обох народів.Розбили ви нас з нашими братами Східної Галичини і що дали взамін?
>
> Напевно ціла Польща не дивиться з такою сімпатією на зусилля Туґута оздоровити відносини "на кресах",як ми,бо

боїмося,що в анархії,яка там може виникнути,вдруге згубимо нашу ідею,як згубили її в проклятій польсько-українській війні за Львів. Обіцяли український університет у Львові. Ми з цілої душі хотіли тому допомогти, посередничали,бо знали,що це внесе заспокоєння в польсько-українські стосунки в Східній Галичині. Бачимо,що ще раз одурили нас,що мали рацію галичани,кажучи,що то bluff на загальні збори Ліґи Націй. Во імя чого все те робите? Во імя чого одпихаєте од себе український народ,народ 40-міліоновий,який розбуджується до самостійного життя і для котрого Польща є натуральним союзником? Своєю глупою політикою шикан,знущання з народу,який програв хвилево,робите нашу ситуацію тяжкою, бо не можемо тепер голосно вимовить і слова прихильного про Польщу серед затятого загалу українського суспільства еміґрації.

Скільки б нас з радістю поїхало б до Польщі,бо тяжкий нам чеський хліб,бо знаємо,що наша політика не йде по лінії інтересів і стремлінь нашого гостинного господаря. А що нас не кремпують,не переслідують,не накидають своїх поглядів,тим більш то нас гнітить. Але що маємо робити в Польщі? Для нас,ваших щирих приятелів нема там місця".

Так звучав акафист петлюрівців Польщі. Характерно закінчив п. Голувко свою статтю вслід за викладом акафисту:

"Так мені говорено,а я слухав,мовчав і тільки прохав Пана Бога,щоб мене не спитано: чи нарешті признано і чи виплачуються пенсії українцям інвалідам,котрі потратили руки й ноги під Замостям,Коломиєю і Львовим і котрі через це не можуть виїхати з гостинної і вдячної Польщі на роботи до Франції".

/"Robotnik", I березня 1925 р.,ч.60/.

Що з того часу змінилося в Польщі: відкрито український університет у Львові? Дано можливість українцям робити своє діло? Здійснено автономію українських земель і инші обіцянки?

Ні,з того часу зроблено ось що: знищено українське шкільництво на Поліссі цілком, на Волині залишено лише 5 українських шкіл, в Галичині з 3000 укр.шкіл залишилось тільки 651 народніх шкіл, І ґімназію,залишено по-за українською школою українських дітей в селах 78%,а в містах 93%; зруйновано українську кооперацію,яка з 576 кооператив в р.1921 розрослась було 2393 кооперативи в р.1928 /і мабуть до 3000 кооператив в р.1930/; 1930 року переведено військовий наїзд на українські землі,перебито,перенищено,насилувано,громлено. 15.000 українців побито,покалічено,сотні жінок і дівчат зґвалтовано. Насилується релігійні переконання укр.людей і нищиться його церковну орґанізацію: закрито церков 122,зруйновано,спалено 79,перероблено на инші потреби 19,перемінено на римо-католицькі 301, перемінено на східно-уніяцькі 23 - разом 524 /х/.

Переведено вибори так,що від країв українських більшість проведено /виборчими шахрайствами і насильствами/: від Галичини українців 17,поляків і ин.30, від Волині-українців 1,а по польському списку 17.

Лютий біль тисне міліони українців. Жаль і скрежет зубів: жити не можна!

Але тимчасом і инші реформи за цей час: Пілсудський і военно-

/х/Розуміється,ми говоримо про церкви не з релігійних мотивів,а з національно-політичних,як ілюстративний факт для польсько-українських відносин.

фашисти прийшли до влади, Голувко вийшов з ПНС, став директором відділу східної політики /Росія, Україна і ин./, збільшив асигновки петлюрівцям, на богословському факультеті дано 4-5 петлюрівцям виклади "богословських наук", одкрито "Український Науковий Інститут" для п. О. Лотоцького, Шульгина, Біднова, Маціевича, Р. Смаль-Стоцького і инших молитвеників за Польщу, щоб вони й далі робили свое чорне діло розбивання українського народу. На крови українського народу в Польщі петлюрівці оснували свое благополуччє, видаючи польським "гайдамакам" легітимацію на культурність. Акція петлюрівців /Шульгина/ в Европі недавно мала метою змякшити гостроту вражінь від жаху "пасифікації" - ми про це докладніше поговоримо в слідуючому нарисі - про ще один з модусів "реальної політики" петлюрівців, а тепер лише скажемо, що жах становища українців під Польщею ще збільшився.

Область в 160.000 квадр. кілометрів з 7 міліонами українців обернена в пекло, в катастрофу для нас, в мор і потоп, трус і огонь.

На карту поставлено істнування народу.

А п. Шульгин нахабно бреше, що 80% української еміґрації п і д т р и м у ю т ь їх!

Подумайте, по заявах петлюрівців п. Голувкові, вони голосно не могли ще в р. 1925 вимовити жадного слова на еміґрації про Польщу, а тепер раптом... за їх стоїть 80% еміґрантів! Хіба десятки тисяч українців, що працюють на копальнях, фабриках і заводах, підтримують "уряд УНР"?

Ні, ні, ні!...

Неправду говорите! Я в минулому р. 1930 переїхав через Францію, Канаду, Америку, а в цім році був по осередках українців в ЧСР і свідчу, що найбільш ненависним і огидним іменем між українцями є п е т л ю р і в е ц ь, п о л о н о ф і л, л я х о м а н. Я зробив за поїзду коло 150 публичних викладів, в десятках пунктів, перебачив і переслухав тисячі і тисячі українських людей, але ні разу не чув, щоб хтось захищав політику "уряду УНР".

Петлюрівці є лише в Варшаві, Каліші, Празі, Подєбрадах і Парижі, але ніде не в більшости.

Тому петлюрівці й досі особисто не виступають перед українцями з захистом Польщі.

Скажіть, пане Шульгин, а чому петлюрівці робили свою "державну нараду" в Празі /16-17 квітня 1931р./ к о н с п і р а т и в н о, крючись? І чому п. п. Лівицькі, Сальські, Прокоповичі, Шульгини, Лотоцькі, Р. Смаль-Стоцькі і ин. не осмілюються публично виступити перед українцями з викладами про Польщу, проти соборности, проти гайдамаччини?

Тому, що п о д а в л я ю ч а б і л ь ш і с т ь в а с н е н а в и д и т ь. Тому й кинула вам в лице українська газета: за шмат гнилої ковбаси! Це найбільш презирливо-огидно, що сказав Шевченко про ворогів народу і ренеґатів. Запищав "од болю" п. Шульгин від цього ляща, але трусливо не осмілюється навіть захищатись: як він сказав про цього ляща? Одна американська українська газета кинула - каже - безпідставно "за шмат гнилої ковбаси"? А чому н е н а з в а в г а з е т и? Чому не кинув їй в лице своїх арґументів? Чому не захищається перед газетою?

Ця газета, що дала петлюрівцям ляща є "Народна Воля" в Скрентоні - орґан Українського Робітничого Союзу, в якому 16.000 членів.

Ця одна орґанізація в 10 разів більша за всю петлюрівщину. І петлюрівщина побоялась виступити проти неї.

На еміґрації 99% українців проти "уряду УНР".

Де ж у петлюрівщини є ще сили? Може на українських землях?

IO. "КОЛИ УРЯД УНР БУДЕ В КИЇВІ".

Ледви чи треба говорити,що на всіх західних українських землях імя петлюрівця є огидне. Ляхоман - це щось таке,що спокійно українець не може вимовити. Але там,де петлюрівці мостяться одержати владу,на Наддніпрянщині - може там їх чекають?

Про це вони не раз запевняють.

В передовиці "Єднання на еміґрації" згаданого раніш "Українського Вістника" пишеться:

> "Наше завдання на еміґрації своїми зусиллями тільки допомогти народові нашому скинути свое ярмо,розправити свої крила... ми не повинні накидати звідси готових форм влади й державного устрою: й т е й д р у г е о р ґ а н і з у є м о м и н а У к р а ї н і".

/див:"Український Вістник",зб.II,I жовтня 1925р.ст.3/. Вони орґанізують владу й державний устрій на Україні? Це цікаво! Це дуже цікаво: не зважаючи на гостре око большевицьке,петлюрівці мають змогу там орґанізувати владу і "державний устрій"! Коли це правда,то це можливо лише при величезному співчутті населення, не инакше.

Що і як вони там орґанізували - Україна і еміґрація довідалась торік,в березні-квітні 1930,з голосного процесу "Спілки визволення України /СВУ/.

Це й була петлюрівська орґанізація,під проводом акад.Сергія Єфремова,Дурдуковського,Ніковського,Старицької-Черняхівської /радикал-демократів/ і В.Чехівського,О.Гермайзе і Гребенецького /соціял-демократів/. "Спілка" обєднувала: радикал-демократів,соціял-демократів,гетьманців і фашистів.

В січні 1920р. С.Єфремов,А.Ніковський,Стебницький,В.Прокопович, Л.Чикаленко,Микола Левицький,В.Коваль і ин.,заклали в Київі таємне "Брацтво Української Державности" /БУД/,яке поставило собі метою боротись за незалежність України на основі своєї партійної програми і під гаслом: "нація вище за класи,держава вище за партії", але як тільки стався польсько-петлюрівський наступ на Україну,приняли п о л ь с ь к у програму. Петлюра ще з Винниці 1919р. звязався з творцями БУД-у заявивши,що стає на "державницьке становище"і буде боротись з "соціялістичним експериментаторством". Весною 1920р. в порозумінні з БУД призначив уряд на чолі з В.Прокоповичем,головно з рад-демократів,але з участю поляків - Ю з е ф с ь к о г о /начальник польської контр-розвідки/,Стемпковським - міністр земельних справ /поміщик/і соц-дем.Мазепою,Лівицьким.

Після провалу акції опинилися в Польщі. Міністром закорд.справ був А.Ніковський,який весною 1921р. орґанізував БУД в Тарнові і за кордоном для боротьби з УГК. 1924р. А.Ніковський виїхав з Берліну на Україну з дорученнями петлюрівського центру. В-літку 1925р. в Київі БУД було реорґанізовано в СВУ вже на ширшій базі /опріч раддем. і соц-дем.,ще й гетьманці і фашисти.

Програма СВУ /як оповів на суді Єфремов,Чехівський,Дурдуківський,Ніковський і ин./:

I.Повалення большевицької влади і відновлення УНР по типу "нормальної европейської держави" /республіка з президентом/.

2.Відновлення власности на землю з виплатою викупу бувшим власникам.

3.Відновлення приватної власности на промислові,фінансові,торговельні і ин.капіталістичні підприемства.

4.Виплата царських боргів Европі в розмірі до 30% боргу Росії.

5.Над Україною протекторат Польщі /Правобережна Україна/і Німеччини /Лівобережна Україна/.

Головні тактичні засади: терор проти большевиків /завдання Спілки Укр.Молоді - СУМ/,повстання,інтервенція. СВУ знаходилось в повному контакті з Варшавою,відкіль одержувала матеріяльні засоби, літературу,інформації. "Урядом" мав бути центр СВУ.

Ось чому "Український Вістник" в жовтні,виступаючи проти УГК і с-рів,заявив,що вони,петлюрівці творять державний устрій і владу на Україні! Чому були проти УПС-Р? СВУ складалась з соц-демократів,рад-демокр.,фашистів і гетьманців. За кордоном членами"братва",а потім СВУ були: Прокопович,Лотоцький,Шульгин,Л.Чикаленко, В.Леонтович,Д.Дорошенко,М.Славинський,А.Лівицький,В.Коваль,М.Літвицький,навіть Мазепа і Феденко /хоч ці два останні під час процесу СВУ заявили в пресі,що до СВУ не належали,але Єфремов на цю заяву відповів знову,що належали/.

Програма СВУ була безумовно реакційною. Самозванно перехопивши назву УНР,республики з програмою селянсько-робітничою,як установив Трудовий Конґрес,СВУ обертала УНР в реакційно-буржуазну. Потріпування імени УНР петлюрівцями цілком дискредитувало твір ЦРади і Труд.Конґресу.

Через петлюрівців з Варшавою,через гетьманців з Берліном звязана СВУ в суті річи стала на шлях буржуазного поневолення України.

Для нас,діячів ЦРади,Трудового Конґресу і авторів земельних законів про соціялізацію землі програма СВУ є контр-революційною, по якій Україна мала стати колонією Польщі,Німеччини.

Подумати лише - до чого докотились радикал-демократи і инші петлюрівці,ведені Петлюрою і Єфремовим!

Ярмо колоніяльної неволі надівали вони на Україну.

На Україні багато у к р а ї н ц і в, запротестувало різко проти СВУ,коли зявились матеріяли про неї в пресі. З наказу большевиків? Ні,і без наказу ті,хто думали про визволення України,мусіли-б п р о т е с т у в а т и.

Але найвиразніше запротестували проти СВУ... самі її члени - підсудні! Просто не можна без хвилювання читати їхні сповіди.

Особливо велике враження роблять заяви Єфремова,Ніковського, Чехівського,Дурдуківського,Старицької-Черняхівської,Гермайзе,Дубровського,Товкача і ин.

З 45 підсудних мені особисто відомо коло 30 душ.

Чи їх капітуляція,покаяння перед большевиками і У к р а ї н о ю було щ и р е чи н е щ и р е?

Моє враження,що цілком щире.

Та й як допустити,щоб Єфремов і Чехівський капітулювали нещиро? Хіба вони свідомо б р е х а л и? Хіба мотивом їх поведінки був на суді с т р а х? Бажання всякою ціною урятувати своє життя? Хоч Єфремов,бажаючи ослабити тяжке враження від своєї промови,якою він вітав поляків у Київі,і сказав,що офіціяльно говориться не так і не все,що думається,хоч він і підбивав Ніковського не малювати Петлюри чорними фарбами,щоб не розчаровувати людей - отже підбив говорити неправду навіть приятелям,але все-ж: чи Єфремову,Чехівському і ин.можна не вірити за їх признання на суді? Ні,каялись вони щиро. Може большевицька преса перебрехала,перекрутила їх признання? Звичайно,всяка преса передає не точно,а большевицька часто бреше так же як і петлюрівська,але чи Б ю л е т е н і п р о п р о ц е с, видавані в Подебрадах коштом ріжних партій на основі записів з радіо - перекручують дійсність? Ні,але в цих Б ю л е т е н я х по суті те саме: підсудні цілком визнали свою вину, признали свою діяльність /власне - орґанізацію і балачки/ за злочин проти українського народу,каялись і прохали владу дати їм мож-

ливість загладити вину перед Україною своєю щирою працею.

Чи співчували маси роботі СВУ?

Характеризуючи період діяльности СВУ,як "період якогось кошмару" в своїй писемній сповіди /"Підсумки"/ Єфремов каже на суді на питання свого оборонця Ратнера,чому власне вважає за кошмар:

"Кошмар тому,що витрачено було багато енергії за для безнадійного діла,за для цілком шкідливої справи... Ця справа була безнадійна тому,що СВУ н е м а л а н а к о г о с п и р а т и с я. Марно витратили на цю орґанізацію багато засобів і багато сил. І все ж н е з н а й ш л и ц і- є ї м а с и, н а я к у м о ж н а б у л о-б с п і р а т и с я".

"М а с и н е й ш л и з а н а м и. Ми мріяли утворити масову орґанізацію,а коли справа торкнулася до живої дійсности,то все роспалося,як прах. З наших мрій нічого не вийшло,бо СВУ не знайшла підходу до мас. Трудящі маси не були зацікавлені в тих гаслах,що ми їх висували".

В другому місці своїх "Підсумків" Єфремов пише:

"Більше б е з г л у з д о ї о р ґ а н і з а ц і ї СВУ й,головно,непотрібної,з фантастичними планами,з несправданими надіями,з безпідставними сподіванками я тепер і уявити собі не можу".

Не знайшли співчуття у селян і робітників,то може в інтеліґенції? Єфремов у "Підсумках" написав:

"Велика кількість свідомої національної інтеліґенції,що провадила до революції українську справу,не прийняла Жовтня зо всіма його висновками".

Голова суду П р и х о д ь к о питає Єфремова: Яку частину інтеліґенції Ви мали на увазі? Є ф р е м о в: ту,що не перейшла на радянську платформу й частина якої тепер перебуває за кордоном.

Член суду Коровенко питає Єфремова: Як на вашу думку поставилася наша українська інтеліґенція до вашої роботи протягом останніх років?

Є ф р е м о в: вона поставилася неґативно.

Ясно і недвозначно ствердив голова СВУ про її неуспіх,як в трудових масах,так і серед інтеліґенції.

Д у р д у к і в с ь к и й, другий ініціятор і член президії СВУ заявив це ж саме і назвав СВУ "орґанізацією,що не мала ким керувати".

В своїх зізнаннях Л.Старицька-Черняхівська заявила:

"Так за злочин,великий злочин уважаю всю діяльність СВУ".

А. Н і к о в с ь к и й, що настренчив усю ляхоманську братію проти Укр.Громад.Комітету,на суді в Харькові заявив про політичну акцію петлюрівців:

"Це була боротьба не за незалежну Україну,а це був шлях, що мав привести до її поневолення".

Ми це казали давно і кажемо тепер,коли другий лідер петлюрівщини Ніковський публично назвав справжнім іменем петлюрівщину.

Взагалі,читати зізнання і заяви Ніковського тяжко: рідко хто так з н а є петлюрівщину,як він і рідко хто так розкривав усю моральну мерзоту,занепад і злочинність ляхоманства проти українського народу.

Процес СВУ - це велике історичне явище,яке треба проштудіювати докладно і оцінити всебічно,як нечувано-яскраве роскриття всієї гнилизни отієї формації української інтеліґенції,проти якої повстала ще "Українська Хата" в р.1909-14.

Процес СВУ - граничний стовп між двома відрубними добами в історії українських нещасть і того культу зради,який є прикметою ук-

раїнської дрібно-буржуазної інтеліґенції.

Ми ще спеціяльно займемося СВУ і її процесом, а для теперішньої нашої теми треба було лише документально зазначити, який ґрунт має ляхоманська петлюрівщина на Україні: маси не приняли петлюрівщини, інтеліґенція не приняла і головний табор краєвих петлюрівців одрікся од неї рішучо, осудив безжалісно.

Що-ж на це закордонна петлюрівщина?

Вона легковажно й досі провадить п р о д а ж у У к р а ї н и, як назвали роботу Шульгиних і К-о їхніж лідери - Єфремови, Ніковські, Дурдуківські і ин.

Що ж залишається з брехливих хвастощів п. Шульгина про "підтримку" їхньої акції народом чи еміґрацією? Оголена в своїх глибинах цінічна, осоружна негідна людини брехня...

З заяв Єфремова і ин. видно, що думку про акцію СВУ привіз Ніковський з берлінських нарад, подав Л. Чикаленко в листі, вмовлено гонцям СВУ Ганцову і Черняхівському знов же закордонними петлюрівцями. Нещасна доля підсудних, прилюдне соромне позорище - це результат того, що своїми брехливими інформаціями закордонні ляхомани вводили в блуд перебуваючих на Україні і підштовхували їх до загибелі.

Драма підсудних членів СВУ - це історичне моральне спустошення петлюрівщини, як закордонної, так і краєвої. Оскільки ці закордонні петлюрівці, що загрузли в ляхоманство, все ж таки легковажні і морально-порожні, показує їх поведінка: замість того, щоб критично переоцінити свою поведінку і непомітно зникнути, вони перечекали трохи і з цілком шарлатанською розв'язністю забалакали знов про "уряд УНР", реальну політику і... мораль! Таке нахабство можливе тільки в умовах безкарности: хто їм перешкодить сновигати по европейських вулицях, де вони мають протекцію в брудної буржуазної реакції?

Україна далеко, український народ занадто не орґанізований, щоб міг вказати їм їхнє місце в природі - перед ким же вони відповідають? Ні перед ким. Почуття ж відповідальности, як моральної норми, у їх немає і в зародку. Ось тому Шульгини і вилазять з книжечкою, в якій зібрано все, що є у їх негативного, в один букет, що доводить до нудоти здорових людей.

Розбивши в р. 1919 наддніпрянців і галичан, підкопуючи і підступно руйнуючи культурну працю закордоном, оганьбивши імя колишньої УНР, знищивши морально українську інтеліґенцію на Україні, забивши польський клин між українців - ця таємна орґанізація і явна деморалізаторка є скупиною деструктивною і провокаторською в укр. житті.

II. "МОВА КОНҐРЕСІВ" АБО ДОКУМЕНТИ САЛОННОГО РЕАЛІЗМУ.

На книжечці своїй п. Шульгин зробив додаткове пояснення до її назви: збірка статей та д о к у м е н т і в. Що ж це за документи? Це "комунікати" невідомого Пресового Бюра в Парижі, дописи і замітки в тижневику "Тризуб".

Читання цих "документів" робить враження, що ви знаходитесь в психіятричній лікарні і спостерігаєте бідні людські істоти, що захворали на причепливі ідеї / /.

Ось перший "документ": "Уряд УНР і події в Галичині". Подій цих там багато - ми згадали раніш де-які з їх, але "уряд" помітив нарешті якісь події і "Тризуб" оповіщає, що: "О. Ш у л ь г и н в імені уряду УНР подав у Ж е н е в і н о т у п. міністрові закор. справ Польщі Залеському з приводу г а л и ц ь к и х п о д і й,

в якій во імя майбутнього співжиття двох сусідніх держав - УНР і Речі Посполитої Польської - привертає увагу міністра Залєського до необхідности дати р е а л ь н е з а д о в о л е н н я законним вимогам української меншости в Польщі. Ця писана заява є логичним продовженням т и х виступів, які було зроблено урядом УНР в Парижі і Варшаві".

Це найбільш весела з усіх дипломатичних "нот", які доводиться читати в юмористичних журналах: зразок абсолютної беззмістовности.

Що читач виносить з цього документу?

"Ноту" подав п.Шульгин, а х т о він? в якій ролі при "уряді УНР"? Шульгин - х. Про які події? про х. Дати р е а л ь н е з а д о в о л е н н я - яке? х. Законним вимогам: а які вимоги взагалі у тієї меншости /х/, і які з їх з окрема, законні? - х. Нота є логичним продовженням т и х виступів - яких? х.

Що читач довідався з документу? Нічогісінько. Тоді про що свідчить цей документ? Він д о к у м е н т а л ь н о свідчить про повну порожнечу в його змісті чи в голові того, хто його написав.

Але п.Шульгин чомусь їхав до Женеви, щоб подати таку ноту Залєському. Уявляємо, яке було в Женеві напруження, коли туди їхали Бріян, Курціюс, Гендерсон, Залєський і... Шульгин. Европа могла вже догадуватись, що станеться щось незвичайне - Шульгин їде! І раптом - тара-рах! н о т а. Сім або десять х-ів. Зміст "ноти" можна побачити з документу простій людині так само, як і х-лучі.

Як відомо "уряд УНР" живе в Варшаві, де живе і міністр Залєський. Там і "президент" Левицький, і президент Мосціцкі, ґенерал Сальський і маршал Пілсудський, Лотоцький, Стоцький, Шульгин і всі польські міністри та ґенерали - отже чи не зручніше було подати ноти там, щоб "привернути увагу" отого бідолахи Залєського на законні вимоги української "меншости". Той чудак Залєський сидить в Варшаві і не знає про вимоги української "меншости"!

Ми думали, що подіями в Галичині є - пасифікація, насильства, закриття шкіл і ґімназій, руйнування кооператив, виборчі злочини того ж Залєського, аж подіями є якісь "законні вимоги", невідомо ж до того які.

Документ - достойний психики того, хто його складав.

Є й другий документ: "Протест уряду УНР проти запрошення СССР в Підготовчу Комісію для Европейської Унії".

Знов заінтриговує сама назва документу. Оказується знову "Олександер Шульгин" подав свої з а у в а ж е н н я в листі до п.Бріяна. Що за пильна людина - все знає наперед і звертає увагу Бріяна, що Україна в майбутньому конче мусить належати до Паневропи, але що там не може бути місця для СССР, бо харьківський уряд не репрезентує ні в якій мірі інтересів країни - це раз, а друге: з погляду европейського СССР та III Інтернаціонал ведуть на знищення Ліґи Націй і европейської культури, яку саме хоче піднести Европейська Унія. Ясно, що п. Шульгин, яко крайно зацікавлений в протилежному і яко прозорлива людина і в цім випадку звертає увагу п.Бріяна, що "співробітництво таких протилежних сил є абсолютно неможливе". Ви розумієте важність моменту: Шульгин вважає "абсолютно неможливим"! Для п.Бріяна залишається догадатись, що не тільки неможливим, але й недопустимим.

Що неуважному п.Бріянові "звернув увагу" іменно Шульгин, в цім його історична заслуга: перше - він прославив Україну і врятував европейську культуру. Але яка сміливість, який тон! Я був гордий, що Шульгин листується з Бріяном і звертає його увагу в належний бік. Лише одне мені загадкове: чи оказався Бріян на висоті свого становища і чи звернув увагу на головне... на лист Шульгина? Можна дума-

ти,що неуважність,яко прикмета Бріяна,і тут заграла свою фатальну роль.

Це саме могли-б ми сказати і про Залеського.

Инші документи в високій мірі важні: це дописи в "Тризубі"про дипломатичну творчість і техніку п.Шульгина. Ах,коли б таких документів більш! Ними був-би задоволений спочатку п.Шульгин,а трохи згодом... його критик. Варто жить на світі!

Есть собі таке "напів-офіційне" Товариство "Унія Товариств для Ліґи Націй",на засідання якого їздять делеґації окремих товариств з усього світу:

> "На чолі делеґацій приїздять такі визначні діячі,як Лорд Роберт Сесіль,лорд Дікінсон або ґраф Бернсторф /Німеччина/,або Енессі /був.міністр і амбасадор Франції/. Універсальність Унії,її напів-офіційний характер,визначність осіб,що там беруть участь,надає цьому міжнародному форуму дуже поважний вигляд".

Тим більш,що там беруть участь ще й п.Шульгин і Р.Смаль-Стоцький з Варшави: бувший міністр і бувший амбасадор.

> "Для нас,українців,це є тим "чистилищем",через яке ми прийдемо колись до самого "раю",до Ліґи Націй".

Чистилище і рай - Унія Т-в і Ліґа Націй - напів-офіційний і офіційний характер - ах,як це все привабливо,інтриґуючо-солодке: пролізти,проповзти туди,в панський світ за всяку ціну.

Погляньмо на дипломатичну техніку "чистилища".

Коли в жовтні 1930р. в Галичині лютувала пасифікація,тоді в Данціґу відбувалось засідання "Комісії меншостей" цього Т-ва для /реклами/ Ліґи Націй. Під час дебатів по звіту секретаря одна пані Бакер-ван-Боссе /з Голандії/,дуже зворушена звістками про "пасифікацію","просить польську делеґацію п е р е в і р и т и ц і ф а к т и й оскільки виясниться,що вони відповідають дійсности,приняти міри,щоб припинилися ці прикрі події" /ст.36/.

Инші делеґати не говорять про це. Польський делеґат п.Ліпацевич говорить майже годину,але н і о д н о г о с л о в а не сказав у відповідь пані Бакер. Меншости для "Комісії меншостей" очевидно не такий вже предмет уваги! От би тут п.Шульгинові було доречі виступити з своїм професійним завданням - звертати увагу. І він виступив:

> "Пане Голово,високоповажні пані і панове!"

Це просто зворушливо,як п.Шульгин уміє "файно ся поводити":

> "наше Українське Т о в а р и с т в о репрезентує тут велику Україну,репрезентує н а ш у д е р ж а в н і с т ь". /Приватне Т-во "репрезентує д е р ж а в н і с т ь? Це новина! М.Ш./. "Ми не маємо мандату від українських меншостей їх тут репрезентувати" /це для окупантів реверанс!МШ/.

З виглядом занятої світовими справами людини /вроді Бріяна/п.Шульгин заявляє,що він "не буде входити в деталі питання" /так завжде роблять великі державні мужі!/,але доля земляків,мовляв,їх болить і він,ігноруючи "деталі",береться зразу за найбільшу справу -

- Гаряче подякувати пані Бакер -

а потім він підкреслює т р и м о м е н т и:

> "По-перше,мушу з жалем визнати,що в Галичині були дійсно акти терору і саботажу /цеб-то він зразу ставить польський военний терор в п р и ч и н о в у з а л е ж н і с т ь від...поведінки українців і то яких! МШ./."Але це були вчинки людей н е в і д п о в і д а л ь н и х, до яких домішувалися і люде з л о ч и н н і" /вибілюючи в засаді терор польського уряду,п.Шульгин нахабно бере на

себе сміливість к в а л і ф і к у в а т и невідомих йому людей,як невідповідальні і злочинні! Публично він сказав к л е в е т у, бо н е з н а є тих людей,на яких так підло інсінує публично!/. "Всі партії галицькі,голова церкви митрополит Шептицький та нині наступник С.Петлюри п р е з и д е н т А.Лівицький - в с і осудили акти терору й саботажу" /ст.37/

Ще-б пак! А хто-б же не осудив діяльности "невідповідальних" і "злочинних"? Але тільки не годиться к л е в е т а т и на людей, яких не знаєте,п. Шульгин ! Той українець,що підпалював панську стодолу чи скирту - без огляду на те,чи це було треба,чи ні - р и с к у в а в с в о є ю г о л о в о ю н е з а с в о ї о с о б и с т і і н т е р е с и. Хай він політично-тактично п о м и л я в с я, але називати його "невідповідальним" та накидати тут же титул з л о ч и н н ц я - це значить не тільки нічого не розуміти в справі, але виступати злочинно. Але п. Шульгин розуміє справу,лише він виконує обовязок адвоката польської шляхти й тому так гидко говорить, не моргаючи очима називає п. А.Лівицького п р е з и д е н т о м. Це ж очевидна брехня,бо всі українці з н а ю т ь, що А.Лівицького ніхто н е в и б е р а в на жадного президента,навпаки: багато українців кваліфікують і "президента" і його кліку,як с а м о з в а н ц і в. Про це не раз писав проф. С.Шелухин і ин. Значить,п.Шульгин в своєму "перше",- тоді,коли в Галичині йшла вакханалія погрому, звернув увагу на с а м о р е к л я м у: що ніби вони, п р и в а т н і люде,репрезентують д е р ж а в н і с т ь, що є "президент" і що Шептицький осудив саботажників. Після такого вступу укр. "дипломата" хто ж буде звертати увагу в бік польського уряду?

Підем далі. Шульгин має і "другий" момент: чи не були н е п р о п о р ц і й н о перебільшені ці польські м і р и проти українського т е р о р у? І тут,як бачите п.Шульгин: польський т е р о р на українських людей називає "мірами", а українське п а л е н н я с к и р т - т е р о р о м. Значить,катування живих людей цей панок виставляє "мірами",потребу яких визнає п р о п о р ц і й н о. Не визнаючи за українськими селянами права оборони від польських поміщиків,він в засаді визнає право польської шляхти п р о п о р ц і й н о /!/ карати. "Чи правдиві є сумні звістки ґазетні про них? /про міри!/ - питає п. Шульгин і сам відповідає: "на жаль,ми думаємо,що так". Такими фразами люде висловлюють припущення /гіпотези/, але не категоричні твердження. "Ми думаємо" рівнозначне "нам здається", цеб-то субєктивно припускаємо таку можливість. І п. Шульгин імено так висловився,щоб не зробити враження категоричности,бо він замість самому п о д а т и ф а к т и, в своїй формульовці,цього н е з р о б и в. Ось що він сказав:

"В усякому разі на це,очевидно,дасть свою відповідь польська делеґація і ми маємо довірря,що делеґати польського Т-ва для Ліґи Націй перейняті тими-ж гуманітарними почуттями,що і вся Унія".

Прекрасно,але чому п.Шульгин не подав ф а к т і в польського погрому на українців? Чому він,право с ф о р м у л ю в а т и і к в а л і ф і к у в а т и польську пацифікацію передав п о л я к а м - стороні явно заінтересованій ? Тут шило й вилізло: п.Шульгин не осмілився раніш про це говорити,доки йому поляки не скажуть формули як треба,мовляв,пояснити польський погром на українців. З а л е ж н і с т ь від польського уряду так блискуче-яскраво тут виявилась ! Холопство п. Шульгина перед поляками дійшло до того, що він не відчув призирства п. Ліпацевича /котрий зіґнорував запитання пані Бакер/ до всієї української справи,призирства до катованих рабів,бо викликаючи поляків на розмову,Шульгин зараз же по холопському підсуває пп. Ліпацевичам титул г у м а н і с т і в ! Таж

п. Ліпацевич, іменно, як хам, навіть не відповів на питання п.Бакер, вважаючи очевидно громлення "hajdamaków" і "bydła" за негідну для себе тему розмови, а тут перед ним гнеться в три погибелі український моральний недоросль і по рабському підлабузнюється, величаючи гуманістом ! Фе, яка мерзотна картина поведінки залежного від панів українського "дипломата" !

Вигинаючи спину ще низче, п. Шульгин холопствує далі - виставляє свій "третій" момент: коли ті "події" /він не називає річи своїм іменем - погром !/ могли мати місце в Галичині, то очевидно вони могли зявитися " на ґрунті дуже нездорової атмосфери".

"І ми від душі /!/ побажаємо тут присутній польській делеґації сприяти, як найскоршому розрішенню цього болючого питання".

Словом, в трьох "моментах" п. Шульгин, зробив такі кроки: в першому - роль оганьбити "невідповідальних" і "злочинних" українців він взяв на себе, перекрутивши, свідомо перебрехавши дійсність /поведінку українців назвав "терором", а наїзд поляків - мірами проти терору, обороннимн заходами/; в другому - дати формулівку погрому він предоставив польській заінтересованій стороні, в третьому - "сприяти розріженню атмосфери" знов предоставляє польській стороні.

Це є поведінка Адама Кисіля, Сави Чалого і инших, у кого українські кости вже обросли польським мясом ! Цей чоловічок, п.Шульгин, уявляє, що він "боронив" права меншостей в Данціґу !

"Як українець, я щиро бажаю, щоб національні потреби української людности, що живе в Польщі, були задоволені. Але я не є ворог польської державности /так-так ! так і мусите гнуть спину і лягти на черево, щоб предано повзти до ніг польській" делеґації"! іменно так і мусите заявляти зразу ! М.Ш./ йя сподіваюся, що в інтересах свого власного розцвіту і сили, польська державність сама зажадає нарешті відповідне задоволення українським меншостям".

Прикметою політичного холопства є, коли залежні раби з шкури вилазять щоб доказувати панові, що це передовсім в й о г о і н т е р е с а х краще поводитись з худобою. - Не бий, не мордуй, не топчи мене, не мори голодом, то я ще краще возитиму тебе ! Це ж очевидний твій інтерес ! А я здихаю, ледви тягну 10 пудів. Не мордуй мене, то я возитиму для тебе дарма 100 пудів. Зрозумій нарешті свій власний інтерес - і тоді твоя держава ще ліпше росцвіте. Чи могла-б так промовити худобина до свого жорстокого пана ? Худоба не промовляє, а при нагоді бє копитом або рогом дає в живіт. Навіть у худоби б і л ь ш п р и р о д н я реакція на знущання, ніж у петлюрівських "дипломатів", що їздять в Данціґи коштом польської скарбниці і оправдують подорожні видатки.... своїми промовами, в яких стільки клевети і пониження для українців.

"Тризуб" пише далі: "Після гарячої /?!/ промови проф.Шульгина" піднявся голова польської делеґації проф. Дембінський і сказав, що "делеґація розслідує справу і на слідуючій сесії дасть свою відповідь", - але при тім ні одного зайвого слова ! Ні найменшої хоч-би беззвучної, як у собак, ухмілки в бік "української делеґації" ! Ні гуманістом, ні паном не назвав Шульгина... Він лише продовжив Шульгинову оборону Польщі: дійсно, атмосфера в Галичині, з огляду на терор і саботаж /терміни п.Шульгина на адресу українців ! М.Ш./ створилася небезпечна. "На сумлінню уряду лежить охорона спокою" виводить Дембінський. О, нарешті ще щось сказав: він українській справі / а "українською справою", як бачите, в Данціґу було о б о р о н и т и Польщу від "терору і саботажу" та від обвинувачень за звірське трактування українців !/ співчуває, що про старі помилки "він знає" і що "великого українського народу" ніхто знищити не може.

"Тризуб" кінчає: "Ці дві промови справили чималe враження на членів конференції і були обєктом дискусії поміж делеґатами, які від-

чули поважність справи і траґичність її."

Ви розумієте, я к і промови можуть справити враження на "Тризуб" ! Признаюсь,що вони і на мене справили велике враження своїм безнадійним лицемірством,тупістю,моральною гнилизною і зрадництвом. Це промови,за які треба віддати авторів під полевий суд.

Промова Дембінського є банальщина,яка може зробити враження, як розмова про погоду,але коли міщанин приходить в захват,що "пан сказали - диви, яка погода на дворі" - достойний призирства. Але промова Шульгина,в якій ясно поставлено,що польські "міри" є відповіддю на терор і саботаж український - є передовсім к л е в е т о ю на українську сторону,а друге - має метою: I/ в боротьбі дуже нерівних сил стати на сторону д у ж ч о г о, о з б р о є н о г о - є н е м о р а л ь н о ю, а головне 2/сприяти,щоб виграла дужча сторона,польська,над поверженою в прах - українською - це вже є ренеґатська служба ворогові.

Це вчинок Сави Чалого, це - кисілівщина, це - патолоґична л я х о м а н і я.

Який жах ! Який сором ! Просто жити на світі не хочеться,коли подумаєш,що і в в.ХУІ, і в.ХУІІ,і в.ХУІІІ,і в.ХІХ, в ХХ столітті те саме - одні крівавляться в боротьбі і гинуть з розпуки,а другі штурляють Україну під копита польських уланів і кричать славу г у м а н і з м о в і польської шляхти....

В страшному моральному пригнобленні пишу це,бачучи перед собою,як живу постать отупілого морально п.Шульгина,що зігнувся перед своїми хлібодавцями і клевеще публично на ростерзаний польськими бандитами український люд.

І коли мине нас мука ця,мука від погляду на оті жалюгідні фіґурки,що плазують перед негідниками:наче -

Перед паном Хведором
Ходить жид ходором -
І задком
І передком
Перед паном Хведірком....

Може читачі хочуть подивитись,як петлюрівщина "боронила нашу справу" ще І5 лютого І93І р. в Брюселі,де польська делеґація давала відповідь на питання пані Бакер ? В Брюселі вони таки обговорювали цю справу. Р.Смаль-Стоцький висловив певність,що українська "делеґація" одержить відповідь і вона - одержала. Польський "націонал-демократ" проф. Стронський розповів,що закордоном є "українська військова терористична орґанізація",яка отверто говорить,що хоче займатись терором,а потім промовець д о к л а д н о оповідає про акти "саботажу". На ці акти відповів уряд висилкою військової експедиції. Стронський визнав,що людей били,що були факти насилування жінок,руйнування установ. Він визнає ці факти "жалюгідними" і каже,що винні будуть покарані. Далі виступав п. Шульгин,який знов запевняє,що саботаж хронолоґично був р а н і ш "паціфікації",що партії,Шептицький і "голова нашого уряду" Лівицький та "Головна Еміґраційна Рада" петлюрівців осудили його,але він визнає,що між саботажем і репресіями пропорція абсолютно загублена. Стронський д о к л а д н о описував факти "саботажу",а Шульгин,розуміється, і на цей раз ухилився від опису погрому,бо це зроблять інші /посли/,а він тимчасом займеться "урядом УНР" і буде розповідати,за що вони борються. Як добре,що пацифікація дала йому змогу поговорити про " уряд УНР" ! "Я забираю тут голос" - це любимий вираз у п. Шульгина,який надає самому фактові "забирання голосу" великої ваги - адже збори "дуже поважні". Він закликає до "порозуміння", висуває "принціпи" /Шульгин і.....принціпи !/. Пускається навіть на афоризми,вроді того,що " нема такої неправди,якої-б не можна полагодити": це якраз підходить до тих убитих на погромах, до знасилуваних жінок,

до перекатованих людей ! Що-ж тут можна полагодити ? На це у Шульгина є спосіб - "моральна репарація" /хоч згодом говорить про гроші/,а саме важніше : з и н и щ у в а т и і р е д е н т и з м шляхом задоволення потреб меншостей. Він "закликає до сміливости" польських колеґ в цім напрямі - бо це якраз лежить в інтересі Польщі. Шульгинова задача полягає якраз у виясненні і захисті... інтересів Польщі. Говорив ще поляк Левенгерц і доводив,що "в уряду иншого виходу не було",як робити те,що він зробив -- пацифікацію /погром !/.

Нарешті дебата скінчилася і треба якусь постанову приймати. Але це,бачте,не можна. На будучих загальних зборах в Будапешті рішено "з тактичних мотивів" меншостевої справи не торкатись. Де ж вихід ? Знайдено: а/ порадити полякам,щоб вони порозумівалися з українцями на місці і б/ закласти комісію,яка б дальше вела розслід справи для докладу на слідуючій сесії / в жовтні/. Голова лорд Дікінсон п р и з н а ч и в цю комісію в складі: С т р о н с ь к и й, Ш у л ь г и н і п.Бакер. Такщо комісія має явно п о л ь с ь к у б і л ь ш і с т ь !

Лорд Дікінсон,як захисник миру /а про мир торочуть всі "ліґисти"/ на Сході Європи,зробив крок відповідний: щоб все "втихомирилось" - призначив польського реакціонера і українського хвалителя Польщі,які разом складуть "опінію" і дадуть звіт на слідуючій сесії тієї "меншостевої комісії".

А тимчасом сім міліонів українців будуть щодня шкварені на огні польських знущань....

Потім ще трохи цвірінькали в Брюселі ліґисти. Стронський висловив жаль,що митрополит Шептицький пізно запротестував проти терору, але тут Р.Смаль-Стоцький енерґійно виступав в оборону митрополита, який виходячи " з становища католицької церкви і моралі" осуджував акти терору. Ці морально-мершаві індивіди завжди стають енерґійними,коли треба щось говорити в користь Польщі. "Тризуб" закінчує радісно,що дебати в Брюселі зробили "величезне враження на всіх присутніх,які з великим співчуттям поставились до українських виступів".....поскільки ці виступи захистили Польщу !

Справу українську піднесено в цілому ! "Неділя 15 лютого в усякому разі була українським днем в Брюселі " закінчив "Тризуб".

Днем української ганьби !

В Данціґу і Брюселі п. Шульгин в імени "уряду УНР" боронив Польщу, п л а з у в а в перед хлібодавцями, к л е в е т а в на український народ. Непоінформованим людям він кинув страшну клевету на український народ: ніби цей народ може вибірати представником своїх інтересів таких панів,як п. Шульгин. Поведінкою своєю Шульгин дійсно зробив велике враження,що є великий народ - раб, якого катують,а він плазує, хапає ворога за ноги,цілує чоботи і благає: п о р о з у м і н н я, п о р о з у м і н н я, п о р о з у м і н н я ! Почуття гідности і чести у такого народу нема. Цьому народові не властиві людські якости. Цей народ заслужив своє рабство. - Такі висновки могли зробити чужі непоінформовані і жорстокі люде. А тимчасом все таки знайшлись і чужі люде,що на "український день в Брюселі" подивилися инакше. Полемікою з тими,хто и н а к ш е оцінив дні української ганьби в Данціґу і Брюселі, займається п. Шульгин в статейці "Передзвони" і подає "документ". Як проститутка любить блягузкати про нечесність инших,так п.Шульгин критикує противників:

> "Нація ми молода,до державного життя ми ще не звикли, більш од того - не звикли ми і до політики взагалі. Через це так лехко вмілим агентам наших ворогів творити в нашому осередку внутрішню анархію" /ст.26/

Про кого це власне п. Шульгин говорить ? Бачите, "брюсельський

день" знайшов негативну оцінку,а особливо поведінка п. Шульгина.

В Галичині було поширено відозви,що п. Шульгин виступав у Данціґу в оборону Польщі,в Празі якась "Кореспонденція" теж виступає проти п. Шульгина. Ви розумієте ? "Якась" Кореспонденція - це пресовий бюлетень,що в Празі видавав інженір Гр.Денисенко,якого всі петлюрівці знають. Опріч того 7.III. 1931 зявилась,як каже п.Шульгин, "ганебна" замітка в "Ділі" про виступи німецького журналіста п. Аменде в"Oberschlesische Kurier" /25.II.1931/. Аменде був присутній в Брюселі на "українському дні" і дав свою негативну оцінку поведінці п. Шульгина: він був вражений "поміркованістю" виступу Шульгина. Газета "Germania" /передаючи брюсельські "дебати", каже,що українці були найбільш поміркувані."Neue Frei Presse" також каже,що делеґати Швейцарії,Бельґії,Ґоляндії енергійно осудили методи пацифікації помимо примиряючих тенденцій українських делеґатів. Словом,в чужій пресі зявилось здивування,що п.п.Шульгини н е з а х и щ а л и с в о г о н а р о д у.

А ми кажемо ясно: вони захищали Польщу проти свого народу. Цей висновок випливає з "документів",поданих самим же п. Шульгином.

І ось тепер п. Шульгин боронитьсяся тим,що приписує зявлення негативних оцінок його поведінці у п. Аменде і німецькій пресі..... і н т р и з і б о л ь ш е в и к і в:

"ця кампанія пресова,розрахована на людську дурість,ведеться большевицькими таємними аґентами,набраними серед міжнародніх авантурників".

Пояснення,бачте,бе найменшого доказу,але хто виступає проти політики ляхоманства,то або большевики або большевицькі аґенти. Так само "уряд УНР" пояснив діяльність Українського Громадського Комітету в Ч.С.Р. в ціркулярі міністра Ніковського 5 листопаду 1921 р. Десять літ - ті самі методи клевети на инших.

Я не знаю,чи п. Аменде є большевицький аґент,але він був присутній в Брюселі,бачив і чув п.Шульгина і написав немилі річи для його. "Діло" використало це,а Шульгин тепер вже на кожній сторінці говорить про "ганебність" виступу "Діла".

А я не був у Данціґу і Брюселі,але познайомився з виступами Шульгина по його власних стилізаціях і прихожу до висновку,що він себе Шульгин г а н е б н о, не як большевицький,а як п о л ь с ь к и й а ґ е н т проти інтересів українського народу.

По словах п. Шульгина секретарь міжнароднього конґресу меншостей в Женеві Аменде /таке амплуа цього,як натякає Шульгин "большевицького аґента"/ є "третьосортний німецький політик",а ось він, Шульгин,виступав так само,як Курціус в Женеві ! І що цікавіше: т е з и, що зформульовані Ліґою Націй в справі,яку підносив Курціус, "д у ж е н а г а д у в а л и т е з и м о є ї п р о м о в и" пише Шульгин. Можно подумати,що Ліґа Націй наподоблює і позичає розуму у п. Шульгина ! Передача таким способом фактів свідчить вже про хоробливу манію.

Ще одна увага про спосіб думання п.Шульгина,який заздалегідь "одбиває" напади тих,що його критикують за плазунство перед польською делеґацією на сходинах ті ї "комісії":

> "звичайно,тих,що не звикли до тієї мови,якою культурні люде говорять на міжнародніх конґресах,дуже лехко переконати /і це вже робиться/,що,мовляв,Шульгин замало сказав, що він не сказав навіть всього,що сам думає про події в Галичині. Нема чого й казати,як наївні /!/ ці міркування: не можна-ж перед таким конґресом,який був у Данціґу,виголошувати мітінґову промову" /ст.27/.

Тим більш,що "українська делеґація,звичайно,абсолютно не хотіла сваритися з нашими західними сусідами", цеб-то поляками.

Звичайно,це останнє головне. Але й склад конґресу і його "по-

важність" і професія конґресменів грають роль в означенні культурности виступів. Ще-б пак ! Голова Лорд Дікінсон - представник буржуазії,яка визискує 460 міліочів колоніяльних рабів, а лорд Роберт Сесіль дуже "поважний" рабовласник: він дуже прославився планта - торґівом. Пані Бакер - представниця буржуазії тієї країни,що живиться народами в Ост-Індії. " Голова асамблеї " п. Тітулеску представляє,як відомо ту політику,що знищила всі д о о д н і є ї українські школи на Буковині і українців оповістила "румунами,що втратили рідну румунську мову". Головою поважного "міжнароднього форуму" був недавно проф. Дембінський,який тепер почесний голова Унії,а речником українськиї інтересів виступає п. Стронський.

На такому конґресі треба виступати культурно: вітати "мужність" промовця,коли він скаже,що треба нарешті полагодити українську справу в польському дусі; треба зразу запобігливо заявляти,що український терор є причиною мір,хоч і в де-чім непропорційно взятих; треба заявляти про повну можливість "моральної репарації" знасилуваним українським жінкам і вбитим та понівеченим українцям. Це є "мова конґресів" !

Коли-б була знасилувана польськими уланами жінка або дочка /коли вона є/ пана Шульгина,то він / нащо вже трусливий перед поляками !/ заговорив би иншою, не "культурною", а л ю д с ь к о ю м о в о ю. Коли-б це не було варварство,то можна-б побажати,щоб це сталось з п. Шульгиним, який так негідно проходить мимо обезчещених і знасилуваних українських людей,щоб показати свою"культурність" перед професійними рабовласниками в Данціґу і Женеві, але як лише діло торкнеться української сторони,то зараз же брутально огризається: кваліфікує замітку в "Ділі" як г а н е б н у тому,що його не хвалять за плазунство перед польськими наїздниками! А чи сказав він слово "ганебний" - на погром,на убийства і инше ? Ні, н е с к а з а в.

Коли тисячі українців катують,нам пани з варшавської підворотні кажуть,що не можна говорити "мітінгових промов" на конґресах. Але мітінгові промови /очевидно він під ними розуміє промови з криком,гуком/ він говоритиме на українських зборах проти українських людей. Він це показав,як редактор " Українського Вістника": ми й людей не катували,а рятували і діло української культури робили і робимо,на це все життя поклавши,але для нас нема в лексиконі п.п. Шульгиних нічого опріч брехні,лайки,помий і брутальности.

Для польської буржуазії,шляхти,фашистів підчас огидного погрому - "культурна" мова,цеб-то лесть,плазунство,вихиляси та ще й перед "форумом" професійних рабовласників і капіталізаторів крови і страждань поневолених народів.

Вся моральна нікчемність і тупість петлюрівців в цьому оголилась до останньої душевної чорноти. Українські селяне і робітники і ті інтеліґенти,що за правду трудових людей стоять,мусять пильно придивитись до салонних "похожденій" п.п. Шульгиних,щоб з н а т и, що обіцяють їм на будучину реально родимі реакціонери.

Але нам скажуть: як же можна "все-таки" ігнорувать Ліґу Націй, центр європейської буржуазної політики - там-же "куеться доля народів і т.п. Було-б не реально обминати,коли.... і т.д. Ціла по - шесть охопила українську інтеліґенцію,навіть соціялістичну в осени і зімою 1930-31 р.: протестувати перед Ліґою Націй проти польських насильств, "пацифікації" українців. Летіли телеґрами,резолюції, меморандуми,заяви,благання і .... надії. Ну,а результат ? Вибрала Рада Ліґи "комісію з трьох",якій доручено ознайомитись з матеріялами. Комісія "ознайомилась" і .... побиті українці і протестанти мають "моральне задоволення".

"Ліґа Націй" є клюбом міністрів,що зїздяться поговорити, а більш пошепотіти,поконспірувати і побавитись,а зовсім не захищати

поневолених,яких члени Ліґи Націй мають. Ось цікава статистика,як "реаґує" Ліґа Націй на скарги поневолених націй. Часопис "Nation und Staat" за р.1929 подає статистику поданих петицій до Ліги Націй з 1920р. по 1929 р. Подали петицій:

німці	60	вірмени	9
українці	38	москалі	8
болгари	36	серби	3
мадяри	33	словінці	2
греки	32	білоруси	2
албанці	31	румуни	1
жиди	24	словаки	1
поляки	18	чехи	1
литвини	16		

разом 345 /по 208 справах/

Проти кого -ж були направлені ці петиції ? Проти Польщі 76 петицій, Греції 54,Чехословаччини 45,Румунії 44, Югославії 25,Туреччини 25, Литви 24,Німеччини 22,Австрії 9,Угорщини 9,Латвії 5,Болгарії 2,Естонії 2,инших 3,разом 345.

Який же результат ?

З цих 345 петицій визнано принятими петиції лише про 143 випадки.

З цих 143 випадків було пе́редано на рішення Ради Ліґи Націй лише 18 випадків.

З цих 18 Рада Л.Н. не дала дальшого ходу 10 справам.

З останніх справ компромісово вирішено 6 справ,і позитивно вирішено .....2 справи /розуміється в тім ні одної української !/.

Отже за 10 літ вирішено справ ..... 2.3%,а позитивно лише 0.5%.

В "Les minorités Nationales" в ч. 4-5 р.1931 подають відомости про діяльність Ліги Націй за 1930 р.: подано петицій /?/,принято до розгляду 42 петиції,до Ради на рішення передано лише 2 справи,але й вони протягом 1930 р. не були вирішені.

Як відомо девять десятих петицій зразу кидаються до коша,коли петиції написано з недодержанням певних умов,а головна з їх,коли петенти ставлять питання про перегляд юридично - державних основ тієї держави,що гнобить меншости.

Українських петицій за 10 літ подано море і ..... ні одна з їх не розглянута !

Люде,які настоюють на потребі лазити в Ліґу Націй,в той "рай", куди так кортить попасти петлюрівцям, - просто фантасти,утописти,які не розуміють ре-а-л ь н о ї д і й с н о с т и. Вони обдурюють себе. Але хай себе обдурюють,коли це їм приємно,але-ж не можна дурити и н ш и х, бо це неморально і політично-нереально.

Мене просто пригнобив той факт,що українська політична дітвора ширить деморалізацію народу,балакаючи про Ліґу Націй,як "вищу інстанцію",що вирішить нашу долю. Вмовляти людям цю марну надію,фікцію,ілюзію - це не приближувати,а віддалювати визволення. Скільки часу будемо жити ілюзіями ? Доки не прийде час справжнього реалізму, доти будемо в неволі.

Вся петлюрівщина своїм "заходом" ширить ілюзію ніби то треба ждати від "заходу" рішення нашої долі. Оті Данціґські,Брюсельські чи які інші дебати - свідок міщанського,дрібнобуржуазного,політично неграмотного ілюзіонерства петлюрівців. Що до цього,то не тільки петлюрівці цим хворають. Весь II Інтернаціонал,вихований в строгих лініях "класової політики марксизму" культивує ілюзію,що Ліґа Націй є поступовим явищем.

З українського національного погляду Ліґа Націй є організацією версальських переможців з їх сателітами: Польщею,Румунією,Чехословаччиною,Югославією,Грецією /поґлянь-те в статистику - проти кого найбільше скарг від "меншостей"!/. Ця спілка г н о б и т е л і в

веде спільну політику гноблення і поневолення рабів,яких вони забрали силою з б р о ї, а тепер кричать "мир,мир",цеб-то,щоб ніхто проти їх не підіймався. Ось чому вони установили правила прийому тільки тих "петицій",в яких н е с т а в и т ь с я питання про зміну "інтеґрітету" /складу/ держав.

І треба бути сліпцями або лицемірами,щоб лізти в таку "установу". До II Інтернаціоналу полізли українські соц-дем. і радикали,а II Інтернаціонал на услугах політики Ліґи Націй. Отже соц.-дем. і радикали приняли засаду непорушення інтеґрітету "західних сусід", цеб-то засадничо стали на позицію н е т л ю р і в щ и н и. А коли вони внутрішно не приняли цієї засади,то ... яко соціялісти маніфестують своє лицемірство.

Для селянства й робітництва Ліґа Націй є в о р о г о м взагалі,для українських трудових мас подвійно - вона охороняє нашу н е в о л ю. І II Інтернаціонал підтримує Ліґу Націй в питанні поневолених націй.

Всякі орієнтації на Ліґу Націй для українського народу є політичним самогубством.

Для чого все оте плазунство перед Унією - орґанізацією для пропаґанди політики Ліґи Націй,політики,що несе смерть Україні ? В чім тут реалізм - ми бачили по "похожденіях" п. Шульгина.

Ми розглянули основну, "ударну" точку петлюрівської політики - "міжнародну акцію" і що-ж ? Тут виблискує порожнеча,ілюзіонізм,політичний кретинизм дрібної буржуазії,що осліплена блиском панських палаців і за всяку ціну хоче туди попасти. Не попаде,бо доки нема держави - все марно,а держави не буде д о т и, д о к и не буде орґанізованим і активним народ. Маленька Туреччина зберегла себе завдяки політиці б о ю з Ліґою Націй.

Цього петлюрівці не зрозуміють ніколи.

Їм не дано чим розуміти. Я їх спостерігаю вже 25 років. Коли в Росії вбито Столипіна,то вони заговорили негайно салонною "мовою конґресів" про триєдинство руського народу,і що український народ, як галузка руського,бажає творити щастя своє під двоголовим орлом. Перекинувшись через кордони України,вони тепер піклуються про перебування народу під одноголовим орлом. Хто так говорив колись у царській Росії,той так говорить тепер про шляхецько-фашистівську Польщу. Це є мова рабства,самопониження,а головно мова класового ворога селян і робітників,котра все одно товче: про своє порозуміння з рабовласниками - ранійш руськими,тепер польськими.Реалізм їхній - пристосування до рабства,примирення з рабським режимом дешевою ціною: оплачування їх видатків на поїзденьки для реклями чергового пана.

Почуття гніву,сорому і огиди найбільше я переживав,коли читав свідчення на суді СВУ А.Ніковського про політику "уряду УНР" і вдруге - читаючи ганебні документи,подані Шульгиним.

Який сором ! Яка ганьба ! Який злочин !

I2. РЕАЛЬНА ПОЛІТИКА ЛЯХОМАНСТВА.

Ми б могли вже зробити висновки і оцінки,які вже сами собою напрохувались,про"реальну політику"ляхоманства.

Через низький рівень їхньої крайно убогої літератури,котра вся складається з газетних статейок,заміток і промов,не можна говорити, звичайно,про систему поглядів,про і д е о л о ґ і ю. Ідеології у їх розробленої нема.

Доказом цього - повна відсутність науково-соціологічної літератури,як загальної,так і спеціяльно про Україну. Вони не досліджують української дійсности. Читання газет - ще не є дослід. Розпоро-

шені газетні факти не сприяють витворенню поняття про реальну дійсність. Лише зведення фактів у причинові ряди дає нам реальне знання про дійсність. Чи є т а к а література у їх ? Чи вони що досліджли про Україну,як реальний обєкт ? Є у їх щось про склад сус - пільства на Україні: національний,культурний,економичний,професійний,політичний і ин.? Чи є у їх вияснення суспільних процесів на Україні /від Попраду і Тиси по Кубань/ і їх наслідків,витворів ? Нема. Чи вони розглянули обєктивно-науково,скажім,аграрну проблему, проблему села і міста,механіку і результати економично-фінансової політики,проблему меншостей на Україні /а не проблему українців,як меншости в чужих державах !/,проблему виховання,духової культури, проблему організації сил,обсяг і потрібні форми визволення,проблему визвольної революції,державних переворотів,проблему міжнародного признання України,співпраці і зносин.

Ще чимало є к а р д и н а л ь н и х проблем,які український політик мусить знати,розуміти,викладати українським людям,навчати невчених,- взагалі практично піднімати с в і д о м і с т ь, бо лише свідомі визволяться.

Така свідомість є передумовою політичного реалізму: нема реальної уяви про суспідьні процеси,їх результати,їх причиново-функціональні відносини,то н е м о ж е б у т и р е а л і з м у в практичній поведінці /політиці/.

У петлюрівців зараз н е м а цього.

Суспільно-політичний емпиризм,як джерело їх свідомости,не дає людині реального поняття про дійсність,але цей емпиризм є основним методом їх,так скажім,політичної самоосвіти. Це ніщо инше,як не - уцтво людей,що пишаються діпломами,титулами,змайстрованими на еміґрації для практичних потреб / в цім вина в першу чергу У.Г.К. і моя особисто/. Це вони зрозуміли не як уможливлення серйозної політичної самоосвіти,а як .... кваліфікацію,ніби констатування дійсности. Не відкриття можливостей для науки,а як свою прикмету. Циганство з професорськими титулами у людей,що не дали жадного наукового свого витвору,приняло хоробливі розміри. Ознакою хвороби є те, що ці люде не досліджують і не знають р е а л ь н о ї України. Тому н е у ц т в о - є першою ознакою їх "реалізму". Доказом - їх"теорія нації",змайстрована п.Славинським,і партійні "гасла",непроходиму темноту і примітивизм думки яких ми вже бачили. Ці гасла - засоби для пристосування до української неосвіченої маси,яку задурюється ріжними фантазмами.

Не маючи ідеології,не орудуючи категоріями наукового думання, ці люде ще не піднялись до систематично-принціпового думання,яке одно дає постійність стремлінь,витриманість напряму,твердість тактичних засад і навіть моральних норм. Нічого подібного в петлюрівців нема - все в їх не підноситься вище к о н ю н к т у р н и ц т в а. Ось тому в Росії вони були за руську націю,за галузку і вигукували,що горе тому,хто зійде з цього шляху ! Тепер вони погрожують всім,хто не підтримує польської шляхти. Вони були русофілами, германофілами,тепер полонофілами,франкофілами. Це одна українська ґрупа,що пішла була на службу німецько-гетьманському насильству на Україні /Дорошенко,Славинський,Стебницький,Леонтович,Лотоцький,Шульгин і ин. - вони були в газеті "Рада",були під двоголовим орлом,тепер - під одноголовим польським,і хоч Дорошенки,Леонтовичі "гетьманствують",а инші "республіканствують",але в "брацтві" СВУ вони разом/,що тепер полонофільствує.

Ідеї,як плану суспільної праці для відродження України,у їх нема,а тому - к о н к н к т у р н и ц т в о або инакше - опортунізм, цеб-то життя не ідеєю,вісновуванням тактики не з системи реалістичного розуміння дійсности,а плигання від випадку до випадку. Характерний факт ! Вони до революції називали себе "радикал-демократами"

яко учасники ліберальної ліво-буржуазної течії. Приходить революція, народні маси пішли за соціялістичними партіями. І раптом буржуазні плигуни на своїй конференції в Київі 25 червня 1917 р. приймають назву "соціялістів-федералістів". Єфремови, Шульгини і ин. розливалися тоді про федералізм і соціялізм. Ініціятором переіменування партії в соціялістичну називає себе /на суді СВУ / Сергій Єфремов, але вони всі приняли "соціялістичний ідеал". Переїхавши за кордон, вони приняли вже назву радикал-демократів, змінивши відповідно програму. Тут вони вкинулись в чорну реакцію. Тимчасом на суді СВУ їхня частина, що на Україні, заявила, що приймають "щиро" радянську форму влади, диктатуру пролетаріяту і що національну справу вважають за розв'язану. Плигання і скоки в протилежности - це є певна ознака відсутности поглядів, ідеалів, програми, ідеології. Це гра, в якій цінить ся тільки ловкість рук і язика.

Спонуки поведінки - біологічні, фразеологія "політична". В цім ознака примітивизму, ілюстрованого анекдотичним циганом: цигане, якої ти віри? -А якої вам треба? та й буде.

Конюнктурництво - це швидка зміна ліній поведінки відповідно темпу мійського життя. Маси ж так крутитись і плигати не можуть, тому між селом і конюнктурниками ніколи не може бути згоди в ритмі поведінки, гармонії в скоках. Мійська пів-інтеліґенція скаче, а село / 92 % нашого народу/ живе окремим життям. Це світи чужі. Реалізм же вимагає д в и г н е н н я о с н о в н о ї м а с и н а р о д у. Можуть мійські конюнктурники чи плигуни жити інтересами сельських мас? Ні в якому разі, тому в засаді: мійські плигуни не мають поняття про реальну політику нашого народу. Суперечність між поведінкою українського села і петлюрівцями очевидна. Будучи "теоретично" переконані, начеб-то націю "репрезентує" інтеліґенція, вони й думають, що плигання горстки мійських пів-інтеліґентних неуків є .... реальна та ще й національна політика !

Інтеліґенція не репрезентує нації, а є лише її частиною. Хто репрезентує цілість ? Сама цілість, як окреме явище. І селяни, і робітники, і прислуга, і майстерові, і інтеліґенти - всі репрезентують націю разом, а пізнається нація по кожному її членові зокрема, як ліс репрезентують всі дерева разом, а ліс пізнаємо по кожному дереву зокрема. Коли ж говорити про числову перевагу, то нашу націю "репрезентують" селяни, яких є більше, ніж всіх инших частин в кілька разів, відношення селян до котрих є 9 : І.

І вже коли говорити про репрезентацію і н т е р е с і в, то українську націю репрезентують с е л я н и і р о б і т н и к и. Їх інтереси яко більшости є інтересами н а ц і о н а л ь н и м и. А хіба петлюровці одважуться говорити про інтереси селян і робітників проти поміщиків і буржуазії ? В цім вони свідомо ігнорують очевидну реальність, цеб-то відмовляються від реалізму. В ім'я чого ? Во ім'я усвідомлених ними своїх к л а с о в и х і н т е р е с і в. І ця класова природа їх політичної аґітації просто б є в вічі. Класове становище української нації є становищем низчих, поневолених соціяльно класів.

В сучасній системі поділу суспільної праці український народ відіпхнутий на спеціяльні ділянки життя: до сельського господарства /92 % нації/, до фізичної праці в инших галузях / промислове робітництво і ремісники 7 % нації/. Отже 99 % нації е к о н о м и ч н о поневолені. З економичною неволею в парі йде культурна відсталість і політична неволя. Ці три роди неволі - економична, культурна і політична разом складають те, що ми називаємо н а ц і о н а л ь н о ю неволею тому, що власне мовна /язикова/ скупина, українська, вся поневолена соціяльними умовами. Тому наша національна неволя покривається, є разом і с о ц і я л ь н о ю неволею.

Оскільки це очевидні і дослідом підтверджені данні, то вони і

становлять зміст с о ц і я л ь н о г о р е а л і з м у, на якому лише й може бути збудована система реальної політики.

Українська національна реальна політика може бути означена, як система цілей і засобів, направлених до зміни соціяльної дійсности в напрямі усамостійнення української частини людства і визволення її з соціяльних рямців сучасного суспільного росподілу праці на Україні. В першу чергу це зводиться до розвязання проблеми села і міста: доки на Україні буде неукраїнське місто, дотоди наш народ буде в соціяльній неволі / а це у нас значить, що н а ц і я в неволі/.

Що-ж роблять петлюрівці ? Кричать про свою п о л і т и ч н у владу, як ціль української державности. Держава українська - що це значить? Це значить: щоб поневолені соціяльно українці здобули суверенну владу над своєю територією і змогу регулювати на ній суспільне життя. Чи можна таку владу одержати методами демократії, цеб- то виборами? Ні, н е м о ж н а і то тому, що при найбільш ідеальній демократії ми, яко меншість в містах, не зможемо одержати там влади. А коли так /це непохитно т а к/, то не можемо прийти до державної влади тому, що сучасна д е р ж а в а є функцією міста і партій.

Ми - селянська нація, що не має ані свого м і с т а, ані неорганізована політично /в партії/, а через те здобути державности методами демократії не можемо. Думаю, що й доводити цього не варт, бо це само собою ясне. Демократичний шлях до державности тепер для нас неможливий.

Тому - питання: а чи нема иншого шляху? Є. Це шлях р е в о л ю ц і ї, цеб-то насильного усунення від влади над Україною неукраїнського міста.

Соціологічно-науковий реалізм, як основа політичного реалізму, вказує нам лише один шлях - революція, повстання нації української проти гнобителів. А в залежности від характеру нашого становища в суспільній системі, яко класів селян і робітників, наша національна революція може бути лише класовою революцією: повстанням селян і робітників проти чужих поміщиків і буржуазії. Коли повстануть наші селяни і робітники, то це значить, що повстала українська н а ц і я, а коли вони не повстануть, то українська нація буде в неволі й далі.

Чи петлюрівці бвчуть ці очевидности? Б а ч у т ь, але вони стати на цей шлях н е х о ч у т ь, бо вони в революції бачуть зруйнування капіталізму. Вони обороняють капіталізм, а це логічно значить у нас на Україні владу міст над селами, цеб-то владу чужої буржуазії і поміщиків над українською нацією. Не національні, а класові інтереси змушують петлюрівців до цього, а тому вони в сліпому куті, з якого виходу нема: визволення, спеціяльно п о л і т и ч н е, утворення держави можливе лише шляхом класової революції, а класові інтереси на це не пускають, тому виходу їм нема. Це хіба політичний реалізм? Це куряча сліпота в політиці. Це гірше, ніж селянська темнота. Селянин, трошки набравшись політичної практики, вже бачить шлях визволення в революції, як єдиній неминучости, і тому селянин безмірно більший політичний р е а л і с т, ніж петлюрівці і взагалі так звана українська " інтеліґенція", яка через свою малочисельність /не більше I/2 % нашої нації!/ н е м о ж е б у т и р і ш а ю ч о ю с и л о ю в нашій національній політиці, а через свою класову ворожість до трудової частини нашого народу - не може бути чинником його одухотворення, активізації. Класова сліпота виключає можливість свідомої реальної політики.

Просто блискучий показчик цього є брошюрка Шульгина: він увесь час кричить в ній, що державність наша /українська/ може бути здобута лише за згодою і допомогою Европи, спеціяльно "західних сусід", але ніде не говорить про український народ, як державний чинник !

Петлюрівці через класові свої інтереси не можуть покладатися

на сили селянства і робітництва,тому вони уперто стали на тім,що Польща і Румунія у їх є основним чинником української державної політики /за згодою,розуміється,ще дальших західних держав/. Це і є фантастика,буржуазно-реакційна сліпота,спричинена к л а с о в о ю психологією людей не сильних,не оригінальних,духово не допитливих,політично через те примітивних,але хижо оскалених класово проти трудової частини нації /проти 99 % /. Класова заповзятість горстки української інтеліґенції / це відноситься не лише до петлюрівців,а й до инших її частин/ стоїть муром впоперек шляху до політичного реалізму. Це є повторенням позицій Хмельницького, Виговського, Хмельниченка, Тетері,Самойловича,Мазепи,Дорошенка, Скоропадського і всіх инших, що л и ш е в орієнтації або на татар, на турків,на поляків,на шведів,на москалів,зрештою на німців,французів,румунів бачили і бачуть шлях до української державности. Їх страшить проблема соціяльного перевороту і зміна класової структури сучасного суспільства. І тому,одкидаючи у к р а ї н с ь к у революцію,яко шлях до державности,вони стали на шлях орієнтації на "сусід", на шлях уступок сусідам,а не українським селянам і робітникам,на шлях в і д с т у п с т в а від інтересів української поневоленої маси. Тому вони бються в тенетах власного недомислія: орієнтуючись на чужі держави,петлюрівці знають,що за для розмов п.п.Шульгиних ніхто нічого дарма не зробить - отже логічно повстає потреба п л а т и т и. Чим ? Україною: землею і людьми. Це те, чим платив Хмельницький,Дорошенко,Хмельниченко і ин. - ж и в и м и л ю д ь м и, ясир !

В засаді хибна позиція вимагає багатьох "консеквенцій": уступки землею,підпорядкування чужій політиці,зречення соборности,захищання ворога,коли він знущається, і т.д. Кожна позиція вимагає певної логики поведінки. Ось тому класово-поміщицька ранійш,чи класово-буржуазна позиція тепер вимагала і вимагає цілого ряду вчинків і поведінки,яка логічно вивершується в а в а н т ю р і з м.

Політика "уряду УНР" наскрізь перейнята авантюризмом або киданням на всі боки - без уявлення,чи там що є позитивне,хапанням за всі засоби - без уявлення їх вартости і доцільности. Коли ми політику уявляємо,як систему цілей і засобів,звязаних категорією причиновости,то авантюризм є протилежностю цьому: хапатись за якісь з а с о б и, не уявляючи чи вони вяжуться причиново-логічно з метою,чи ні. Розрив між метою і засобами є основою авантюризму.

Треба послухати лише,як оповідав А.Ніковський,був.міністр закордонних справ петлюрівщини,на суді СВУ. Це дійсно калейдоскоп авантюризма і шарлатанства. "Договори", "порозуміння" з Денікиним, Савінковим,поляками,Балаховичем,козаками,навіть Японією ! Кидалися і плигали в найгірші протилежности,внутрішно без жадної логічної основи,зовнішно - з примітивною технікою,галасливістю,безсоромністю і фразами про "реалізм".

І тепер те саме. Чого лишень варті оті що-річні "мобілізації" - реєстрування,записування в військо,підвищення рангу,таємний шепіт про війну,інтервенцію,поміч,наступ ! Оскільки версальська Європа балакає про "мир",то й петлюрівці про "мир". /Просто зворушливо Шульгин і Р.Смаль-Стоцький в Брюселі випинались про "мир на Сході Європи" і про гуманні цілі Унії!/.

Вся концепція петлюрівців логічно опірається лише на ідею в і й н и /бо як инакше "західні сусіди" могли-б будувати українську "державу" ?/,як підприємства,в якому "щось може статись",але не відомо напевне,що саме. Хто буде воювати і з ким ? Во імя чого? Які війська і чого мають бути на Україні? Вигнати большевиків? Це річ не така вже проста,бо опріч у к р а ї н с ь к и х комуністів, ще знайдуться сотні тисяч у к р а ї н ц і в, які будуть воювати проти Польщі і Румунії,а це ще більш відкине цих українців в бік

Москви. Москва ж буде воювати за Україну,а тому в і й н а, як засіб до української державности тепер є небезпечна,бо неорґанізований політично народ сам держави творити не може. Значить хтось инший це робитиме..... д л я с е б е.

Війна була-б засобом для переміни однієї колоніяльної влади на другу,а тому навіть петлюрівці,що були б у війні "союзниками" Польщі і Румунії, влади н е д о с я г н у т ь. Ідея війни не включає в себе логичного звязку цілей і засобів,тому тепер це є ідея а в а н т ю р и с т и ч н а. Говорячи за останніх часів про мир і навіть "проти інтервенції",петлюрівці очевидно брешуть: їхня позиція логично вимагає в і й н и, инакше на якого дідька так увихатись коло воєнних штабів і аґентів,творити всякі військові обєднання,підвищувати "ранґи" воєнщині і т.п.?

Ні,петлюрівщина хоче війни,але не знає,чи буде війна,чи ні. Політично-примітивні люде не слідкують і не розуміють діяльности світових рушійних сил,тому вони не можуть знати хоч приблизно т е н д е н ц і й світового розвитку і політичних можливостей. Отже: вичікувати,озиратись,принюхуватись - може щось з того і вийде. Особливо треба бути "вірними" раз взятому напрямові - орієнтації на Польщу,бо хто його зна що буде? Почнеться війна,то хто перший вступить на Україну? Ті,що йтимуть або кого поляки в е з т и м у т ь в своєму обозі. В усих митикуваннях петлюрівщини,насичених авантюризмом політичних емпіриків низчої марки,нема ні крихти національно-політичного реалізму.

Ці обмежені люде наївно удають свій б і о л о ґ и ч н и й реалізм /пристосування до поляків в інтересах своєї екзістенції/, серьозно удають за "національно-політичний реалізм",оснований на відступстві від майже 200.000 кв.кілом. території з 9 міліонами українців. Реальним в ляхоманії є лише з р а д а, а не державність, е к з и с т е н ц і я, а не оборона прав народу, а в а н т ю р и з м, а не політика, к л а с о в і м о т и в и, а не національно-визвольна ідеологія, ф а н т а з і ї, а не реальне розуміння дійсности, н е у ц т в о, а не система знання, р о з б и т т я нації,а не збирання сил, п р и с л у ж у в а н н я чужинцям,а не праця для України,проста в и т р а т а е н е р ґ і ї, а не доцільна методична діяльність, б і о л о ґ и ч н и й е м п и р и з м, а не свідома соціяльна творчість,зрештою - н е с к р о м н і с т ь і н а х а б с т в о, а не мужність відваги в часах лихоліття.

Політичний реалізм взагалі не можливий без культурного і господарського будівництва. Політична сила росте в орґанізації вищої свідомости /цеб-то шляхом культурної праці/ і в орґанізації господарства /цеб-то в розвитку техніки і економіки/,а цього петлюрівці роблять так мало,що й говорити не варт. Не то що самі не роблять, але й другим перешкоджають. Про який політичний реалізм тут може бути мова? Це ж просто убийча риса: не досліджуючи реальної дійсности на українських землях,вони думають вести реальну політику !

Минуло вже більше десяти літ їх "реальної політики" закордоном,а що з того? Наблизилось розвязання української визвольної справи хоч би в петлюрівському розумінні?

Ні, щ е д а л і в і д с у н у л о с ь.

На українських землях скріплюється ворог,доки українці колотяться,розбиті петлюрівщиною. Ляхоманство їсть сили українського народу взагалі,як "язиковий вопрос" Підкарпаття: доки це не розвязано,реальний зріст наших сил неможливий,а ворог скріплюється і скріплюється. Петлюрівщина на рад. Україні /СВУ/ скріпила большевиків нечувано,зкомпромітувала еміґрацію так,що вже годі говорити про еміґрацію,як визвольний чинник.

Петлюрівщина є хвороба,що валить з ніг українські сили. Дальше істнування петлюрівщини означає дальше ослаблення визвольного руху.

II. ГАЛИЦЬКА ЛЯХОМАНІЯ.

І. "НОВА ЕРА" 1890 - 1895 р.р.

Хто сам робиться черваком, хай не жалується, коли його топчуть.

Увертюру до сучасної галицької ляхоманії відограно було в Галичині ще 40 літ назад під назвою "нової ери", яка тяглась з 24-го листопаду 1890 р. до 9 лютого 1895 р. і з якою бій звів Драгоманів та радикали.

Ця "нова ера" є остільки смішна і глупа ... трагедія українського руху, веденого реакційними полупанками і попами, а разом з тим і повчальна, що варт про неї згадати, щоб одні наші сучасники побачили своє обличчя в дзеркалі минулого, а другі - щоб знали, що діється тепер і куди йдеться.

24 листопаду 1890 р. намісник Галичини поляк гр. К. Бадені покликав до себе "найважніших" галицьких діячів на нараду: митрополита С. Сембратовича, проф. О. Барвінського, Д-ра Олександра Огоновського та соймових послів попа К. Мандичевського, К. Телишевського та К. Левицького і сказав їм, що австрійський уряд хоче і може "попирати" тільки таких русинів, котрі бажають розвивати свою народність в межах Австрії та в напрямі, згідному з "ідеєю Австрії". При тім вказав на приклад польської партії станьчиків, що була лояльною до уряду і дуже багато здобула для поляків. От - каже - було-б добре, щоб і русини пійшли цією дорогою під проводом князя церкви /митрополита !/, зібравши таку партію, з котрою уряд міг би удержувати зносини і порозумівати сь про домагання і потреби "руського" народу.

Ого ! Уряд хоче з ними зноситись і порозумітись ...

Намістник на запитання про щось конкретне, дав "виминаючі відповіди", але діячі вже пійшли на зустріч: митрополит, хоч і відмовляється від провідної ролі, але обіцяє підтримувати тих, що з ним прийшли на нараду. Телишевський каже, що завжде був і буде лояльним до уряду. Огоновський аж образився: коли нас вважають за нелояльних, то навіщо-ж кличуть на розмови?

Є тип людей, які вважають для себе образою всяке підозріння начальства за нелояльність: вони лояльні, віддані ! Хто підозріває їх в протилежному, припускає якусь самостійність їх думки, той їх ображає.... В формі "образи" виявляється собача вірність. Огоновський ще висловився, що нема чого для уряду шукати якихось нових русинів. В такім дусі висловився і К. Левицький, - що вони мають ь, яко партія програму, єдино вони можуть говорити в імени "руського" народу і що вони є готові порозумітися з урядом на основі рівноправности народу. На цім і скінчилась "нарада" без якого-небудь приречення з боку намісника, лише його заявою, щоб вони "розважили справу", бо вона не дається скоро полагодити.

Що-ж сталось? Звичайна річ: маневр, яким розбивають кожну політично-некультурну масу.

Хоч-би яка гостра була опозиція, але коли вона політично-неграмотна, то її завжди можна розбити, викликавши в ній внутрішні ріжні течії: коли ви маєте якусь силу, то завжди у некультурного противника знайдете прихильну течію на свою пропозицію, що, мовляв, хочете "порозумітись", що визнаєте "рацію" становищу опозиції, що апелюєте до "політичного розуму" її і що бажаєте співпрацювати, підтримувати

тих,що "більш далекозоро" дивляться і розуміють "обєктивний стан річей".

На цю спокусу не ловляться тільки або дуже муштровані,або дуже емоціональні натури,а середняки,еґоїсти,труси,і шарлятани не витримують цього вольта - обовязково зломляться,особливо коли поставити справу на "ізмор",- дати їм подумати і розважити. Протягом короткого часу рефлексії,митикування,хитрування одних,лінивство других,підозріливість третіх зробить своє діло: скупина розкладеться на частини,які будуть себе взаємно поборювати і викривати секрети одна другої.

Цим способом кілька осіб урядових чехів розклали українську еміґрацію в Ч.С.Р. і обернули її в ніщо. Про це колись розповім докладно,а тепер погляньмо,як нікчемних і порожних кільки слів ґр. Бадені стали ферментом незвичайного розкладу в Галичині і протягом 5 років крутили русинами. Ця політична хуртовина і відома під назвою н о в о ї е р и.

На другий день,25 листопаду,у львівському соймі посол Телишевський /один з учасників "наради"/ н е с п о д і в а н о виступив з угодовою заявою перед поляками: дайте щиро і отверто можність розвою народности руській в і н т е р е с а х к р а ю і д е р ж а в и /!/,а я головою наложу за те,що таке порозуміння,котре ґрунтується в нашім с п і л ь н і м /!/ інтересі,уґрунтує і добробут краю; глядайте за тою дорогою,котра би нас,русинів і поляків поєднала /!/ так,щоб нарід мій,нарід українсько-руський міг знайти запоруку,що він в будучности /?/ стане на полі просвіти національної; що він почується рівноправним з народом польським,а я вам ручу,що він як єсть лояльним супроти д и н а с т і ї і д е р ж а в и,станеться лояльним супроти народу польського...

Бачите,який мудрий! Розвиток "руського" народу не инакше, як в інтересах краю і держави,в спільнім інтересі русинів і поляків, цеб-то українських с е л я н і польських п о м і щ и к і в та буржуазії і бюрократії,а головно..... "руський"народ почується р і в н о п р а в н и м з панами! Неграмотний хлоп рівноправний з ґрафами і шляхтою - це все таки чудо,щоб кінь почув себе рівноправним з тим,кого везе на собі.

Що-ж конкретно треба хлопові,щоб почути себе рівноправним з ґрафами і поміщиками? Це сформулював Ю.Романчук,тодішній голова соймового клюбу "руських" послів,який проголосив п р о ґ р а м у русинів-народовців: признання самостійности своєї н а р о д н о с т и та свого я з и к а,вірність для австрійської д е р ж а в и і д и н а с т і ї,вірність греко-католицькій ц е р к в и, умірений л і б е р а л і з м і старання про розвій с е л я н с т в а і м і щ а н с т в а.

"Програма" - достойна своїх творців!

Ви очевидно зустрівали такі "проґрами" в заявах,скажім, про нові часописи. Коли примітивні люде або хитрі шахраї задумують видати нову часопись,то вони пишуть відозву і подають в ній "проґраму" приблизно так: наша часопись матиме таку проґраму: а/статті наукові,критичні,політичні; б/художні твори: повісти,романи,оповідання і поезії найкращих письменників;в/ дописи,г/хроніку місцеву і закордонну і т.д. Чи в цій заяві є програма? Н е м а й н а т я к у н а н е ї.

Проґрама міститься не в перераховуванні предметів,а в розкритті їх змісту. "Статті політичні"! Такі слова нічого не говорять,бо важне: яка політика,в чиїх інтересах. Важне те,які з м і н и в суспільній структурі і в чию користь мають бути зроблені.

Заява Романчука цілком п о р о ж н я. Такі проґрами і таких політиків лехко вбивати однією заявою: добре,визнаємо,що ви русини, що у вас є язик і церква; розвивайтесь собі ..... то після цього

Романчуки не знали б що робити й казати. Їх "визнано",але в житті ні що н е з м і н и л о с я!

"Проґрама" русинського клюбу в соймі зовсім не свідчить про суспільно-політичну свідомість полупанків...

Хто вимагає від других признання своєї народности і це вважає за свою проґраму,той ще сам себе не визнає за окрему народність. Народність - факт реального п о ч у т т я,а не чужого признання.

Можете уявити,яка глузлива усмішка блукала по поміщицьких пиках,коли вони слухали "проґраму" української політичної примітивности! А тому ґр.Бадені на заяви Телешевського і Романчука відповів,що уряд бажає,щоб кожна народність розвивалась в межах конституції,отже маєте й ви розвивати свою народність в Австрії на основі п р и в ' я з а н н я і в і р н о с т и до п р е с т о л а і д е р ж а в и та на засадах с п о л у к и з с в і т о м к а т о л и ц ь к и м і ц і в і л і з а ц і є ю з а х і д н о ю. Ті засади мусять бути не лише завсігди ясно висказані,але й ясно, щиро та з доброю вірою практиковані ..... Треба боротись з усіма, котрі допускаються в тім згляді якихось суперечностей або неясностей. Друга трудність є прояви,виказуючі брак доброї охоти до с п і л ь н о г о п о ж и т т я о б о х н а р о д н о с т е й, котрим доля /!/ присудила жити на одній землі. Ті два кличі нехай вас,панове,з'єднять під п р о в о д о м к н я з і в ц е р к в и р у с ь к о ї в Г а л и ч и н і,а рух такий знаменито улекшить правительству завдання і обовязки,до котрих воно почувається...

Ось типовий маневр,яким розбивають примітивів: спочатку від їх вимагають вірности,сполуки з католицтвом і "західною цівілізацією",потім вказують провід /князів церкви!/,потім вимагають обєднатись,знаючи,що "обєднання" викличе внутрішню колотнечу,бо на повному підпорядкуванні панам ніколи і ніде люде не помиряться і завжде знайдеться опозиція.

Бадені це з н а в,а Романчук н е з н а в. Тому Бадені гнав русинів на колотнечу,а Романчук цього не підозрівав і думав,що правительство "порозумівається" з русинами. Ось тому Бадені глузливо каже,що правительству після цього /після русинської колотнечі / з н а м е н и т о у л е к ш и т ь с я досягнення своїх цілей,до котрих воно почувається. Це просто класичний приклад австро-польської політичної техніки,в якій русинські "князі" не тямили нічогісенько - знак походження людей з низчих верств,де нема практики керовництва.

По заяві Бадені піп М.Січинський /батько відомого Мирослава Січинського/ виступає з заявою,що русини нічого иншого не бажають, як розвитку малоруського племени і щоб тут в австрійський Руси утворився ц е н т р, до котрого "ґравітувало б руське тіло і руська душа,чи вона на Буковині,чи на Угорщині,чи в Галичині,чи за кордоном ...."

Справді знаменито: ми вже будемо творити центр,ми приведемо весь український народ перед австрійський престол!...Ви розумієте, що це вже робиться п р о п о з и ц і я, щоб уряд побачив розмір русинського бажання служити Австрії.

Ви бачите,що говорять дві сторони: одна /Бадені/ нічого не пропонує,а лише накидає о б о в ' я з к и русинам,а русини - пропонують поставити на службу Австрії всю Україну. Русофіл Антоневич обурився проти "проґрами" Романчука,назвавши її п р е д а т е л ь с т в о м /бо він,Антоневич,має таку самісеньку "проґраму",лише орієнтовану на Росію і,розуміється, програма Романчука була "предательством" з погляду русинського москвофіла.

На заяву Антоневича різко озвався "князь церкви" митрополит Сембратович:програма Романчука - це не новина,це традиційна програма! ще з 1848 року! Хто за цю проґраму,той не є ренеґатом чи від-

ступником! хто її не прийме, той не має місця на нашій Галицькій Русі... Бачите яким тоном заговорив "князь руської церкви": він вже загрожує тим, хто не лягає на живіт, щоб повзти під ноги "Баденього" /"держави"/. Він вже кричить на инших, він вже розпочинає внутрі-русинську війну, потрібну для польського графа, що втілює собою "державу.

Ось так і була проголошена "нова ера" від імени нашого народу. Чи була вона дискутована не то що в народі, але хоч би навіть в клюбі соймових русинських послів? Ні. У некультурних так завжде і буває: вони неорґанізовані, дискусій ділових тут не може бути. Від імени мас говорять собі одиниці, що навперейми перебігають одна одну, щоб не опізнитися! Ось тому, коли пан покличе двох трьох слимаків, та запропонує їм "обєднати всіх", пообіцяє порозумітися на передумові повної вірности йому всіх слимаків, то ці два три слимаки і є зброя, щоб розбити масову компактність, витворену раніш зовнішнім гнітом і вже небезпечну для панів. Компактність і солідарність слимаків завжде витворюється зовнішнім чинником: так було на Україні і за наших часів - в 1918 р. під час гетьманщини стало можливим організувати Національний Союз лише завдяки теророві гетьманщини проти всіх українців; але коли повстання перемогло і зовнішній чинник гніту зник, то Нац. Союз розпався від внутрішньої деструкції. Так є і під большевиками: всі разом! Приклад: "Спілка визволення України", в якій і соц-демократи і радикал-демократи, і фашисти, і гетьманці! Такі контрасти! Хто або що їх обєднує? Дві сили: або гроші, або терор - отже сили зовнішні.

Коли пан помічає, що під впливом гніту і терору слимаки стають компактною масою, властивости якої панам відомі /емоціональна зараза, здатність вибухати, обертання в один тип, взаїмовихування індивідів, велика ударно-соціяльна сила і ин./, то пан, що знає майстерство керування масами, вигадує чергову штучку, щоб аґреґат цей розкласти, а тому він кидає в його певний фермент: якусь обіцянку, якусь "сімпатію" до окремої частини цього аґреґату, щоб наддати її инший напрям поведінки. І пан завжди цього досягне, раз він знає механіку розкладового процесу. Фермент кидається - розклад механічно починається. Пан стежить за процесом і коли він дійде до кінця, то пан припиняє "акцію", насолоджуючись картиною розпорошення слимачої маси: як окремі слимачки перескакують один через одного, хапають за горло, друкують резолюції, публікують скандали, викривають свинства, а окремі з їх бігають до пана з "інформаціями" - коли-б він знав, "що в нас робиться", як у нас противники слимака-донощика "падають", як "ростуть сили" слимака-донощика, як все йде до кращого до "порозуміння" пана з слимаками-донощиками, які вважають себе за "представників народу" і навіть з цією метою формують "комітети", "громади", "ради", "союзи", "обєднання" і т.д. Для наших сучасників є добре поле для соціологічного досліду різко-виявлених зявищ слимачої "політики": на еміґрації, на Підкарпатті, Волині, Галичині, Буковині, на Наддніпрянщині, Кубані.

Тепер те саме, що й тоді.

Але простежимо далі "нову еру" - це учебний приклад. Після виступу в галицькому Соймі почалось - що? Літописець пише: "закипіла відтак нечувана боротьба міжпартійна".... Цього-ж і треба було гр. Бадені! Але сесія сойму закінчилась 29 листопаду і Романчук.... дякував намісникові за те, що він зробив надію на більше узглядненя інтересів руського народу, а Бадені на це відповів, що "ми собі посполу ніяких инших зобовязань і приречень не робили, як тільки ті, що ми тут отверто собі сказали".

На плазунський вольт Романчука шляхтич відповів знов добре: я вже дав програму ваших обовязків перед нами, а ви це приняли за "роблення надій" вам і розіслалися нам під ноги - це добре

мої русини!

Бадені знав,що робив! І по його вийшло. На прилюдне повзання Романчуків почалось реагування в масах. Виступили москвофіли п р о т и, але з своїх москвофільських мотивів.

З українських,справжніх національних мотивів виступив Драго - манів і радикали /"Народ"/.

Розуміється,критика Драгоманова була єдино-розумною,політично доцільною,але "народовці" /вони тепер називаються УНДО/ кипіли ненавистю проти радикалів і москвофілів,то до їх голосу не прислухалися. Навіть внутрі народовців стався роскол і одна частина їх пішла проти "новоєровців". Галицька Русь пірнула в каламутну воду своєї некультурности. Гурток соймових послів /Антоневич,Кулачков - ський,Герасимович,Барабаш,Сірко,Рожанковський і Король/ зажадали уступлення Романчука з головства в їх соймовому клюбі,але за Романчука висловилось 8 послів /Савчак,Січинський,Телішевський,Мандичевський,Окримович,Гурик,Гаморак,Окуневський/. Ось бачите,що більшістю одного голосу переважили "новоерці" і вони постановили далі творити клюб. Партія "Народна Рада" /так тоді звалися "ундівці"/ висловила довірря Романчукові і К-о,а також і греко-католицька церква на чолі з митрополитом Сембратовичем. Значить,Бадені кількома п о р о ж н і м и словами розбив галицьку полупанську Хохландію, яка в більшости стала за Бадені проти ..... Драгоманова і радикалів. Картинка гарна: Бадені - приятель русинів,а Драгоманов,Франко, і Павлик та ин. - це вороги українського народу!

Бачите,як обертаються цінности: Драгоманов під б о й к о т о м, а Бадені,провідник польської шляхти .... союзник.

Колотнеча тяглась довго.

Новоерці здобули: українські написи на кількох будинках,обіцянку на утворення гімназії в Коломиї і катедру історії в Львівському Університеті /яку і заняв р.1894 М.Грушевський/.

Галицька Русь клекотіла в містах по каварнях,партії зїздились, щоб утворювати "єдиний фронт",але розбивались ще більше. Бадені і австрійський уряд дивились на слимачу колотнечу і ..... реготались. А "надії руського народу"? Він увесь працював на польську шляхту і жидівську та німецьку буржуазію,він гинув у духовій сліпоті та злиднях,творячи своїми руками капітал для панів,податки для "держави", та з роспуки кинувся на еміґрацію.

Уряд і Бадені нічого не дали. Тоді Романчуки заняли "вижидаюче" становище і навіть задумували вже переходити в "опозицію",але ж між Романчуками знайшлись ще "розумніші" - Вахнянини,які все хотіли чекати сповнення "обіцянок".

В австрійському парляменті /1892 р./ сталась сутичка: чех Вататний говорив про Росію та почав обороняти австрійських русинів. На це О.Барвінський гукнув: "Ми,русини,не є малолітні та дякуємо вам за опікунство і протекцію"... Маленькі раби,що сидять коло панських ніг у "вижидаючому становищі",зухвало гиркають,коли хто з боку пожаліє їх рабство! Комічна і жалюгідна поза слимака: він не малолітній! він не бажає опіки! він сам себе обороняє,він вірно сидить під столом,собакою при ногах свого пана і дістає "руські написи на кількох будинках" - він не дозволить нікому втручатись в його долю .....

Аж тепер болюче дивитись на цю сценку в австрійському парляменті,де чехи б и л и с ь за своє діло і хотіли й русина виволікти проти пана,але "русин-новоерець" з пишливістю ідіота гиркає,що він не малолітній несвідомець,а що він є цілком дорослий.... дурень і раб.

В травні 1893 року знов сесія галицького сойму у Львові. Українські слимаки вже почали догадуватись,що їх безсоромно дурено. Депутат Король у дебаті над кошторисом різко критикував уряд,називаю-

чи "акцію 1890 р." звичайним австрійським способом панувати під гаслом "divide et impera!" /розділяй і пануй/і дорікаючи,що ця "акція" розбила солідарність українського представництва і тому треба, щоб "світ дізнався,що та сумна угода з р.1890 розвязалась та що її вже нема". Романчук додав,що нас тиснуть та що доки ця система не зміниться,доти ми будемо у "відпорному становищі",але тому що краєвий кошторис,на його думку,є справою н е п о л і т и ч н о ю, то він голосуватиме за приняття кошторису. Митрополит Сембратович виступив проти Короля і заявив,що "нова ера є спасительна для русинів і її треба удержати,бо тільки на цій підставі можна узискать в с е, що хочемо".

Просто очам не віриш,читаючи опис "новоерської"політики одним з її учасників,який все ж таки представляє все так,щоб не бити себе в обличчя /К.Левицький:"Історія політичної думки галицьких українців 1848-1914",ч.перша,1926/.

Де можливі такі заяви,як напр.Романчукова,про краєвий кошторис "не вяже ся тісно з політикою",коли політика є боротьбою за розподіл суспільних коштів і коли вся соціяльна проблема взагалі і національно-визвольна зокрема є боротьбою проти визиску?

У русинського слимака,професора,голови клюбу,"сеніора" все можливе: він стелеться під ноги шляхти і для дурнів кидає "аргумент", що кошторис "не вяже ся тісно з політикою"!

А "князь церкви",як чорний ляхоман,бовкає,що лише цим шляхом угоди здобудемо в с е, щ о х о ч е м о!

Буквально,як теперішні Шульгини і К-о ...

Їм шляхта тиче дулі під ніс,їх "копають" ногами,їх батожать, люд гине,а "представник народу" піп Гаморак 17 лютого 1894 р. в соймі "дякував знова кн. маршалкові за безсторонність і вирозумілість", але осточортіло очевидно гр.Бадені оце собаче лизання рук і він бухнув на громаду русинських "представників":

> "Я ніякої ери нової не інавгурував; ніякої угоди з тими панами не заключував,а зробив тільки одно,що сказав їм приватно і повторив з сього місця прилюдно: що є потрібне,щоб моє сумління,як намістника цісарського найшло підставу до оправданих,поміркованих та актуальних змагань народу руського,в границях обовязуючих законів. При оцих засадах - з залізною послідовністю полишуся - або з з а с т у п н и к а м и н а р о д у р у с ь к о г о а б о б е з н и х".

Кость Левицький пише,що це був п л я н о в и й в и з о в супроти нашого народного представництва і супроти нашого народу,що позволив собі свавільний польський пан в характері австрійського намістника. "На сю заяву намісника,зложену наслідком промови п.Короля, н е в і д п о в і в н і х т о з н а ш и х п о с л і в і на сім закінчено сесію соймову,та мабуть і нову еру".

"Вміємо погрозити - меланхолійно пише К.Левицький,- але як хто сильніший крикне,тоді замовкаємо".

Ні,навіть грозити не вміємте! Вміємте лише плазувати. Бадені було вже забагато отих заяв про собачу вірність і він заявив п р а в д у, що ніякої угоди "з тими панами" не заключував.

З такими ніхто ніколи й ніде угод не заключує:їм або накажуть або штурхають ногою. Це й зробив Бадені,а слимаки,що видумали угоду,нову еру,що лише на цім шляху здобудуть "все,що хочуть",що гризлися в українському кублі з кожним,хто не йшов за "новою ерою",що бойкотували Драгоманова,який їх критикував і товк носом в шкоду, вчив їх політичній грамоті - слимаки мовчки облизали панську плювотину.

Ганебно,гидко полізли в свою русинську калабаню,як вибиті нагаєм пси лізуть в свою буду....

А тепер послухайте,що було через місяць у Відні на засіданні

державної ради.

Чеський посол Айм підхопив фразу гр.Бадені "з русинами або без їх" і публично /в парляменті 14 березня 1894 р./ сказав,що українським послам не пора єднатися з поляками,бо тоді вони стають топорищем до польської сокири .....а на кінці додав:

"Хто сам робиться черваком,нехай не жалується,коли його топчуть".

Це був,розуміється,правильний осуд українського "представництва",але червак образився: посол Вахнянин виступив з заявою,що "руські посли" не підуть з чехами до славянської коаліції,русини знайдуть собі дорогу /!/ без славянської коаліції.

Щеб-пак! І Вахнянин далі "намагався оправдувати становище намісника".

Через це розбився "клюб" 7 русинських послів:Вахнянин і О.Барвінський за уряд,за "нову еру",а 5 заняли відпорно-вижидаюче становище.Ну,і що ви на це, український читачу: яка гарна реальна політика,чи не правда?

Цього ще мало: в дальших дебатах у парляменті Вахнянин заявив іменем своїх однодумців,що вони продовжуватимуть політику "нової ери" і закінчив ясно і щиро:

"Нехай фанатики національні називають се порозуміння з_ зрадою на власнім народі,то однак л і п ш і м у ж і /!/ обох народів не дадуться сим наклонити до покинення вибраної дороги" -

бо инакше,це було-б "політичним самогубством",як говорить тепер п.О.Шульгин і "уряд УНР".

Заяву п.Вахнянина іменем польського кола щиро приняв до відома п.Залєскі,щиро урадуваний становищем українських буржуазних черваків,які себе ще вважають за "ліпших мужів" українського народу.

Що можна сказати про той народ,який має в себе таких л і п ш и х м у ж і в, як Вахнянини /чи Шульгини/? Партія "Народна Рада" /УНДО тодішнє/ зібралась у Львові 3 травня 1894 р.,щоб обміркувати "політику" і заслухала від свого члена Вахнянина таку заяву:

"Ухвалюйте опозицію,а я з обраної дороги не зійду,.... бо в політиці не треба бути нервовим - треба вижидати".

Це саме тепер повторює і "уряд УНР" і інші ляхомани. На початку року 1895,коли догорав Драгоманів,знищений надмірною працею і довголітньою боротьбою з чорними кліками українських полупанків, зійшовся галицький сойм,що спокійно порішив свої справи,а на росходинах заслухав знов українських "представників".

По черзі: п.О.Барвінський зложив подяку краєвому маршалкові і намістникові, п.Романчук "висказав жаль,що пожадана згода обох народів /!/ не наступила,та що ожидання руського народу не здійснилися,хоч при енергії та зручности п.намісника не було се надто трудне,- бо-ж не відтручуванням репрезентантів народу,не дипломатичними штучками і розбиванням орґанізації народу робиться діло корисне для д е р ж а в и".... Бачите,два "представники доказують своє рабство:один прямим плазунством,а другий - невдоволенням,що їм не дозволяють плазувати перед..... державою. Бадені відповів, що незручність мусила бути на иншій стороні,а не на його. Цим і закінчився галицький сойм 9 лютого 1895 р.,а разом "зі світа зійшла новоерщина".

Так каже літописець повоерщини і один з 11 представників /див. К.Левицький,т.І,ст.275/.

Розуміється,новоерщина не зійшла зі світу - вона й досі продовжується і навіть розцвіла,як побачимо далі. Але припустім,що новоерщина тоді зійшла. А результати її? Зараза,гниль і росклад в житті нещасних слимаків,що в и г а д а л и були собі фантазію,а

потім їх отверезили пани.

З кислим обличчям новоерці полізли в свої халабуди,щоб заня - тись літературою і прочитати висновок з байки Гулака-Артемовського "Пан та собака":

"Дурний той,хто іде дурним панам служити,
А більший дурень - хто їм дума догодити.
Годив Рябко панам,немов болячці й чиряку,
А що ж за те Рябку?
- сяку мать та таку".

Ще гірші наслідки служення р о з у м н и м панам: примітив виростає лише і виключно в боротьбі з панами,а не в служенні їм.

2. НАЙНОВІША "НОВА ЕРА".

Рік 1895 зазначився тим,що шляхта публично показала "новоерцям" їхнє місце в соціяльній природі: з дрібними полупанками,безсилими, нікчемними,розумово-обмеженими до типу,скажім Ю.Романчука і до упідлення Вахнянина -О.Барвинського, н е п о р о з у м і в а ю т ь с я. Їх беруть на службу,їм доручають публично робити собі "харакірі" і випускати самим собі тельбухи за співжиття,за вірність католицтву, династії,шляхті,але з ними н е п о р о з у м і в а ю т ь с я.

Їх ще роскладають,коли вони під гнітом стають компактною масою.

І в цім власне є зміст класово-шляхетсько-буржуазного керовництва національно-складним суспільством,в якому верхній шар,пануючий в містах /буржуазія/ і на селах /поміщики/ разом з адміністрацією належать до однієї національности,а селяни й робітники - до другої національности.

Коли з цієї другої національности вилазить шар пів-ітеліґенції /низчі урядовці,попи/ та трохи інтеліґентів,то цей прошарок попадає між чужим панством і своїм селянством та робітництвом,об'єктивно опиняючись в ролі або в и з и с к у в а ч а трудових мас,або у т р и м а н ц я коло чужих панів,або те й друге разом. У нас так є на всіх українських землях. Трудові маси української національности є предметом визиску з боку інтеліґенції /прямим способом,або через чуже панство,яке зпочатку здере з трудових українців,а потім запхає пельку своїм українським послугачам/, отже тому інтеліґенція не може захищати інтересів трудового люду,а з чужим панством вона т о р г у є т ь с я /а не бореться/ за посади. До чужого панства вона розумом і душею близча,ніж до національно-своїх селян і робітників, а тому вона постійно добивається одного: п о р о з у м і н н я з чужим панством,але ніколи не ставить питання про порозуміння з своїм селянством і робітництвом.

Перегляньте галицьку політику і ви в цім переконаєтесь. Як могуча польська шляхта ніколи не ставить питання про порозуміння з українською інтеліґенцією,вважаючи,що ця інтеліґенція натурально мусить іти за нею,за шляхтою,так само і укр.інтеліґенція думає,що селяни і робітники натурально мусять іти за нею. У відношенні до трудових мас інтеліґенція почуває свою п е р е в а г у, свою силу,а тому,як сила, не хоче спускатись до с о ю з у з трудовим людом,навпаки: має метою політично тягти цей люд за собою. Визискувач-інтеліґент ставиться так до селянина і робітника,як польська шляхта ставиться до всієї української національности: як до матеріялу,до засобу,до худоби.

І що така суспільна природа інтеліґенції,то на це вказує факт, що політика інтеліґенції не змінюється в основі протягом довгого часу. В Галичині "нова ера" була в 1890-95 р.р.,але основи тієї політики практикуються й досі.

1931 рік приніс знов те саме,що й рік 1890-й: "нову еру". Як і тоді,- це твір не польський,а український. Тоді Бадені,а тепер один з лідерів пілсудчини Т.Голувко поїздив по Галичині,поговорив,пошептав,а в результаті .... зявились виразні Романчуки,Вахнянини і "кня-

зі церкви".

Що була революція,що була "держава",війна - величезні події - це дарма. Це не міняє суті діла. Суспільна структура не змінилась, а тому не змінилась і політика: є польсько-жидівські міста,є українські села,є українська інтеліґенція,польська шляхта і буржуазія, є вже не польський краєвий сойм,а польський державний сойм,польська армія,польський державний уряд.

Всі елементи ті самі,що і в 1890 р.,але з тією ріжницею,що польські стали ще дужчими ніж тоді,вже монопольно володіючи всіма посадами,всіма засобами державного примусу.

Вже після завоювання Галичини поляками в 1919 р. почали деякі земляки "оглядатись на задні колеса". Письменними Яцків і Твердохліб,Д-р С.Данилович та "хлібоїди" /піп Ільків і К-о/ поставили питання ясно:прийшла польська держава,треба з нею "порозумітися"! Одначе в українських полупанків ще був свіжий спомин про "свою державу",а тому вони задерикуваті навіть збойкотували вибори до сойму, а якісь "патріоти" навіть в б и л и Твердохліба за його аґітацію в користь участи у виборах.

Українська інтеліґенція топталась на місці.

Року 1923 рада послів /французького,анґлійського,італійського і японського/ віддала Галичину Польщі. І це не зробило враження на слимаків. Правда,вони щось белькотали,що це не правний акт,що це суперечить" якомусь десь параґрафові,але вони не розуміли одного: що долею українського народу розпоряжається навіть японець з бозна-відкіль. Азіяти,нехристи,бусурмани,не мають справжнього "бога", але віддають нас на спаш Польщі,віддають як худобу на ярмарку! У тих азіятів почалась культурна праця з 70-х років,а вже вони досягли того,що розпоряжаються європейцями і то такими дуже цівілізованими,як наші галичане,що все знають,все розуміють,про все догаду - ються ранійш,ніж воно станеться.

Одного тільки не знають наші всезнайки: що таке суспільне життя і політика і що таке культурна праця.

Сорок літ після "новоерства" пройшли в галалаканні:вони клопотались коло орґанізації "Січей","Соколів" і періодично коло виборів,але вони не брались до систематичного господарського і культурного будівництва,не орґанізували науки /вони й досі думають,що наукою є етноґрафія,теолоґія і "правознавство"/,ще й досі не знають що таке партія,як форма орґанізації політичної сили. Торґівлю і промисел їм орґанізують поляки й жиди,а вони ходять в "січових відзнаках" чи "вправляють сикавками" та видають безмежно-придурковаті газетки - справжнє дзеркало їх знання,виховання і моралі.

І ось пройшли роки: Польща вже 12 літ орґанізується,озброюється і все тугіще затягає петлю на шиї українського народу. Нарешті Польща торік робить наїзд,вчиняє по селах погроми кооперативного руху,розбиває орґанізації,перекатовує кілька тисяч українців і це в п л и н у л о: вже оповіщено "нову еру"! Тепер вже головна справа - вибори до сойму,в якому українські полупанки не мають значіння. Ще недавно вони займалися своїм "таємним" університетом,бо не хотіли йти в польські школи,але тепер вже молодіж полізла скрізь по польських школах.

Крок за кроком здають свої позиції. Кокетували з "радянською Україною",думаючи,що їм Польща більше дасть,але всі рахунки підведено і оповіщено "нову еру".

Ініціативу взяли "князі церкви".

Митрополит А.Шептицький ще р.1923 проголосив свою лояльність до Польщі,але цього ще мало. Опріч лояльности треба ще собачої вірности. І "маніфест" про це видав єпископ Гр.Хомишин. Надрукований він був у католицькій "Новій Зорі" /22 березня 1931р./ "Григорій Хомишин,Божою Милостю і Святого Апостольського Римського Престола

Благословенням єпископ Станиславівський всім людям доброї волі" посилає "мир о Господі й Архипастирське благословення",а разом з тим і "Пастирський Лист про політичне положення українського народу в Польській Державі".

Цей "лист" залишиться в історії українського буржуазно-реакційного безглуздя,як визначний документ,тому мусимо розглянути по черзі його "основні "засади",подаючи їх у власних словах і виразах єпископа.

1. "Слова св.Письма: Коли Бог не збудує дому,надармо трудяться будівничі - відноситься не тільки до будови звичайного дому,але до всякого діла,як в життю одиниць,так і в життю суспільности. Се дотичить тим більше будівлі народньої і державної. Мужі,як будівничі народної чи державної будівлі мусять у своїх трудах і плянах руководитися надприродними і природними Божими правами і етикою,бо тільки ті засади і права незломні і непохитні. Вони єдино можуть бути трівкою основою,на якій може безпечно спиратися життя народу і будівля держави".

Це своєрідна "теорія" всякого і в тім числі суспільного будівництва. Коли не збудує дому бог,то дарма трудяться будівничі - що може бути краще цього? Доми будує однині бог. Це величезна полехкість для архитекторів і будівельних робітників. Од нині можуть всі безхатні і безпритульні міліони людей втішитись - не треба клопотатись про помешкання - це все дарма! Помешкання їм побудує бог так запевняє нас єпископ Хомишин. Полехкість тут очевидна: бог будує своїми силами - надприродними і природними. І це добре,що робітників не запрягає в цю працю. Надприродні сили нам неприступні, навіть природні божі сили по над нами,тому нам дійсно нема в що втручатися і пеклуватися: все зробить бог своїми силами і етикою.

Ми думаєм,що доми будують робітники і селяни,а пляни виробляють інженіри і архитекти. Через це для нас був клопіт: де взяти інженерів і архитектів,щоб будувати й собі таке,що є в инших народів - залізниці,станції,мости,великі доми? У нас,на жаль,не було освічених інженерів,але як бачимо це навіть ліпше: нам побудує бог.

Найцікавіще в цій теорії ще й те,що бог будує не тільки звичайні доми і т.п.,але й держави. Оскільки в нас гостро стоїть проблема своєї держави,то справді вихід маємо: нам державу збудує бог, як запевняє єп. Хомишин.

Але одно цікаве: коли,як і на яких умовах бог це будує? В Європі вже майже всім народам набудовано і домів,і залізниць,і гармат, і літаків,а головне - й держав.Нащо вже дрантя шляхецьке,ґрафи мадярські,навіть румунські бояри і царани,але й вони вже мають держави,а ми не маємо. Навіть чехи /ці європейські жиди!/ мають. Навіть більше: справжні жиди,що Христа замучили,нашого бога /це не жарт!/ повісили,та й то їм той же бог вже державу будує: вигонить арабів з Палестини,а садовить жидів,зволікаючи їх з цілого світу,цеб-то бог веде справжню колонізацію Палестини,як Польща мазурами колонізує Східні Креси і Галичину.

Оскільки ми натерпілись без своєї держави,то питання про час будівлі нашої держави є дуже гостре - з цим,я сподіваюсь,кожний з нас погодиться. Цікаво,що про це скаже знавець божого календаря Григорій Хомишин.

2. "Долею поодиноких людей,як і цілих народів кермує Божа рука. Суди Божі для нас нераз укриті,але всі вони оправдані і справедливі. Бог після найбільшої мудрости і найточнішою справедливости одні народи підносить,другі понижає,а дипломати та політики - се тільки орудля,котрими Боже Провідіння послугується в своїх плянах кермування народами" - ось що нам каже єпископ Хомишин.

Ну,добре,скажемо й ми: коли вже рука то рука,але коли найбільша мудрість,а особливо "найточніша справедливість",то чи ми дочекаємось своєї держави від бога? Чому ж так,що навіть жидам,які його вішали,бог будує державу і веде колонізацію,а нам ні? Може ми грішні дуже? Але-ж ми бога в усякому разі не вішали,не розпинали; тільки й гріха нашого,що иноді попові не даси книша і трохи збрешеш,що нема,коли книш є,і скажеш,що "бог дасть". Хіба цей гріх більший жидівського? Оскільки бог має "найточнішу справедливість",то було б бажано,щоб наші гріхи не трактовано гірше,як жидівські.

Одначе далі знаходимо у єпископа цікаве пояснення якраз про нас:

3. "Коли ми стратили свою державу і свою власть та опинилися в иншій державі і під чужою владою,то ми повинні зрозуміти,що се для нас допуст Божій і що сю хотя й чужу власть мусимо признати,бо нема власти,яка не була від Бога, /Рим.XII.I/без огляду,чи та власть призначена для підчинених на кару або покуту,чи на добро і двигнення".

Е-ге-ге! Справа стоїть далеко поважніще,ніж ми припускали.Коли нема власти,яка б не була від бога,то це значить,що всяка власть від бога. І про це написано в св.Письмі /посланіє до Римлян,XII,I/. Писав це,правда,колишній римський офіцер Савло,що перейшов був у віру до греко-католиків під іменем Павла,якого пізніше назвали "апостолом" /це колись так називали агітаторів,що агітували за повішеного жидами Христа/,так що для нас це не дуже вже великий авторитет,а все-ж коли це саме каже і наш земляк,Гр.Хомишин,т це вже не аби-який доказ. На основі засади "свій до свого" ми горнемося до нашого єпископа і вважаємо,що він краще все знає. Значить, "всяка власть від бога"? Отже і власть Пілсудського? Польські міністри від бога,воєводи - від бога,старости - від бога,поліцаї від бога і навіть війти на селах від бога. Оскільки між війтами є чимало й наших галушників,мамалижників і ґаздів,то виходить,що українці можуть мати від бога владу. Але що цікаве: москаль Ленін,грузин Сталін,жиди Троцький,і Зіновєв,і Радек,поляки Дзержинський,і Косіор, Мархлевскі і всі ті поляки,що на рад.Україні разом з жидами і москалями шкури спускають з українських селян та 2 міліони загнали їх на загибель на Соловки,Мурмани й Сібіри - всі вони від бога.

По всьому видно "найточнішу справедливість" бога до нас. Але дозвольте спитати єпископа: ось тепер у Варшаві є ще одна влада і то українська - Андрій Лівицький,О.Лотоцький,Роман Смаль-Стоцький, а в Парижі - В.Прокоповичу Празі - О.Шульгин і инші - це все міністри окремої держави "Української Народної Республіки" - чи й вони від бога?

Для нас безсумнівно,що й ця влада від бога. Петлюра також. Петрушевич також.Осмілююсь думати,що й уряди ЦРади і Директорії були від бога,так що навіть і я,грішний,в той час був від бога,а тим самим і закон про соціялізацію землі від бога.

Коли не на основі посланія до римлян /XII.I/,то принаймні на тій,що "дипломати й політики - се оруддя,котрими Боже Провідіння послугується в своїх плянах". На цій підставі наш славний дипломат п.Шульгин з його "мовою конґресів" є оруддям Божого Провідіння,про що й він сам знає,посилаючись в своїй діяльности /напр.в Данцігу на конґресі/ на авторитет голови держави президента АЛівицького і голови церкви митрополита Шептицького.

Щ.-ж до инших дипломатично-політичних осіб,то про їх єпископ Хомишин вказує просто і ясно:

4. "Не Рада амбасадорів,але Провидіння Боже поставило нас, як частину українського народу,під власть польської держави і сему заряджению мусимо підчинитися. Чому так Про-

видіння Боже зарядило чи допустило,ми не сміємо Бога питати і потягати до відповідальности",бо

"Для нас най вистарчає,що всяке зарядження чи допуст Божій наймудріший,найсвятіший і для нас найхосенніший".

Отже справа ясна: не рада амбасадорів,а бог віддав нас полякам на спаш! Не Клемансо,Лойд-Джордж,якийсь Макароні і японська Шікоза-ва,а бог. Це сказано гарно! Принаймні тепер знаємо,де головний наш в о р о г. Ми очевидно подурному нарікали і нарікаємо на буржуазних кровопийців,що писали версальські,сен-жерменські і інші договори, дарма нарікаємо на польських Пілсудських і Галерів,чеських Крамаржів і Бенешів,румунських Дюків і Йоргів,бо не вони нас загнали в прирву,а їхніми руками керує божа рука.

Кого-ж тепер тягти до відповідальности? Бога не можна,а оскільки дипломати й політики є лише оруддя божої політики,то значить не можна тягти і їх,як не можна гніватись на той батіг,який нас б є,а лише на ту руку,що ним орудує. В даннім випадку рука божа,а тому не можна скаржитись ані на руку,ані на батіг,тим більше,що це все наймудріше,найсвятіше і для нас н а й х о с е н н і ш е.

Що наймудріше і найсвятіше - а тим спорити не будемо,бо то не нашої голови справа,але про н а й х о с е н н і ш е,то це торкається нашої спини,а тому признати батоги за річ найхосеннішу ..... це вище наших сил,бо навіть худоба не любить дрючкування і дає нашому провідінню або копитим або рогом у живіт. Не раз були випадки що худоба била копитами або рогами оруддя божі,дипломатів і політиків,а тому доводиться спитати: невже навіть у худоби більше почуття гідности,ніж у станиславівського українського єпископа?

Він далі навчає своє стадо:

"Хотяй би нас держава гнобила і переслідувала,то таки маємо завсігди і всюди зазначувати нашу лояльність,однак не по рабськи і по баранячому,але підносячи заразом голосний спротив: за що мене б єш? Бо якраз тоді голос нашого протесту буде обоснований"....

Ви розумієте,щоб наш протест був обоснований,то треба,щоб нас а ж б и л и! Що визискують працю селян і робітників,що грабують нас,що обернули в голодне бидло,що нищуть нам школу,що руйнують кооперацію,що поліційним терором і шпіонажом нас душать,що відмовляють у всьому людському - проти цього,на думку єпископа,протестувати ще нема підстав,а тому треба бути лояльним. Аж як почнуть бити,тоді вже протест буде обоснований в такій формі: за щ о мене б єш? Не в тім суть,що нас бють,це нам "хосенне",але ми цікавимось лише причиною: за щ о саме? Ми цікаві лише знати предмет,з за котрого нас кладуть під батоги. І тоді протестувати будемо не так,як кожна жива істота протестує,а лише голосно питати: за що мене б єш? "Розвага каже,щоб не датися спровокувати. Вийти з рівноваги - се знак слабосильности духа" - пророкає професійний католицький раб,що виховує рабів.

Так ви думаєте,що виховані попами і єпископами раби матимуть хоч коли-небудь свою державу?

6."Наша лояльність має до того стреміти,щоб польська держава була сильна і забезпечена,але заразом і справедлива"- ось яка шоста заповідь Хомишиного,ось який ідеал держави його.

Все для скріплення Польщі! Вона силою зброї захопила український народ,ограбувала його,катує,а український єпископ надіється,що вона може бути "справедливою".....

Коли такі турботи за Польщу,то які про Україну? А ось які:

7."Що станеться з ідеєю Соборної України? " питає він і каже: "справа ся для нас дуже дражлива і заразом зловіща. Наддніпрянську Україну трактуємо радше з боку сантімен - тального перечулення і фантазії,ніж в її реальних і позитивних основах. Хоть яка вона числом велика,однак не має

ще вироблених і сконсолідованих сил,конечних до будови держави. Ми задивилися у Соборну Україну,немов у фантом і через те нікої України не уратували і всьо у себе загирили. Ратуймо перше себе,а коли самі двигнемося,то й Україні допоможемо. Зрозуміймо се добре,що наша Галичина має бути Піємонтом для України".

Отже в цих словах все сказано! Будьмо вірні і лояльні Польщі, дбаймо,щоб вона була сильна,щоб її ніхто не переміг,а тому на віки в ній залишимось та ще й велику Україну приволочемо сюди. Це вже не тільки дбання за Галичину,але за всю Україну,щоб вона опинилась разом з Галичиною ....під Польщею. Це як бачите,також петлюрівська "соборність нації",але по рецепті,яку колись /р.1890/ висловив батько Мирослава Січинського в галицько-польському соймі. Таким чином думка галицького пастиря повернулась на 40 літ назад до часів "нової ери",митрополита Сембратовича,Романчука,Вахнянина і К-о.

А з цього всього новий наказ галицькому вірному стадові:

8."Мусимо також признати,що нам треба мужів,які провадили б політику нашого народу р е а л ь н у і п о з і т и в н у і які числилися б з дійсними конечними обставинами. Як вже попередньо сказано,вони мають в повній любві /!/ до свого народу стояти на позітивному ґрунті католицької ідеології та заразом зберігати повну лояльність для держави,в котрій тепер знаходимося".

Цеб-то те,що сказав колись Бадені слимакам: держава,династія, католицтво і польський народ - ось програма для вірних русинів. Те саме відповідно новим обставинам сказав єп.Хомишин,даючи свою програму р е а л ь н о ї та ще й позітивної української політики!

Через те всяку активну боротьбу проти Польщі засуджується:

9."Рішучо треба осудити,як се всі наші Єпископи й зробили минувшого року у спільнім Пастирськім Листі - всякі саботажі й тайні орґанізації,- хотяй-би вони повставали й ділали в імя патріотизму і національної ідеї. Їхні саботажні вчинки не можна назвати геройськими хотяй-би вони доконувані з пожертвуванням власного життя,бо вони не етичні".

А польські Єпископи навчають своїх баранів,що "пацифікація" є благородне і етичне діло,коли катують українців. Проти активної боротьби! Це саме кажуть і петлюрівці скрізь,а п.Шульгина посилають на "конґреси" заявляти,що ті,що борються,то невідповідальні люди і навіть злочинці. Лише ні Шульгин,ні Хомишин не сказали,як треба називати польських катів?

10."Боже Провидіння закрило перед нами будучу долю і не знаємо,яке завдання і яку ролю має відограти один чи другий народ".

Знаємо лише одно: що проти Польщі борються невідповідальні і злочинці - каже Шульгин; не герої і не етичні - каже Хомишин і додає словами представника з Риму /Дженоккі/:"Ukraini nondum sunt maturi ad regendum" ,цеб-то українці не дозріли,щоб керувати собою. Це ще неграмотні дикуни,якими дозріла керувати лише польська шляхта,римський папа і греко-католицька церква.

Що в Галичині 65% неграмотних в нашому народі,що особливо неграмотні селяни і робітники - це заслуги греко-католицької церкви, попів і єпископів і митрополитів,які сотнями літ пасуть народ так, щоб він залишивсь темний і неграмотний,слухняний перед панством і попівством,покірний раб,що століттями працює на своїх гнобителів польських і русинських,які в часі великої революції пишуть до мілїонів українців такі "пастирські листи",як цей,що ми тут переглянули в 10 точках. Яка страшна картина єпископської темноти,католицького

сказу і безоглядної ляхоманії! Ви бачите,що й тут,як у п.Шульгина і петлюрівців товчеться одно: хоч Польща нас товче,грабує,катує,але ми будьмо її вірні,лояльні,будуймо сильну Польщу. Це вже хороблива манія,а тому це вже навіть не звичайна орієнтація,а хвороба. Це вже ляхоманія греко-католицької церкви,до якої належить майже все українське населення Галичини.

Читаючи пастирський лист українського єпископа,який повчає своє вірне стадо про основи суспільного життя народів,про державу,про політичне становище українського народу,ми вражені: чи можна говорити такою мовою в наш вік науки і техніки,вік соціології? Використовуючи темноту нещасних селян і робітників,чорноризець вмовляє їм покору перед шляхтою,перед панством,проголошує класову насильницьку владу божою і ставить перед українським людом політичну задачу - скріплення польської держави на українській землі, і моральну задачу - терпіти знущання шляхти,буржуазії і їх агентів. При тім бере ганебний,недостойний тон про інші українські землі.

Так говорить до народу р е л і ґ і я з її богами і чортами, приписами і традиціями,мораллю і політикою,якими оперує здеморалізований римський агент і послугач капіталізму,лякаючи нещасних темних людей тупоумною фантастикою.

І чому власне єпископи виступили з цією "програмою" тепер, коли український люд задихається в лещетах економичної кризи,кривавого терору і політичної безпросвітности,утвореної так званими українськими "національними партіями"? Голос церкви звучить занадто претенсійно,самопевно,щоб ми могли пройти байдужно помимо неї. Поправді,"пастирський лист" і вся католицька пропаганда в Галичині дихає якимсь специфичним зловонієм,що вже десятки років отруює людей. Як ми бачили,то і в "новій ері" церква грала виключну роль, підтримуючи устами митрополита Сембратовича леґенду "порозуміння" навіть тоді,коли гр.Бадені публично поглузував з фантазій галицького угодовства. Коли десятками років українська політика в Галичині не може зрушити з місця,то в цім видно фатальну ролю католицької церкви.

Над цим питанням мусимо спинитись уважніще.

Ціла Польща задихається в чаду католицтва,що наступає все більш аґресивно по всіх ділянках життя. Тим більш важко в Галичині,де оперують відділи і загони двох католицьких церковних армій - римо-католицької і греко-католицької.

В звязку з орґанізованою папою і католицькою церквою акцією /Actio catholica!/ підготовки війни з большевизмом,з розцвітом католицької пропаґанди на українських землях вся проблема набірає зловіщого значіння: церква виступає особливо претенсійно,як політичний чинник,що хоче виключно на себе перебрати провід національною політикою!

І вже вимагає від мас повної покори перед польською державністю,переступає через могили борців за визволення,перекреслює всі змагання років боротьби і безоглядно кличе в напрямі,протилежному визвольному ідеалові.

З часів Драгоманова у нас майже притихла боротьба проти церкви. На рад.Україні українці орґанізували навіть нову церкву - православну автокефалію,що стала була своєрідною орґанізацією ляхоманства,видвигнувши політичну програму,по якій церква мусіла б стати державним чинником. Що автокефальна церква на рад.Україні,а також автокефальна православна під Польщею разом з греко-католицькою церквою взяли напрям на Польщу - це яскравий показчик розмаху ляхоманства на наших землях,яке хоче "перекреслити" всі визвольні змагання трудового люду,як національні,так і соціяльно-економичні і культурні.

Оскільки більшість трудового люду стоїть під явним впливом і проводом церкви,то це очевидно відобється на долі нашого народу в близчі роки.

Все це змушує нас уважніше розглянути роль церкви в нашій неволі. Щоб зрозумілою стала нам ця роль,мусимо розглянути загальну проблему релігії і церкви,а в світлі здобутих при цім критеріїв і висновків тоді поглянемо на церковні орґанізації на українських землях.

3. РЕЛІҐІЯ І ЦЕРКВА.

В українській науці суспільну роль релігії і церкви найбільш розкривав Драгоманів,підходячи до цього питання шляхом історичного досліду. Що торкається великих стосів друкованого паперу,найбільш виготовлюваного ріжними церковниками,то він наукової вартости не має вже тому,що насичений балаканням про "надприродні явища",а це якраз і суперечить основній ідеї н а у к и, яка досліду є те,що можна сприйняти нашими орґанами сприймання світу. Для сприймання "надприродного",людина не має орґанів,а тому засадничо вона с п р и й м а є лише р е а л ь н е б у т т я.

Засоби людського пізнання обмежені сприйманням природного,а тому лише в цих межах можлива н а у к а, як своєрідна методична діяльність людини,що стремиться пізнати явища і пояснити їх звязок з иншими явищами. Тому всякі "науки" про те,що н е с п р и й н я т е, /бог,небо,пекло,анґели,арханґели,чорти,чудеса,духи,таїнства і т.п./ нічого спільного з наукою не мають. Думання виникає,як продукт розвитку мови /це вияснив у нас ще проф.О.Потебня,а цілком ствердила і глибше пояснила сучасна рефлексологія/,котра в свою чергу виникає,як система рефлексів на подразнення,що ми одержуємо з зовнішнього світу шляхом сприймання,або від внутрішніх спонук через почуття.

Одначе з сукупности мови і її елементів ми творимо масу всяких понять,якими схоплюємо і дійсність і.... иноді творимо ф а н т а з і ї, цеб-то такі сполучення елементів думання,які не відбивають в собі дійсности. Головне в усьому апараті нашої думки - творення з н а ч і н ь: слово,звязане з якимсь предметом, з н а ч и т ь його.

Ось тому, "значіння" бувають лише в тих словах і думках,що одержані від реального світу такого,як він є,чи упрощеного в абстрактній формі.

Пів-освічена інтеліґентська маса безжалісно для своєї логики змішує а б с т р а к ц і ї, витягнуті з реального світу,з ф а н т а з і я м и, утвореними комбінацією слів. Так званий "релігійний світогляд",поминаючи в нім незначні крихти реальної думки в области суспільного життя /соціяльна етика/,є областю фантазії,а не абстрактного розкриття дій сности. Ми,напр.,вважаємо за абстрактний вираз слово "добро",яке обіймає всю сукупність реальних людських вчинків, які спеціяльно визнається за добрі; отже ця абстракція основана на реальному явищі. Слово "краса" є теж абстракці ю від всієї сукупности тих чинників /подразників/,які,діючи на наші орґани сприймання, викликають в нас почуття насолоди. Обєктивно по за людством ні добро ні краса не істнує. Отже абстрактні вирази "добро","краса" і багато инших відтягнуті /абстраговані/ з д і й с н о с т и, яку ми сприймаємо.

А з якої дійсности відтягнуто поняття "бог","чорт","пекло", "рай" і т.п.? З жадної. Це є наші ф а н т а з м и, /це вияснив блискуче проф.Л.Петражицький,російсько-польський соціолог,на аналізі

явищ права і етики/. "Внутрішній досвід" або "понад-змислове восприняття" у філософів - це те саме,що у релігійників "откровення", "благовіщення","пророцтво",але на цих категоріях засновується вся ота б а л а к а н и н а, що називається "наукою теології" чи богословії,цеб-то "наука про бога",про те,що ніхто ніде ніколи не бачив,не чув,не нюхав,не обмацував,не смакував.

Одначе,чому так,кажуть релігійники,що релігія скрізь є,"споконвіку" і т.д.? Перш над усе "споконвіку" є багато де-чого,що не має за собою жадної розумної підстави: у жидів і багатьох дикунів "споконвіку" обрізують хлопців, "споконвіку" люде брешуть,убивають, дикуни "споконвіку" їдять людей,засовують кільця в ніздрі,а у нас навіть "дами" серги в вуха і баг.иншого. Що до релігії,то й не споконвіку і не скрізь: за часів тотемізму ідеї "бога" не було,нема її і тепер,напр.,у буддистів,у безвірників! Може їх мало? Ні,буддистів 150 міліонів,безвірників в одній Америці міліонів 65-66,як показав останній перепис 1929 р.,також м і л і о н и в СССР, а значить і на Україні. Так само в Чехословаччині і цілій Європі безвірників міліони.

Так що і не "споконвіку" і не "скрізь",і не "всі" віруют в фантазії. Але чому виникло це явище - релігія? Про це довго говорити і я рекомендую звернутись до н а у к и, от хоч-би познайомитись з соціологічною теорією релігії у Є.Дюркгейма,який досліджував релігію примітивних народів і п о к а з а в з переконливою ясністю,що "релігія" є ніщо инше,як сімболістична ідеологія суспільного порядку і влади. Та варт лише продумати релігійну концепцію католицтва і православія,організацію "неба" і "пекла",з її розподілом влади,гієрархії на чолі з богом,з правителями,архистратигами,архангелами,рядовими анґелами і т.п.,то й бачите точний відбиток монархичного устрою суспільства чи окремих скупин,як напр., родини. Бог-батько,бог-син,мати божа - це буквально проекція земної родини! Царь-батько,цариця-мати - це знов проекція родини в державі! Характерний поділ людських відносин на добро і зло запроектований в релігію: "рай" і "пекло","святі" і "грішні",а з того: релігія обіймає "святе","добре",яке протиставиться грішному і поганому.Релігійно поділено час і простір на святий і звичайний: "свята" і "святі місця",святі предмети /діброви,окремі дуби і т.п./ - це все від наших тотемичних предків або перенято від инших народів. Розвиток тотемизму до стану,який називається "вірою" в богів або "релігією" є історичне явище,цеб-то воно виникло в ч а с і, хоч-би "до-історичному". Наші старославянські предки мали релігію з перуном і ин. "богами",що розвинулись з попередніх тотемів! Слід тотемизму на Україні величезний: в призвіщах Орлів,Горобців, Вовків,Ведмедів,Лисиць,Зайців,Карасів,Окунів,Дубів,Берез,Лип,Вербів,Камінюк,Глинок і т.д. без кінця маємо остатки колишніх тотемів, які були в пра-славян,очевидно за родового побуту.

Що предківську тотемну "релігію" замінено візантійсько-грецькою вірою,насиченою ідеями жидівського і грецького монархизму,так вигідного колишнім "руським" князям /норманам чи кельтам - однаково/ - це вже занадто очевидний доказ земного і історичного походження нашої "релігії",вщіпленої до того-ж через військо і поліцію князів м е ч е м і о г н е м: самі люде одних богів скидали, других настановляли! Згодом,в кінці XVI ст. заведено на західних землях о г н е м і м е ч е м нову "релігію" - віру в папу римського,кардиналів,єпископів і візітаторів Риму по його колишніх колоніях. Що православні є "шизматиками",а галичане "греко - католиками" - це твір історично-недавній і то твір..... польської шляхти і всіх попередніх "пацифікацій": релігію раніш записували канчуками на покірних українських задах або карні відділи князя Володимира і його спадкоємців або відділи польської шляхти - це

аж занадто відомо! Коли большевизм пробуде на Україні ще 2-3 де - сятки літ,то можна бути певним,що від православія не залишиться нічогісенько,а натомість буде преклоненіє перед святими,чудотворними іконами Леніна,Сталіна,Косіора,Молотова,Калініна,Лурє,Орджонікідзе і т.п.,а лайка на чортів - Троцького,Грушевського,Петлюру, Винниченка і т.д. /безсумнівно,що українські діячі нашої доби будуть оповіщені чортами!/. І комедія людської тупости й жахляцтва витворить нову релігію,але..... соціяльний її зміст і роль будуть такі-ж,як в католицтві,православії,тотемизмі,огнепоклонництві і т. п.: правлячі шари утворюють "релігію" для утримання своєї суспільної системи.

Релігія є сукупність якихось поглядів,думок,правил поведінки, а церква є суспільна організація,що їх дотримується і ширить,тому: ц е р к в а є і д е о л о ґ и ч н о ю о р ґ а н і з а ц і є ю, щ о в е д е п р о п а ґ а н д у д л я у т р и м а н н я п е в н о ї с у с п і л ь н о ї с и с т е м и.

Ідеологія кожної церкви є иншою,ніж у другої церкви. Боротьба церков є і д е о л о ґ и ч н о ю, с о ц і я л ь н о ю і п о л і т и ч н о ю б о р о т ь б о ю з а т о й ч и и н ш и й с п о с і б р о з д і л ю в а н н я м а т е р і я л ь н и х д і б р.

І що на вел.Україні українська автокефальна,під Польщею "спільна" з росіянами,українцями і білорусами православна автокефалія,в Галичині греко-католицька церква займаються політикою та ще й ляхоманською,тому є очевидні докази: роль Липківських-Чехівських в Київі і в процесі СВУ,митрополита Дениса на Волині,Шептицьких - Хомишиних в Галичині з "Пастирськими політичними листами" і настирливою обороною капіталізму,як раніш церква обороняла феодалізм. Так що релігії і церкви в світовому суспільстві є ні що инше,як певні організації для охорони старого капіталістичного, режиму і розбою.

Недавно проф.Raymond Pearl ,директор Біолоґичного Інституту при Hopkins University в Америці опублікував статистику релігійних скупин в цілому світі: він рахує населення світу тепер на I.849.500.000 осіб,котрих за вірою поділяє так:

Християн:	римо-католиків	33I500000	- I7.9 %
	протестантів	206906000	- II.2 "
	православних і ин.	I44000000	- 7.8 "
	Разом християн	682400000	- 36.9 "
Конфуціян і Лаотціян		350600000	- I9.0 "
Гіндуїстів /браманізм/		230I50000	- I2.5 "
Магометан		209200000	- II.3 "
Буддистів		I50I80000	- 8.I "
Анімістів /.поган і ин./		I35650000	- 7.3 "
Инших нехристіян		75870000	- 4.I "
Жидів		I5630000	- 0.8 "
	Всіх	I849500000	- I00%

Розуміється,як і слід сподіватись від буржуазного біолога,він не виділив передовсім б е з в і р н и к і в,яких в одній Америці коло 65 мілионів,але опріч того він рахує "православних" на I44 міл.,тоді як очевидність каже,що православні серби,болгари,румуни, українці,білоруси і москалі і ин. т е п е р разом не можуть творити такого числа,бо Велика Революція їх серйозно переполовинила!

Безсумнівно,що в Росії,на Україні,Білорусі та ин.країнах СССР "православних" залишилось значно менше,ніж було! Безумовно м і -

л і о н и перемогли в собі пережитки дикунства і вийшли на шлях, по котрому йдуть справді цівілізовані і культурні люде.

Одначе обчисленя проф.Perl'a я подав на доказ,що існування багатьох ріжних релігійних течій свідчить про історичність цього витвору суспільного процесу. Чорносотенні українські релігійники скажуть нам: що ви нам кажете про безвірництво,коли за це стоїть меншість,а більшість іде релігійним шляхом і в цьому явищі "більшости" шукають доказу про "надприродну","вічну" і т.п. природу релігії.

Це правда,що тепер релігійників більше,але не треба забувати, що тепер більшість людства ще цілком неграмотна! Коли ж наші релігійники не рахуються з меншістю,то не треба забувати,що само християнство є меншістю /1/3/ людства,а більшість людства вважає все християнство за грішну нечисту "шизму"! Само ж християнство поділено на воюючі течії: протестантизм,католицтво і православіє - це воюючі сторони! Галицько-карпацьке уніятство,витворене батогами польської шляхти - це вже мікроскопичний гурток людей,колись переляканих батожінням,з якого вони і витворили постепенно для себе "релігію" та ще й "рідну",як пишуть галицькі церковні органи преси.

Розпорошення християнства йде невтримно під впливом розвитку культури і техніки. Блискучий доказ цьому - Америка. Візьміть в руки "The American Journal of sociology " /травень,1929 р./,там знайдете статистику релігійних скупин в Сполучених Державах на 1926 р.,подану Артуром Є.Гольтом,професором соціяльної етики в теологичному семінарі в Чікаго. На 120 міліонів населення Сполучених Держав при переписі зголосило свою належність до релігійних організацій .... тільки 54.624.976 осіб.

А де-ж останні 65 міліонів?

54,6 міліонів релігійно-організованих людей там належать до більш, як 200 релігій і до 231.983 церк.організацій.

Більш 200 релігій! це забавний факт для означення людської глупоти,яка дуже горяче,иноді зі зброєю в руках,виступає в оборону едино-свого "правильного" бога. Перечитувати назви церков з їх довжелезного списку - це веселе марнування часу: як викручується нещасне людське створіння,щоб видумати окрему назву для своєї "окремої віри". Боротьба російських старовірів за "два пальці" /"двуперстіє"/,за сугубе чи трегубе алілуя,привезене з Візантії,являється прикладом смішности. Але ця смішність виявляється скрізь у християнстві,занесеному до нас з жидівської Палестини через Грецію і Рим тисячу літ назад і введеного насильством пануючими класами завойовників "руських князів".

Сучасна наука про суспільство розуміє суспільне явище,як явище взаїмочинности між людьми.

Щоб була якась взаїмочинність,то треба,щоб було не менш двох л ю д е й,щоб вони д і я л и, щоб до цього їх спонукали якісь с и л и, мотиви чи обставини і нарешті,коли це є,то неминучі якісь наслідки або в и т в о р и тієї взаїмочинности. Отже,при вивченні суспільного життя взагалі чи якогось суспільного скупчення, ми мусимо досліджувати людей - індівідуально і колективно,їх акції і реакції,чинники або сили і витвори. Неиначе треба вивчати і ц е р к в у,як певну суспільну організацію. Чи держава,село,місто,партія, професійна скупина,родина,клас,нація і т.д., але ми мусіли-б досліджувати вказані ч о т и р і логичні категорії взаїмочинности чи инакше - соціяльного /суспільного/ явища.

Яким суспільним скупченням є церква? Суспільних скупчень є багато:раса,поголівя,родина,держава,професія,церква,партія,економичні,

правові,теріторіяльні,розумові /наукові/,чуттєві /напр.мистецтво/, волеві і багато инших скупин.

Всі людські скупчення діляться за кількома засадами,напр., є скупини,що діють ніби одна п о р у ч другої - держава,партії,мовні скупини,професійні,теріторіяльні скупини,родини і т.д. - це все скупчення,що діють одне п о р у ч другого. Це так звана позема /горизонтальна/ розпологa суспільних скупин. Але коли візьмемо якусь орґанізовану скупину під розгляд,то побачимо,що вона збудована ніби шарами: один н а д другим. Типова орґанізація з цього погляду: держава,військо,підприємство то-що. Приклад - військо. Комендант армії з штабом,потім команданти корпусів,дивізій,бригад, полків,курінів,сотень,пів-сотень,роїв,а нарешті "мужва",як висловлюються наші патріоти в Галичині. Матеріяльно,освітно,правно,звичаями,працею тут одріжняється кілька шарів:

а/ ґенералітет - верхній шар,
б/ офіцерство штабове - полковники,майори,підполковники,
в/ офіцерство просте - від сотника до четаря,
г/ підстаршинство,
д/ "мужва". /по термінології галицьких полупанків/.

Отже,безсумнівно,що будову суспільства треба розглядати в двох площинах: горизонтальній і вертикальній /поземій і сторчовій/. Коли-б ми пильно розглянули всю орґанізацію суспільства,то ми побачили-б не тільки одні скупчення п о р у ч других,але й одні шари н а д другими шарами.

В науці є такі "учені",що розглядають суспільство т і л ь к и в горизонтальній розполозі скупчень - це роблять так звані буржуазні вчені: всякі "націоналісти","реліґійники" і т.п. особи,що не хочуть говорити про сторчову структуру суспільства /одним з їх це невигідно,другі просто не розуміють справи/,але є "учені",що розглядають л и ш е "сторчову" структуру та й то тільки з одного "економичного" боку - це так звані "марксисти",що примітивно базікають,ніби суспільство ділиться тільки на економичні кляси визискувачів і визискуваних /спеціяльно тільки буржуазію і пролєтаріят,а селянство відносят до дрібної буржуазії,цеб-то.....до визискувачів/.

Ані буржуазні,ані марксівські учені просто не здібні дивитись на всю обєктивну суспільну дійсність, бо їм на перешкоді стоять якраз к л а с о в і або п о л і т и ч н і інтереси /панування економичне і політичне/.

Ми не поділяємо становища ні тих,ні других ученых аґітаторів, а стоїмо за обєктивно-науковий соціолоґичний дослід,тому розглядаємо і горизонтальну і вертикальну будову суспільства,роблячи з того висновки.

Це й є п о ч а т к о в а засада наукової аналізи суспільних відносин,а далі ми мусимо пізнати,що таке с у с п і л ь н е с к у п ч е н н я.

Суспільним скупченням ми називаємо всяку сукупність взаїмочинних людей,а таких сукупностей є дуже багато,тому треба навчитись їх о д р і ж н я т и, щоб розуміти їх "природу" або "характер".

Отже перша засада для одріжнювання скупчень:чи дане скупчення є р е а л ь н о - і с т н у ю ч е, чи його тільки видумано?

Реальне суспільне скупчення є таке,котре істнує в дійсности і в якому є л ю д и, щ о в з а ї м о ч и н я т ь м і ж с о - б о ю. І церква і держава,і партія,і спілка якась - це все реальні скупчення,але в науці і в звичайній мові часто вживають вирази і назви,які відносяться до нереальних скупчень. Напр.читаєте статистичні твори,в яких повно всяких "ґруп" соціолоґично-нереальних: ґрупа дітей до I року,до 2 років, 3-4-5 років; число народжених, вмерлих,число шлюбів,розведених; число сліпих і глухих; число тих, що виїхали на еміґрацію,покликані до війська і т.д. Це все прості

аритметичні або статистичні величини,але зовсім не соціяльні скупчення,хоч статистики їх називають "групами". Тут,правда,є л ю д е, але ніякої взаїмочинности і звязку між ними н е м а. Такі "статистичні групи" зовсім не соціяльні групи.

Але є ще "групи",такі,що істнують лише в уяві,як у я в н і будучі групи /будуча держава,будуча партія і т.п./,або ф а н т а с т и ч н і скупини,яких не було,нема і ніколи не буде. /рай,пекло,анґели,демони,духи,потерчата,водяники,лісовики,відьми і т.п./. Ці "групи" називаються загалом ф і к ц і я м и, хоч одні з них є уявні будучі реальні скупини,а другі - просто фантазми.

Якою скупиною є церква? Безумовно реальною. А рай,пекло і т.п? Безумовно ф а н т а з м и.

Ще треба одріжняти скупини п р и р о д н і, б і о-с о ц і я л ь н і і с у с п і л ь н о - і с т о р и ч н і.Це будуть такі скупини: п р и р о д н і /раса,поголівя,вікові скупини/ - їх утворення цілком незалежне від людської волі; б і о - с о ц і я л ь н і - /як родина,рід,племя,народ/ - це з одного боку природні - основані на кровному чи мовному звязку,а з другого боку соціяльні;вони постійно істнують і кожна людина до їх належить; с у с п і л ь н о - і с т о р и ч н і - які виникли в історичному розвитку як напр. держави,класи,професії,всякі товариства,спілки і т.п.; вони не постійно істнують і не всяка людина до їх належить.

Якою скупиною є церква? Ясно,що реліґійна скупина не природня. Але вона і не біо-соціяльна,бо є багато людей,що до церков не належать і жадних реліґійних поглядів не мають,отже це скупина соціяльно-історична,цеб-то вона має свій початок і кінець в часі.

Ще треба одріжняти скупини о р ґ а н і з о в а н і і н е о р ґ а н і з о в а н і, цеб-то: орґанізованою скупиною є така,що сама в собі ділиться на дві частини,керуючу і підлеглу,і в якій є поділ праці /функцій/. Природні скупини неорґанізовані: раса,поголівя,вікова скупина не мають в собі керуючих орґанів і поділу праці. Біо-соціяльні скупини /звязані кровно чи мовою/, як біологічні - неорґанізовані,але в їх иноді виникає орґанізація за прикметою споріднення чи мови. Соціяльно-історичні головні скупини - орґанізовані,хоч багато є й неорґанізованих /як юрби,натовпи,маси!/.

Якою скупиною є церква? Безумовно орґанізованою,хоч постепенно виникає з маси /"течії"/,яка обертається в "секту",а з неї вже виростає орґанізація - ц е р к в а!

Ще треба відріжняти скупини: з а к р и т і й в і д к р и т і, а також п р о м і ж н і. Закриті - це такі,в яких членство не залежить від волі людини /раса,поголівя,вікова скупина і з о д н о г о боку - родина: діти/ - раз в ній народившись,людина і вмирає,як член її. Відкриті - в які люде вступають і з яких виступають по своїй волі / всякі спілки і товариства/,а проміжні - в яких

вступ і виступ тяжкий,хоч і можливий: /держава,церква,професія і ин/. Одні з їх близче до закритих,другі - до відкритих. Природні скупини всі закриті. Біо-соціяльні в дечім закриті /діти біологічно належать "вічно" до родини,в якій народились,але вони засновують нові родини,або входять в инші/. Є соціяльно-історичні скупини близькі до закритих /держава,церква,професія і ин/,але є й з а к р и т і, напр. к а с т и. Коли соціяльно-історична скупина змагається,щоб люде до неї належали змалечку,і не виходили аж до кінця життя з її складу, то це скупина закрита,але вона силкується втягти все ширші кола "добровільно",а тому з цього боку вона відкрита. Великі церковні орґанізації /католицтво,православіє і ин./,а з малих - жидівство силкуються наблизитись до к а с т и, цеб-то до закритої історичної скупини. Вони стоять поруч каст: діти - немовлята включаються вже в члени "церкви"! Але стати абсолютно - закритою церкві невигідно,бо инакше вона мусіла б розмножуватись тільки від внутрішнього біологич-

ного приросту. В інтересі збільшення членства вона приймає членів із по-за неї, напр., "вимрести", що вступають з инших скупин в склад християнських церков.

Суспільство, в якому багато закритих скупин або близьких до закритих - є з а к а м е н і л е, н е п о р у ш н е, і н е р т н е. Недавно таким суспільством була Росія і в цьому причина її в і д с т а л о с т и. Протилежністю її є - Сполучені Держави Америки.

В цьому розгадка дивного явища: беручи з 1775 року, коли почалась революція в Америці за визволення і коли на Україні зруйновано Запорожську Січ, ми установлюємо, що Україна і тодішні американські колонії мали однакове число населення по 3 - 3 1/2 міліони. З того часу минуло загалом півтораста літ і що є Україна, а що Америка? Навіть більше: порівняти Америку і Росію: 1775 року Росія була в "розцвіті сил", могучий володарь, а Америка - жалюгідні колоніяльні громади. Тепер? Америка має 120 міліонів грамотного населення і найперша країна в світі своїм багацтвом і силою, а Росія - бідна, неграмотна, дика. Причиною розвитку Америки - в і д с у т н і с т ь з а к р и т и х чи близьких до їх скупин /церква в Америці не має нічого спільного з державою, цілком приватна орґанізація/. Відсутність або обмеженість числа закритих історичних скупин - це і є явище с в о б о д и.

З погляду свободи циркуляції індивіда в суспільстві треба одріжняти такі суспільні скупини /а це буде початок й шлях до розуміння сторчової структури суспільства/:

а/ Ю р б а, с т о в п и щ е: це сукупність взаїмочинно-сполучених індивідів, що діють хоч і в одному напрямі, але неорґанізовано. Це скупини неорганізовані, але вони обєднані єдністю почуття і напрямом інтересу. Скажім, революційні юрби на вулиці, танцювальна вечірка, наші досвітки, юрби в Гайд-Парку в Лондоні, що слухають своїх імпровізованих промовців, голодна юрба, що вдерається в крамницю з харчами і т.д.

Коли в такій юрбі появляється оратор, що приковує до себе увагу, або стихійний провідник, то це ще н е орґанізація! В ній є початок проводу, але нема поділу праці. В стовпищі, юрбі кожний індивід сам означає собі м е т у і з а с і б її досягнення. Це і є найбільша свобода самоозначення індивіда. Особистість його не обмежена иншими людьми.

б/ С п і л к а /орґанізована скупина/. Це скупчення розділене само в собі на керуючу і підлеглу частини з поділом функцій в керуючій частині. Всякі спілки, товариства, брацтва, з погляду свободи індивіда характеризуються тим, що м е т у свого істнування і методи поведінки членів, право і етика її, означується волею в с і х ч л е н і в скупчення, що ж до способів виконання, то це лежить на обовязку керуючого органу, який є підконтрольний і підпорядкований членству. Це так звана д е м о к р а т і я.

в/ А в т о р и т а р н і з в я з к и є такі, в яких і м е т у істнування і з а с о б и досягнення тієї мети означує не все членство, а лише к е р у ю ч и й ш а р. До таких звязків належить монархична держава, церква, військо, фабрика, фільварок, школа, бюро, установи то-що.

Ці три типи скупчень відповідають в засаді трьом поняттям: безначальство, народоправство і самодержавство /або анархія, демократія, монархія/. Їх основна характеристика:

- анархія чи безначальство: і м е т у і з а с о б и означає індивід, член скупчення;
- демократія чи народоправство: м е т у означає "народ", все членство скупчення, а з а с о б и - керуючий шар;
- монархія чи самодержавство: і м е т у і з а с о б и оз-

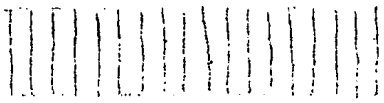
начає керуючий шар /при одній особі - це монархія, при кількох - це олігархія/.

Авторитарність звязку і закритість скупчення дуже тісно "кооперують ", цеб-то між ними постійна і лехка корреляція. Для наглядности я б міг подати схематичну проекцію цих основних типів на горизонтальній і вертикальній площі.

СТАН НЕ СУСПІЛЬНИЙ:

Гурти або маси.

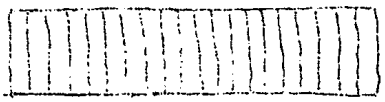

СТАН СУСПІЛЬНИЙ:

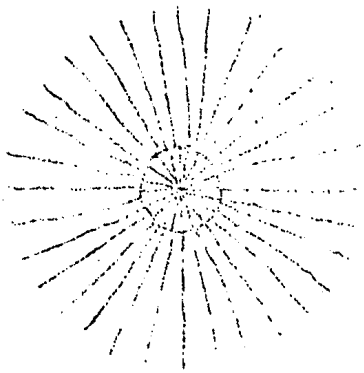
I. ЮРБА, СТОВПИЩЕ.
/безначальство/

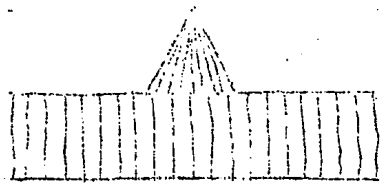

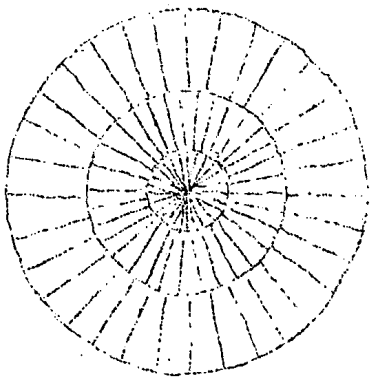
II. СПІЛКА
/демократія/.

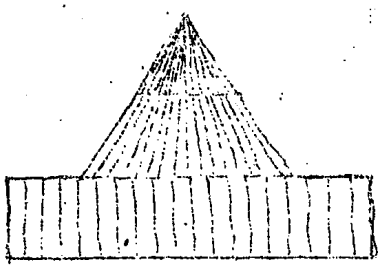
а/простий: кооператив, т-во,

б/складний: партія, т-во з філіями, демократ. республіка тощо.

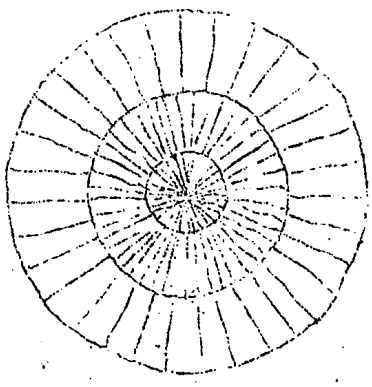

III. АВТОРИТАРНИЙ ЗВЯЗОК
/автократія/.

а/простий: фабрика, школа, бюро.

б/складний: держава, церква, військо, компартія.

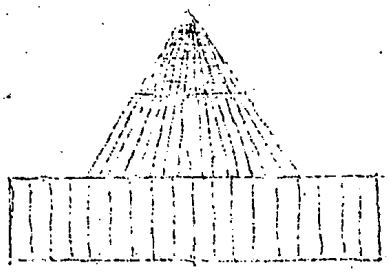

Схема показує характерні ріжниці цих трьох типів суспільних скупчень дуже виразно:

I/ Ю р б а – це скупчення цілком рівноправних індивідів, обєднаних єдністю мети /кругова лінія/, яку ставить кожний індивід своєю волею, як і вибирає засоби до її здійснення.

Керуючого орґану нема, хоч і виникають динамічно дужчі осередки /джерело діференціяції і переходу в орґанізований стан/. Це безначальство.

2/ С п і л к а:– два елементи: керуючий і підлеглий. Обидва разом ставлять мету існування, і в цім всі індивіди рівноправні: з а с о б и означає керуючий осередок і в цім вже є нерівноправність, яка нейтралізується правом контролю з боку підлеглого шару. Це демократія.

Два типи спілок: простий /два шари/ і складний /три шари: керуючий, підлеглий і проміжний/.

3/ А в т о р и т а р н и й з в я з о к: Межу і засоби означує керуючий шар, а підлеглий є безправний. Керуючий поділений в собі на дві частини: самодержавну, диктаторську і підлегло-керуючу, бюрократію, яка означує лише засоби досягання мети, продиктованої самодержавним осередком. Індивід з підлеглого шару позбавлений змоги виявляти свою волю /позбавлений влади/; окремі індивіди у його пролазять в підлегло-керуючий шар, а ніколи не в самодержавний. Цей тип орґанізований диктаторські, орудує насильством. Насильство – його принціп. Реакція, темнота, пониження; рабство підлеглого шару – його основа. Некультурність села і низчих шарів – це наслідок орґанізації по третьому типу.

По цьому третьому типу орґанізовані: самодержавна орґанізація, котра наз. державою; римокатолицька і грекокатолицька церква; військо, кожна фабрика з диктатором /власником чи власниками/, фільварок /з дідичем/, тюрма, школа, установа, бюро, банда.

Боротьба в державі за демократів означає перетворення її в другий тип – спілки або /при федерації/ в "товариство товариств" /Драгоманова/. Автокефалія на великій Україні орґанізувалась по другому типу. Православна автокефалія в Польщі орґанізована авторитарно. Оскільки авторитарні звязки /по своїй природі антаґоністичні, коли в їх є живі люди!/ є позбавленням величезного числа людей прав на гідне існування, то смисл суспільної боротьби полягає в перетворенні першого і третього типів скупчення в другий – в спілку. І розвиток спілкового принціпу є змістом с о ц і я л ь н о г о п о с т у п у. Боротьба з анархією і автократією є основна задача с о ц і я л і з м у, орґанізаційним ідеалом котрого є спілка або громада, як казав Драгоманів /з того соціялізм – громадівство або спілчанство/.

Що більш в суспільстві авторитарних звязків /а це значить і закритих або близьких до їх скупчень/, тим більш воно є непорушне, закостеніле, консервативне. Кожний крок в напрямі до спілчанства є п о с т у п, прогрес, а кожний крок в напрямі до авторитарного звязку є р е а к ц і я, регрес, що тягне за собою відсталість мас і виховання їх в пасивности і рабстві. "Ідеалом" такого рабства є засади орґанізації монархичного війська /Росія, Німеччина до війни/, католицької, уніяцької, православної церков, а в наші часи комуністич-

ної партії і совітської держави. Автокефальна православна церква орґанізувалась по типу демократії - і в цім була її п о с т у п о в і с т ь в порівнанні з католицтвом і уніятством.

В залежности від національно-чужих орґанізацій на Україні є лише дві орґанізації: греко-католицька церква,що є під диктатурою римського католицького центру /папа і ватиканська "держава"/ і Комуністична партія большевиків України /КПбУ/,що підлягає Комінтернові і урядові СССР. В обох випадках чужу зверхність приняли в е р х и обох цих орґанізацій,що об'єктивно р о з б и в а ю т ь Україну. З цього погляду ідея у к р а ї н с ь к о ї а в т о к е ф а л ь н о ї ц е р к в и /як самостійної української національної демократичної орґанізації/ є безумовним соціяльним п о с т у п о м з загально-історичного погляду і гармонує з ідеєю визволення від чужого гніту. Цю ідею я висловив ще в р.1925 /в "Шляху Визволення"/,але псевдо-соціялісти цього не розуміють і тому вже не раз "лідери" "Обор.України" в Америці вели і ведуть аґітацію проти мене: вони воліють,щоб українські селяни і робітники гинули під самодержавним римським греко-католицьким копитом Шептицьких і Хомишиних,а ніж би вирвали себе з пазурів одного ворога. Рим - один з кількох ворогів України,а тому позбутись його - є поступ нашої свободи. Для мене це не мета. Я не належу до жадних церков і релиґій, але я вважаю акцію українських віруючих мас за а в т о к е ф а л і ю /теб-то за церковну їх незалежність і за демократію в церковній орґанізації/ за п о с т у п о в у а к ц і ю.

Оскільки всяка авторитарно-деспотична суспільна скупина завжде має до діла з активним чи пасивним відпором своєї підлеглої маси,то логічно-неминуче виходом для її керуючих шарів є: боронити свої позиції методами п р и м у с у, отже в тім числі і озброєно. Колись католицька церква була державою,мала зброю і військо, воювала,різала і палила своїх "вірних" за єретицтво /за инші погляди на світ!/,а коли світська державна орґанізація перемогла церкву /і це був великий поступ,з якого розвинулась європейсько-американська цівілізація!/,тоді церква пішла в союз з державами. Обидві ці орґанізації авторитарні,а тому логічно потрібували взаїмної піддержки проти відпорности підлеглих мас - чи "підданих" чи "вірних". Тут і коріниться причина,що всяка авторитарна скупина користується силами держави,шукая з нею згоди і порозуміння,опирається на неї. Відціль виростають нові і найновіші "ери"! Греко-католицька церква грубо-авторитарна. Її керуючий центр і важні "достойники" іменуються римським центром,а греко-католицький центр від себе іменує підлегло-керуючий шар /попівство/. Греко-католицька церква є римська орґанізація,а не українська.

Тепер уявіть собі,що д е р ж а в а не підтримувала-б цієї орґанізації не платила їй,то вона б неминуче /в наслідок потреби ладити з населенням/ перетворилась би в д е м о к р а т и ч н у орґанізацію,залежну від волі українського населення,а тепер вона залежить від Риму /папа/ і Варшави /польський уряд/. Ця залежність є в и г і д н а для греко-католицької церкви /попівщини і т.п./, а тому ця церква шукала,шукає і шукатиме порозуміння з Варшавою, тому й проголосила владу польської шляхти над українським народом, як божу владу. Що більш клерикальні кола,які стоять під прямим тиском церкви,тим більш вони ляхоманські по своїй свідомости і психології. І 40 літ назад "нова ера" і тепер "найновіша" виходить із осередку греко-католицтва і буде й далі відтіль виходити,бо сама соціяльна природа греко-католицтва пхає його в обійми польської шляхти,як державного елементу.

З цього всього видно,який важкий є соціологічний аналіз типів суспільного гуртування:при помочі цього аналізу ми роскрили справжню соціяльну природу церкви римо-католицької і греко-католицької

Р е а к ц і й н і с т ь цієї церкви,орієнтація на д е р ж а в н у владу /а в Польщі це значить на польську шляхту/ є неминучі, а з того неминучий наслідок: соціяльне розбиття української маси через ляхоманію,культурна відсталість цілого суспільства і його нездібність конкурувати і боротись з національним і соціяльним ворогом трудових мас.

З соціологічних критеріїв важною є ще ознака: проста чи складна суспільна скупина? Теоретична соціологія вважає церкву за просту організацію,цеб-то людей в ній обєднує ніби один мо - мент - в і р а в бога,отже ніби то це лише ідеологічна організація. Історичні факти показують,що це є і п о л і т и ч н а організація /тепер католицька церква є свого роду д е р ж а - в о ю, бо папа визнаний "сувереном"/.

З того,що церква претендує на установлення норм поведінки людей /етичних,а почасти й правових/,то вона обхоплює чимало процесів поведінки людей. Я думаю,що церква,сполучена з державою,є складною /кумулятивною/ скупиною,що обєднується за ідеологічною і політичною прикметою. Релігійні секти і церкви,відокремлені від держави,є прості ідеологічні скупини.

Ми можемо тепер звести до купи соціологічну характеристику релігійних скупин: це скупини реальні,соціяльно-історичні,майже закриті,організовані авторитарно або демократично,складні /церкви/ і прості /секти/. Ми прийшли до цих висновків шляхом соціяльно-структурного аналізу релігійних скупин. При розгляді конкретно-даних релігійних скупин знайдуться ще якісь риси,утворені в межах певного часу і простору,але з а г а л ь н а характеристика типової церкви в межах європейської цівілізації покривається з нашими висновками.

Годилось би розглянути церкву з погляду на ті чинники,які діють внутрі і зовні церковної організації на її підсилення чи ослаблення. Одначе це тема велика. Я вкажу лише на головні психічні чинники,якими тримається теперішня церква.

Передовсім чинники примусу: всі державні церкви стоять під опікою і захистом державної влади та її апарату. Держава м а т е р і я л ь н о підпомагає або й утримує церкву,напр. в Польщі держава платить /я далі подам цифри/ утримання; в своєму з а к о н о д а в с т в і має цілу систему "правних" норм і санкцій /кар/,якими тисне на підлеглу масу і суворо карає за "блюзнірство", за "образу бога",церкви,достойників її і ин.,охороняє приватну власність церкви,наділяє маєтками і ще недавно кріпаками /українські гетьмани,починаючи Хмельницьким,віддали багато земель і кріпаків церквам та монастирям!/,віддає в руки церкви "освіту" і "виховання" молодіжи по школах /в Галичині по українських гімназіях " катехити "обовязково викладають так звану "науку" релігії/, віддає реєстрацію народжень,смертей,шлюбів,розлук,сполучаючи це з церковними обрядами та церемоніями. А за це через церкву для держави ведеться шпіонаж за "вірними" і безсоромна аґітація на користь "божественної" влади!

Церква грає дуже серйозну ролю одного з апаратів держави, поруч суду,поліції і війська. Церква,сполучена з державою,є своєрідним державним апаратом. А тому недивно,що церква оповіщає польську владу "від бога",закликає українців признати законність польської державности на українських землях,зневажливо і глумливо відкидає засаду національно-державної соборности,наказує всім покірність і послух перед Польщею і т.п.

Греко-католицька церква,як частина апарату польської держави, від котрої має о х о р о н у і п л а т у, хіба може инакше поступувати? Не може,а тому вона в засаді є основою л я х о м а н і ї.

Церква,як ідеологічно-розумовий чинник представляє собою потвору темноти і брехні.

Вона розвиває перед своїми вірними "світогляд",позичений у старосвіцьких жидів і з дикунських традицій.Замість ідеології вона розвиває "теорію",як "бог" за 6 день створив "небо","землю","планети","зорі",відокремив воду від землі,наробив тварин і рослин,нарешті - людину. Попам добре "відомо",що ця "творчість" тривала якраз шість днів,ніби робота на фабриці. Адама бог зробив з глини,а Єву з адамового ребра. Від Адама починається "філософія історії": з за "яблука" трапився скандал в саду і бог вигнав бідолах на свій хліб. Потім ріжні історії з потопом,Ноєм,вином і т.п. Історія всіх жидівських царів і "пророків",цеб-то політиків,агітаторів і ідеологів жидівського націоналізму,темноти і звірства. Вихвалювання жидівських звірств,як вибраного богом народу,який вирізував цілі племена і грабував сусідів,- це ідеологія д е р ж а в н о ї н а ц і ї, за якою тягне руку сам "бог". Історія з Мойсеєм,єгипетським полоном,коровами і інші старосвіцькі нісенітниці, - це величезна отрута. Вся ота старо-жидівська гетьманщина /доба царів/, римська окупація Палестини,християнство і инше,чим насичує греко-католицька і православна церкви українські молоді покоління - є одною з найбільш гидких потвор в нашому житті,яка калічить міліони.

І космографію,геологію,і фізику й хемію,біологію і соціологію, історію і філософію церква підносить нашому народу в вигляді старо-жидівських і дикунських нісенітниць,протягаючи в усьому "ідею", що рушій ною силою є якийсь "дух",якого ніхто не бачив і не знає, але який все бачить,знає і все може.

Ця ідейка відкидає закономірности в світових космичних,біологічних,й суспільних та психичних явищах: замість закономірностей - скрізь "божа воля".

Ви самі знаєте з досвіду в школі,що то значить повторяти чужі слова і думки: це значить перенятися ними. Коли ученики виходять з якимись знаннями зі школи,то ми питаємо: як вони їх здобули? Вони повторювали по кілька разів те,що їм говорили учителі. І тільки. А в результаті це і є прищіпка знання.

Прищіплювання релігійних "геологій," "географій","космологій", "біологій","соціологій" - глупих казок,легенд,фікцій - все це відкладається в молодих душах,насичує їх отрутою глупства: такі люде вже не взнають справжньої дійсности і не можуть бути реальними в розумінні свого оточення природного і суспільного. Що всім рухає "бог",а не закономірність руху світобудови - оце і є основна гнилизна,що людей,які не знають нічого опріч релігії,обертає в р а б і в.

Коли ви пригадаєте основи раніш коротко-викладеної мною механіки рефлексів,то в приложенні до релігійної "освіти" і "виховання" ця механіка показує нам,як саме твориться раб. З досвіду знаєте,що найбільш релігійні люде є найбільш темними і соціяльно-пасивними: дикуни,селяни і робітники,хоч вони подавляюча більшість людства, безмірно страждуча,але вона рабськи-пасивна. Коли наші пів-інтелігенти і попи хвастають "релігійністю" селян /92 % нації!/,то це звучить насмішкою над темними рабами: релігійні - це "скалічені на раба". Рабство є паталогічний стан людської психики,а тому хвастання тим,що у нас багато релігійних - це і є пишання своєю неволею.

Це виховання досягається ще одним способом - мистецтвом. Архитектура храмів,малярство,як їх декорація,музика і спів,освітлення, дзвони,театрально-оперні церемонії,обряди, в цьому всьому є те,за чим тужить людина: естетичні переживання. Потреба переживань краси властива людині. І церква зручно визискує цю потребу,прилучивши цілий мистецький арсенал до своєї ідеологічної пропаганди. Кожний почутий десять-пятнадцять разів мотив,звук,кожний зоровий образ,кож-

ний сполучений запах, - все це у м о в і п о д р а з н и к и, що викликають в людині певні уявн,сполучені з ідеями соціяльного порядку. "Соціяльно-етичні норми" про владу, право власности,покору перед панами,обіцянки будучого царства на небі і примус до рабства на землі,погрози карами,гаками,сковородами,казанами,смолою, пеклом - це все "дисціплінування" потрібне панам і попам.

Держава,як екзекутивна сила,затемнювання розуму фікціями,затягування мистецтвом,нормування поведінки - все це напрямлене на зломлення інтелекту,на опанування емоцій, на знищення волевих спонук,а в результаті церковна авторитарна організація волоче за собою міліони покірних рабів,що загіпнотизовані ..... працюють на панів і попів,втративши свою свободу,потопивши її в ідеї "бога" і втративши змогу орієнтуватися в закономірности явищ. Це становище глибоко вороже науці,тому наука і церква - непримиримі вороги. Тому справді вчені дослідники,не заражені класовими інтересами,неминуче переходять в опозицію чи боротьбу з церквою. Псевдо-учені лицеміри або бездарні слабенькі професіонали шкільництва силкуються примирити науку з церквою. Таким світло науки не видне.

Будучи організацією для охорони класового суспільства,сучасна церква орудує фікціями,неб-то проти-науковими ідейками,а тому в історії людського поступу і культури церква не має ні одного винаходу,на яких основана техніка. Все,що зроблено культурного - це зроблене досвідною наукою. Сучасна колосальна техніка основана на відкритті і пристосуванні енергій води,пари,магнітно-електричної енергії і ин. До цього церква не має відношення. Агрономія,медицина,гігієна,промислово-виробнича,комунікаційна техніки - це заслуга науки,а не релігії.

І ті частини людства,що працюють для культури і науки - вони виросли до справжної сили,вони тепер вільні,державні,а релігійні темняки .... понуро ходять в рабстві перед природою і перед людиною.

На Україні церква християнська стоїть тисячу літ і ми тисячі літ в неволі! Предки наші,коли й воювали,то не за народ,не за свободу,а за "православну віру" - тому ми тепер і в неволі.

Нема у нас науки - це чи не яскравий показчик релігійности? Так,де нема науки,там є релігія,а де тільки релігія,там буде .... тільки неволя.

І ця неволя є явище субєктивне,неб-то ми стали невільниками не тому,що нас гноблять,а тому,що нас м о ж н а гнобити,бо ми р а б и.

4. УКРАЇНСЬКІ ЦЕРКВИ І ПОНЕВОЛЕННЯ НАРОДУ.

Оглядаючи загально соціяльну роль церкви,я при кожній нагоді поясняв відповідні моменти української дійсности. Характеристику українських церков можна вже збудувати на даних загальної соціології церкви й релігії. Але щоб уявити соціяльну динаміку українського суспільного процесу в области ідеологічній,мусимо познайомитись з конкретними даними про українські церкви. Подавляюча більшість українського люду належить до православної церкви,греко-католицької і трохи до протестантизму та сект. Галичина і Подкарпатська Русь - греко-католицькі,инші землі - православні,на рад. Україні і Кубані значна частина безвірників,але там релігійної статистики не ведеться,тому не можна сказати чогось певного про чисельність релігійних і анти-релігійних скупин.

По газетних відомостях православна автокефальна церква числила більш 1000 парахвій,мала митрополита, до 20 єпископів і 1500 -

2000 попів та инших церковних аґентів. Ця орґанізація тягнула за собою ніби-то до 12 міліонів українців.

Велика Революція розбила стару православну орґанізацію. Це велика заслуга її перед людством і українським та иншими православними народами. Одначе методи большевизму, орґанізованого авторитарно /гнобительство орґанізується лише авторитарно!/, викликають відпорно релігійну реакцію, яка на Україні вибухла особливо 1921-23 р: чудеса, Йосапатова долина, обновлення церковних бань і т.п. - цього було повно. Одначе православний бог оказався зовсім слабеньким супроти большевицької соціотехніки! Українська реакція полізла орґанізувати автокефальну церкву. В порівнанні до старого православія і греко-католицтва це був поступ, але перед лицем революції це була безсумнівна реакція. Боротись з неграмотністю, з темнотою, злиднями, хворобами та гнобительством ворога - це наші національні задачі, а не кидатись під церковну стріху, до ладану, дзвонів і темнолюбства релігії.

Автокефалія, як орґанізація реакції, стала на "державний ґрунт", і це логично потяґло до .....польської шляхти в обіймі. Просто страшно читать, яке духово-моральне спустошення робить релігія і церква в людських душах!

В. Чеховський, марксист, укапіст, соціял-демократ, бувший премєр УНР. став головним орґанізатором церковного мракобісія з титулом "благовістника".

Православна автокефалія в особах своїх провідників злилась з СВУ на проґрамі: землю від українських селян відобрати і передати ..... бувшим власникам - поміщикам /цеб-то росіянам і полякам/, а коли ні, то заплатити їм викуп; фабрики, заводи, шахти, транспортові підприємства передать був. власникам-капіталістам /московським, жидівським, польським, бельгійським, французьким, німецьким/, всі надії покласти на Польщу, якій дати під протекторат Правобережжя /аж по Дніпро!/, а Лівобережну і Степову - німцям.

Чому пішло СВУ і автокефальна церква в цей бік - ясно: релігія, як ідеолоґія класового суспільства, живучи в українських людях, пхає їх під захист релігійної держави, а такою по сусідству є Польща.

Буржуазно-релігійна ідеолоґія веде українську інтеліґенцію неухильно до орієнтації на Польщу. Ось вам дивовижно-ясний приклад соціяльної функції релігії - вона в таких дрібно-буржуазних колах є фактором утворення л я х о м а н і ї. Одначе, як політично-примітивна, вона не обрахувала сил і обставин.

Петлюрівсько-автокефальна ляхоманія не обчислила /і не могла числити/, що вигідніше: чи триматись за ту величезну культурну працю, що можна було вести на Україні, чи йти "ва-банк" на ляхоманію? Пішла на ляхоманію. Ну, і що ж? Академію Наук, як центр української науки, знищено. По всій Україні знищено инші огнища української культурної праці. Спинились наукові і инші українські видавництва. Тисячі загинули, а міліони селян погнано на Соловки, Мурмани і Сібір. Петлюрівщина і автокефалія, що так лехко йдуть на найбільші уступки перед чужим капіталом, не пішли на жадні уступки режимові, в якому певну ролю ґрають українські комуністи. Так безоглядно Єфремови, Чехівські, Ніковські поставили на карту всю можливість української праці на рад. Україні во імя .....протекторату Польщі! І все рухнуло ... Автокефалія сама себе публично оплювала. Совітська петлюрівщина виступила так жалюгідно і ганебно, що морально-здорова людина не може витерпіти того морального зловонія, що засмерділо з процесу СВУ. Страшний погром українства на рад. Україні був спровокований ляхоманством "Уряду УНР" і його однодумців, орґанізованих автскефально на Україні. Хіба ви тут не бачите огідного злиття петлюрівщини і релігії в одну смердящу течію -ляхоманію ?

Я вважаю,що ляхоманія зробила історичний злочин на рад.Україні,безглуздо і сліпо поставивши під удар Москви всю українську науково-культурну працю,ще раз розбивши українців,бо хто н е м і г піти за Польщею,той пішов за совітами. Петлюріяда замовчує цей злочин,але ми мусимо публічно поставити їй обвинувачення за погром I929-30 р. української праці на рад.Україні.

На західних землях дві церкви,в яких організовані українці:в Бесарабії,на Буковині,Волині,Поліссі - православіє, в Галичині і Підкарпатті - греко-католицтво,а частина українців і поляки - в римо-католицькій церкві.

Апарат католицької церкви з її фракціями в Польщі,оплачуваний польським урядом по кошторисові на I93I-32 рік,такий:

Назви церковних агентів:	Римо-ка-катол.	Греко-катол.	Вірмено-катол.	Разом
Кардиналів	2	- -	- -	2
Архиєпископів	3	I	I	5
Єпископів дієцезій	I5	2	- -	I7
" " помішників /суфраганів/	22	2	- -	24
Членів катедральних капітул	22I	23	4	248
Членів колегіяльних капітул	I09	- -	- -	I09
Урядників консисторських	I34	I7	4	I55
Професорів богослов. установ	I6	I4	- -	30
" " семінарій	204	- -	- -	204
Парохів	4770	I849	8	6629
Ректорів філіяльн.костелів	284	72	2	358
Вікаріїв	2694	I58	7	2859
Монахів	633	- -	I5	648
Питомців	252I	290	2I	2832
Разом	II628	2428	65	I4I2I

Коли до цього католицького апарату додати ще апарат православної церкви,евангелицько-протестантських і жидівських організацій,то це був-би більш-менш в головному вказаний апарат організованої релігійної пропаганди і вироблювання типу покірної людини в Польщі.

На яку масу впливає цей апарат ?

Перепис I92I року в Польщі дав таку картину релігійного розподілу населення:

	Римо-катол.	Греко-катол.	Право-славн.	Іудеїв.	Без-вір.	Инших	Разом
Поляків	I5850890	36I294	545457	707400	3309	3I0937	I7789287
Українців	I6239	2667840	I207739	375I	50	2309	3898428
Жидів	I3I6	I25	I40	2044637	2287	373	2048878

	Римо-катол.	Греко-катол.	Право-славн.	Юдеїв.	Без-вір.	Инших	Разом
Біло-русів	60123	197	960539	3983	10	10841	1035693
Німців	94017	383	303	9937	135	664617	769392
Росіян	1144	504	41968	1081	46	4177	48920
"Тутешніх"	113	348	38135	346	-	1	38943
Чехів	7398	32	18404	91	17	4686	30628
Инших	4310	325	891	644	111	3575	9856
Литвинів	21639	6	2227	74	7	91	24044
Невідомих	40	3	14	5	-	569	631
Разом:	16057229	3031057	28158317	2771948	5972	1012676	25694700

В тім числі в % % :	в містах	в селах
Поляків	23.5	76.5
Українців	5.9	94.1
Жидів	80.0	20.0
Білорусів	5.3	94.7
Німців	26.8	73.2
Росіян	40.6	59.4
"Тутешніх"	5.6	94.4
Чехів	11.9	88.1
Инших	62.1	37.9
Литвинів	2.9	97.1
Невідомих	77.0	23.0
Разом:	33.3	66.7

Польська статистика давно відома своєю фантастичністю. І перепис 1921 р. нераз скритикований навіть польськими ученими за безмірне "душохапство". Воно аж надто яскраво визирає й тут: до поляків зачислено 361294 уніятів, 545457 православних, 707400 жидів, 310937 инших / 1925088 осіб!/, опріч того в католико-поляки вчислено сотні тисяч українців з Холмщини, Підляшша і Полісся! Ми залишаємо питання про точність статистики і її дивацтва /рубрика "тутешніх" головно українців/, а звертаємо увагу на загальну картину: майже 26 міліонів людей розділяється на чимало вір, причім "віра" не покривається з народністю.

Між українцями по народности є:

	Разом	мущин	жінок
римо-католиків	16239	7533	8706
греко-католиків	2667840	1297620	1370220
православних	1207786	594264	613522
евангеліків /ріж. течій/	2712	1372	1340
жидів	3751	1853	1898
инших не-християн	35	21	14
безвірців	50	30	20
невідомих	6	5	1
Разом:	3898428	1902706	1995722

Українців під Польщею значно більше: одних римо-католиків у ук-

раїнців по австрійських переписах числилось до 500000; "греко-католицька віра" по своєму походженню /унія/ звязана з православієм українців /в більшости/ і білорусів. Українців Холмщини і инших північно-західних земель польська статистика великим числом /мабуть не менше міліону/ включила в поляки: під титулом православних вже бачимо 545 тисяч,та під титулом католиків їх не менш I/2 міліона. Такщо більш I I/2 міліона українців переписано в поляки. Тепер ми мусимо рахувати українців під Польщею на 7 -7 I/2 мілионів.

Так ось на це число діють головно три церковних апарати: римо-католицький,греко-католицький і православний. По даних польського кошторису на I93I-32 р. можна зазначити загально кожну з цих церковних орґанізацій,як оплачуваний урядом апарат релігійної пропаґанди,так потрібної для уряду Польщі в інтересах,як далі побачимо, "державної асиміляції" народів,що стоять на рівні с е р е д н о в і ч ч я /за означенням польського соціолоґа проф.Фл.Знанєцкого/. Ці три апарати діють на українських землях територіяльно так: "грекокатолицька церква" головно в Галичині,православна - на північно-західних землях,а римо-католицька в обох цих областях і оскільки уніяцька і православна церкви по своїй природі стоять в антаґоністичних стосунках між собою,то вони діють на роздвоєння українського народу,римо-католицька ж церква представляє єдину солідарістичну орґанізацію,котра між двома антаґоністами грає ролю т р е т ь о г о, що використовує деструкцію двох антаґоністів. При таких умовах розвивається і поступає тільки третій.

Апарати ці представляються так:

I. Р и м о - к а т о л и ц ь к и й:

	Дієцезії /округи,епархії/					
	Львівська	Перемиська	Луцька	Підляшська	Пинська	Разом
Архиєпископів	I	- -	- -	- -	- -	I
Єпископів діецез.	- -	I	I	I	I	4
" " суфраґанів	I	I	I	I	I	5
Членів кат.капітул	I0	8	9	I2	I2	58
" " колеґіят." "	- -	- -	I3	I2	- -	25
Урядників консист.	8	5	5	5	5	28
Проф-ів семинарій	- -	- -	I2	I5	I7	44
" "богослов.уст.	- -	8	- -	- -	- -	8
Парохів	372	332	I25	I97	I26	II52
Ректорів філіял. костелів	27	- -	6	I0	22?	65
Вікаріїв	I69	202	37	III	44	563
Монахів	I65	- -	- -	- -	- -	I65
Питомців	I00	92	80	204	II7	593
Разом:	853	649	289	568	345	2704
		I502		I202		

Штаб римо-католицької церкви,яка по своїх завданнях є місіонерською на українських землях: має обернути українських с е л я н в римо-католицтво,що є ознакою і польскости. Апарат на Галичину ніби трохи більший,ніж на північно-західні землі,але коли взяти на увагу Холмщину,яка тут не зазначена,то апарат католицької пропаґанди на північно-західних землях більший.

Зверніть увагу,що на наших північно-західних землях діє три

польсько-католицьких духовних семінарій з штатом в 58 професорів. Ці семінарії і є осередками обробки уніятів і покатоличених українців, які з семінарій несуть в народ і польську пропаганду державну, національно-культурну і шляхецько-клясову.

Проти цього польського римо-католицького апарату в Галичині стоїть:

II. Г р е к о - к а т о л и ц ь к и й а п а р а т:

	Дієцезії			
	Львівська	Перемиська	Станиславівська	Разом
Митрополит	I	--	- -	I
Єпископів дієцез.	- -	I	I	2
" " суфраганів	I	I	- -	2
Членів катедраль. капітул	I0	7	6	23
Урядників консисторій	8	5	4	I7
Професорів богослов. установ	- -	7	7	I4
Парохів	747	688	4I4	I849
Ректорів філіяльних церков	I5	27	30	72
Вікаріїв	50	69	39	I58
Питомців	I58	56	76	290
Разом:	990	86I	577	2428

Зазначаю, що тут показано не весь греко-католицький апарат, а лише той, якому держава платить за службу! Тут нема монахів і ин.

III. П р а в о с л а в н и й а п а р а т в П о л ь щ і:

Митрополит	I	Урядовців в канцел. синоду..	2
Єпископів епархіяльних	4	" " варшав. консист....	I
" " вікарних	2	" " епарх. " "	4
Членів варшав. консисторії....	4	Возних: в синоді.....	I
" " епархіяльн. "	I6	варш. консист.	I
Секретарі: синодальний	I	епарх. " "	4
варш. консистор....	I	Парохів	I030
епарх. " "	4	Ректорів філіял. церков ..	340
Референтів в канц. синоду	3	Вікаріїв	60
" " варш. консист.....	I	Діяконів.....	53
" " епарх. "	4	Псаломщиків.....	I383
		Всіх	2920

Православна церква охоплює національно українців, білорусів, рросіян/очевидно православних "поляків" та ин./, а територіяльно вона головно діє на українських і білоруських землях. Як подає "Діло" /4 квітня I93I р., ч 75/ православних під Польщею на I930 р. рахується 3646000 осіб /отже все те, що показує перепис I92I року!/, а ф а к т и ч н о їх є ще більше. Поділяються вони по епархіях так:

	Православ. населення:	Парахвій	Монастирів	На I парахвію осіб
Волинська	I328000	678	8	2000
Поліська	855000	3I9	I	2700
Віленська	504000	I72	2	3000
Гродненська	694000	I80	2	3850
Холмо-Варшавська	264000	79	-	4700
Разом:	3645000	I428	I5	-

Це число православних парахвій значно менше, ніж було при захопленні цих земель Польщею, бо за цей короткий час польського панування тут внесено поважні зміни в стан православної орґанізації, а саме:

Закрито	122	церкви
Зруйновано, спалено, знищено храмів	79	"
Перероблено на ріжні потреби.....	19	"
Обернуто на римо-католицькі	301	"
" " " "східно-обрядні" уніяцькі ..	23	"
Разом	524	"

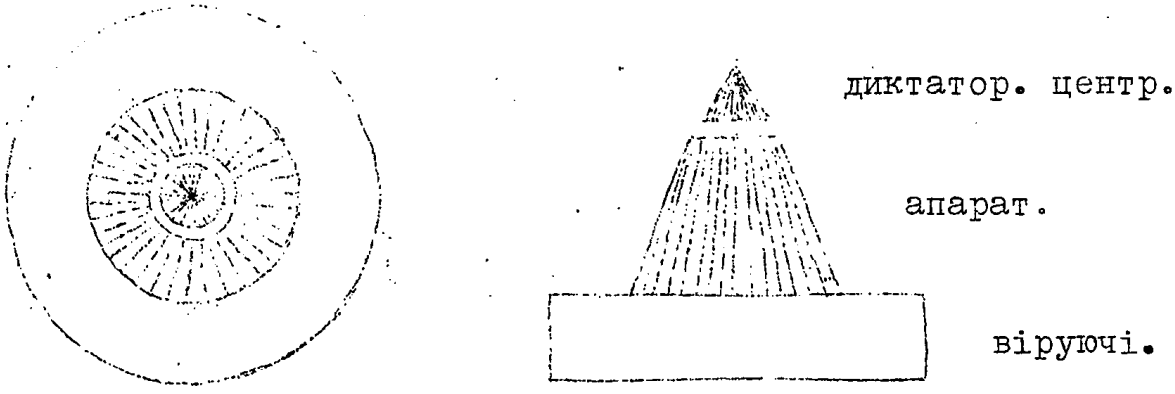
В суті річи це означає розподіл людности, що була привязана до цих 524 осередків, по инших осередках, як православних, так і католицьких /цих останніх більш 300/.

Католицтво йде штурмом на православіє і, як бачимо, не без наслідків: огнем і мечем діється й тут "божа воля", здійснювана через благочестивих поліцаїв і католицьких ксьондзів.

Щоб обчислити православні українські парахвії, то мусимо прикинути сюди волинську і поліську епархії /678 - 319/ та майже всю Холмо-варшавську, до якої належить 17500 православних з Галичини і 214000 з Холмщини, разом 231500 осіб, або приблизно 72 -73 парахвії. Таким чином українських православних парахвій було-б: 678 - 319 - 73 1070

Як відомо митрополит, синод, єпископат та багато консисторщиків, попів і т.п. не українці, а росіяне, що ведуть русіфікаційно-національну і польсько-державну акцію, чому православна церква під Польщею не виконує навіть такої "національної" функції, як греко-католицька, що пишається своєю українсько-національною чистотою /не рахуючи москвофільства/.

Всі три апарати орґанізовані по типу а в т о р и т а р н и х з в я з к і в, цеб-то цілком диктаторських і тому схематично представляється так:

"Стадо" не приймає участи ані в ставленні м е т и орґанізації, до якої належить, ані в означуванні з а с о б і в для досягнення цієї мети, ані в орґанізації а п а р а т у, який відокремлений від стада "віруючих" великим барєром правових норм і кваліфікацій, тому жадної прямої циркуляції нема між стадом і апаратом. По суті це дві окремих скупини: "парахвіяне" - неорґанізована маса і юрба і орґанізована авторитарно скупина - ц е р к в а /апарат/. В "законах божих" по школах викладається, що церквою є сполучення "віруючих" в одно тіло. Але соціологічний аналіз показує, що тут д в о є о к р е м и х т і л, звязані відносинами панування та послуху і розположених в е р т и к а л ь н о: церква н а д віруючими.

Така структура католицької, уніяцької і православної церкви є глибоко-протилежна структурі навіть сект, орґанізованих демократич-

но.

Який-же великий натиск церкви,на "стадо",показує той факт,що авторитарне давлення апарату тримає "вірних" в послуху. Які цьому причини? "Головних" дві: в и х о в а н н я,якому підлягають індивіди в родині,а потім в церкві школі і війську /авторитарні організації!/ і д е р ж а в н и й примус. Опріч цих головних чинників,ще треба мати на увазі "суспільне оточення" з пресою,літературою,мистецтвом,наукою,правовими і етичними нормами,економікою то-що. Цей вплив є так само "вихованням",як і методично-систематичне виховання в родині,школі,війську і церкві. Ріжниця лише в методі: в згаданих скупченнях виховання постійно-систематичне,закуте в обряди,періодичні вправи /молитви,свята,божі служби,церемонії і т.п./,а в суспільному оточенні воно відбувається стихійно,шляхом наподоблення инших.

Одначе ініціативна і ідеологічна роль цього виховання належиться церковній організації,котра стежить,контролює,вправляє вірних,започатковує всякі підприємства,маніфестації,влазить в инші організації і обертає їх на службу собі: так напр.,в Галичині сталось величезне нещастя - попівство захопило в свої руки "Просвіту" і "Рідну Школу",цеб-то апарати шкільної і позашкільної освіти,через які ведеться тепер напружена католицька агітація і випускається з шкіл цілком запаморочене покоління.

Як ми виявили раніш,церква стоїть на службі польської держави і не може не стояти,яко авторитарна організація,що для свого істнування н е м и н у ч е м у с и т ь мати підтримку державної організації.

Стоячи на цім становищі греко-католицька церква мусіла виголосити програму ляхоманії,як завдання всіх "вірних".

Чи це має політичну вагу? Ні,це має політично- і с т о р и ч н у вагу. Де-які соціялістичні горобці цьвірінькнули,що політична директива церкви не матиме значіння. Як це так не матиме значіння? В ж е має величезне значіння,а матиме ще більше,що виросте до розміру історичного явища. На українських / і почасти білоруських/ землях діє оплачуваний Польщею апарат трьох церков:

архиєпископів	3
єпископів	19
членів капітул і консисторій	120
урядовців консисторій і т.п.	72
професорів богослов. і семінар.	111
парохів,ректорів,вікаріїв	5289
монахів і питомців	1048
діяконів і псаломщиків	1436
Разом:	8098

Ось вам керовничий агітаційно-організаційний апарат церкви. Але опріч цього ще великий апарат: монастирі,видавництва /до 10-ти спеціяльно-церковних українських періодичних органів/,апарат "Просвіти","Рідної Школи",низче і середнє шкільництво,військо,родина і нарешті держава й кошти,кошти! Яка суспільна організація має т а к и й апарат для пропаганди і керовництва масами,з яких 94 % українського народу живе на селі на 3/4 неграмотно цілком ? Ідеологічно-політичні організації,які конкурують за вплив на маси - п а р т і ї.Покажіть мені апарат партій! Перш над усе,буржуазні партії йдуть за церквою і її підтримують. Конкурують з церквою лише комуністи і соціялісти. Коли б ми розглянули апарати партій,то вони в с і р а з о м не мають і десятої частини тих ідеологічних сил,що має церква. УНДО - це є апарат церкви!

А що мають підпольні комуністи чи легальні і мляві соціялісти?

Партійні секретаріяти,які майже не функціонують? Ні,говорити серйозно про апарат проти-реліґійних партій не доводиться,особливо маючи на увазі,що в українському народі під Польщею за переписом 1921 р. є лише ..... 50 безвірців! Скажім,їх не 50,а 500. Останні українці активно чи пасивно належуть до своїх церков. Коли певний проти-реліґійний радикалізм можно признати за комуністами,то ніяк не за їх масами. І зовсім не можна признати проти-реліґійного радикалізму за сучасними соціялістами-радикалами і соц.-демократами. В їхніх газетках иноді прочитаєте слабесенькі слова проти клерикалізму /ніб-то проти церкви/,але ніколи -проти реліґії. Очевидно, вони "шанують реліґійні переконання" своїх членів і тих селянських мас,на голоси яких числять. Але ж ці голоси сидять по вуха в церковщині і забобонах реліґійних,належать до церкви,моляться,служать молебні і панахиди на честь Шевченка,Драгоманова і Франка,ходять на кладовища молитись за спасення душі померших родичів і товаришів.

Село пасивне і запаморочене церквою,насичене фантастикою реліґій ного думання і покірне перед церквою. Як торік Єпископат написав "пастирський лист" з засудом активизму,то хіба хоч в одному селі його не послухали? Ні,скрізь послухали: польські банди перекатували багато тисяч українців,одних поранених,побитих,понівечених було 15000,а був хоч один живий протест проти знущань? Не було. Церква заборонила і народ послухав. І не міг не послухати,бо й національні партії /УНДО,радикали і соціял-демократи/ заборонили,ніб-то фактично підтримали акцію церкви проти всякого активизму. Апарат церкви колосальний,давно орґанізований,доцільно розміщений по всій території, к о ж н и й о с е л ь н и й п у н к т під доглядом і керовництвом церкви: там парохія,там "ректорат",а де хуторі малі туди вікарій приїздить....

Що-тижня по всій українській землі раз або й більше гудуть дзвони,скликають вірних на загальні збори "в церкву",щоб молились, кланялись,сповідались про ґріхи явні і тайні, /"яже ділом,яже словом,яже помислом соверших"/,щоб причащались,пили кров Христа,виготовлену в церковних винарнях,та їли "тіло" Христа,та боялись огню пекельного,сковорід,казанів і гаків,ніб-то техничного апарату інквізиції,скасованої на землі і перенесеної в пекло.

На зборах ще послухають музики,орґанів,співу хорів,впадуть в г і п н о ї д н и й с т а н, коли автоматично приймаються директиви проповіди: про політику,про церкву,про родину,про державу, про справи суспільні,господарські,родинні,навіть полові!

Суспільне к е р о в н и ц т в о село м а є л и ш е від держави і церкви і то від церкви в першу чергу і по ширшій програмі. А це керовництво,як система певних подразнень і певних рефлексів, укладається в те виховання,що творить тип пасивного і запамороченого селянина. Оскільки цей тип творить на західних землях 94 % нашої нації,остільки він є н а ц і о н а л ь н и м т и п о м.

Оскільки орґанізм людини рухається чи не рухається під тиском емоцій,то весь механізм поведінки селянина укладається так:

подразники,які діють з церкви і держави асоційовані з емоціями руху і його загальмування. Знов нагадаю приклад дитини і огню:коли огонь раз опік,тоді в орґанизмі дитини відбувсь рефлекс одсмикування руки,звязаний з емоцією повздержання. На другий раз реакція відбудеться вже так: не торкаючись огню,лише його п о б а ч и в ш и, дитина повздержується / рефлекс повздержання звязаний з емоцією гальмування/.

Цю саму емоцію викликає і слово "пекло",що означає огонь. Цю саму емоцію викличе кожний инший предмет,звязаний зі словом пекло! Всі проповіди попа насичені "ґріхами",звязані зі словом пекло /взагалі поняттям к а р и/,викликають емоцію г а л ь м у в а н н я

руху. І навпаки: всі похвали,звязані з емоцією вдоволення,викликають рух. Роль подразників викликають всі слова,що щось дозволяють чи забороняють,шляхом виховання звязані з емоцією руху чи його гальмування. І така поведінка /а це значить і м о в а! /селянина насичена веліннями і заборонами церкви й держави. І тому селянин пасивний в усьому,що забороняють церква й держава,і активний в тім,що вони вимагають. Це значить - він в и х о в а н н и й відповідно інтересам церкви й держави. Це виховання,як і всяке инше, можна перевиховувати иншою системою подразників,напр. п о л і т и ч н о ю а ґ і т а ц і є ю, коли аґітація буде: ч а с т і ш а, і н т е н с и в н і ш а, в с е б і ч н а. Церква й держава емпирично це знають і тому борються проти всякої иншої аґітації цензурою,судом,заборонами,карами,які в свою чергу є чинниками виховання в потрібному напрямі.

Оце,коротко кажучи, і є м е х а н і з м в и х о в а н н я. Він однаковий в усіх суспільних явищах: економичних,політичних, ідеологичних і т.п. Сила виховання залежить від напруженности впливів,від їх частоти і їх часу,а характер виховання - від характеру подразників: будемо весь час кидати в другу істоту релігією - виховаємо її релігійно; історією - виховаємо на історика, механікою - буде механік,математикою - буде математик.

Виховання з дитинства,як перше,інтензивне,що орґанізувало систему рефлексів усього орґанізму,тримається найдовше: його переламувати можно тільки великими потрясеннями /голодом і терором/. Ось тому большевики звернули увагу на дітвору і утворили / "виховали"/ міліони свого молодого війська,яке ще наробить шелесту багато. Держава і церква хапаються за дітей,як за найбільш мяхкий матеріял,з якого хоч коники ліпи.

Дослідом над мовою і її тонами у якогось індивіда можна розкрити систему його рефлексів /а значить і поведінки/. Коли б ми досліджували мову українського селянства, ми б могли рефлексологичним аналізом розкрити механізм поведінки селянства,причини його пасивности і т.п. Я давно вже роблю такі спостереження і прийшов до переконання в правдивости відкрить рефлексології.

Українське селянство і більшість інтеліґенції в и х о в а н і н а р а б і в: селянство церквою/і державою/, інтеліґенція - державою /і церквою/,як урядництво,муштроване по канцеляріях.

Яку величезну силу має це виховання,показують факти,з яких я наведу лише кілька для ілюстрації.

При забуреннях в селянстві,селяне завжди видають ініціаторів начальству,як лише воно зявиться з певною силою. В нашій історії таких фактів багато,як повстанці видавали провідників на кару /Наливайка і баг. инш./. Передреволюційний і революційний період на Україні повний таких фактів.

Відносно галицької інтеліґенції ще Драгоманів помітив і в листах до Франка зазначав не раз,що галицькі інтеліґенти самі більше лякаються,ніж начальство того вимагає. Ганебні і глупі факти трусости,зза якої люде боялись листуватись з Драгомановим,нищили його невинні змістом листи,навіть грубо писали йому /як напр. Мандичевський/,щоб він "відчепився" від їх і т.п.

Жахляцтво такої міри вже межує з патологією.

Доводилось спостерігати й мені дивовижні наслідки виховання, основаного на привязці всього оточення до емоції страху. Напр.,українська інтеліґенція на еміґрації. Помітний факт,що вона ніде не виступає політично /начальство лише скоса показувало,що воно проти політики!/. Не раз чути розмови між українцями про Підкарпатську Русь: і духу бояться цього слова. Напр.,таке питання,як перенос непотрібних вже в Празі вищих шкіл на Підкарпаття. Скільки доводилось чути,як українські інтеліґенти і професорі шепочуться поміж

собою,що цього питання не можна підіймати,бо воно ..... політичне. Наче б то політичних питань не можна підіймати! Навіть при дрібніших справах помітно полохливу шепотню і вгадування,що можна,а чого не можна робити. І багато такого,що кожний чех робить вільно, українець з а з д с л е г і д ь вважає за недозволене,бо воно було недозволене колись в Росії,напр. одержувати укр.соціялістичну часопись! Чимало "революціонерів" бояться одержувати,напр."Вістник УПС-Р"...

Колись,в давні роки молодости,я мав змогу спостерігати на Україні кілька типів трусости. При вході в залу одного "діяча" в Києві завжди відбувалась така церемонія з допитом: чи не йшов за вами хто слідком,чи не стояв хто на розі вулиці,чи обійшли ви квартал навколо і чи переконались,що ніхто не стежив? Потім заходила мова напр.,про українську літературу. І "діяч" демонстрував їй:витягав видання Петербуржського "Благотворительнаго О-ва" з середини фортепяно /десь причеплювалась між струнами/,а видання Харьківського "О-ва грамотности" витягались з щілин між двома задніми дошками в миснику /буфеті/. На книжках стояло "Дозволено цензурой". Галицька брошура була під матицею,об яку витерають ноги при вході в сіни /"як накриють з нею,то хтось підкинув",бо сіни спільні для багатьох помешкань/.

Доводилось спостерігати навіть гурток,професією якого було демонструвати сміливість і відвагу / "р-р-революціонери"/. Мали активно боротись проти кожного,хто чинно нищить українство,цеб-то битись проти терору. Методи теорору обговорювали з рік. Випробили. Вибрали орґани. Все дуже довірочно і конспіративно. Але нічого не робили. Коли прийде очевидна нагода виявити свою сміливість,тоді обовязково щось трапиться,що не можна виступати: або "невияснена політична ситуація",або на зборах "неповний склад членів" /одного нема/,або "нема зброї",або "нема за що виїхати",або "треба замести сліди",або "ввести в блуд кого слід",або "неясність в статуті", або "невідомо,що думають инші револ.ґрупи" і т.д. За кожною "перешкодою" рішення все відкладалось і відкладалось. Проходив місяць-другий,а тоді вже "було пізно",бо подія минула,про неї вже "всі забули",нарешті - це "дрібна справа". Треба бити когось в Москві або в Петербурзі! Ну,добре,то їдьмо туди? "А на якого чорта поїдеш,коли грошей нема". Та ж грошей треба лише на поїздку туди і трохи там на життя - такі гроші є в кожного товариша! "Ні,а хіба не треба приготовитись,щоб дати змогу товаришеві втекти". І після цього обговорювалось,що треба для втікання: залізницею? ні,тут догляд великий,є шпики між пасажирами і кондукторами. Тоді автом? авто в провінції дуже помітне. Кіньми?- Трудно вибрати добрих коней і де їх тримати. Нарешті,пішки? Пішки далеко не зайдеш. Ну,тоді не тікати,а ховатись в місті? Це буде не потовариському відносно товариша. І так взагалі не можна було рішити ні однієї справи. Один називався "Голова бойової терористичної організації всієї України",другий - заступник голови,третій - начальник боєвого відділу північного,четвертий - голова також відділу південного,потім начальник оперативного бюро,ще инший - начальник інформаційної части,ще инший - механік вибухових річовин,инші "динамитна майстерня",инші транспорт і т.д. А всі разом були жахлячками!

Організація істнувала кілька років,але не то що не стріляла ні на кого,а навіть нікому воріт дьогтем не вимазала,що можуть зробити звичайні сельські хлопці. Було б довго оповідати,як вони "конспірували",як не здоровкались на вулиці,як їздили разом в трамваї і по російському запитували один одного про якусь вулицю,удаючи,що незнайомі між собою,як обговорювали паролі і прозвища,як навперехрест обговорювали "непевність" один одного і т.п.,а в суті річи були кваліфікованими трусами,пів-інтеліґентами,що ніколи не знають

"ситуації",покірно і дуже справно служили - той у школі,той на пошті,той на залізниці,той в книгарні і т.п. Засідання починались і кінчались"інформаціями": що говорив хто в книгарні,що чула господиня на базарі,що написано в "Биржевих Ведомостях",у "Раді" і т.п. Вони й не підозрівали,що ці інформації до політичної бесіди не відносяться.

Це не була зелена молодіж! Це були "діячі". В словах їх прозирав страх,в позах - обмеженність і страх,губи шавкотіли жалюгідними словами,нарікання на обставини,неназрілістю ситуації,невиясненістю положення,а вся справа була в тім,щоб "набити морду" якомусь хамові,що публично потоптав портрета Шевченка. Подібну річ можуть зробити звичайні два підмайстрі з залізничного депо,при чім на підготовку акту витратять пів-години. А симулянти сміливости і боротьби рік будуть обговорювати і при всіх умовах,ситуаціях,обставинах все щось буде "не ясне",справа буде "неназрілою"...

Не можна їх обвинувачувати в нечесности: вони люде чесні,але вони виховані на рабів. Кожне слово,поняття,імя,назва предмету у їх викликає емоцію с т р а х у, а страх диктує всю поведінку і рабську наївну мову,якою людина хоче замаскувати свій бідолашний стан.

Коли такі приклади проаналізуємо методами рефлексології,то вся "загадковість" поведінки розкривається: цим людям з низчого соціяльного шару прищеплено в родині,школі,церкві,казармі,установі то-що,цеб-то все оточення,як подразник,що викликає емоцію страху, коли зявляються якісь "нелеґальні" бажання.

Селянська і урядницька родина і церква виховують рабів,яких повно навколо кожного з нас. Люде,позбавлені жахлящтва,між нами винятки і тому ми ніколи не сміємо робити того,що роблять инші.

Большевики,фашисти,гітлеровці то-що мають сміливість р о з б и в а т и, а наші.... тільки красти і брехать.

Руховою силою у б о р ц я є гнів,у с л и м а к а -злодійство. Це ріжно виховані типи. З вищих шарів виходить революціонерів безмірно більше,ніж з нижчих. Характерний факт: видатні революціонери в Росії - з в и щ и х шарів,а не з селян,робітників і дрібних урядовців.

Інтелліґенти з низчих шарів рідко коли визначаються сміливістю. Це показчик впливу їх рабського виховання і оточення. Характерний факт: ні в нас,ні в білорусів нема терористів,хоч ніде так багато не говорять про "боротьбу", як у нас і в білорусів.

Це відступлення ми зробили,щоб розкрити механізм виховання на рабів і пояснити,чому 40 мілионів українців у неволі: тому,що в їх 99 % людей з низчих суспільних шарів,систематично оброблюваних церквою і державою і всим оточенням на рабів. "Раб" - є витвором суспільним,а не біоліґичним.

Чому це все важно знати? Щоб розуміти,чому ми в неволі і де її головні причини.

Головна підстава неволі - с о ц і я л ь н е в и х о в а н н я в оточенні класового капіталістичного суспільства. З часу,коли українські міста стали не українськими,наша нація соціяльно обернулась в н и з ч и й ш а р чужого суспільства на Україні. Низчі шари в Европі,хоч як культурніші супроти нас,але ще не повстають проти своїх вищих шарів - ні в Анґлії,ні у Франції,ні в Бельґії,ні в Німеччині,ні в ЧСР,ніде. Українці,як національність є на 3/4 неграмотною масою,що лежить низчим шаром під чужими вищими шарами.

Все соціяльне виховання українців в руках церкви - єдиної української масової орґанізації,яка виховує їх на рабів. Рабство є

субєктивний стан людини. Раб не той,хто в неволі,а той,що неволю вважає за свою долю,хто вихований релігійно. Тому головним чинником перетворення українців на рабів є їх власна церква чи церкви - православна,греко-католицька і римо-католицька. Коли вона тримає в руках всіх українців з малечку,то виготовлює їх на тих людей низчого шару,який здібний покірно переносити всяке знущання і панування. Тому справді не рада амбасадорів віддала нас в неволю, а "боже провідіння",цеб-то р е л і г і я і ц е р к в а. Не бажаючи того,єп.Хомишин сказав вєшку правду: все бог наробив - цеб-то релігія і церква! І У к р а ї н а з н а х о д и т ь с я в н е в о л і в п е р ш у ч е р г у у ц е р к в и, а вже ця по своїх інтересах віддає її то одній то другій чужій державі. Галичане ж по своїй довговіковій сліпоті думають,що їх поневолила Польща. Ні,їх поневолила,затуркала,запаморочила їх греко-католицька церква.

І "нова ера" і найновіша є твором церкви,котра веде своє стадо уперто і систематично на л я х о м а н і ю, як несвідомо-асиміляторську політику.

І для тих українців,для яких ідея витворення самостійного українського суспільства,орґанізованого державно, є дорогою,нема иншого шляху,як орґанізовувати нові кадри борців за Україну,соборну,самостійну,трудову демократію. Орґанізовувати - значить перше п е р е в и х о в у в а т и, розбиваючи правову і етично-релігійну систему виховання,веденого чужою державою і своєю церквою.

Таке перевиховання,як суперечне інтересам чужої держави і своєї церкви,зустрінеться з їх ворожістю і боротьбою. Інакше й бути не може.

Боротьба ця мусить іти проти а в т о р и т а р н и х орґанізацій,що диктаторськи керують нашим народом,під гаслом демократії:

а/ демократії в державі - це більш-менш гасло відоме;
б/ демократії в церкві - це для українців-рабів дика думка;
в/ за демократію в підприємствах - ця ідея господарської демократії становить головну ідею соціялізму;
г/ за демократію у війську - це також "дика думка",але соціялізм її висунув давно під гаслом: не військо, а міліція.

Боротьба за демократію соціологічно значить: перетворювати "масу","гурт","юрбу" /І-й тип скупчення/ в с п і л к у /ІІ-й тип скупчення/,а з другого боку перетворювати і авторитарні орґанізації в другий тип скупчень /демократичних/.

Така боротьба і є боротьбою за с о ц і я л ь н и й п о с т у п.

Не можна демократизувати державу там,де стоїть непохитно авторитарна церква,що обробляє міліони людей на рабів,перенятих страхом і ч е р е з т е н е з д і б н и х д о д е м о к р а т і ї.

Що у нас процвітає фашизм,большевизм,гетьманщина і инші течії - це зрозуміло: люде,вихована в поняттях авторитарної орґанізації сліпо йдуть за авторитарними ідеалами большевизму,фашизму,гетьманщини і т.п. Українська політична думка пів-інтеліґентів цього явища не розуміє. Пів-інтеліґенти сваряться,яка "форма влади краща"і м и м о в о л і приходять до висновку,що авторитарна! Їх так вихована,так вони й думають. Для англійців,чехів,французів,американців і ин. чомусь кращою є д е м о к р а т і я,наче вони з нею вродились. Але пів-інтеліґенти не знають,що демократія в Англії і Франції зявилась тоді,коли вони відважились чи почули потребу "відокремлювати голову від тулуба"своїм королям!

Демократії зразу не можна зробити: до неї треба розвинутись!

Яким способом? Способом соціяльного п е р е в и х о в а н н я з рабів і панів на демократів. Розвинутись до демократії - це значить: перевиховати себе з пасивного на активний тип, з раба на особистість, з жахляка на сміливу людину.

І дурень, і трус не може бути справжнім демократом. Вихованні в авторитарних оточеннях українці не вміли бути демократами: на Україні рух наш виродився в петлюрівщину, в Галичині - в петрушівщину, цеб-то в диктатури, як продукт авторитарного уявлення суспільства! З погляду демократії наші предки в ХУІІ ст. були більші демократи /Запорожська Січ була високим типом воєнної демократії, але щоб такою бути, Січ виростала і виховувалась сто літ !/.

Виховання демократичне розвивається в б о р о т ь б і з автократичними орґанізаціями, боротьбі не так проти осіб, як проти принціпів автократії. Коли ми хочемо розвиватись, то треба почати з своїх власних хат: одірватись від ідей церкви, не підтримувати її, не належати до неї, не давати на неї жертв і даток, не користуватись її послугами. Ох, як страшно це для людей, вихованих в страху божому! А тимчасом це єдиний шлях визволення! Реорґанізувати виховання в родині, не водити дітей до церкви, не хрестити їх там, не оповідати їм жидівських байок і казок, не цілувати ікон, а повикидати їх з хати, не служити молебнів і не бувати на їх, не приймати участи в чорному ділі, що поневолило нас - це шлях перевиховання себе з релігійного раба на громадянина. Люблячи і шануючи Шевченка, треба сказати розом з ним те, що він написав у найдозрілішому вікові, р. 1860:

Світе ясний, світе тихий,
Світе вольний, несповитий!
За що-ж тебе, світе-брате,
В своїй добрій теплій хаті
Оковано, омурано,
Премудрого одурено,
Багряницями закрито
І розпятієм добито?...

Не добито! Стрепенися
Та над нами просвітися!
Просвітися!.. Будем, брате,
З багряниць онучі драти,
Люльки з кадил закуряти,
"Явленими" піч топити,
Кропилами будем, брате,
Нову хату вимітати.

/27 червня 1860 р./

Це написано 90 років назад! Коли великий поет мислив правду і був такий консеквентний в ній, то він оповістив війну церкві во імя нового світу.

Ну, а ви, шевченколюбці, можете одважитись на таке? Можете навколо себе підмести, щоб потім других цьому навчити?

-"Та я, бачите, в бога не вірю і в церкві забув коли й був, але для дітей, знаєте .... треба, щоб діти щось мали. Як виростуть то самі дійдуть до того, до чого я дійшов" - так звичайно говорить більшість "поступовців", що не думали ....

А тим часом церковна організація добиває наш народ. Нове гасло галицької ляхоманії, як світ старе. Вся галицька "церква" є результатом переляку перед поляками в ХУІ ст. З тим почуттям вона й тепер ходить і тому оповістила ляхоманію, як свою державну програму.

Щоб український народ міг розвиватись в напрямі до визволення, він мусить усунути з свого шляху найбільшого ворога нашого визволення - ц е р к в у. Яку? всяку: римо-греко-православно-католицьку.

III. ВОЛИНСЬКА ЛЯХОМАНІЯ.

I. ОРҐАНІЗАЦІЯ ЗРАДИ.

Завойована поляками Волинь,що має в своєму складі 74 % українців,з яких 84 % неграмотних,так само виявляє ознаки життя через свою інтеліґенцію. Столиця Волині - Луцьк має в своєму складі... 13 % українців,бо майже всі українці живуть на селі. Оскільки ж Волинь має міста,а в містах є інтеліґенція,то мусить бути у їх якась орієнтація. Натурально,що частина волиняків "орієнтується" на Москву,але це небезпечно,тому інтеліґенція орієнтується на Польщу. Це й ближче і безпечніше. Що колись там по Волині ходили козаки з армії Хмельницького,що боролись з шляхтою,то мало важне, а важніше те,що є польська влада,поміщики,торговці,що міста балакають вже по польському,як недавно балакали по російському /бо основні громадяни волинських міст - жиди,яких на Волині в 33 містах пересічно ....60 %,які й заговорили по польському!/. Оскільки в цих містах є українська "інтеліґенція",то мусить же вона на когось орієнтуватись? Жиди завжди орієнтуються на ... державу,то хіба ми в бога теля ззіли? Ми також орієнтуємось на державу,цебто польську шляхту і бюрократію.

Довго вибирали орієнтацію і нарешті прийшли до висновку,що треба закласти "Волинське Українське Обєднання" і заклали.

На виборах 16 листопаду 1930 р.,коли саме йшло катування українських селян в Галичині і почасти на Волині,ми,українська інтеліґенція Волині, "порозумілись" з урядовими чинниками,які склали список кандидатів по урядовому списку "Безпартійного Блоку" і провели "своїх" людей в польський сойм: П.Певного /!/,Тележинського,Маслова,Скрипника,Гловацького,Буру,Серафимовича і Богуславського. На виборах пройшло од Волині: 9 поляків,8 "нас" і 1 українець. Більшість польська від країни,де є 74 % українців. Ми цьому допомагали,бо наш обовязок допомагати взагалі тим,що визискують Україну. Після того,як ми порозумілися вгорі,ми заклали "Волинське Українське Обєднання",в скороченню ВУО.

Оскільки полякам прикрости робить УВО,то приємности має робити ВУО.

Маленька тваринка з Київа,п.Петро Певний /!/,що при Петлюрі редаґувала ґазету в Камянці-Подільському і висловляла там свої "погляди",рішила стати на "реальний ґрунт",цеб-то допомогати полякам в знищенні України. Аґент чужої контр-розвідки,продаючись, називає цю операцію "реальною політикою" в інтересах "української національної справи",а потім силкується знайти таких українських баранів,котрі б "розуміли справу" і "підтримували" її. Це називається на Волині ще "реальною роботою","визвольною акцією",а також "історичним завданням".

Ось через те п.П.Певний рішив творити "Волинське Українське Обєднання" і ... створив його. Було-б болото,а чорти будуть - каже наша приказка і справедливо каже! Для польського болота знайшлись українські чорти на Волині.

29 червня 1931 р. в Луцькому на Волині зібралося "III представників",котрих ніхто не вибірав заступати чиїсь інтереси і які

через те представляли тільки самих себе. Ці особи оповістили себе "Конґресом Волинського Українського Обєднання", який заслухав привітання самих собі і заклали Т-во під назвою "Волинське Українське Обєднання". Після цього було оповіщено "конґрес" за скінчений, а натомість відкривається "зїзд" Вол.Ук.Обєднання, який виконав важну працю: приняв програмову декларацію, вислухав політичні "міркування" п. Певного, вибрав ріжні орґани і "розїхався". Поляки можуть святкувати одну з чергових перемог над українським мотлохом, як про це свідчать низче подані факти.

Занотуємо їх. Щоб пониження українського народу було тим ганебніше, польський уряд провів по своєму списку в сойм 8 згаданих "послів", яким і доручено орґанізувати українців на службу Польщі. Вони це й зробили, закладаючи ВУО.

"Конґрес" відкрив "посол" Михайло Телєжинський промовою, в якій заявив, що "волею долі /!/ і орґанізованої думки українського громадянства покликано нас сюди для закладення міцного фундаменту" і т.п. аж до "широкого шляху творчої праці". Він закликав твердо бути на цьому шляху, хоч би там що: хоч би хто кидав "колоди під ноги", хоч би нас "проклинали", ганьбили і т.д. - ми "сміливо підєм вперед до здійснення наших с в я т и х і д е а л і в, заповіджених нам нашими дідами й батьками й тими кращими синами українського народу, що життя своє віддали за його світле майбутнє". Діди і батьки очевидно клали голови за "святий ідеал" - польську шляхту!

Початок, як бачите, бадьорий і веселий, а далі все було сказано про радість божу, радість матерів-українок, для душі українця /"бо бачить він вже схід сонця на обрії обітованої землі"/, а думки наші - каже - "купаються в промінних золотоверхого Київа і наші серця співзвучно стукають /!/ у такт з серцями наших братів, що над річкою Дніпром-Славутою" і т.д. Ці історичні події /зїзд!/ "луною покотяться" і створять сприятливі умови на міжнародному ґрунті /!/ для вирощення заповітної ідеї. Дисонанси переміняться в консонанси /так і видно реґента церковного хору!/, коли ми обнімемось один з одним, простимо /?/ всім тим, що ненавидять нас і - приступаймо до праці.

З якого приводу такі урочисті "ідеали"? Що сталось, що так калатає язиком політичний недоросток? Чого так вибриком іде ця насікомина з Задрипівки?

О, радість величезна! вони йдуть на службу польській поліції! їх там признано, з ними там балакають! "Міжнародні відносини" стали дуже сприятливі, бо вже "представники" скоро одержать юдину плату.

Після цього - привітання: москаль "митрополит Денис", польський слуга телеґрафує: "не забороняю духовенству брати участь на цьому Конґресі в характері гостей". "Телеґрами" і ще з 6-7 місцевостей Волині: скрізь надзвичайна радість з приводу "братерського сполучення з польським народом найяснішої Речипосполитої" /Остріг/, "обєднання польського та українського народів на славу Речипосполитої Польської" /Любомль/, "обєднання польського і українського народів" /комітет ББ в Острозі/ і ин. З присутніх заговорив зразу "голова парляментського представництва" поляк І.Пулавський про "взаїмне довірря" і т.п., потім український піп А.Павліковський висловив певність, що "праця конґресу піде доброю дорогою, бо цю працю розпочато м о л и т в о ю", потім поляк п.Загурський про "широкі води української демократії", потім українець "протопресвітер УНР" П.Пащевський: "стиснімо руку польському народові та в згоді з ним працюймо і вірьмо, що тоді воскресне Україна", потім поляк Приступа /!/ про зближення польського і українського народів і так далі.

В польських промовах видно хоч де-яке знання діла і розуміння політики, але українські ... це щось таке наївно-дурне, баранувате, що просто гидко читати. Але з обовязку письменського мушу навести кіль-

сувався С.Чорнушенком-Сагайдачним,потім переїхав до Праги і поринув між аграрники,обернувшись,як бачимо,в представника української аґрарно-республиканської демократії!

Розгортаючи брошурку зразу бачимо: Мандат! переклад з українського. Веселий документ!

"Українські народні селянські орґанізації,що існують тепер нелеґально по всіх селах і містах України та Північного Кавказу,яко вибрані представництва всього українського сельського люду,дають цей мандат голові Всеукраїнської сельської Ради Сергієві Методієвичу Чорнушенкові -Сагайдачному,яко вибраному народньому провідникові селян України і Північного Кавказу з метою,щоб він в імени всього українського сельського люду повноважно провадив закордонну українську народну визвольну акцію.

З огляду на сказане,голова Всеукраїнської сельської Ради Сергій - Сагайдачний має право на основі цього мандату:

1.Заступати селян України і Північного Кавказу на всяких міжнародніх хліборобських,аґрарних,славянських і инших зїздах,конференціях і установах.

2.Заключати іменем селян України і північного Кавказу договори,зобовязання і навязувати зносини.

3.Підписувати іменем селян України і північного Кавказу декларації,прохання і мандати,якіб відповідали духові визвольного народнього сельського руху на Україні і північному Кавказі.

Цей мандат дійсний 7 років: від 24 лютого 1927 року до 24 лютого 1934 р. Власник цього мандату повинен подати рахунок /!/ з своєї політичної діяльности /"účet za své politicko činnosti" /будучому Народньому Зібранню України і північного Кавказу. У к р а ї н а 24 л ю т о г о 1927 р о к у.

Далі йде 288 власноручних підписів голов і секретарів народніх сельських орґанізацій,що під теперішній час існують на Україні і північному Кавказі. Цей мандат був доручений з України і виданий 25 березня 1927 на чужині послові Сергієві Сагайдачному".

Документ дійсно цікавий! Своїм політичним блиском і красою він мабуть майже рівняється мандатам Андрія Лівицького,Президента УНР,але мабуть трохи уступає,бо за А.Лівицьким вся Україна і весь Кавказ /опріч московських большевиків/та ще 80 % еміґрації і підписаний його мандат не 288 головами і секретарями,а 388 головами, 3800 секретарями і всіма 32000 курєрів,що обслуговували колись славного Олександра Івановича Хлестакова,а потім безпосередньо вступили на вічну і вірну службу п.А.Лівицькому.

Але ж і мандат п.С.Чорнушенка-Сагайдачного не аби-який! Дістати такий мандат хотів би не один смертний,але ж .... вакансія занята!

Перейдемо до перегляду змісту брошури,яка починається потужним вступом:

"Великі держави погодились відокремити від совітської Росії Україну і разом вирішити в згоді з бажаннями українського Народу дальшу його долю. Тому було б добре,щоб закордонний світ дізнавс просто від провідників українського народу про правду,що до теперішної ситуації на Україні. З цією метою і подаємо цей стислий огляд".

Ах,цей знаменитий огляд! В час світової кризи,безробіття,ліквідації українського шкільництва на еміґрації єдина втіха - прочитати ще цей огляд,достойний стати поруч "мови конґресів" Шульги!

на,"декляраціï" ВУО,"пастирських листів " українського єпископату і урядових постанов А.Лівицького.

Почнемо по черзі,переказуючи по можливости текстуально вирази цього політичного трактату.

Сагайдачний прохає не забувати насамперед,що опріч совітсько-комуністичної влади і російської та української еміґрації є ще 40-міліоновий український народ,який однаково ненавидить,як ту владу, так і еміґрацію,а тому і рішив орґанізувати свою хліборобську республіку на чолі з представниками селянства.

А що таке Україна? Це простір,що тягнеться від румунського і польського кордонів до кавказького гірського кряжа,а при тім Україна - аґрарна,як про це свідчить своєрідна статистика п.Сагайдачного: "майже 90 % всього населення цілої України є дрібно-селянський люд - селяне,що собою творять український нарід. Инші 10 % - це жиди,горці і т.д.". Що-до козаків,то вони вже не істнують,бо перейшли в селяни.

Що на це можна сказати? Що,коли взяти Україну від румунського і польського кордону /залишивши передбачливо західні землі чужим державам/,то перепис 1926 року нараховує українців УССР,північного Кавказу разом 26 з чимось міліонів,або ще з сусідніми смугами - 27з половиною міл. Але Сагайдачний думає,що там 40 міліонів, або принаймні 38 міліонів.

Україна від СССР відокремиться і стане Українською хліборобською демократичною республікою,яка виникне обовязково не пізніше, як через д в а роки,отже,скажім,найпізніще в 1930 році. Це цілком ймовірно,оскільки в червоній армії "80 % селян",які перейдуть на бік селянської влади,що вийде з лона Всеукр.селянської Ради,на чолі якої стоїть п.Чорнушенко-Сагайдачний.

Коли хто не знає,що це за Рада,то слідуючі відомости справу цілком вияснюють. Раду цю було обрано на Всеукраїнському селянському зїзді в с.Свентово коло Херсону в лютому 1927 р. На цім зїзді було .... 20.000 селянських депутатів від 38 міліонів українців-селян. Цей зїзд і вибрав оту Раду в складі 46 членів, на чолі з провідником України п. Сагайдачним. Зїзд пішов ще далі:він одночасно вибрав п.Сагайдачного за гетьмана всієї України,але

> "На мою просьбу Всеукраїнський селянський зїзд тимчасом відсунув вибори гетьмана аж до того часу,коли Україна знайде приятелів між закордонними державами. Коли Україна цього досягне,то я зобовязався,що на будучому правно-обраному Всеукраїнському Народному Зібранні буду кандидувати на Президента Української Хліборобської Демократичної Республіки" /ст.14/.

Великодушність і скромність п. гетьмана просто вражає: він відсунув свою коронацію на далі,але разом "зобовязався" поставити свою кандидатуру на президента. Крок безумовно тактовний з огляду на ситуацію: 20.000 депутатів зїхалися в одному селі коло Херсону - як вони розмістилися,скажім,на ночівлю ? Не инакше,як просто стояли великим табором,бо коло Херсону нема такого села,щоб вмістило навіть 1000 депутатів.

Що в лютому 1927 року були морози - це напевно /бо не дарма цей місяць так і називається в українській мові/,а тому треба припустити,що депутати були дуже тепло одягнені,щоб перебувати постійно на морозі.

Як йшли засідання зїзду - не знаємо,бо на жаль протоколів його п. голова Ради не опублікував. Це зрозуміло - не можна ж подавати відомостей,якими могли б скористатись большевики і розпочали б переслідування не то що членів Ради,але й депутатів,їх родин і тих сел,що їх вибірали не зїзд.

Добре вже те,що зїзд таки відбувся: большевики його таки про-

моргали! Коло Херсону зїхалось 20.000 депутатів,стояли табором,радили,вибірали,писали мандат,висилали п. голову - гетьмана - президента за кордон "шукати приятелів",а большевицькі роззяви цього не помітили! Навіть вдалось одурити"ячейку" с.Свентова,ячейки сусідніх сел,сторожу,охорону на залізницях і т.д.

Все обійшлось благополучно,большевики не помітили такої події в с.Свентові. Не дивно,бо щоб помітити подію,то треба,щоб було таке село ! Щоб була буря на Чорному морі,то треба,щоб попереду було Чорне море. Скептичні уваги слід було б одсунути так,як і проголошення п. Сагайдачного за гетьмана. Це правда,що для де-яких подій треба якихось попередніх умов,напр. для зїзду в селі Свентові треба,щоб було с.Свентово,але ж не менш правда,що для вибору гетьмана треба,щоб був кандидат на гетьмана. А такий кандидат є: п.Сагайдачний! Що він є,що він не фікція,про це може посвідчити багато чеських аґрарників в Празі і навіть центральний орґан аґрарної партії "Venkov",в якому була надрукована велика редакційна стаття про п.Чорнушенка-Сагайдачного в таких тонах,як про великого вождя українського селянства - ще за кілька років перед виходом непродажної брошури.

Отже є п.Сагайдачний,як попередня умова великих подій,зїздів, мандатів,армій,республик то-що,тому й мусимо далі розважно реферувати його історичної ваги твір.

> "В часі повстання проти совітської влади або проти нових спроб російської чи української еміґрації або проти Польщі,українське селянство приготовилось поставити Українську селянську республіканську армію силою більше як два міліони селян" /ст.5/.

Ось це треба затямити всім,хто кохає думку про владу! Так що зїзд у с.Свентові справді реально береться за діло. На це показує і ще одна постанова: вислати п. Сагайдачного за кордон для "відшукання допомоги" на збудування республики. І це нам цікаво: як поставилась Європа до нашого селянського "vůdce"?

Виявляється,що совітські і польські аґенти своїми інтриґами перешкоджають п. Сагайдачному здійснити своє завдання!

Як шкодять,свідчить факт:п.Сагайдачний недавно жадав одну приватну хліборобську орґанізацію про посаду "спеціяліста по справах України і півн.Кавказу" /це ж було необхідно для всіх/,але, як оповідає автор, "на мій найбільший жаль,інтриґи тайної совітської і польської аґентури не допустили до здійснення мого справедливого жадання" /ст.II/.

Але,щоб вже раз ясно поставити справу,то п. Чорушенко-Сагайдачний мусить відкрити свою п р о ґ р а м у, яка буде проґрамою будучої республиканьско-хліборобської влади на Україні.

І власне тому вона цікава:

Україна і півн.Кавказ творять Українську хліборобсько-демократичну республику. Влада в ній належиться дрібному селянству. Земля навіки вічні в приватно-індівідуальній власности селян. Всі національні меншости мають рівноправство. "Всі совітські урядовці і комуністи дістануть повну амністію від селянської влади" /ст.6/. Між селянською Україною і совітською Росією,як між цілком самостійними державами - торговельний договор і угода про взаїмне невтручання у внутрішні справи.

Українська республіка застерігає собі право на прилучення до себе /федеративне/ Українських земель Далекого Сходу і Сібіру.

Так що в такому вигляді "Україна для будучини була б обєднанням найздоровіших і найбогатійших частин був.Росії" /ст.6/.

Власне,в найкращому вигляді! Взагалі ж відомо,що коли товар в найкращому вигляді,то він має більший успіх на ринку. Одержавши найкращі властивости від п.Сагайдачного,Україна так і рветься

на міжнародній ринок! Перед цим все таки треба буде завести в ній якийсь лад,а для цього треба людей і людей. Де ж їх взяти?

"Українська і російська еміґрація взагалі не може бути корисною для селянства через ріжниці політичної і моральної свідомости. Через те влада примушена буде покликати з чужини на добрих умовах культурних орґанізаторів з фахів: хлібороб. інструкторів,інженірів,аґрономів,кооператорів,фінансистів,торгівців,промисловців,професорів, дипломатів,лікарів,журналістів,адвокатів,поліційних урядовців,офіцерів,урядовців,служащих в приватних підприємствах і кваліфікованих робітників. Оскільки ж українські селяни і їх вожді мають особливі симпатії до чехословаків,то є самоочевидно,що згадані фахівці на Україну і північний Кавказ будуть покликані з Чехословаччини" /ст.6-7/.

Але і в ЧСР буде вибор з розборо : п о п е р е д у з тих орґанізацій,в яких в ж е т е п е р окажуться приятелі українських селян і їх вождів! Ось через що було б добре,коли б вже тепер чехословацькі приятелі України почали навязувати "стики" з вождями українського селянства. Це було б практичним доказом,що такі приятелі є,а також початком братерського чехо-українського союзу,перед яким такі величезні перспективи!

"Україна,як самостійна держава істнувати не може, бо инакше її постигла б доля Галичини і Бесарабії. А тому,щоб Українська самостійна хліборобська республика уникла такої долі,вона зразу ж вступить в сталий братерський союз з ЧСР." /ст.7/.

Цеб то як? Спочатку Україна справиться з Росією,одчекрижить найкращі шматки,а потім не зможе істнувати? Для чого ці примхи?

Вони усвідомлюють цю необхідність:

"Ми,провідники українського селянства,ведемо Україну і північний Кавказ до того,щоб український і чехословацький народи,порідненні тілом і духом,обєдналися,щоб Україна могла як найшвидче оповістити себе автономною частиною Чехословаччини,котра стала б найбагатчою і найдужчою між всіма славянськими державами. Через те нашим змаганням,як вождів українського селянства,є прилучити Україну до Чехословацької республики. Наші змагання підтримує все селянство України і північного Кавказу" /ст.7/.

Це тим більш вигідно для ЧСР,що після прилучення України Чехословаччина стане великою і багатою державою,в якій не буде к р и з и і б е з р о б і т т я, бо всі безробітні чехи одержуть посади на Україні і півн.Кавказі. Цього не треба забувати! Німеччина і Польща провалились з своєю українською політикою,а чому? Вони забули,що основа України - селянство. Нехай Чехословаччина має це на увазі,щоб не допустити себе до фатальних помилок,бо українські селяни -

"ніколи не допустять панування над собою теперішньої української еміґрації. Ось через що необхідно,щоб вже с ь о г о д н і приятелі України в ЧСР навязували звязки з провідниками українських селян,але ні в якому разі не з українською і російською еміґрацією,яка вже до тієї міри здеморалізувалась,що втратила людську подобу і цілком не здібна до чесної і продуктивної праці" /ст.8/.

Суворий присуд,але що ж поробимо:селянство жартувати не любить, панове!

Далі йде концепція с в і т о в о ї р і в н о в а г и, коли б здійснити волю українського селянства. Це важно,а тому подамо довшу виписку про економичну міжнародну політику вождя нашого се-

лянства:

"Україна і північний Кавказ мають невичерпальні і величезні природні добра, напр: вугіль, нафту, руду, ліси, також монополії на залізниці, тютюн, вино, цукор, імпорт і експорт жита і т.д. Використання цього багацтва капіталом великих держав за посередництвом чеського промислу, цілком зліквідує сучасну кризу в Європі. Через те і у власному інтересі великі держави мусять допомогти тому, щоб Україну було як найскорше прилучено до ЧСР.

Колись великі держави вимагали від України, яко компенсацію за прилучення її до ЧСР, якихось територіяльних уступок, байдуже в чію користь, то Україна пожертвувала б якісь простори на Правобережжі. Але вся Україна на Лівобережжі разом з північним Кавказом мусіла б бути прилучена до Чехословаччини. Україна на ліво від Дніпра творить неподільну етнографично-національну цілість, яка є означена лінією: Херсон-Полтава-Харьків-Ростов на Дону-Грозний -Туапсе, а по чорноморському берегу від Туапсе до Херсона" /ст.8-9/.

Як бачите, і цей проект мусіли б проводити великі держави у власному інтересі. З усих українських гетьманів, п. Сагайдачний здається, коли не мудріший, то одвертіший: його "лінія" одріжняється од "лінії Керзона", від "лінії Петлюри", не покривається навіть з "лінією Пілсудського", але йде ще далі. Однині її треба називати "лінією Сагайдачного" і п. Петра Певного: це тому, що Пілсудський не відмовився б від неї, оскільки ж ідеали Пілсудського є ідеалами П. Певного і всього ВУО, то й можна признати Певному право на лінію Сагайдачного.

Лише одно тут не ясно: кому ж би мало припасти все Правобережжя і частина Лівобережжя аж по Харьків-Полтаву?

Ми підозріваємо, що у вождя селянства мабуть є вже якийсь таємний договір чи договори з кимсь, але ж це в суті річи проти Чехословаччини: якже можна прилучити Україну до ЧСР, коли ж між ЧСР і Україною буде величезний чужий простір?

І друге питання: оскільки на пожертвуванному/"байдуже в чію користь"/ великому шматку України живе море українських с е л я н /скажім мілионів 17-20/, то скільки українців обіцяє п. гетьман привести в союз з ЧСР? Очевидно не більше 10-12 мілионів. Це все показує, що він має ще з кимсь таємні договори -раз, і що українське селянство хоче жити в ріжних чужих державах - два, цеб-то хоче того, що вже має і тепер по вуха. Тут вже стоїть межа нашій проникливости - далі таємниці вождя.

Догадуюсь, що читачі вже мабуть нетерпеливо вигукують: та хто ж зрештою цей п. Сагайдачний? Задовольняю цікавість: він родився, як сам признається, "в селі коло Полтави" 11 вересня 1890 року, православний, дід і батько - селяни. Він скінчив гімназію в Полтаві, університет у Харькові, потім військову школу в Тифлісі /1913 р./. Про видатні здібности Сагайдачного свідчить, опріч його брошури, ще такі факти: тепер /1931 р./ йому 41 рік, але коли він військову школу в Тифлісі закінчив року 1913, учився в ній 3 роки, значить вступив до неї року 1910-го, а перед тим скінчив університет, то виходить, що до гімназії він вступив 8-літнім хлопцем, скінчив 16 літ, вступив зразу до університету /1906 р./, скінчив через 4 роки /1910 р./, цеб-то 20-літнім героєм уже мав універс. диплом. 1913 р. вийшов "простим офіцером" і по своїй скромности війну провів також "простим офіцером", 14 разів бив німців, а скінчив війну підполковником! Це було 1917 року, а р. 1927 - гетьман. Чи не блискуча карєра?

Життєпис п. гетьмана займає половину брошури. Це єдиний в своєму роді життєпис! Але я не буду його переказувати через те, що він

заявляє:

"Все селянство України і північного Кавказу ухвалило мою діяльність,а через те тепер моя скромна особа користується в народі всієї України пошаною і великою популярністю,що зрозуміло хоч-би через те,що кожне село на Україні і північ.Кавказі знає мене о с о б и с т о! /ст.12/.

Отже читачі напевно знають його,бо десь бачили на селі.

Лише де-які риси треба зазначити,бо це може й не всі знають: п.Сагайдачний називає себе "ідейним чехофілом" /ст.11/,а через те-

"моїм постійним змаганням є постійно ширити на Україні і північ. Кавказі ідеї Яна Гуса,Яна Жіжки,пана президента Масарика і Тараса Шевченка. Як політичний діяч маю гасло - "Pravda vítězi".З державного становища зараховую себе між чехословаки,оскільки моя політична діяльність, яко народного вождя українського селянства,направлена на те,щоб Україна можливо якнайскорше і з успіхом оповістила себе за прилучену до Чехословаччини". /ст.12/.

З инших моментів важно,що взагалі думає робити наш "vůdce" на далі: він буде емігрантом аж до часу,коли відбудеться повстання в СССР,а на Україні утвориться хліборобська демократична влада! Тоді- "pakse ihned navratim na Ukrajinu a jako vůdce ukrajinských sedlaků počnu se zabývati na Ukrajine a severnim Kavkaze parlamentarni a státni činnosti /ст.16/.

Так що український народ знаходиться під постійною загрозою, що його любимий вождь вернеться і займеться державними справами. Ну,а до того часу?

"До того часу маю на меті влаштуватися в ЧСР,як політичний емігрант і вступити на службу,щоб порядною працею виробляти собі засоби для прожитку. Під цей час тимчасово інтенсивною політичною акцією не займаюсь"./ст.16/.

Пан гетьман під кінець почали говорити якось глухо,під сурдинку,залишаючи очевидно і "мандат" і 2-міліонову армію на волю стихій,а сам хоче одержати десь канцелярську службу,підготовляючи, як каже в кінці,видання української селянської преси "Український Легіонарж",чеською і українською мовою і з програмою чеських аграрників і легіонерів.

Чому ж безнадійно опущено хвіст,що так пишно стояв колесом і виблискував ріжнокольорним державним пірям? І що це значить: виїхав з конгресу з села Свентова,щоб в Європі здобувати приятелів і підмогу та йти визволяти Україну,аж раптом .... обертається в емігранта,припиняє політичну чинність і прохає служби,щоб "poctivou prace vydělat prostředky na živobyti"! Хто ж здійснить визволення? Хто поведе 2-міліонову армію в бій,одірве Україну від Москви і прилучить до ЧСР?

Дивна метаморфоза великих людей ....

Маємо аж три гетьмани за кордоном: Скоропадського,Остряницю, Сагайдачного! Коли б ще Дорошенко і Мазепа оповістили свої права та зявився б ще другий Богдан,то мали б в головному всю нашу гетьманську минувшість ніби сконцентровану в одній добі. Так ніби-то здійснюється і в суспільному житті біо-генетичний закон Геккеля: зародок української держави нашвидку проходить всі фази історичного істнування України,постепенно наближаючись до .... фази К.Розумовського!

Ну,що ви на це все? Під гаслом "Pravda vitězi!" виступає поруч п. Шульгина,його кольорами розцвічений,образ православного п. Сагайдачного,що в інтересах великих держав і ЧСР силкується прилучити частину України до ЧСР,а иншу частину резервує,щоб прилучити ще куди-небудь. Цей п.Сагайдачний не гірший Шульгина,Певного,Хоми-

шиного: мислить їх категоріями,але висловляється ясніше,щиріше, викликаючи не гнів,не образу,а звичайну огиду,як і кожна смердюча насікомина,що порскає замість думок - смердючими газами.

Типове тут є те,що хоч він говорить не про Польщу,хоч не має "80 % еміграції",але говорить в політичному смислі все те,що говорять ляхомани. Він той самий психологічний тип біо-політика,що примитивно пропонує себе,хоч би за копійку.

Він написав,що його брошура н е п р о д а є т ь с я.

І цим вона корисно відріжняється від свого автора,який продається. Це модерні раби,які одріжняються від колишніх тим,що тих продавали їх пани,а ці продаються самі. І коли раніш пани продавали своїх рабів,реклямуючи їх вартости,то модерні раби лазять,як аґенти розносної по хатах торгівлі,пропонуючи себе на всі рабські ролі.

Чи не чуєте ви скрізь реклямний крик цієї проституційної торгівлі Україною і собою? Акціонерні Компанії - УНР,ВУО, Греко-Католицька Церква,Православна Церква і инші буржуазно-інтеліґентські підприємства рухають сітями своїх аґентур - і це на мові української інтеліґенції називається "визвольною" або "реальною" політикою. І п.Чорнушенко-Сагайдачний є лише збірним портретом Шульгиних-Хомишиних-Певних-Пилипчуків.

2. ЯК ТРЕБА ПЛАЗУВАТИ.

Той же тип виступає в цілком иншій стилізації. Коли діють однакові чинники,то й витвори однакові. На цей раз можемо продемонструвати харьківський препарат - ученого українського комуніста проф. М.Волобуєва.

В ч. 2 і 3 "Більшовика України" за 1928 рік було надруковано велику статтю М.Волобуєва "До проблеми української економіки", в якій автор на підставі певного матеріялу розглянув економичні відносини між Україною і Росією в минулому,схарактеризував їх як колоніяльні,а потім знов таки перетрусив сучасну економіку і недвозначно зробив висновки,що й теперішнє становище України має ті риси,що й раніш. А з цього він вивів потребу окремого українського господарства і тд.

Основою для характеристики колонії автор взяв залежність однієї країни від другої: коли країна залежить лише економично,то це пів-колонія,а коли вона позбавлена ще й політичної самостійности,то це справжня к о л о н і я.

Розуміється,що кожна хоч трохи грамотна в суспільних справах людина з н а є,що коли Україна політично-поневолена,/чужа влада, чуже військо,чужий суд і поліція/,економично-визискувана /платить податки чужій владі,працює на чужу владу і буржуазію,платить "посередніми" податками міліярди,переплачує на торгівлі і т.д./,соціяльно-скалічувана /постійна колонізація краю чужинцями,які захопили і захоплюють міста і вищі соціяльні функції/,культурно-задурювана або й просто винародовлювана,то вона є к о л о н і я.

Це знають і самі чужинці: росіяне з н а ю т ь, що Україна є їх колонією,але вони хочуть,щоб цього факту не розуміли,не бачили і не знали українці. Для того і придумуються всякі аґітаційні дурисвіцтва,які иноді люде підносять до ранґу "наук","ідеологій", "переконань","напрямів" і тд. Може ж людина сполучувати такі слова як "наука релігії"? Релігія є вірою без доказу,а наука є знанням, основаним на доказі - отже це явні протилежности,але панські грамотії не моргнувши оком чешуть: наука релігії! Це вже нісенітниця, але словокрут підсовує двохзначности: навчання релігії,наукова ре-

ліґія,наука реліґії,цеб-то начеб-то реліґія є одна з наук. Може ж другий словокрут молоти язиком про націю,весь час уважати буржуазію за націю,а буржуазну політику за національну! Може ж петлюрівець у вашій присутності базікати про визволення України,яку він продає польській шляхті?

Так само роблять і большевики: вони знають,що Україна їх колонія,але не хочуть,щоб ви це знали. Не хочуть навіть,щоб ви підіймали таке питання. А тому пускають в рух тисячі язиків,щоб вони молотили: Україна цілком самостійна,Україна добровільно увійшла в Союз,Україна є соціялістична,селянсько-робітнича,з диктатурою пролетаріяту,що вона аж захлинається від щастя,що їй аж трохи нудно від свободи,що вона солідарна,братерська з руським "пролетаріятом", який її визволив і т.п. Ось це і є основа "світоглядy",а всякий инший"світогляд" є контр-революція,фашизм і т.п.Коли цю пропаґанду підперти ще нагаєм,тюрмою,револьвером,режимом голоду,не дати підошов,штанів,хліба і ин.,то це й маєте головні "арґументи" для [illegible] світоглядів.

По надрукованні статті М.Волобуїва в ґазетах завихрував шторм большевицької словесности: контр-революція,шовінізм,куркуль,троцькист,соціял-фашист,монархист! Одержав М.Волобуїв чимало. Прийшли і "орґанізаційні висновки" на сцену,а тому вже в ч. 22-23 "Більшовика України" за 1928 р. зявився лист до редакції,в якому п.М.Волобуїв зрікався недавно-висловлених поглядів,фактів,статистичних таблиць і цитат. Він "переконався",що ті факти,таблиці,цитати,які він наводив,зразу стали недійсними. Уявіть собі,що й цього було мало!

В ч.ч. 5-6 і 7 "Більшовика України" за 1930 р. зявилась знов велика стаття за підписом М.Волобуїва під назвою: "Проти економичної платформи націоналізму. До критики волобуївщини". Ого! Сам п. Волобуїв виступив з науковою арґументацією проти волобуївщини:

> "Та й після видрукування свого листа,де я визнав свої помилки і свої провини,я зробив фактично ще одну помилку: я й досі не виступав в пресі проти волобуївщини. Хоч би скільки зрікався автор її від своєї шкідливої,контр-революційної по суті концепції,але це не виправить зробленого: волобуївщина "обєктивувалася",вона дістала незалежне від її автора існування в руках клясових ворогів пролетарської диктатури.
>
> І щоб хоч де-якою мірою сприяти зменшенню шкоди зробленого,її автор,Волобуєв,повинен був би насамперед виступити проти волобуївщини не з однією,а з багатьма статтями. Я роблю це дуже запізнившись. Не гадаю однак,що тема втратила актуальність" /Б.У.,ч.5-6,1930р.,ст.55-56/.

Він,як учений економіст і соціолоґ,розуміє,що коли статтю надруковано,то цим самим вона "обєктивується",одержує незалежне від автора існування,десь собі блукає по-між людьми і тільки те й знає, що робить шкоду "пролетаріятові" - Сталіну,Літвінову,Косіору,Кагановичеві і иншим московським українолюбцям.

Тому Волобуєв займає позу глядача,що спостерігає штучки,які виробляє волобуївщина,і з усим спритом ученого комуніста,виловлює їх,роскриває навіть прихований їх зміст,далекосяглі тенденції і иншу зловредну чортівню. Підчепивши якусь штучку на гак своєї проникливої критики,Волобуєв аж крякне від задоволення: ага! піймалась шельма! я-ж тобі,я-ж тобі,стерво собаче .... Періщить волобуївщину таки здорово,але коли він помітить "довольно грустное обстоятельство",що це ж його власне "я" скавучить і скіґлить під батогом,то ще більш скаженіє в своєму покутуванні ґріха.

Обєктивна волобуївщина таки субєктивно звязана з ним,а тому він робить пісне,зажурене обличчя і смиренно-меланхолічно робить

ій японське "харакірі",в певній послідовности випускаючи тельбухи на зовні аж до останнього здихання.

З обєктивністю соціолога простежимо фази роздягання і самобичування Волобуєва,що впав був у гріх волобуївщини,а тепер виповз на ріг Сумської і Московської вулиці в Харькові і кається перед усім світом:

> ..."хоч би як це далеко було від субєктивних моїх замірів,але виступом своїм я дав зброю в руки запеклих ворогів СССР і радянської України. Жовто-блакитна преса усіх відтінків охоче вхопилась за мою статтю,використовуючи її, як новий "доказ" колоніяльного становища України".
>
> ..."Мимоволі я став виразником настроїв української буржуазії,обєктивно бо у моїй статті висловлено тенденцію одриву України від СССР".
>
> ..."я обєктивно прислужився цим планам польсько-українського фашизму" /цеб-то ніби він підтримав Пілсудського через групу комунистів Василькова-Турянського/.

Що-ж власне він такого наробив,які настрої висловив,яким способом і яким планам прислужився? Що такого жахливого надрукував Волобуєв у Харькові в орґані ЦК Ком.партії? Вже попередні цитати показують,які річи можуть бути друковані в большевицькій пресі в Харькові і відкіль подається рука помочи маршалові Пілсудському!

Сам п.Волобуєв думає,що джерело всіх його помилок є в неправильному розумінні поняття к о л о н і ї, бо "проблему колоній з марксистського погляду слід розглядати в світлі загальної історії капіталізму",а він цього раніш не робив! Він просто дивився, що "гребуть" -ну,і думав,що де гребуть,там і колонія,аж воно не так: треба,мовляв,не забувати,що в політиці капіталізму є три фази: доба торговельного,промислового та імперіялістичного капіталізму і що через те Україна була за царизму колонією,а тепер вона не колонія,бо тепер нема капіталізму,а є державний капіталізм, цеб-то с о ц і я л і з м.

Довго і плутано балакає Волобуєв,розбираючи "три фази",невідомо чому вони йому потрібні і для якої реабілітації?

> "Як зазначили мої опоненти,в моїй статті "економіка" фіґурує по-за будь-якою класовою аналізою. Я говорив у своїй статті "про відношення української і російської економік",про СССР,"як комплекс національних економік",про "конкуренцію між двома економіками" то-що. Суть моєї помилки ясна: в данному питанні я запозичив з буржуазної політичної економії,що для неї "економіка","народнє господарство","народно-господарський орґанізм" то що - є щось таке,що має окреме незалежне від клясових співвідношень життя,свою власну надісторичну і надклясову суть".

Коли сказати по людському,то окреме,обєктивно-незалежне існування в рад.Україні може мати лише волобуївщина,але окремої української економіки ніби не може бути. Не то-що про економіку,а навіть про українську мову Москва думала,що її "не було,нема і бути не може". Якже міг думати Волобуєв,що може бути "окрема" економіка України,коли тільки буржуазна політична економія думає, що можна розглядати економичні відносини кожної скупини людської, навіть такої,як родина,не то що нація?

Словом,московський централіст-насильник не хоче,щоб говорено було про Україну,як окрему економичну особистість,бо поняття України,як окремої господарської індивідуальности,логично веде до розкриття поняття в и з и с к у її. Москва тупотить ногами

на хохла-економиста і велить,щоб він доводив абсурд,нісенітницю, безглуздя "двох економік".

І нещасний "економист" починає говорити с л о в а. Послухайте його: "Маркс сказав,що сукупність економичних відносин витворює економичну структуру суспільства". Добре,проти цього не сперимо,але він далі тягне: Енгельс сказав,що економичним відношенням є спосіб продукції і обміну. Добре й це,але яке відношення має це "відношення" до теми: чи Україна колонія,чи ні? Але Волобуєв своєї: "розглядати економичну структуру позаклясово - річ для марксиста не припустима".

Добре,розглядай клясово,але скажи,чи допустимо розглядати економичні відносини між двома народами п о - з а н а ц і о н а л ь н о ? Чи є які небудь економичні відносини між рад. Україною і рад. Росією? Коли ці відносини є,так скажи: я к і ці відносини?

Коли є відносини між двома країнами,то тим самим є дві національні економіки. Він і сам знає,що є економичні відносини навіть між кожними двома людьми,двома родинами,двома містами,класами,селом і містом,двома народами,але .... нема двох економік між Україною і Росією! Між Росією і Латвією є відносини,а тому є дві економіки,є двоє "народніх господарств",те саме з Росією і Німеччиною,і Францією ,іПольщею,- от тільки нема "двох економік" між Росією і Україною. Коли є два суспільних обєкти,Росія і Україна,то логично мусять бути і дві економичні категорії відносин.

Він це й говорив у першій статті,а тепер це "спростовує" так:

> "Замість дійсности,замість дружньої співпраці трудящих усіх національностей,які заюднюють СРСР,в моїй статті подано картину національної ворожнечи,безупинної боротьби "економік",що випливає з іманентних їх властивостей" /ст.61/.

Що там розбирати відносини "двох економік" і натрапляти на проблему визиску,яка фатально веде до проблеми колонії,а краще промимрити про "дружню співпрацю",знімаючи цілком з обговорення реальне питання про відносини і їх наслідки. Які там "відносини"?

Учений словоблуд не може не знати вопіющого факту:статистичний щорічник "Україна" за 1929 рік подає докладні таблиці про те, як з р і д к о - н а с е л е н н о ї Московщини /24 душі на 1 кв.клм. в європейській частині,а коли взяти все РСФСР,то лише 4-5 душ на кв.клм./ що-року перевозиться на г у с т о - н а с е л е н у Україну /65 душ на 1 кв.клм./ сотні тисяч колоністів,так що за 10-ліття 1917-1926 р. на Україну впроваджено 3256000 осіб, з яких 87% москалів! Це ж факт грубої і протиприродньої колонізації,яка в цілому світі відбувається инакше: звичайно рух іде з густо населених країн в рідко-заселені,а у відносинах руcько-українських н а в п а к и. Що це значить - знаємо і ми,і Москва,і Волобуєв,але він так негідно проголошує абсурд в супереч своєму попередньому твердженню! Він публично топче гідність ученого,який свідомо твердить протилежне тому,що є в дійсности і про що знають всі: Україну грубо колонізують,економично грабують,культурно нівечать,політично насилують. Москва хапає за петельки українських грамотіїв і садистично сичить: "пішi,что нічево плохово нет! Ніяких двух економік,а только братское сотруднічество пролетаріата! Піші,сволоч,что ето есть строітельство соціалізма і виясні как слєдует,а не то ...."

З поблідлими губами учений блудослов пише:

> "Побудувати соціялізм в межах СРСР можливо лише, як є д и н у господарчу систему",

бо,мовляв,вже й капіталізм здійснює світову економичну єдність... в антагоністичних формах! Єдність ця основана на визискові наро-

дами-панами народів-рабів,метрополіями - колоній. Але "єдність соціялістичної економіки - це є заперечення,знищення єдности капіталістичної" /ст.62/. Але де в дійсности те заперечення? В с л о в а х!

"Єдність в антаґоністичних формах" - це знаменитий вираз! Це не єдність,а насильство пана над рабом,одначе так вже їм треба скрізь єдности,що вони за прикладами бігають аж до капіталізму.

Ну,а в СССР яка "єдність"? Капіталістична,бо СССР орґанізований,як система д е р ж а в н о г о к а п і т а л і з м у, про що знають всі і про що говорять комуністичні теоретики і зїзди.

Державний капіталізм визискує наймитів-робітників,селян,споживачів.

З цього і випливають всі наслідки таких відносин: визиск,неволя трудящих,визиск і неволя недержавних народів,безробіття,злидні, проституція,алкоголізм,колоніяльна політика!

Але куди там Волобуєву до цих фактів! Він мусить доводити "єдність","дружню співпрацю" поневоленої України з її насильниками і, головно,боротись проти самої думки про національну індивідуальність України. Як ви знаєте,СССР є "федерацією" самостійних пролетарських держав і т.п.,але навіть це є контр-революція:

> "Моя двузначна формульовка проблеми побудови соціялізму в межах СРСР /"СРСР не одна країна,а тому й можна в ній побудувати соціялізм"/ є,як правильно зазначили мої опоненти,прихованим троцькизмом. По суті бо я ставлю під сумнів можливість побудувати соціялізм в СРСР,а постанова проблеми у площину ф е д е р у в а н н я самостійних,по суті національних,економік,означає,що саму побудову соціялізму просто заперечується" /ст.63/.

бо -

> "соціялізм може бути здійснено лише як систему єдности, зцентралізованого господарства".

Карти роскриваються! Оскільки соціялізм,мовляв,є системою економичного централізму,то виключається поняття економичної федерації,а це логично веде до політичного централізму,теб-то до ..... єдиної Росії.

Розуміється,ще Драгоманів вияснив,що соціялізм є системою всебічної федеральної орґанізації суспільства,він навіть свою теорію називає ф е д е р а л ь н и м соціялізмом,але московський "соціялізм" економично є державним капіталізмом і політично-деспотичним централізмом. Ось цю потвору і захищає п.Волобуєв!

Характерно,що це все діється в "федерації" СССР,"федерації" РСФСР,"федерації"ЗСФСР і т.п. федераціях,де федералізм вже ототожнюється чомусь з троцькизмом!

Таким чином,як бачимо,сповідь Волобуєва стирає останню пудру "федералізму" з обличчя Москви. Отверто і ясно,але щоб український читач міг докладно стежити за ідеолоґією російського централізму, мусимо терпеливо піти далі і заглянути в політичну кухню Москви.

Питання з колонією скінчене! Волобуєв нічого не пояснив,лише декларативно заявив про "дружню співпрацю",необхідність відкинути всякий федералізм во імя московського централізму.

На цім сповідь не скінчена. Волобуєв перйшов до аналізу дальших злочинів волобуївщини і покірно формулює:

> "Дальший хід моїх думок в цьому питанні можна схематично схарактеризувати так:
>
> 1. Україна вже за часів царату поступово деколонізувалась і "прагнула ввійти до світового капіталістичного господарства безпосередньо".
> 2. Жовтнева Революція не розвязала національного питання що-до України,бо Україна залишилася в складі СРСР.

3. Лише світова пролетарська революція дасть змогу Україні "ввійти до світового капіталістичного господарства безпосередньо, а не через російську економіку".
4. До тих часів централізаційна економична система в СРСР виступає що до України, як колоніяльна політика, бо розриває її "вже самостійні" звязки з світовим господарством.
5. Тому до часу остаточної перемоги пролетарської революції на всій земній кулі СРСР має перетворитися на федеративну систему окремих національних економік.

Перше положення вже вище прокритиковане. Що до 3 і 5 положень, то троцькистський дух їх безперечний, фактично бо ці думки сходять на заперечення можливости побудувати в СРСР соціялізм і відкладають це до часу перемоги світової революції. А що до инших положень, то перш, ніж почати критикувати їхнє глибоко-вороже соціялізмові й комуністичній партії націоналістичне значіння, я хочу провести де-які паралелі".

Про паралель з троцькизмом він вже казав, а тепер вказує, що його злочинні погляди зходяться і з програмою покійної "Української Комуністичної Партії" /УКП/, яка нажвалялась боротись з контрреволюційними спробами використати ще невивітрені імперіялістичні пережитки московського пролетаріяту, а також висловляла погляд про необхідність для України навязувати звязки з світовим господарством. Волобуєв це знає і з попілом на голові промовляє:

"Прикрий для мене висновок про збіг думок укапізму з моєю "теорією" виникає сам собою. Укапісти насмілювались закидати ВКПб, тоді РКПб "імперіялістичну політику що-до України". Мушу визнати, що обєктивний зміст моєї статті - це те ж обвинуваченння СРСР і ВКПб в колоніяльній політиці що-до України" /ст.64/.

...."Так в основі укапізму, як і в основі волобуївщини лежить цілковите нерозуміння ленінського вчення про завдання пролетаріяту в національному питанні" /ст.65/.

...."Діялектику ленінського вчення про право націй на самоозначення не визнають і не розуміють націоналісти, не зрозумів її, і це мушу визнати, і я. Перед усім не слід забувати, що "м е т а с о ц і я л і з м у є н е л и ш е з н и щ и т и р о з д р о б л е н н я л ю д с к о с т и н а д р і б н і д е р ж а в и і б у д ь - я к о ї в і д р і з а н о с т и н а ц і й, н е л и ш е з б л и з и т и н а ц і ї, а л е і з л и т и ї х" -

цитує Волобуєв з Леніна /"Твори", XIX, ст.171/.

Отже - головне сказане: "ґенеральна лінія" ВКПб тепер є - будувати "соціялізм" лише в одній країні - СССР, а тому що Волобуєв тепер зрозумів діялектіку ленінського вчення про "самоозначення націй", цеб-то про їх злиття в одну націю, то він і виводить: СССР є о д н а країна і в ній мусить бути о д н а нація. Це є постулят повної денаціоналізації народів в СССР, що зводиться до р у с и ф і к а ц і ї і х. Це називається "ленінське вчення" про самоозначення націй! "Діялектика" його така: говориться спочатку "самоозначення" /теза/, а робиться згідно з формулою діялектики неґація його /антитеза/, щоб вийшло "злиття націй" - і в СССР "один рускій народ" /синтеза/.

Признається довгоухий Волобуєв, що він раніш не розумів цієї діялектики, а тепер розуміє ...

Всі українські комуністи та большевицько-московські послугачі /в роді п. А.Крушельницького з "Новими Шляхами" у Львові/ не розуміли цієї "діялектики",а тому перли натовпом на послугу Москві,безсоромно допомагаючи "москалеві латану сорочку з матері здіймати" /Шевченко/. І повторяли всі московські імперіялістичні гнусности,як ніби "вчення","теорію" і т.п. Учений український блудослов і тепер,коли вже все зрозумів,московську директиву про р у с и ф і к а ц і ю України називає "ленінським вченням".

Так це ж "вчення" Петра І,Катерини ІІ,всіх Олександрів і Миколаїв,Трепових,Столипіних,Денікиних і Врангелів,поміщиків,буржуазії і всіх московських насильників і комуністичних фашистів!

З л и т т я н а ц і й в С С С Р! - таке є розкриття ленінської діялектики. Але щоб вже сказати все до кінця,Волобуєв знову цитує "вчення" Леніна:

> "Соціялісти пригноблених народів повинні особливо об - стоювати і запроваджувати в життя п о в н у й б е - з у м о в н у, зокрема й о р г а н і з а ц і й н у єдність робітників пригноблених націй з робітниками нації,що пригноблює" /Ленін,т.ХІХ,ст.172/.

і висновує в захваті москвоманії:

> "Той комуніст колишньої пригнобленої нації,що опісля пролетарської революції виступив проти єдности за відокремленність,той зрадив би пролетаріят. А своїм виступом я і цю зраду вчинив".

І далі опускається до повного скотства: називаючи зібрані ним факти про колоніяльну політику Москви на Україні "тенденційними",свої висновки з їх хибними,п.Волобуєв стає навколюшки і б є себе в груди:

> "Крізь рядки моєї статті,крізь псевдо-наукові її формульовки п р о г л я д а є о г и д н а п и к а у к р а ї н с ь к о г о к у р к у л я, ц е в і н г о в о р и т ь м о ї м и у с т а м и, коли настирливо домагається економичної "самостійности",самостійности від диктатури пролетаріяту,від соціялістичного будівництва, самостійности для капіталістичного розвитку,для нового покріпачення України" /ст.67/.

По огидности своїй ця сценка рівняється лише з виступом п. Шульгина в Данціґу,Певного в Луцьку,Хомишиного у Львові. Навіть Сагайдачний у Празі виступив з більшим достоїнством,з гідністю проститутки,що продається,але не плазує коло чобіт!

Професоре,комуністе,пане Волобуєв! Та ж ви не говорили того в своїх статтях - ні про капіталізм,ні про нове покріпачення України! Навпаки,ви говорили про світову пролетарську революцію,про федеративну організацію "економіки" і т.п. Чого ж ви набріхуєте на себе?

Він кається навіть в тім, ч о г о н е г о в о р и в і н е д у м а в. Можете уявити,як його батожено,коли він писав оцю свою апологетику русифікації України та московської централізації!

... Огидна пика українського куркуля говорить його устами... Він знає тепер ленінське "вчення" про національне самоозначення і подає таку постанову КПбУ:

> "КПбУ вестиме рішучу боротьбу проти всяких спроб скеровати розвиток радянської України в бік розриву з Союзом радянських республік і з столицею світового революційного руху - Москвою" /ст.68/.

Так що постанова "радянської конституції" про вільний вихід з СССР офіціяльно оповіщена за б р е х н ю.

Пишучи всі большевицькі гидоти,направлені проти гідности,добра і самого істнування України,український професор-комуніст все

крутиться коло однієї московської аґітаційної брехні про "єдність" в виразах сліпого раба:

..."єдности буде досягнуто,але : єдности не примусової, а вільної,добровільної" /ст.66/.

Так замикається коло рабського думання: плазуючи,раб проголошує своє плазунство за акт своєї волі,за добровільне скотство.

Ви уявляєте реальну дійсність на так званій "радянській" Україні? Так іде Москва до мети: до утворення єдиної - неділимої Росії з єдиною російською нацією тим шляхом,який так прекрасно змалював петлюрівський "професор" М.Славинський:

кнутом і смертними казнями построєно Росію ....

Позиція п.Волобуєва з його д о б р о в і л ь н и м прийняттям ідеї злиття всіх народів з великорусами,утворенням єдиної-неділимої - це є позиція української козацької старшини XVIII ст.: тоді правлячий старшинський шар рішив поневолення України,а тепер це робить другий правлячий шар - українські комуністи,за якими пішли добровільно діячи "автокефальної" церкви і спілки визволення України! Що написав п. Волобуєв у "Більшовику України",те повторили одні провідники української інтеліґенції на суді в Харькові,другі продемонстрували на вулицях і листами до редакцій,щоб не попасти під московський "кнут".

Нема місця для сумнівів: сучасна доба на Україні рішає її історичну долю! Бути чи не бути Україні - так стоїть питання.

Українські комуністи стоять на службі Москві во імя здійснення "ленінського вчення" про злиття України. "Спілка Визволення України" зріклась на суді не лише своїх справжніх п о м и л о к,але й своїх національних ц і л е й. Українську справу оповіщено за розвязану раз на завжди і то добре. Те саме проголосила автокефалія.

Те саме проголосили торік демонстранти на вулицях на чолі з п.Михайлом Лозинським перед "чекою",про те саме писали сотні українських інтеліґентів до редакцій ґазет. Про те саме говорять українські комуністи під Польщею,а також большевицькі прислужники і аґенти з під прапору п.п.А.Крушельницького,Є.Петрушевича. Те саме проголошують отруєні московською пропаґандою українські большевики і їх маси в Америці й Канаді.

Спротив на Україні селянства ломиться під терором. Тепер вже знаємо,що коло 2 міліонів селян з України загнано в ліси і тундри півночі,де їх немилосердно винищують,їхніми муками тероризуючи українське село,політично до того ж мало свідоме. Два міліони мучених людей! А це значить,що за ними стоїть 20 міліонів переляканих людей, що підуть на всі вимоги оскаженілої влади садистів і московських психопатів,жорстокістю своєю перевершивших все історичне звірство Москви.

Знаючи роль терору в керуванні масами і приймаючи до уваги історичні приклади,як терором і підкупом Москва зломила була гетьмансько-старшинську Україну,обернувши тодішню українську інтеліґенцію в орґанізатора московської державности і русіфікації України,ми бачимо,куди йдеться й тепер: все пущено в хід,щоб зломити Україну,але зломити радикально,щоб український народ русифікувати,Україну знов обернути психолоґично в провинцію Москви.

Признання і сповідь Волобуєва знаменні.

Ми далі глянемо в саме дно прірви,куди женуть Україну всі справжні чи перелякані будівничі найгнуснішої вигадки Москви,так званого "соціялізму" чи державного капіталізму.

А тепер ще раз гляньте у викрівлену жахом "огидну пику українського куркуля",що стоїть навколішках перед Москвою. Огидність цього образу відчувають навіть де-які москалі,коли пишуть такі українські портрети:

"Хотя безчувственному телу
Равно повсюду истлевать",
Но хочет дивний Винниченко
По Фундуклеевской гулять.
И дух взискующий жалея,
Речет великий Совнарком:
- Гряди на стогни Фундуклея,
Но обязательно ползком!...
И прямо в пиль уткнувши профиль,
Беллетристический, рябой,
Ползет Курносий Мефистофель
В припадке "Честности с собой".
/ П.Н.7.УІ.1927, ч.2267/

3. МОСКОВСЬКИЙ РЕҐІОНАЛІЗМ.

Українські політичні недоростки на Волині очевидно вважають повторювану ними фразу про "регіональні цінности" за оригінальну своєрідність Волині, тимчасом "регіональна політика" в Польщі не дуже оригінальна! З цим явищем і то в дуже добірній /рафінованій/ формі зустріваємось і в СССР - під назвою "р а й о н у в а н н я" /"регіон" значить те саме, що й "район"/.

Проект районування СССР виробив інженер Александров, який в своїй книзі "Хозяйственное районирование СССР" пише такі многозначні слова:

> "З того часу, як вікно в Європу зачинилось /з жовтня а всю державу було оточено ворогами і її роздирали з середини, М о с к в а п р и н я л а з н о в у н а с е б е р о л ю з б и р а ч а, я к з а 4 0 0 р о к і в ддо ... періоду, що переживаємо"

Людина з такими думками, розуміється, накреслила районування так, щоб Україна не була господарською цілістю, знищуючи в корні ідею української економіки.

Проти цього районування і була направлена перша стаття п. Волобуєва, що тепер кається.

Одначе не один інж. Александров захоплений ідеєю з б и р а н н я Росії. Один з керовників Вищої Ради Народнього Господарства СССР відомий україножер Ларін /жид Лурє/ в своїй книзі "Продовольственная политика" /ст.125/ пише:

> "Перші три роки пролетарської революції були лише передмовою, вступом в історію боротьби за утворення першої п е р е д у м о в и господарського розвитку - з а з б и р а н н я в о д н о ц і л е держави, роздертої буржуазно-поміщицькою контр-революцією і Антантою: України, Великоросії, Сібіру, Туркестану, Кавказу, Дону. Тепер, коли російський пролетаріят і воюючий большевизм, як новий Іван Каліта, знову зібрав землю, пролетарська Росія знову дістане можливість показати свою енергію в ділі господарського відродження".

Ясно: "єдина Росія" є передумовою її господарського розвитку, а пролетаріят заграв ролю Івана Каліти, що з татарами збирав руську землю /умер 1340 року/.

Командант перших і дальших років революції Лев Троцький в своїй книзі "Моя жизнь" отверто заявив:

> "Московский период /совітської влади М.Ш./ вторично стал в русской истории периодом собирания государства и созд ния органов управления им" /див. "Моя жизнь",

Берлін,1930,т.II,ст.79/

Те саме розвивав недавній голова уряду СССР О.Риков в своїх статтях в "Народном Хозяйстве" /за січень-лютий,1919 р.,Москва/, доказуючи,що Росія не може жити без українського вугілля,цукру, пшениці,без азейберджанської нафти,без киргизької шерсти,без туркестанської бавовни,а тому вітав червону армію,що вона здобуває Україну,Кавказ,Туркестан і ин.

Таким чином,передумовою московського соціялізму є війна і збирання чужих земель,творення "русского государства" методом старих московських князів.

Отже все ясно!

Зібравши землі війною,Московщина силкується закріпити цей стан шляхом деспотично-централізованої орґанізації: політичної, економичної і культурної,поставивши метою денаціоналізувати всі завойовані народи,але цю чисто московську державницьку роботу назвати "будівництвом соціялізму",щоб запаморочити галасливими фразами примітивну інтеліґенцію і темних робітників та селян поневолених народів.

Ведеться відповідна пропаґанда,лунає базарний крик,циган крутить пужалном,аґітуючи сорочинський ярмарок людей,що через своє рабське виховання нічого не розуміють в методах будівництва панських держав. Спочатку криком про "справжню самостійність",потім про "федерацію",потім про "украйнізацію",потім "індустріялізацію",потім "колективізацію" укоськується українське пошехонське "грома - дянство",яке завжди найде пояснення до панської аґітації,аж тепер як бачимо отверто поставлено питання навпаки: федерація - злочин, єдиний шлях - централізм во імя злиття націй! Єдина-неділима Росія виростає на руїнах життя завойованих,одурюваних і тероризованих народів.

Але щоб кріпче будувати Росію,вигадано єзуїцький план,який і переводиться в життя.

Передовсім це р а й о н і з а ц і я по плану інж.Александрова,цеб-то включення частин України в економичні райони Росії. Українець мусить розуміти це. І Волобуєв зрозумів був правильно,але коли Москва натисла,то Волобуєв жалюгідно зрікається самостійно думати і запевняє,що він зрозумів проект Александрова неправильно:

> "Я обстоював незалежність української економіки,а базуючись на цьому - й потребу розвитку її,як замкнутого в собі,ізольованого господарського цілого. Абсурдність такої постанови питання очевидна" /Б.У.,ч.7,ст.28/.

Навіть більше!

> "Заперечуючи проти Александровського проекту,моя стаття фактично цілила значно далі - п р о т и с а м о г о п р и н ц і п у в н у т р і ш н ь о г о р о з п о д і л у п р а ц і в м е ж а х С Р С Р" /ст.29/.

Український читач думає,що це так собі "дурниця" - якийсь там розподіл праці. А це і є центральне з усіх найважніщих питань сучасної колоніяльної політики СССР: ідея "соціялізму" і централізму сполучені в одну формулу технично-будівничого характеру і виявляються в орґанізації нового росподілу праці,про що заявляє і бідолашний Волобуєв:

> "Єдність соціялістичної економіки - це єдність дружнього і добровільного співробітництва трудящих всіх націй на основі як найраціональнішого п о д і л у п р а ц і". /Б.У.,5-6,ст.62-63/.

Злочин Волобуєва головно і полягав у тім,що критикуючи районізацію,він цим виступив фактично і"проти самого принціпу внутрішнього розподілу праці в межах СРСР". Ось де жах Москви!

Що ж це за "принціп внутрішнього поділу праці в межах СРСР?

Цей принцип на Україні зформулював Л.Каганович на X зїзді КПбУ 23 листопаду 1927 року так:

"Розвиток господарства на Україні - найяскравіший показчик того,що Радянський Союз,розвиваючи з в я з к и з с в і т о в и м г о с п о д а р с т в о м в рямцях монополії зовнішньої торговлі,може успішно розвивати продукційні сили соціялістичного господарства в межах Радянського Союзу через н о в и й т и п р о з п о д і л у п р а ц і,який в с т а н о в л ю є т ь с я між о к р е м и м и р е с п у б л і к а м и, що входять до складу Радянського Союзу. Опозиція,не розуміючи великого значіння цього н о в о г о р о з п о д і л у п р а ц і і виступаючи за необмежене розгортання звязків і взаємовідношень з світовим господарством,зовсім не бере до уваги того,що Радянський Союз може дати т а к и й т и п розподілу праці в виробництві між о к р е м и м и р е с п у б л і к а м и,що дає нам цілковиту змогу успішно розвивати соціялістичні елементи народнього господарства".

/Десятий Зїзд Ком.партії больш.України 20-29.XI. 1927.Стенографичний звіт,ст.129/

Як бачите: центральна проблема - новий тип р о з п о д і л у п р а ц і,який свідомо в с т а н о в л ю є т ь с я між окремими республіками СССР.

Що це за штука?

Каганович далі пояснює,що вже й тепер,мовляв,є щось подібне до розподілу праці між Росією і Україною: на Україні є багато вугілля,металів,цукру,пшениці,спирту то-що,але на Україні мало лісів,нема текстильного промислу,шерстяного виробництва і ин. З цього випливає взаїмозалежність,яку,мовляв,треба планомірно поглибити,щоб збудувати "єдину систему соціялістичного господарства",або сказати ясно: є д и н у Р о с і ю,в якій окремі народи будуть у виключній залежности від Росії.

Як це досягається? Багатьма способами економичного,культурного і політичного "будівництва". Каганович вказує,що "опозиція не розуміє" нового типу розподілу праці і його величезного значіння для СССР. Що не розуміє цього троцьківська опоциція нам байдуже,але нам важне те,що на жаль цього не розуміють і вчені українці,як це видко по їх убогій думкою суспільно-політичній літературі,а тому трохи спинимось на питанні про "новий тип розподілу праці".

Розкладаючи якусь працю на кілька окремих процесів і доручаючи їх виконання окремим людям,ми цим самим ділимо працю. Напр. розподіляючи працю між членами президії якоїсь організації - один буде головою,другий - заступником,третій секретарем,четвертий скарбником,пятий організатором і т.д. - ми розподілили працю президії,як цілости,на о к р е м і п р о ц е с и і цим самим досягли: певного в ній порядку,самої можливости виконати завдання, а також залежности одного члена президії від другого.

Щоб створити картину - треба: щоб хтось її малював,хтось для неї приготовив полотно чи папір чи дошку,хтось зробив фарби,а хтось пензлі. Такий розподіл праці з одного боку уможливив само її виконання,а з другого - узалежнив її учасників. Все сучасне суспільство є системою розподілу праці.

Поділ праці відбувається в двох формах:

а/ люде діляться на частини /скупини/,які виготовляють цілком р і ж н і продукти /хліборобство,скотарство,промисел,торгівля,транспорт,література,мистецтво,релігія і т.д./ - при цьому поділі виготовляється кожною окремою скупиною окремий "цілий продукт"

/або окремий рід услуги/; такий розподіл зветься с о ц і я л ь н и м п о д і л о м п р а ц і, який утворює економічну взаємозалежність суспільних скупин - професій;

б/ є другий розподіл: коли о д и н продукт виготовляється по частях, як це є на фабриках; цілий продукт вийде лише з окремих процесів, як напр., робляться автомобілі на заводах Форда. Це т е х н и ч н и й р о з п о д і л п р а ц і, бо в ньому панує технично виробнича залежність між окремими ф а х а м и, які мусять планомірно працювати, щоб вийшов добрий продукт та ще й з найменшою затратою енергії на його, для чого потрібна добра регуляція і пристосування окремих процесів праці одного до другого.

Суспільний поділ праці в сучасному капіталізмі відбувається с т и х і й н о, по законах конкуренції, подачі і попиту то-що, а техничний поділ праці регулюється свідомою волею людини/чи власником підприємства, чи директором фабрики, чи начальником установи і т.п./

Марксизм хоче поширити засаду р е ґ у л ю в а н н я на все суспільне виробництво і стихійний розподіл праці "взяти в руки", підпорядкувати "одній волі".

Вдумуючись в цей замір, ясно бачимо, що йде мова про узалежнення не тільки економичне, але й п о л і т и ч н е окремих частин - професій; на суспільне господарство поширюється принцип керовництва, який панує на фабриці, в установі, бюро то-що, обертаючи суспільство в одну господарську, замкнуту, централізовану систему. Це й чуєте в розмовах большевиків, Сталіних, Кагановичів і "покаянних" Волобуєвих. Одначе вони хочуть централізувати не Україну, як окрему господарську систему, а Р о с і ю, включивши в неї У к р а ї н у як окрему частину, як окрему професію чи фах. Україну, як своєрідну національну ц і л і с т ь зробити ч а с т и н о ю Росії, як вищої цілости, керованої є д и н о ю в о л е ю.

Це вони і називають "соціялістичним будівництвом", яке не має нічого спільного з соціялізмом вже тому, що само господарство основане на н а й м и т с ь к и й праці /пролетаріят - наймит/ або на к р і п а ц ь к і й праці /"колхози", "совхози" і т.п./. Це значить, що "соціялістичним" є все, що поширює владу М о с к в и, і навпаки.

Яке є становище українського народу в суспільній системі на його землях? Це питання докладно вже вияснене в моїх працях, до яких і одсилаю читача, а тут лише засадничо вкажу: розподіл праці між селом і містом на всіх українських землях має один характер: українці /92-94 %/ є селяни-хлібороби /село/, а не українці /місто/ мають в своїх руках торгівлю /головно жиди, які тримають в своїх руках 65 % торгівлі на Рад. Україні і 90-92 % в Галичині, Волині, Підкарпатті!/, промисел /росіяни, жиди, поляки і т.п./, транспорт, фінанси; військову, державну і муніціпальну адміністрацію, науки, мистецтво, систему виховання.

Цей розподіл праці /міжнаціональний/ поставив українців у повну економичну, культурну і політичну з а л е ж н і с т ь, просто в невільництво на всіх українських землях. Страшні злидні, культурний занепад, політична неволя українців є н а с л і д к о м такої "системи" розподілу праці на всій Україні. І тому і існує такий дивний факт, що народ, який в межах своєї території творить 70 % населення, цілком залежить від 30 % населення, яке складається з осіб инших народностей. В цім і коріниться трагедія України і страшне нещастя українського народу, яке скінчиться лише тоді, коли український народ своєю працею, орґанізацією і волею змінить с и с т е м у р о з п о д і л у п р а ц і н а У к р а ї н і і з міжнаціональної оберне її в національну. Тільки це й приведе наш народ до визволення від визиску, тьми і неволі. В своїй структурі Україна

мусить стати національним суспільством,як великоруська Росія,як польська Польща,як Німеччина,Франція і инші н а ц і о н а л ь н і с у с п і л ь с т в а, в яких живуть і чужі меншости,але не керують ними на шкоду їм!

Поки-що українці,будучи більшістю скрізь на своїх землях,знаходяться завдяки с т а р о м у розподілові суспільної праці в рабстві.

І це рабство є з а л е ж н і с т ю, що існує вже на Україні. Назвім його залежністю п е р ш о ї с т е п е н і.

Так звана "пятилітка" є початком свідомого утворення н о в о г о т и п у розподілу праці між р е с п у б л и к а м и, цеб-то Україна має стати спеціялізованою частиною СССР /Росії/. Як це провадиться?

Двома шляхами: І/поглибити залежність України від Росії не тільки що-до лісу,текстильного,шерстяного промислів,але й инших: фабрики зброї,тракторів,літаків,радіо,автомобилів,залізообробні і ин.будуються в Росії.

2/На Україні зменшуються або й цілком закриваються,а в Росію переносяться підприємства цукроварні,спиртові,металургічні то-що, щоб Росію цілком унезалежнити економично від України.

Процес такого "будівництва" має витворити новий тип розподілу праці,а значить і відносин: Україна узалежнюється від Росії,а Росія унезалежнюється від України. Своїми цифрами і даними Волобуєв досить красномовно ілюстрував цей "новий тип" поробощення,який ми назовемо залежностю д р у г о ї с т е п е н і. Висловлюючись мовою математиків,неволя України підноситься до квадрату,цеб-то безмірно збільшується. І що Волобуєв це зрозумів - показує його перша стаття,хоч і дуже косноязична,але соціологічно-грамотні люде бачили ясно її зміст:вона відкривала колоніяльне поневолення нового типу.

Це й сказило совітських політиків,які вовчою тічкою накинулись на Волобуєва: як він смів розшифрувати "новий принціп поділу праці",проголошений в 1927 році Л.Кагановичем з доручення Москви, яко нове слово "соціялістичного будівництва",а справді - підсилення колоніяльного панування Москви на Україні!

І тепер Волобуєв мокрою куркою лепече: я обстоював незалежну українську економіку,підривав принціп внутрішнього розподілу праці в межах СССР,безглуздість моєї постановки питання очевидна ... тільки в російському централізмі може здійснюватись "соціялізм".

Галілея колись мучили в тюрмі за оборону наукової правди,що земля обертається навколо сонця,вимагали відречення від цього і він навіть "одрікався",але як переказує легенда,після відречення знов сказав про землю:а все таки вона обертається!

Від Волобуєва навіть такої легенди не залишиться! Він чорне, яке ясно бачить,називає тепер білим. І при тім вишукує дані,що Москва про бувші царські колонії,мовляв дбає:

> "Підозрівати в кожному заході союзних центрів великодержавний шовінізм - це значить не довіряти і комуністичній партії і пролетаріятові,не довіряти,що вони можуть перебороти руський шовінізм. Висловом такого недовірря, такого безпідставного,повного,націоналістичного засліплення була моя власна стаття" /ст.34/.

А тепер? Тепер Москва "дбає" про окраїни,про відсталі народи, і дивіться,запрохує нас Волобуєв,як розділює асіґновки на будівництво промислу /інвестиції/. Середній темп зростання основних фондів промисловости в СССР дорівнює 289 %. Приріст по Центрально-Промисловому Району 199 %,по Ленінґрадському краю 211 %

Україна	308 %
Білорусь	422 %

Нижня Волга	488 %
Середня Азія	494 %
Казакстан	549 %
Вятський район	588 %
Північний край	655 %
Урал	700 %
Сібір	720 %
Далеко-Східній край	830 %

Диви,як ростуть темпи - більш як у Москві! Розуміється,це добре,коли б не московське "але": Ленінградський-Московський райони розбудовувалась 200 літ,а на де-яких окраїнах 200 літ Москва дерла шкуру з аграрних рабів,недопускаючи їх господарського розвитку. А тепер,коли багато народів пробудилося,то.... Москва влаштовує "новий тип" розподілу праці і приспішує "індустріялізацію",щоб разом з тим збільшити їх ... к о л о н і з а ц і ю р о с і я н а м и.

Може б ви потрудились ласкаво затямити такі цифри про національний склад п р о ф е с і й н и х с п і л о к в де-яких околицях,напр. в I926 р.було в професійних спілках:

Узбекистан:	туземців.....	67I20	осіб
----------	росіян,жидів і ин.	III286	" "
	разом	I78406	осіб

спеціяльно спілка залізничників там-же:

	туземців	I370	осіб
	росіян і ин.	I7780	" "
	разом	I9I5I	осіб
Туркменистан:	туземців.....	5564	осіб
----------	росіян	34843	" "
	разом	40407	осіб
Киргизія /Казакстан/:	туземців	6222	осіб
----------	росіян	I2994	" "
	разом	I92I6	осіб

Разом по Середній Азії:	туземців	- 78906 осіб	- 33.I %
	росіян і ин.	I59I23 " "	- 66.9 %

Бачите,пане Волобуєв,що значать "прискорені темпи": говориться про індустріялізацію,а робиться .... москалізація.

І сама індустріялізація - явище бажане,але при централізмі Москви все обертається в закріпачення колоній,в будівництво м о с к о в с ь к о ї д е р ж а в и н а ч у ж и х з е м л я х.

Це досягається методами "районізації",яка в перекладі на мову польської політики називається "регіоналізмом",а в толкуванні українських розумових валашків називається в однім випадку "цінностями регіоналізму",а в другім - "будівництвом соціялізму".

Для обєктивної ж науки обоє явища - однакові своїм політичним і соціологичним змістом,бо і джерело їх однакове: централізм і колоніяльна політика.

Тільки не Волобуєвим,не Певним,не Шульгиним,не Хомишиним,не Сагайдачним і т.п. т и п а м нашого лихоліття говорити про політику: їхнє діло - торгувати власною шкурою.

Волобуєв закінчує своє "покаяніє":

"Я закінчую. Я намагався показати не лише теоретичними аргументами, але й фактами і цифрами, як переможне соціялістичне будівництво спростувало і знищило волобуївщину та инші націоналістичні концепції".

..."Невимовно тяжко визнавати, що й сам я потрапив в це багно націоналізму. Та я не маю жодного бажання залишатися в "приємній" компанії з Донцовими й Шаповалами. Разом з цілою партією у практичній роботі на основі генеральної лінії партії я боротимусь проти всяких ухилів від генеральної лінії партії. Ставку націоналізму бито" і т.п. /Б.У., кн.7, ст.40/.

Бито ставку не "націоналізму", а У к р а ї н и. Десять років українська інтеліґенція капітулює перед Москвою. "Боротьбисти" /с-ри/, "незалежні соц-демократи", потім знов с-ри /ґрупа Грушевського/, потім "безпартійні демократи", Шадлуни, Лозинські, Рудницькі, потім петлюрівська "залізна бриґада". Єфремов, Ніковський - Чернявські з соц-демократами Чеховськими-Гермайзе - падають навколішки перед Москвою і благають: національна справа розвязана! "пролетаріят" все зробив! Ленін, Ільїч нас навчив. Ніякої колонії нема, а є Союз і в нім самостійна Україна.....

Волобуєви ж з цифрами в руках доводять .... свій стаж і свою продажність. Ці р о з у м і ю т ь, куди йдеться з Україною, але не мають волі до життя і, як колись пасивні кріпаки-селяни, віддаються на ласку своїх панів.

Учені словоблуди харьківського виробництва проходять перед нами в типовій постаті пана Волобуєва.

4. ДО ТИПОЛОҐІЇ МЯКУНІВ.

Зводячи докупи типологічні риси примітивного Сагайдачного і ученого Волобуєва, ми бачимо дивовижну подібність в ставленні їх до долі свого народу: один віддає частину України "байдуже кому", а другу "прилучає" до ЧСР, на основі "ідеології" селянських інтересів, другий - робить подібне, віддаючи Україну Московщині на основі "ідеології" пролетарської; один галасливо вкручується в чеські громадяни з духом Гуса, Жіжки, Масарика, Шевченка і гаслом "правда переможе", другий з "наукою" Маркса, Леніна і гаслом "пролетарі всіх країн єднайтеся"; один зацікавлений в демократії і федерації, а другий демократію і федерацію вважає за злочин, домагаючись натомість диктатури і централізму Москви; один і другий не бачать к о л о н і я л ь н о с т и у відносинах державних народів до українського; один і другий сердито гарчать на еміґрацію і "націоналістів"; один і другий не визнають за українським народом права "жити по своїй волі на своїй землі", мати свої колективні цілі і ставити сусідам питання про рівноправність. Один стоїть за православну церкву, а другий - за комуністичну партію, орґанізовану по типу авторитарних колективів, - найбільш реакційно-невільницькому типові орґанізації, виробленому споконвічними насильниками. Один і другий вибирають собі чужинців-ідеологів, іґноруючи українських подвижників думки і праці: ні в одного ні разу не зірвалось з уст імя М. Драгоманова!

Які вони обидва типові, як виточені - синки українського народу, насичені ідеями належности України чужим панам, відкидаючи думку про потребу /і можливість/ істнування України, як самостійної і рівноправної одиниці поруч других орґанізованих народів.

І далі: один захищає орієнтацію на ЧСР, а другий на СССР, згадуючи Польщу негативно, а проте .....які вони подібні до ляхоманів

у всьому! Які вони типологічно-споріднені! Хомишин,Певний з Пилипчуком,О.Шульгин з А.Лівицьким та Сагайдачний з Волобуєвим - насичені подібністю. Не в предметі орієнтації, а в м о т и в а х її,в п с и х о л о г і ї її,в п о л і т и ц і її,в "і д е а л а х" її.

Як Певний,Шульгин і Хомишин не розуміють "регіоналізму",так Волобуєв не розуміє "районізації" /навіть етимологічно однакові слова!/, що є системою політики для "державної асиміляції" українського народу,глибокодумно обдуманої чи в польському Соціологічному Інституті чи в Московській Комуністичній Академії. Ні той,ні другий,ні инший орієнтальщик не заглиблюється обєктивно-науково в соціяльну структуру,котра приковує Україну до становища низчих клясів,обєктивно змушуваних до служби чужим панам. Це характерне для їх - н е д о м и с л і є. Від примітивних Сагайдачних і Певних,претенційних неуків Шульгиних і Хомишиних до вчених Волобуєвих - всі вони самостійно не мислять: одному сказали св.Письмо і Дженокі,другому Ленін і Маркс,третьому Жіжка,Гус і ин.,четвертому - Пілсудський,а з того вони виводять ще свої "погляди","висновки","догми". України не досліджують до к і н ц я і в с е б і ч н о, але вириваються цитати з своїх"авторитетів".

Вони одріжняються в неважному: як блондини від брюнетів,як худі і товсті,як низькорослі і високі - в цім вони "індівідуальні", але зате вони типологічно однакові в своїх "аргументах",в невизнанні за Україною права ставити питання про самостійне /суспільно-координоване/ існування. В своїй рабській психології вони всі вважають відрив від ворога за безглуздя,політичне самогубство,шкоду для інтересів ч у ж о ї держави. Коли хочете - це своєрідне ставлення мети: Україна має бути з а с о б о м для добробуту "Рад.Союзу" і "столиці світового революційного руху" Москви. Їм все здається,що вона має служити інтересам держави /польської,чеської чи "пролетарської"/, але тільки не своїм.

Це є т и п українця - раба. Інтеліґента-ренеґата,якими повна історія України: потурнаки,недоляшки,перевертні,недовірки! Ці історичні категорії ми тепер називаємо иншими словами,але по змісту вони однакові: ляхомани,москвомани,чехомани і инші "мани".

Це активна частина значної ґрупи рабів,з яких більшість пасивно-полохлива,що сидить непорушно,боязко озирається,розпорошено,неорганізовано тягне свій "хрест недолі", друга ж частина активно промишляє .... політичною проституцією,піднятою титулярно до ранґу "реальної політики".

Відносна активність осіб,охоплених п о ч у т т я м неминучости їх орієнтацій,особливо видається фатальною на тлі загальної пасивности. Коли маси с и д я т ь,а ляхо-москво-мани рухаються,метушаться і доводять неминучу потребу піддаватись пануючій чужій силі /яка їх прикриває,підтримує,оплачує,забезпечує посадами і де-якими карєрами/,то перед нами особливо траґична картина деґрадації,упадку народу,який в своїй більшости навіть не усвідомлює своєї долі і своєю пасивністю забезпечує певний "успіх" прислужникам. Коли народ мовчить,не протестує проти їх,то вони це приймають і толкують як співчуття до їх "орієнтацій" і,власно,це понуре мовчання вони продають. Так мовчали і раби,яких ще не так давно продавали /до 1863р. і в Америці!/. Політична продажа мовчання поневолених,ограбованих, катованих людей по своєму змісту є р а б о т о р г і в л е ю в модерній формі. Це один з прикладів того явища в суспільному житті, що форми міняються,а зміст залишається.

Розглянуті нами картини ляхоманії в вузчому смислі /орієнтації на Польщу/ і приклади подібних маній по инших адресах вказують,що маємо діло з з а г а л ь н и м явищем: і всеукраїнським і всесвітним.

З науково-соціологічного погляду дуже цікавим є питання про причини формування цього типу мякунів,не здібних до боротьби.Чому одна людина дужча,а друга слабша? Чому один іде сміливо проти ворожої сили,а другий піддається від одного їх уявлення? Чому один не боїться йти проти реальних гармат,а другий боїться словесних фікцій,як "бог","чорт","авторитет","опінія" і т.п.? Хоч існує величезна "типологічна" або "характерологічна" література,але наукової вартости вона майже не має,за дуже рідкими винятками. Це тому,що ця література повна слів,але майже нема думок,виснованих з д о с л і д у. Ви чуєте навколо вас що-хвилини,як хтось когось "характеризує",але ці "характеристики" не основані на засадах науки і тому немилуче плоскі,однобічні,не пояснюють нам нічого: ч о м у така чи инша риса панує у вдачі людини.

Питання про типологію індивідів і колективів мене здавна займало і я чимало потратив часу на вияснення його. Про це докладно говоритиму в своїй окремій теоретичній праці,а тут загально поставлю лише кілька уваг.

Характер поведінки людини і спеціяльно сила і степень напруження її акцій і реакцій означуються чинниками двох сфер: біологічної і соціяльної або инакше: вродженними і придбаними ознаками.

Сила і напруження рефлексів /темперамент/ - вродженні,дані спадково. І всі письменники,що думають про це,однобічно схиляються до всяких характеристик,спричинених "природою". Природня нерівність людей - це постійна тема всіх міркувань в пануючих шарах суспільства. Вони уперто шукають оправдання для своїх привілеїв і панування. По справедливости їх називають реакційними,бо вони науково-однобічні: не приймають на увагу соціяльних чинників,що загалом утворюють той чи инший характер в и х о в а н н я і степень людської с в і д о м о с т и.

Без сумніву-ж,що людина,родившись без мови,потім через апарат мови,витворений соціяльно,засвоює вільно і невільно масу з в и ч о к /автоматизованих актів поведінки/,які й становлять разом з вродженним темпераментом - в д а ч у людини.

Соціяльне в и х о в а н н я, як то я вже попереду зарисовував,може людині,біологічно дужій,прищепити систему рефлексів і звичок рабських. Між селянами і робітниками є чимало дуже темпераментних людей - з швидкими і могучими реакціями,- але ці люде поневечені своїм невільницьким становищем, в и х о в а н н я м на раба, яке дає родина і церква. Незвичайна обмеженність м о в и - це є пута і для великих темпераментів /волевих людей/. Богацтво мови /отже системи рефлексів/ може зробити і з слабого темпераментом індивіда соціяльно-дужчу силу,ніж бувають могучі темпераментом,але бідні мовою /свідомістю/ люде.

З цього випливає,що соціяльну нерівність ні в якому разі не можна пояснити одними біологічними даними так само,як не можна все пояснити лише одним вихованням.

Коли почнуться систематичні досліди над вдачею людей /вдача рівняється вродженний темперамент плюс придбані вихованням властивости/,лише тоді ми зможемо збудувати наукову типологію індивідів, а з данних типології зможемо розуміти поведінку їх: чому вони є непокірно-волеві,або рабсько-пасивні чи проміжні між цими крайностями.

Ми могли б загально і грубими рисами окреслити три основні типи індивідів з погляду на їх соціяльну силу чи волевість:

І/ н е п о к і р н і, д у ж і - що не піддаються оточенню,а самі на його впливають,переиначують,перевиховують його;

2/ п а с и в н і, с л а б і - що цілком стоять під впливом оточення і є його продуктом;

3/ п р о м і ж н і - що балансують: і впливають трохи на

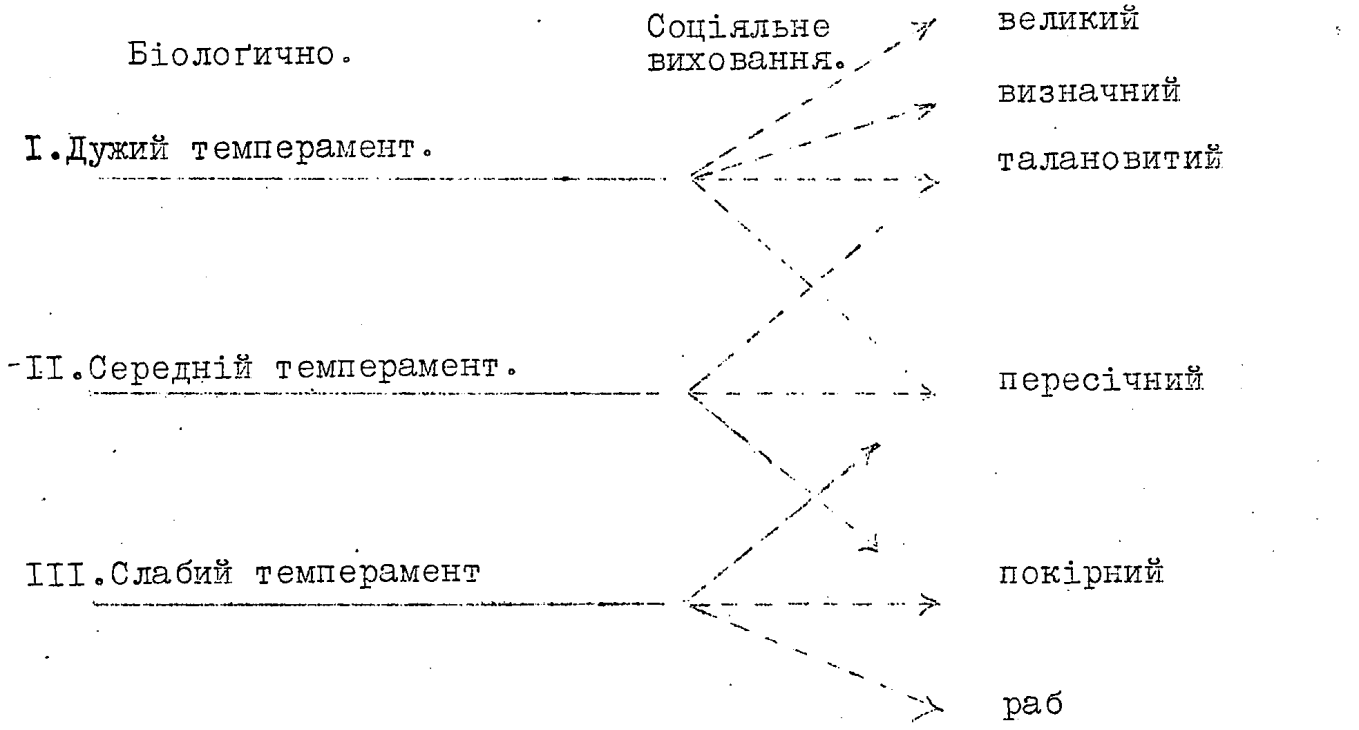
оточення слабших і піддаються оточенню дужчих.

Безсумнівно,що вдача першого типу складається: з дужого темпераменту і виховання на "вільну людину". Що цей тип стає творчим, - рішає виховання. Коли дужу людину виховується на раба,то вона ніколи не попаде в перший тип,а залишиться на тім чи иншим рівні третього /проміжнього/ типу.

Слаба людина може бути вихованням піднесена до рівня того ж проміжнього типу. Але коли слабу людину та ще виховати на раба,то і в житті вона буде займати низче становище напевно. Вище становище завжде звязане з тим чи иншим рівнем керовничих обовязків,а слабий темперамент,та ще з рабським вихованням,не може керувати ніким.

Найбільш невловимі елементи середнього типу: чи темперамент її слабий,чи виховання? При формуванні цього типу рішає виховання: рабське виховання скине її вниз,на дно; вільне виховання затримає її на середньому рівні або й підійме трохи до вище-середнього,цеб то вже до рівня "здібної" людини.

Для назорности я міг би подати схему тенденцій в поведінці трьох біологичних типів,при ріжних системах виховання:

Ці три біо-соціяльних типи з їх варіяціями трапляються в усіх суспільних к л я с а х.

В клясах пануючих:

I. Дужі люде вибиваються на провідні ролі в суспільстві, рідко деґрадують.

II. Середні - складають "масу" вищого суспільства.

III. Слабі - деґрадують до пересічних.

Виховання цих трьох типів у вищих клясах вільне; звички панування,широкий кругозор і почуття переваги.

В клясах середніх:

I. Вибивається до пануючого становища.

II. Залишається в масі пересічних середняків.

III. Деґрадує до низчих кляс.

Виховання вільне; почуття переваги над низчими клясами. Освіта рятує становище.

В клясах низчих /селяни,робітники,ремісники/:

I. Освіта рішає долю: коли її одержав,то вибивається до середніх і навіть до вищих.

II. Творить масу середняків селян і робітників.

III. Залишається в рабстві.
Виховання всіх трьох типів на раба.
Тому навіть інтеліґенція з селян і робітників носить багато рабських рис - труси.
Освіта мала, більшість неграмотних, тому фатально і дужчі індивіди залишаються в масі низчих кляс з рабським вихованням.

Пригадаймо мою схему вертикальної структури суспільних скупин: I/ соціяльне виховання в скупинах неорґанізованих найбільш вільне /"безначальство" є умовою, в якій нема рабства/. Тому "маси", "гурти" при спільному діянні здібні на вибухи, сміливу поведінку і навіть революційні вчинки; 2/ скупини орґанізовані, як демократія - це справжнє оточення для виховання соціябельних і соціяльно-культурних людей; 3/ авторитарні звязки /держава, церква, військо, підприємство то-що/ виховують одних для панування, других для "хилитання" сюди-туди, а більшість - н а р а б і в.

Коли б ми з цими данними підійшли до пізнання соціяльно-типологічних рис українців, то ми-б могли робити такі висновки і припущення:

I. Українська нація не має в собі вищих кляс /поміщиків, капіталістів і вищого рівня бюрократів/; окремі винятки просто одиничні. Тому в ній майже нема і не може бути людей з вихованням на керовників суспільного життя. Вищі бюрократи є лише в церкві /єпископат/.

2. Середні кляси /економичні/ ледви у нас започатковані, а тому фіґурує і н т е л і ґ е н ц і я - урядницький та вільно-професійний елемент. Урядництво в авторитарних скупинах виховується в повній покорі. Вільно-фахівці економично залежать від чужинців, хоч і в трохи меншій степені, ніж урядництво, а тому соціяльне виховання української інтеліґенції основане на с т р а х у, отже в основі рабське. Українська інтеліґенція є в и щ и м ш а р о м нашого народу, але вона н е м о ж е пробитись в вищі суспільні шари, заповнені чужинцями. Значить: наш вищий шар є той, що в суспільній системі є середній і низче-середнього, який через національну перегородку не може попасти в вищий суспільний шар. Щоб попасти туди, мусить ідеолоґично змінитись: перейти з української в другу національність, а иноді і в другу церкву.

Історичний досвід показав, що український вищий /фактично суспільно-середній / шар не витримує довгого натиску: коли цей натиск розтягається надовго, то він постепенно денаціоналізується. /П о ч а т о к цього процесу - сучасна ляхоманія і її аналоґи в инших державах/.

Пробиваючись з низчого українського шару, біолоґично-дужчі елементи застряють в середньому або добираються навіть до вищого, цебто входять в сферу ч у ж и х о т о ч е н ь - слабшого середнього оточення і дуже асиміляційного вищого шару. І тут вони мало-помалу п і д л я г а ю т ь д е н а ц і о н а л і з а ц і ї.

Вибивання вгору є можливе лише для біолоґично-дужчих і соціяльно-сміливіших елементів, а це значить, що вертикальні суспільні процеси спричиняють у нас явище с у с п і л ь н о г о д о б о р у, відбераючи від нашого народу д у ж ч и х, з а л и ш а ю ч и н а м с л а б ш и х.

3. Низчі кляси - селяни, робітники, ремісники становлять у нас 99 % нації. Суспільні процеси витягають з неї дужчих або в г о р у /в чужі оточення/ або на еміґрацію /теж в чужі оточення!/. Тому релятивно наш народ суспільно с л а б ш и й, ніж сусіди і наші пани. Ми великі кількістю, але якістю відсталі.

70 % нашого народу через неграмотність фатально мусить бути в н и з у суспільної піраміди, а через виховання - весь народ наш носить ознаки рабства - інтеліґенція иноді більш по рабському три-

мається,ніж селяни і робітники. Типологічно,ми стоїмо низче наших лихих сусід,бо хоч біологічно-дужчих між нами є чимало,але вони не можуть впливати на оточення через неграмотність і рабське виховання. Особливо інтеліґенти з селян і робітників слабі! /вони біологічно слабші від селян,а соціяльно виховані на рабів/.

Виведіть з усіх попередніх данних характеристику української інтеліґенції.

Біологічно вона слабша,пошарпана в боротьбі за існування - отже база темпераменту не сильна.

Економично вона бідна: не може конкурувати з чужинцями,які з української сфери випомповують всі засоби.

Культурно - малосвідома,бо подавляюча її більшість - це вихованці низчих і середніх шкіл,отже люде з пів-знаннями,тому це типові пів-інтеліґенти.

Політично - це слабі люде: через біологічну слабість і через рабське виховання,але опріч того нема або мало свідомости в суспільних справах /науково цього знання не придбала,а з практики не може навчитись,бо живе в середніх і низчих шарах,які суспільством не керують/. В кращому разі наші інтеліґенти можуть виконувати с л у ж б о в і, а не керуючі ролі.

Цей тип підчас революції,яко вищий шар українського народу, став і "керуючим",не будучи підготовленим до цього. Українські інтеліґенти в ролі державних будівничих - це к а р и к а т у р а на те,що є у культурних народів. Загальна критика на українських інтеліґентів,яко не здібних до ведення суспільного життя,переважно с п р а в е д л и в а.

За винятком малого числа одиниць - українська інтеліґенція слаба і рабська.

І тому вона скрізь демонструє всякі манії: ляхоманію,москвоманію,чехоманію і т.п.

Чому нема "орієнтацій" у москалів,поляків,чехів і ин.? Коли б у їх в и щ и м шаром був середній інтеліґентський,як у нас,то і в їх було б море орієнтацій,зрад,хамського плазунства перед панством. Але у їх середній шар іде під проводом вищого,віками орґанізованого і вихованого до суспільно-провідної ролі.

У нас же купа дрантивих пів-інтеліґентів є вищим шаром,який по своїй соціяльній природі несе на собі ознаки низчости і рабства.

Мій попередній огляд дає масу фактичного матеріялу для характеристики рабського шару українського народу.

Церква,школа,військо,держава вимуштровують його на раба і не дивуйтеся,що він так себе веде,як болюче свідчать наведені мною факти.

Цей шар при всій убогости свого досвіду і знання,при рабському вихованні все ж внутрі українського життя тримається з а р о з у м і л о,як "провід",як законодавець. Звідки це ? З загального психологічного закону: в межах свого досвіду і знання кожна людина тримається заносисто. Подивіться на дітей: вони ще нічого не знають,але в межах свого убогого знання .... сміливо патякають,не підозріваючи,що по за сферою їх маленького досвіду ще хвилюється величезне море дійсности,про яку дитина не має жадної уяви. І от не маючи уяви про світ,хоч він існує,дитина патякає. Закон: в межах свого досвіду людина сміливо оперує. Так і пів-інтеліґенти: вони, розуміється, знають більше,ніж діти,але все ж дуже мало. Одначе про політику балакають сміливо,в межах свого убогого досвіду,не підозріваючи,що по за їх уявою існує ще цілий світ. Про суспільство і політику вони знають стільки,як діти про фабрику або про залізницю.

Читаючи брошурку О.Шульгина,писання инших петлюрівців,пастирські листи українських єпископів,промови і деклярації волинських примітивів,твори Сагайдачних,Волобуєвих,промови на суді СВУ - ви

чуєте дитинячий белькот про політику,скоки в "переконаннях":сьогодня вони самостійники,завтра - вдячні Москві за визволення; сьогодня вони соборники,завтра знаходять "доцільним" віддати половину України; сьогодня вони соціялісти - завтра фашисти і монархісти, сьогодня матеріялісти,а завтра причащаються в церкві і т.д.

Це діє отой пересічний /медіокр!/,слабий біологічно /темпераментом/,освітою,раб вихованням,який навіть не усвідомлює свого жалюгідного стану,а з виглядом і самопевностю дитини чи дикуна він проріка є свої "погляди","переконання" і ....за хвилину їх змінює.

Ляхоманія тягне до себе медіокрів!

Вони за слабі для самостійного істнування в суспільній системі,а тому як всі пересічні шукають опори у вищих; звідси "орієнтація",покора перед чужою "державою" і постепенна асиміляція з нею. Звідси проголошення інтересів ч у ж о ї д е р ж а в и за свої власні,за українські і навіть боротьба за них. За Україну такий осібняк,насичений страхом, н е б о р е т ь с я, але за чужу і панську державу бореться. Ви ж чуєте заяви у п.п.Певних,Шульгиних, Волобуєвих,що вони будуть б о р о т и с ь. Ви ж чули на суді СВУ заяви Товкача,Ніковського,Маргуліса і багато инших,що вони будуть б о р о т и с ь проти українського .... шовінізму,націоналізму, куркульні і т.п. Перелякані раби - вони будуть боротись там,де не ляскає батіг: в українському нужденному оточенні.

І вони борються! Пригадайте,як вони поборювали Український Громадський Комітет,лазячи по чеських передпокоях і кухнях; як вони оклеветують український рух перед польською шляхтою,як випинаються на услуги перед Москвою і викривають один в одного "контрреволюційність",або брак клясової лінії,чи бачуть просто огидну пику куркуля.

Вони є п р о д у к т всієї нашої попередньої історії,цеб-то т р а д и ц і й рабства,селекції,вихованці церкви і рабської родини. Коли вони не займаються політикою,то ще сяк-так терпимі,як працьовники в области дрібної техніки. Але коли стануть "політиками",то це в більшости буде тип ляхомана в його збірному значенні: трус,підлиза перед чужими панами,хамуватий телепень в українському оточенні,лінюх,не творчий медіокр,що наподоблює без смислу і розбору чужу дрібну буржуазію,між якою вештається і виховується.

Політично-продажний,полохливець,брехун і безпросвітний неук, що оперує своїм убогим досвідом,зачерпнутим в колі пів-інтеліґенції,не підозріваючи,що за його дитячою белькотнею істнує ще цілий незнаний йому світ.

Він продукт нашої траґічної історії,твореної його попередниками,типологічно подібними до його.

Він ненавидить і боїться людей вищого типу: коли він від їх залежить - він їх боїться,а коли не залежить - ненавидить і бойкотує,поборює.

Це він бойкотував у нас Шевченка,Куліша,Драгоманова,Франка, Грушевського,Винниченка. Це він бойкотує ініціятиву,енерґію і творчість наших кращих людей і очернює їх перед чужинцями.

Це він бойкотував 30 літ Масарика в Чехії,але обернувся за один день в хвалителя,коли Масарик здобув йому республику. Тепер він славить,бо він живе поняттям автократії: він в засаді за автократію,за монархизм,фашизм /навіть за большевизм/,за диктатуру скрізь,бо він краще пристосовується до диктатури. До демократії він не здібний.

Демократія - це прикмета вищих і вихованих вільно. Тому у нас не вдаються демократичні форми праці. Тому Петлюри,Петрушевичи /типові виразники медіокра/ і инші так лехко з демократів і соціялістів перекидаються в прихильників автократії. Руська гетьманщина, польський фашизм і московський большевизм мають між українською

інтеліґенцією більше прихильників,ніж демократія. Тому вони й захлинаються від задоволення від Леніна,Сталіна,Мусоліні,Пілсудського і т.п.,але вони зїли б українського діяча-демократа,як вони їли Українську Народну Республіку на Україні.

Медіокр,вихований церквою,релігією в тих поняттях,які панують в цій автократичній організації.

Над спеціяльними рисами медіокра я спинюсь в дальшому розділі: це морально-правові поняття і поведінка цього типу.

--:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:--

У. ТЕОРІЯ МОРАЛІ.

"Чисте діло вимагає чистих засобів".
М.Драгоманів.

"Ми боремось за праве діло,ми йдемо з чистими руками і з чистим сумлінням. Ми віримо,що кладемо свою цеглину для великого діла визволення українського народу".
О.Шульгин /"Державність чи гайдамаччина?"/.

Порівняйте виписані вгорі засади політичної моралі і ви прийдете в блаженний настрій: постулят М.Драгоманова цілковито без обмежень приймають і п.О.Шульгин і ті,від імени яких він говорить, цеб-то петлюрівці. Так що инша заява п.Шульгина /"далеко ще нам до Драгоманова і Масарика"/ є своєрідною формою політичного кокетства і манірности! Де там "далеко" їм до Драгоманова,коли вони цілком здійснюють його засаду .... Цим підтверджується наш здогад,що коли петлюрівець каже "далеко ще н а м до Драгоманова",то він висловлюється сімволістично,маючи на увазі не себе,а инших. Далеко до Драгоманова комусь иншому,а не тим,що роблять праве діло чистими руками і з чистим сумлінням,цілком за Драгомановим! Так що й вираз про "цеглину" ні що инше,як кокетство: по всіх їх деклямаціях,позах,нотах,святах і т.п. видно,що вони кладуть не "цеглину",а просто таки "будують державу",керують нею,представляють її перед усім світом,перед всіма конгресами і комітетами. Це хіба "цеглина"? "Цеглинщина" тут є добірним лицемірством,лукавством чернеців,що після нічного гульбища вранці перед віруючим народом виступають в богобійних позах,перебирають чотки,"соромливо" опустивши очі і вже так виглядають богобійно,скромно,переповнені вірою,самопониженням,що віруючі люде зітхають від вдячного зворушення. "Уніженіе паче гордости",а загалом ..... тільки "ми" драгоманівці чистотою засобів; визволителі українського народу по професії,західники по орієнтації,державники з переконання,соборники своїм патосом!

І все-ж при цьому уявляється циган,що на хахлацькому ярмарку продає ледви живу сухоребру кобилу,вихваляючи її в термінах опису арабського скакуна. Стоїть "Керило" з нахабною пикою,крутить ба - тіжком,вимахує перед очима "громадянства" пужалном і сипле,сипле.. сипле "якостями" його товару.

Чого він тільки не наговорить про свою здохляку! Американська рекляма ніщо перед красномовством "Керила". Він ще й хвацько скоче на здохляку,аж затанцює на ній,показуючи "як вона бігає". Крутиться під ним бідна тварина,заздалегідь якимсь мучительством підготовлена до ріжних реакцій на страшенний біль,а він ... басує і з виглядом переможця вишкіряє зуби до понурої хохландії,яка аж ворухнеться: ти диви,яке падло,а як тобі біжить ...

Це називається уміти показати товар лицем ....

На ділі показує нам свою "кобилу" і п.О Шульгин та його оріґінальні "драгоманівці" на варшавському ярмарку.

Не більш і не менш,як засаду політичної моралі проголошує п. Шульгин і то не якусь релятивну норму,а доґмат чистоти засобів і сумління.

Претензія остільки велика,знущання з бідолашного громадянства таке вже нахабне,влазливе і огидне,що мусимо спинитись над такими питаннями: що таке мораль взагалі і що таке мораль петлюрівщини - в своїй цілости і в окремих блискучих виявах?

Хай би вже людина займалась своїм неважним ремеслом,але лізти межи-очі людям не тільки з своєю "реальною політикою",а ще й моральним напучуванням - це вже занадто! Тут вже треба санітарних заходів,отвертої і безжалісної критики во імя елементарного добробуту сучасного громадянства.

Та й для історії треба задокументувати нечестиві діла сучасної доби ... щоб потомки не ламали голови над "загадками" своєї минувшини і "заслугами" предків.

І. ДО ПОНЯТТЯ МОРАЛІ.

Питання про дозволені і недозволені вчинки обіймає всю сукупність правил поступування людей з людьми: і право,і мораль,і звичай,і правило приличности,доброго тону,чести,гри,черги,і явище моди /виключаючи в ній момент естетики/,бо все це є правила поведінки. Відношення людей до річей і мертвої природи також має масу правил,але ці правила иншої натури - техничні. Вся технологія є збором правил обробки і обертання річами,але це до правил соціяльної поведінки людини не належить. Правила соціяльної поведінки - це цілком окрема сфера проявів людини - сфера взаїмочинности людей. Взаїмочинність людьми н о р м у є т ь с я,цеб-то відбувається по правилах,що установлюють межі вільного руху для людських істот в суспільній просторіні.

При вивченні явища моралі ми можемо користуватись і вживаними в нашому оточенні поняттями і величезною літературою,але наперед можемо сказати,що і філософія,і релігійна ідеологія,і історія, і етнографія,правознавство і моралістика не дають нам опори для науково-непохитних висновків про мораль тому,що явище моралі є проявом в л а с т и в о с т е й людини,а саму людину ще не цілком досліджено і якраз найменше відома її нормотворча діяльність. Наука останніх часів більше проникає в суть людських властивостей,,але в чім щирець моралі? Про це ще не все скажуть біологи, психологи і соціологи. Дослідча наука,коли орудує тільки описовим методом,не може справитись з явищем "норм",бо норми істнують не як реальні предмети,а як поняття і значіння,ознаки яких невловими. Коли проф.Максим Ковалевський вказує /Соціологія т.2-й/,що етнографія й історія не дають нам відповіди,де нам шукати джерел дозволених і недозволених вчинків,то цим він вказує на безсилля описових наук відкрити щирець етичних норм. Ми не знаємо "суті" звуку,електрики,світла і багатьох инших явищ,хоч і пізнаємо їх п р о я в и в діяльности,їх впливи,бачимо їх рух.

Як діється явище,чому воно стається - на ці питання знаходимо відповідь в функціонально-причиновому поясненні. Коли Шевченко починає свої "Гайдамаки" потужним: "Все йде,все минає і краю немає:... Куди ж воно ділось? Відкіля взялось ? І дурень,і мудрий нічого не знає",то в супереч цьому наука силкується пізнати явища в їх р у х у,шукаючи звязаних повторень,які й називає закономірностями тому,що при повторенні одних умов викликаються ті самі наслідки. Признати причинові звязкі і функціональні залежности - це значить пізнати явища руху,але не с у т ь того,що рухається.

Світ,взятий нерухомо,пізнаємо,дослідивши спільности,подіб-

ности і розбіжности /категорія тотожности/; світ в руху пізнаємо по функціонально-причинових залежностях поза-часово і поза-просторово /категорія необхідности/, і це буде вивченням того, що є або б у л о, але ж норми не відносяться сюди: вони кажуть нам про те, чого ще нема але п о в и н н о бути, вони - наслідок не пізнавчої, а оціночної діяльности розуму. Так нам скажуть учені філософи і методологи, поставивши перед порожнечою: коли норми не є дійсністю, а лише "імперативом", виявом загадкової категорії повинного, то здається, що позитивній науці тут нема чого робити, бо ж дослідити те, чого зараз нема, не можна. Одначе, як багато "повинного" стає конкретною дійсністю! Виявляється у людській поведінці, яка є реальним явищем і тому підлягає вивченню. На досліді поведінки людей вивчаємо і явища етики /право і мораль/.

Безумовно, що норми є формулами оцінок д о б р о г о і з л о г о, приємного і неприємного, а це вже веде нас в глибини біології - до вияснення властивостей "живої матерії" та ще такої складної, як людина, що не тільки живе /реагує на подразнення, годується, розмножується, рухається, вмирає/, але й д у м а є, у я в л я є, в і д ч у в а є. Хто думає, що світ лише матерія, або енергія, або дух /матеріялісти, енергетисти, спіритуалісти чи ідеалісти/ той силкується відповідно виспекулювати етику, але тому, що людина разом і одночасово є фізично-матеріяльним тілом, живим організмом і свідомою істотою, що думає, уявляє, відчуває, то справжнє пізнання людини прийде аж тоді, коли наука відкриє звязок мертвої матерії і живої - раз, живої матерії і психики - два, цеб-то коли розкриється таємниця єдности світу фізичного, біологичного і психичного. Сучасна наука цієї таємниці ще не знає, тому ще не знає всіх властивостей людської істоти, яка є реальним сполученням фізичного, живого і психичного в одну цілість. Нормотворча діяльність людини належить до таких ще не цілком пізнаних властивостей. Сучасна наука ґрунтується на припущенні, що біо-психичні властивости є виявом с а м о з б е р е ж е н н я живих систем /істот і їх сполучень/. Нахил до самозбереження виявляється в отих переживаннях приємного і неприємного, корисного і шкідливого, доброго і злого. Коли приняти найбільш сприятливе сполучення умов для самозбереження живої системи за н о р м у, то ці оптімальні умови істнування людини і будуть нормальними. Зміна ж кожної умови в напрямі до оптімума - к о р и с н о ю, в напрямі протилежному /від оптімума/ - ш к і д л и в о ю. І сам організм вказує своїми реакціями на зміну умов - чи зміна корисна /приємна, добра/, чи шкідлива /неприємна, зла/.

Властивість людини - вона не привязана постійно до якогось одного місця, до одного сполучення умов, а рухається в просторі, переходячи з однієї ситуації умов у другу. Коли змінюються умови /напр, температура/ і коли людина рухається в просторі, то це показує на постійну зміну відношення між живою системою і оточенням. І як добре фіксує рецепторний апарат людини ці зміни умов!

Ріжні степені болю і приємности вказує цей апарат, мов сігнали про н е б е з п е к и і п р и н а д и. Ці сігнали на людській мові будуть правилами поведінки в широкому "технологичному смислі", що треба, а чого не треба робити. У відношенні людини до людського отчення ці правила будуть також "нормами" - правними, моральними, тощо.

При цім треба зазначити ще одну важну річ. Коли відношення між живою системою і оточенням може бути постійно-однаковим, тоді жива система урівноважується, зберігає свій вигляд, але при зміні оточення жива система п р и с т о с о в у є т ь с я до його, цеб-то сама змінюється в напрямі нової рівноваги, досягши якої - одержує инший вигляд. На протязі довжелезного часу і в ріжних умовах простору жива система знаходиться в ріжних функціонально-змінних

залежностях,а тому змінюється,еволюціонує,розвивається,бо змінюються і оптімуми існування,якісно-кількостні величини обєктивно доброго і злого,небезпечного і принадного,приємного і неприємного.

Людина має властивість існувати при значному коливанні умов, як природнього так і соціяльного оточення,а тому відчуття нею с т е п е н у в а н н я корисности і шкідливости умов доволі широке,чому і відчуття нормального і ненормального є ріжне,коливаючись в певних межах наближення чи віддалення від оптімуму.

Людина - найскладніша з живих систем. Від всіх їх відріжняється тим,що має найскладніший біологічний апарат акцій і реакцій, а поруч його ще змінний тонкий психичний апарат акцій-реакцій,що діє в звязку з біологічним,незвичайно збогачуючи весь апарат пристосування до світа,але й досягаючи ще одного: пристосування світа д о с е б е, переробляючи його,чого інші породи не можуть робити.

Психичний апарат людини в своїй діяльности обєктивує такі властивости,яких в инших тварин нема: переробляє оточення /природне і соціяльне/,говорить і думає,пізнає світ і себе,нормує свою поведінку.

Який же звязок біологічного і психичного апарату?

Це досліджує тепер наука /рефлексологія/,що вже розкрила дивовижні річи: біологічні засновки людини постійні,а психичні - змінні. До прикладу - кожна людина має потреби ж и в л е н н я, /і спеціяльні органи до того/,але кожна живиться не однаковими стравами,не в однакових якостях і кількостях; однакову потребу р о з м н о ж е н н я /і спеціяльні органи для того/,але не однаково розмножується,або й цілком безплодна,або штучно нищить зародки; кожна має потребу п і з н а н н я /і спеціяльні органи для того/,але має не однаковий розмір знання,ріжного характеру і ріжної степені; кожна має потребу самоохорони індівідуального існування,але не кожна досягає цього; кожна має потребу охорони свого роду,але буває,що не охороняє його,нищить,убиває і т.п.; кожна має потребу розваги /гри/,але ріжно її здійснює і мало хто підноситься до мистецтва; кожна відчуває потребу спочинку,але спочиває не однаково і часто знесилюється. Цей поділ показує,що постійні потреби є вродженні /або інстинкти/,обумовлені біологічно,а задоволення їх обумовлено соціяльно. Потреби вродженні і передаються біологічно - спадково,а способи їх задоволення формуються в соціяльному досвіді індивідів і біологічно-спадково не передаються,- натомість передаються соціяльно,чим і формується досвід індивідів,який і вмирає разом з ними. І характер досвіду і його степень у кожного індивіда є ріжні в залежности від того суспільного оточення,в якому індивід перебуває,і в залежности від циркуляції індивіда між оточеннями. Само творення оточень постійно змінюється,а цим самим змінюється і досвід людини.

Спостерігаючи величезну ріжницю в моральних нормах в межах часу і простору,від індивіда до індивіда,ми можемо виснувати,що й норми поведінки людей,з окрема їх правні і моральні норми є п р и д б а н і в д о с в і д і,і що вони є виявленням якоїсь вродженної властивости чи потреби.

Якої?

Наукою досить аргументовані явища несвідомого /вродженного/ стремління до самозбереження о с і б н я к а /індивіда/,що в науці називають і н с т и н к т о м с а м о о х о р о н и,а в звичайному словообороті - еґоїзмом. В науці йде спір за назву - чи називати це явище інстинктом ,чи потребою,але що само явище є,то його не откидають. Загалом можна сказати,що способи і норми задоволення цього інстинкту,сполучені з словесними формулами називаються п р а в о м. В такому розумінні і можна приймати вираз Ерінґа,що "право є релігією еґоїзму".

Але в нас живе не одна потреба,а кілька! Поруч зі стремлінням до індивідуальної самоохорони,живе і могуче діє несвідома потреба,колективної сомоохорони або збереження роду /породи/,инакше - с о ц і я л ь н и й і н с т и н к т. Він виявляється в батьківсько-материнських почуттях до дітей,у вихованні їх,в жертві для їх навіть свого життя,а в багатьох індивідів - навіть в жертві за віру /церкву/,батьківщину,державу,партію,клясу,товариство і т.п. Оті необдумані кидання людини у воду,у вогонь,щоб рятувати погибаючих,є виявами цього соціяльного інстинкту. /Він помічається у вищих тварин/. Почуття і уявлення,що керують людиною в такому стані,є альтруїстичні,а їх проекція в словесних формулах - норми м о р а л і. По аналогії з вищезгаданою фразою Ерінга можна сказати,що мораль є релігією альтруїзму. З погляду субєкта: право є претензія його на когось иншого,а мораль - "претензія" до самого себе,так що право є моєю вимогою чогось від инших,а мораль - моє бажання щось віддати иншим. Так що інстинкт індівідуальної самоохорони,інстинкт самозбереження кожного "я", проектується на зовні,як переживання права,а інстинкт колективної самоохорони,як переживання моралі чи обовязку.

Діяльність цих обох інстинктів виявляється при кожному виявленні і инших інстинктів: діє інстинкт ж и в л е н н я /голод/- і людина відчуває своє п р а в о на все,чим можна прогодуватись, на землю,на склади харчів,на гроші,за які можна харчі купити і ин.; діє інстинкт р о з м н о ж е н н я - і ми відчуваємо п р а в о на його задоволення і турбуємось,доки не задовольнимо; діє інстинкт п і з н а н н я - і ми боремось за право на свободу досліду,слова,думки,зборів /щоб говорити і слухати инших/; діє інстинкт р у х у - і ми страшенно мучимось в тюрьмі,/а сповиті діти безугавно кричать,доки їх не розвяжуть/,боремось за свободу і т.п.; діє соціяльний інстинкт - і ми віддаємо свою працю,одежу,навіть життя за других; стремимось в товариство,боремось за свободу зборів,щоб бути разом з иншими; переживаємо "муки сумління" за вчинки,яких допустилися під впливом инших потреб /інстинктів/,сповідаємось за таємно довершене убийство і ин.

Ріжноманітні ці потреби індивідуальної самоохорони і всі вони є основою п р а в о в и х переживань так само,як наше признання цих же потреб в инших людських істотах,яке ми переживаємо, як наші обовязки допомагати і задовольняти їх,чи инакше - м о р а л ь н і о б о в я з к и.

Українські автори,що науково займались проблемою моралі,стоять на позиції соціяльного інстинкту,як джерела моралі. Це ясно каже В.Левинський в своїй праці "Етика і соціялізм",друкованій в "Новій Україні" і окремо /див. "Нова Україна" 1922 р.,ч.ч.4-5,6, 7,8-9,10-11/. Він вказує,що грецьке "ітос" і латинське mos ,які означають поняття "звичаю",лежать в основі слів "етичний" і "моральний",принятих майже в усіх культурних мовах,а моральна філософія чи етика "уживає ці слова на означення того дивного таємного голосу,що живе внутрі людини,як закон,котрий шепче їй,що належить робити,а що ні,що є добре,а що зле,котрий відограє у неї ролю внутрішнього регулятора її вчинків" /Н.У.,ч.4-5,ст.11/.

В.Левинський в своїй праці не розбирає механізму діяння цього регулятора,опирається на твердження Дарвіна про соціяльний інстинкт,як джерело моралі,а тому його дефініція в такому вигляді, як ми подали,звучить дивовижно: таємний голос шепче нам,що добре, а що зле! Релігійний сказав би,що цей таємний голос є божий наказ і вивів би від бога накази моралі,як це й робить церква.

Про ріжниці між правом і моралю Левинський каже,що норми етичного закону мають характер "внутрішнього примусу",виростаючи з умов життя людини в природі і громаді,що ж до норм правного за-

кону,то вони мають характер "внішнього примусу",який диктується волею тієї кляси,в руках якої є політична влада /Н.У.,ч.4-5,ст.II/.

Поверховість цього означення кидається в-вічі: ніби то правові норми є витвором тільки пануючих клясів! Субєкт нам представляється по цій думці подвійним: коли він в низчій клясі,то творить лише моральні норми,а правові сприймає зовні,від пануючих класів, коли ж субєкт з пануючої класи,то він творить і моральні і правові норми. Це і штучно і поверховно,хоч крихта правди в ній і є,як побачимо далі. Нормотворення є властивість кожної людини,а зовнішні примусові норми не є право,лише насильство /це вияснив ще Гумплович/.

На основі даних біології і суспільних наук Н.Григоріїв у своїй "Моралі" /2-ге вид.,Ляйпціґ/ вказує на три головні інстинкти: самоохорони /чомусь називає інстинктом "ощадности"/,розмноження /"розплодження"/ і родового "кохання",поділяючи цей останній на три форми: кохання в дітях,подружжі і суспільстві. Оцей інстинкт "родового кохання" і є первістним джерелом моралі /ст.83-84/. Основою моралі є добро роду /породи людської/ і головним принціпом - альтруїзм. Моральні вчинки міряються степенню виявленого в їх "родового кохання" /ст. I22-I23,I3I/,цеб-то соціяльної симпатії. Виводячи мораль з соціяльного інстинкту,Н.Григоріїв так означує її:

> "Мораль - це вдача людини кермувати своїми спонуканнями, бажаннями та пориваннями,відповідно вимаганням родового добробуту з метою осягти,як своє,так і його щастя" /ст. I32/.

Мета /добро роду/ і принціп моралі /альтруїзм/залишаються незмінні,але люде розуміють їх неоднаково тому,що виявлення моралі обмежуються умовами життя в часі і просторі,- ось тому,на думку Н.Григоріїва,міняються норми моралі.

Як бачимо,обидва українські дослідники моралі стоять за в р о д ж е н н і с т ь моралі,називаючи її то "таємним голосом", то "вдачою" і підводячи під неї фундамент соціяльного інстинкту. Джерело моралі є незмінне /інстинкт/,а виявлення її або "норми" - зміннe. Це відповідає тому,що ми попереду сказали відносно вроджених /інстинкти/ і придбаних /звички/ властивостей людського індивіда,тому я вважаю вихідне твердження обох авторів правильним, хоч дальші їх конструкції механізму /діяння/ норм багато в чім не відповідають сучасному рівневі біології /обидва ще не узгляднюють подвійної природи рефлексів/ і соціології.

Відомий соціолоґ-юрист проф Л.Петражицький розвинув свою психолоґичну теорію права і моралі /див.його "Теорія права и государства в связи с теоріей нравстенности",I-II т.т.2-е изд.,Петербург, I909-I9I0 г./,що основується на вродженних етичних /правних і моральних/емоціях людини. Складна і блискуче-розвинена теорія проф. Л.Петражицького в свій час наробила шуму,зробила імя своєму авторові,але викликала і спір у прихильників старого погляду про мниму обєктивну реальність правових норм. Найбільш поважну,але безґрунтовну критику знаходимо у нашого соціолоґа-юриста Богдана Кістяківського /див його "Соціальныя науки и право",Москва,I9I6 г./. Відкидаючи само поняття інстинктів,та принятий в психології поділ психичних переживань на інтелектуальні,чуттєві і волеві,Л.Петражицький ділить ці переживання /імпульсії або емоції/ на два роди- I/ двохбічні,активно-пасивні емоції /імпульсії/, 2/ однобічні,що своєю чергою діляться на а/однобічно-пасивні,пізнавчі та чуттєві та б/однобічно-активні,волеві переживання. /т.I,ст.2I5,276/. А з цього він виводить і характеристику е т и ч н и х н о р м, які обіймають правові і моральні норми: уявлення людиною вільного обовязку відносно инших людей є власне м о р а л ь н и м обовязком /obligatio libera ,а обовязок,який належить другій стороні,є

п р а в о в и м або юридичним обовязком/obligatio attributa/ /див.т.I,ст.50/.

Субєкти,які не виконують висловленого обовязку,на думку Петражицького,охоплені е т и ч н и м і д і о т и з м о м /т.I,ст. 51,примітка/. Отже,норми однобічні /імперативні/ - це моральні норми,а двохбічні /імперативно-атрибутивні,коли обовязки одного закріплені - attributum - за другим,як право/ - це правові норми. В основі цих норм -вродженні імпульсії /емоції/,які викликають певні у я в л е н н я /проекції/ прав і обовязків. Ці уявлення мають містично-авторитетний /"таємничий голос" В.Левинського/ характер,при чім,коли нормотворча сила є зовнішньою,то витворювані під її впливом норми будуть гетерономні /позітивні/,а коли - внутрішня,то норми - автономні /інтуїтивні/.

Ми не будемо розглядати теорії Петражицького по суті - вона є блискучий твір юридично-філософської метафізики,не основаної на д о с л і д і людської психології,а лише звертаємо увагу на основний момент - вродженість етичних /правових і моральних,по класифікації Петражицького/ переживань,що проектуються в поняттях і нормах змінних в залежности від умов часу і місця.

По суті цей погляд покривається з поглядом згаданих вище авторів. Взагалі,в сучасній біологічній і соціологічній літературі це твердження є пануючим.

Відомий індуський мораліст Махатма Ганді також вважає етику за з а к о н п р и р о д и /в його "Релігійній етиці/,безпринціпно виводячи його з волі бога,але це вже приклад псевдо-наукового думання,котре не може ігнорувати очевидність /виявлення природних властивостей людей/,пришиваючи до неї фантазію про містичну "причину причин" в природніх явищах.

Між иншим,у Петражицького бачимо пояснення етичних імпульсій протилежне тому,що я висловив раніш: він вважає "право" обовязком субєкта у відношенні до обєкта,якому субєкт п о в и н е н щось. Таке переживання по суті є моральним /обовязком/,тоді як правом є переживання,що субєкт має щось одержати; отже - претензію. Переживання обовязків,по моєму ,є моральними,основаними на соціяльному інстинкті,а переживання "бажань" випливають з інстинкту індівідуальної самоохорони і є основою правових уявлень.

2. ПРАВО І СУСПІЛЬНІ СКУПИНИ.

При цім я хотів би зазначити,що треба уяснити природу етичних /правових і моральних/ норм,обовязкових в нашій поведінці незалежно від вульгарного толкування "обовязковости" чи "необовязковости" з погляду д е р ж а в и. В багатьох книжках /переважно у юристів/ проводиться погляд,що ріжниця між правовими і моральними нормами ніби в тім,що правові норми є обовязкові,/бо їх вимагає примусом держава/,а моральні - необовязкові! По своїй природі і ті й другі норми,виростаючи з інстинктів,є "о б о в я з к о в і", лише моральні норми є нормами о б о в я з к у субєкта перед иншими людьми,а правові - домаганнями /претензіями/ субєкта до инших людей.

Найбільш поширено в інтеліґенції,значну частину котрої становлять у р я д о в ц і державного апарату /виконавчого,судового,військового/ виховуваних в школах і установах для цілей і потреб держави - погляд,що право твориться і установлюється державою або признається чи навіть тільки терпиться нею. Держава,мовляв, примушує своїх громадян чи підданих слухати своїх норм,а тому "ознакою" права є ніби-то примус. Розуміється,такий погляд розвивають

спеціяльно-муштровані у р я д о в ц і,що на університетах одержують "теоретичну",а в установах і судах потім практичну юридичну підготовку.

Очевидні факти суперечать цьому поглядові,бо багато діє правних норм,що установлені не державою,не за згодою її,навіть проти волі її: таке є звичаєве право,котре установлене не державою; таке міжнародне право,що проводиться не примусом; таке церковне право,яке часто суперечить державі; таке право революційних партій, що установлюють його для своїх членів,але без санації і часто проти волі держави,яку ці партії хочуть звалити,її право змінити або й знищити; таке право ріжних боєвих орґанізацій,що свої норми проводять в життя примусом і в супереч державі. Установляла ж право Запорожська Січ для своїх членів проти волі держави,до якої періодами належала /скажім,доба Сагайдачного/.

Юридично-догматична школа,що розвиває і захищає погляд на "державне" походження права,цілком безсила проти аргументів соціологічної /і психологічної/ школи в правознавстві. Цікаві можуть познайомитись докладніше з праць Б.Кістяківського,С.Дністрянського,С.Муромцева,Коркунова,Ерліха,Петражицького і баг.инших з поглядами соціологічної школи,котра цілком розвіяла фантастику юридично-догматичної школи.

По аналогії треба відкинути і всю фантастику на тему,що творцем моралі є "бог",а тлумачем норм її релігія і церква,як це сліпо твердять релігійники і містики.

3.ПРОЦЕС УТВОРЕННЯ НОРМ ПОВЕДІНКИ.

Морально-правові с п о н у к и у людини є вроджені,а моральні і правові н о р м и витворюються в суспільному процесі,знаходячи свій вираз в словесних формулах. Це витворення норм росте поруч зі зростом досвіду людини і розвитком її свідомости,виявлюваної в мові.

Від народження індивід живе лише біологічно,не знаючи жадних правових і моральних норм,а виростаючи і розвиваючись,він може бути напр. суддею,весь час прикладаючи норми права /у цівілізованих/ і норми звичаєві /у нецівілізованих/ народів і вмерти теоретиком права і моралі. Все це у його було п р и д б а н е в процесі його взаємочинности з иншими людьми і тому є соціяльним витвором. Так само і кожна инша людина,не бувши ні суддею ні теоретиком права ані учителем моралі,протягом свого життя має діло з правом і мораллю,весь час висловлює морально-правові міркування,вказує норми,правила,звичаї,цеб-то означує дозволене і не дозволене,діє, як носій тих чи инших морально-правових понять.

Суспільною скупиною,в якій індивід одержує своє життя - є р о д и н а. Від родини він одержує дві спадщини: б і о л о ґ и ч н у /поголівя,свою фізичну будову,свій темперамент,весь запас біологічної енергії,орґани для виявлення,як біологічних так і б у д у ч и х соціяльних функцій: всю систему рефлексів - мозок, нерви,орґани сприйняття/ і с о ц і я л ь н у спадщину: мову і всі її змісти - мораль,право,звичаї,поняття про світ,людину,суспільство,культуру духову і техничну - цеб то певний х а р а к т е р свідомости,який в сполученні з біологічними силами /темпераментом/ творить те,що ми називаємо в д а ч е ю, сполучаючи в ній як вроджені, так і соціяльно-придбані ознаки своєї о с о б и с т о с т и.

І хоч науково-спрощено /абстрактно/ по закону тотожности ми сприймаємо людей,як т и п, як єдність,як природну одноманітність,

відповідну законові "одноманітности природньої будови",/що дало Нютонові підставу для афоризму Natura simplex est- природа проста/, але разом з тим знаємо досвідно,що нема між людьми ані однієї постаті,ані однієї вдачі,в деталях тотожної з другою. І біологічно і соціяльно людські постати в деталях де-що ріжні,через що ми б мали право твердити і про закон ріжноманітности в природі. І ця ріжниця є не тільки в будові,в формі постатів,але і в їх функціях, що при взаїмочинности людей приводить до утворення ріжних витворів,хоч би однакового роду,але в кожному роді знайдемо ріжні ґатунки /відроди/. Тому будемо знаходити ріжниці і в таких витворах, як мова,як думки,як норми поведінки - моральні і правові.

Досліджуючи ці ріжниці,знайдемо для кожного явища якусь амплітуду коливань,в межах якої будемо визнавати явище н о р м а л ь н и м, а по-за її межами - за ненормальне,хоробливе,патологичне.

Установлено факт,що є н а р о д и, в лексиконі котрих є всього по кілька десятків слів /ведда,центрально-африканські племена,австралійці,огнеземельці то-що/. Коли словник народу складається з кількох десятків слів,то скільки з їх буде призначено для висловлення морально-правових норм? Очевидно,мало. З досвіду відомо,що 2-літні діти з інтеліґентних родин знають до 400-450 слів і своїм словником таки дуже переважають дикунів. От і уявіть собі, яке поняття про мораль і право у 2-літніх панських дітей і в примітивних дорослих дикунів! Думання є функцією мови,як це довів проф.О.Потебня,а тому ясно,що число і характер /зміст/ слів передумовлює обсяг понять і міркувань людини. Європейські учені мають по кілька десятків тисяч слів /є особи,у яких нараховано до 70.000 слів!/,а тому у культурних людей істнують цілі словники правових термінів і кодекси з тисячами ріжних правних норм. Можливе це в житті ведда або австралійців? Виключено. Тому й стоїть перед нами цікаве явище: хоч морально-правові с п о н у к и однакові у людей,але їх словесна проекція /норми/ цілком ріжна від індивіда до індивіда,як що до числа норм,так і що до їх характеру та змісту.

Але і в межах цієї ріжноманітности норм,що є продуктом ріжного досвіду індивіда,виступає явно їх одноманітність і типовість, що є наслідком повторення їх в досвіді колективному,в постійному гуртуванні людей в однотипові колективні подібенства. Індивід і рід,що собою унагляднюють діяльність інстинктів індивідуальної і родової самоохорони,є творцями типових норм поведінки для реґулювання дозволених і недозволених вчинків.

Як відбувається цей процес творення норм?

Ми вже згадували,що індивід рухається під натиском своїх біологичних потреб і шукає в оточенні матеріялу для їх задоволення, відчуваючи своє п р а в о на це і формулюючи в словесних вказівках його. В задоволенні спраги і голоду дорослий індивід може приткнутись до лона природи,але задоволення потреби розмноження не можливе без сполучення з иншою людською істотою другого поголівя. Людина,як реґенераційна істота,є подвійна: мущина і жінка!

Тому відносини між ними мають характер біологичного звязку в дітородженні і соціяльного у дітовихованні і в подружніх стосунках. Соціяльне відношення зумовлене в родині біологично,а тому родина,як сукупність подружжя і дітвори є б і о - с о ц і я л ь н о ю скупиною,в якій діють незвичайно виразно: інстинкт індивідуальної самоохорони /чоловік,жінка,дитина,як окремі істоти/ та інстинкт гуртової,родової чи соціяльної самоохорони скупини,як цілости.

І ці відносини реґулюються і охороняються нормами,утвореними природою членів родини /любов у подружжі,любов до дітей/ і їх співпрацею,їх досвідом у взаєминах. Гармонія індивідуального і ко-

лективного /соціяльного/ дивовижна! Родина є скупина реальна,організована /провід батька,матері/, проміжна: закрита у відношенні дітей з батьками /подружжям/,але відкрита у формуванні подружжя, тому біо-соціяльна,просто. Вона обєднана однією мовою,одним досвідом,одними звичаями /нормами поведінки і відносин/,одними поняттями /на низчому щаблі розвитку!/,одним житлом,одним метеріяльним забезпеченням. В родині установлюється поділ праці відповідно с и л,а продукти праці не калькулюються,є спільним добром,яке споживається по п о т р е б а х. Спостерігайте родину просту, "некультурну",дику: роблять ріжну працю,продукти її збирають до купи, споживають по потребах.

Родина є типова к о м у н а.

Норми відносин - правові і моральні не писані,не гетерономні /не від стороньої сили!/,але автономні,інтуїтивні,не розділені на "обовязкові" і "необовязкові",але всі обовязкові! Правно-моральні поняття є цілі,часто висловлені одним словом,як напр.,слово "правда" означає разом і правду - істину /відповідність до дійсности!/ і правду співжиття,норму відносин - справедливість / р і в н і с т ь прав і обовязків/, - або слово "гарний": це означає і зовнішну принадність /естетична емоція/, і морально-правову досконаліть /етична емоція/,"добро" - означає і матеріяльно-фізичну користь і морально-правову досконаліть. Подвійність значінь обєднана єдністю відношення /реакції/.

Коли брати сукупність правових норм,що означають добро індивіда,і сукупність моральних норм,що означають добро роду /скупини,колектива/,то родина є генетично-початковим джерелом і соціяльним зразком нормотворчої діяльности і практики во імя к о ж н о г о і в с і х р а з о м. Право на життя,забезпечення,охорону, взаїмну правду,любов,працю,спочинок,розвагу,свободу,порозуміння родина охороняє. Устрій родини: подружжя - взаємини рівних,відношення до дітей - любовна опіка,що в міру зросту дітей обертається в д е м о к р а т і ю.

Ускладнення відносин і їх норм відбувається поруч з розвитком соціяльної аґреґації,скупчування індивідів. Родина розростається в сукупність родин,утворених дітьми,- в р і д,що обєднується родинами кількох поколінь /3-4/,скільки охоплює вік родоначальників. При столітньому вікові родоначальників,рід може складатись з 5-6 поколінних родин і досягти більше 100 осіб. Але за 7-8 поколінням настає вже втрата спомину про спільність походження,яка в дальших поколіннях виявляється вже завдяки лише суспільности витворів:мови,звичаїв,норм,понять,знарядь,способів праці і т.п. Плем'я - це сукупність родів,утримується спільністю цих соціяльних в и т в о р і в і своєрідною орґанізацією проводу,ґієрархією старших членів родин і родів. Розгортання суспільного звязку від р о д и н и до п л е м е н и представляє процес ускладнення родинного звязку,поширення етики /цим будемо означувати сукупність морально-правових норм/ р о д и н и,тому племенний союз часто й зветься б р а ц т в о м /фратрії і т.п./.

Плем'я є вже ф е д е р а ц і я родів,орґанізованих демократично. Роди,як одиниці,грають роль одиниць вищої родини - племени, вищої демократії,започаткованої в родині. Генетично-описова соціологія /власне с о ц і о ґ р а ф і я,як описова наука про конкретні племена!/ подає нам багато матеріялу про ускладнення дальшої аґреґації людських істот,що розмножилися послідовно з одного кровного джерела,що утримуються звязком с о ц і я л ь н о ї спадщини:мови,звичаїв,етичних норм,знарядь,способів праці,розваг /мисте-

цтва слова,пісні,танцю,початів пластики/,спільних переживань то-що. Біологічна симпатія відбивається і символізується в словесних витворах і в сукупности етичних норм,перенятих свідомістю добра к о ж н о г о і в с і х, рівенством.

Одначе дальша аґреґація племен в н а р о д,як єдність мовну і культурну,відбувається з затратою уявлення про правний звязок, замість якого на першому місці опинилось уявлення с у с п і л ь н о г о т е р и т о р і я л ь н о г о звязку.

Перетворення племени в територіяльне суспільство є однією з найбільш великих історичних подій в житті людства,розпорошеного в світі. Цей переворот відбувся ще не у всіх племен! Ще й досі величезна частина людства живе родово-племенним устроєм! Еволюція родин,родів,племен,народів йде не однаковим темпом. Такий є знаменний фáкт.

Щоб зрозуміти підклад діференціяції етичних норм ясніше,мусимо простежити процес інтеґрації людства докладніше.

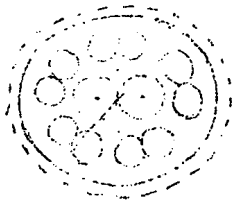
В межах землі ми могли б вже науково оглянути людські скупчення в послідовному розвиткові їх аґреґативних типів. Хай для цього послужить слідуюча схема:

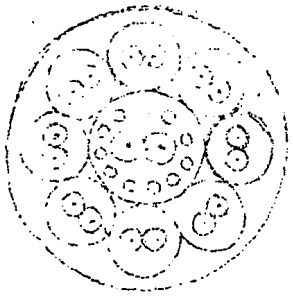
I/ Подружжа.

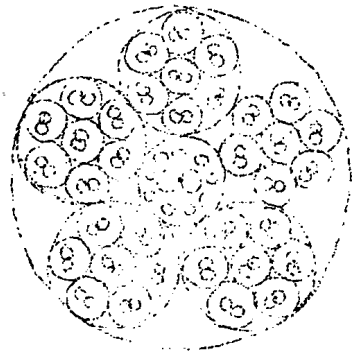
2/ Родина.

3/ Рідня.

4/ Рід.

5/ Племя.

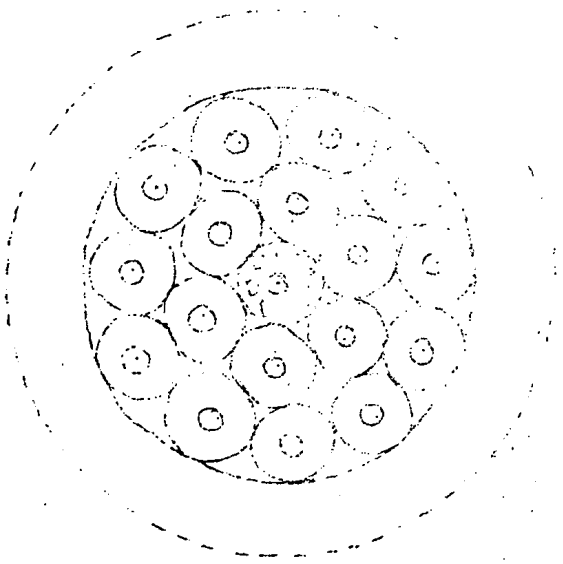
Це перша форма біо-соціяльної аґреґації /I/. П о д р у ж ж а розростається біологічним шляхом в р о д и н у /2/, в якій появились діти. Нові родини,утворені дітьми,втягають в себе індивідів з других родин і тим самим родина основна, з новими родинами і утворенням звязку /свояцтва/ з чужими /не однокровними/ індивідами,обертає це скупчення в р і д н ю /3/. З розростом нових родин другого покоління утворюється союз родин: основної і секундарних,під проводом старших основної родини. Це скупчення буде вже р о д о м /4/.

Роди,переплітаючись через посвоячення,коли навколо кожного роду ніби положено пасмо свояків,що сполучують один рід з другим,утворюється п л е м я /5/ з проводом,який натурально складається з родових провідників,один з яких домінує вже,як провідник племени.

Первобутня родина,рід,племя зберіґають свою орґанізацію,доки перебувають в м а н д р і в н о м у стані,але коли починається хліборобство,то роди о с і д а ю т ь на землі і перетворюються в територіяльне скупчення - г р о м а д у /6/,як р і д, з прилученням до його певного числа свояків і навіть де-яких чужих. Громада з вибраним проводом звязана з певною територією,на якій вона промишляє собі прожиток хліборобством, скотарством,рибальством,полюванням,бджолярством і ин.

Громади фіксують за собою потрібні земельні простори,що стають їх власністю.

6/ Громада.

Дальша еволюція громад в соціологічному узагальненні така:

а/ в громаді утворюється поділ праці: відокремлюються гуртки майстрів,що виробляють знаряддя і всячину,потрібну для инших членів громади; спеціялізовані майстри,поспішно перетворюються в р е м і с н и к і в, що живуть з свого майстерства,обмінюючи вироби на потрібні продукти;

б/ розвиток обміну виходить за межі даної громади; ремісники збувають свої вироби в сусідніх громадах; поширення обміну з громадами близчими і дальшими спричиняє поділ ремісничого гурту на ремісників і обмінщиків - т о р г і в ц і в;

в/ ремісники і торгівці постепенно скупчуються в якомусь пункті,вигідному і для ремісників /здобування сировини для обробки/ і для торгівців /краще сполучення для ведення обміну - коло річки, на схрещеннях шляхів то-що/;

г/ оживлення пункту якоїсь громади,наповненної ремісниками, торгівцями з частиною і хліборобів,обертає громаду в новий вид її - в м і с т о;

ґ/ місто стає осередком ремесла,торгу,адміністрації,існує з відношення до хліборобських громад,зацікавлене у впливі на їх; ремісничо-торговельна і адміністративна діяльність має своїм обєктом обробку мертвої матерії,вплив на л ю д е й через торг і адміністрацію; відрив від безпосереднього звязку з живою природою /культурою рослинних і тваринних орґанізмів/ спричиняє культурну п е р е в а г у мійської громади над сельською,що й поведе до

д/ утворення і політичної влади міста над селом або д е р ж а в и.

Держава є витвором територіяльної орґанізації людей. Воєнне провідництво в племен ще не є державою. Держава є орґанізацією для утримання звязку між містом і селом і є витвором м і с т а, що існуючи з своїх відносин до села,хоче охоронити ці відносини від зрушення їх з боку села. Старі сельські /чисто хліборобські/ громади і первобутні міста не мають в собі класового поділу. Поділ населення на село і місто є наслідком суспільного поділу праці,витвором п р о ф е с і й, залежних одна від другої. Ця залежність виявлена в необхідности о б м і н у.

Класове розшарування міста сталось в наслідок нерівномірного скупчення маєтків,придбаних шляхом обміну або воєнного грабіжу,а також завдяки дальшій диференціяції праці в містах: розкладові її на д у х о в у і ф і з и ч н у,з поділом духової праці на провідництво ідеологичне /релиґія/,воєнне,громадсько-адміністративне; поруч розпад і фізичної праці на техничні ф а х и.

Класове розшарування виявилось в ріжницях: професійних,маєткових,правових,духово-культурних. Класформація спеціяльно неорганізована,але виразно відокремлена кількома ознаками /професійною, маєтковою,правною і духово-культурною/,тому е складною в е р с т в о ю.

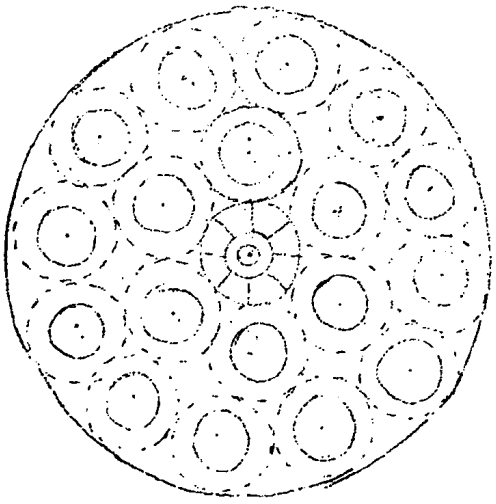
Разом з поділом на село і місто витворилась а в т о р и т а р н а будова суспільства або ґієрархія прав. Первобутня демократія залишилась в селі і в місті,як громадах,але мійська влада стала а в т о р и т а р н о ю у відношенні до села,цеб-то

насильною,в формуванні якої село участи не приймало.

Така організація була у наших предків до Київської Русі,коли громадами керували в і ч а /загальні збори громадян,пряма демократія/,але дальша еволюція державної влади привела до витворення монархичної держави,котра стала типом суспільної організації на довгі часи,аж до нашої доби,котра є добою розкладу монархії.

Звязок міста й села в одну систему відносин,що випливають з поділу праці й обміну,витворив н о в у є д н і с т ь, основану на керуючій ролі міста,поділеного професійно і політично /пізніше і класово/,яку я б назвав с у с п і л ь с т в о м /7/. Явище суспільства представляє насильну єдність міста з селами,що розположені навколо і є джерелом істнування міста. Це схематичне представилось би так:

7/ Суспільство. /села-місто/

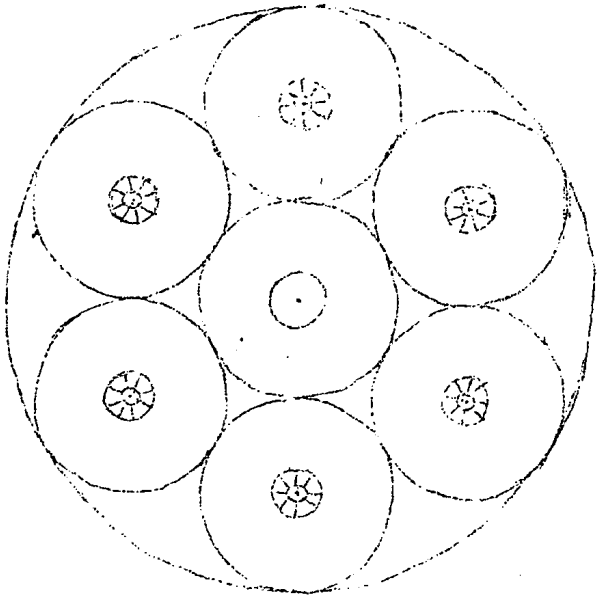

Місто поділене горизонтально на п р о ф е с і ї, вертикально: на к л а с и /економично/ і на ш а р и /політично/;

Оскільки первобутня громада ідеологічно була організована в цілість,то й на далі вона залишилась такою,хоч професія і відокремилась,організувавшись на зразок держави /авторитарно/ в одиницю, що зветься ц е р к в о ю.

Коли племя,як одномовна одиниця розклалась на кілька селомійських систем /суспільств/,то вони разом все ж представляли о д н у лінгвістично-культурну цілість - н а р о д /8/,який державно був або цілістю або й розкладався на кілька державних суспільств.

8/ Народ,державно-обєднаний / нація /.

В дальшій еволюції розростання держави захоплювано кілька народів або їх частин,або навпаки:один народ розпадався на кілька держав,бо поділ на "суспільства" /звязок сел з містом/ не ставить перешкод для розпаду на держави. Безмірно тяжчий є поділ самого суспільства на частини: місто і окремо - села.

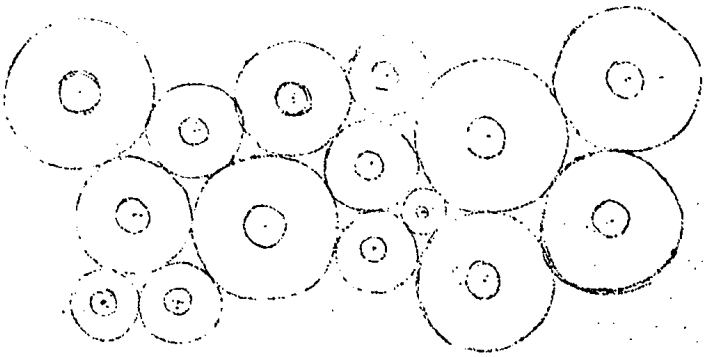
Міста-держави,не звязані політично з селами,бували і раніш,є й тепер,але це рідке явище.

Як місто у відношенні до села є формацією пануючого,так держава стала пануючою у відношенні до міста й через його - до села,а тим самим і незалежною і суверенною,бо над нею вищої влади нема. Через це держава організується і в межах народу,і в межах менших,або більших за народ.

Але основні одиниці людства - н а р о д и,ставши організаціями суспільними /перетвореними з племени в село-мійські суспільства/,д о д а л ь ш о ї і н т е г р а ц і ї щ е н е с т у п и л и!

Хоч і є держави,що охоплюють по кілька н а р о д і в і племен,але все ж світове Людство представляє значне число окремих державних суверенних одиниць. Схематично людство представляє з себе кілька одиниць /державних/,коло 80,які не обєднані жадною єдиною волею /9/. Стежучи за розвитком інтеґрації людей,ми бачимо,що від подружжя до племени включно люде збивались в скупчення,звязані усвідомленням к р о в н о ї єдности. Багато людей істнують і тепер в формі родо-племенних скупин. Але значна частина людства перемогла свою племенну орґанізацію,перетворившись в т е р и т о р і я л ь н і суспільства,обєднані п о д і л о м п р а ц і /села і міста/,розрісшись до н а р о д у,як мовного скупчення,що в собі має певне число село-мійських суспільст,обєднаних єдністю м о в и і духової культури.

9/ Людство,як необєднана сукупність.

Перетворення племени в суспільство - це був ґрандіозний переворот в історії Людства,яке тепер представляє аритметичну суму народів,не обєднаних політично. Тенденція до обєднання виявилась по двох лініях - господарській /поділ праці між народами/ і політичній /обєднання кількох народів державою/,одначе в культурній області обєднання ще ледве накльовується /тенденція до створення однієї світової мови/. По законах аґреґації ці тенденції будуть розвиватись,що передчувається в зрості інтернаціоналізму і навіть космополітизму. Очевидно,ці тенденції кріпнутимуть в міру світової орґанізації /поділу/ праці,світового обміну,світової єдиної культури.

Але шлях до злиття народів в єдине світове суспільство ще довжелезний,безмежний,хоч збільшення коефіцієнту густоти населення на одиницю площі йде невпинно і невпинно. І як родово-племенна орґанізація перетворилась в нову єдність /територіяльне суспільство село-місто/,розростаючись в народи,так і народи,підміновані новим поділом праці,специфікацією народно-господарських територій,колись перетворяться в ширшу форму обєднань. Чи суджено їм вилитись в основні р а с о в і комплекси,чи переступити через расові межі просто до вселюдської єдности - цього не можемо пророкувати.

Одно ясно: що більш людей припадатиме на одиницю площі,що більш ростиме густота населення,то глибше пронизуватиме людей свідомість ширшої залежности і єдности,а тому виростатимуть передумови нової інтеґрації Людства,в якій одиниця "народ" буде переможена,як була колись переможена одиниця "племя".

Цю схему інтеґрації я викладаю для того,щоб зробити зрозумілим виклад еволюції етичних норм.

Ми вже спинялись на основах етики в родині. Будучи біологічною єдністю,родина є живим і гармоничним втіленням основних інстинктів самоохорони: самоохорони і н д и в і д і в,на чім виростають правні норми їх охорони або етика "еґоїзму",і самоохорона р о д у /породи/,на чім виростають норми соціяльної етики,або етики альтруїзму. Людські істоти,як живі системи рухаються одно коло одного і одно у взаїмочинности з другим. Коли б інтереси індивіда були переважаючі,то подружжя просто не охороняло б дітей. Не пло-

дити їх не мало б сили,бо половий інстикт змушує поголівя до злиття. Значить злиття б йшло,як іде,але дітей убивали б /як це иноді роблять де-які племена і особи,що не можуть їх прогодувати/ або не допускали б запліднення чи робили-б аборти,як це роблять тепер у ширшому розмірі так звані "культурні народи". Ясно,що убийство дітей є в и н я т к о в и м явищем і свідомістю людей воно карається,як вчинок каригідний. Порушення чи знівечення соціяльного інстинкту в убийстві дітей очевидне. Так що діяльність інстинкту не є вже така автоматично-правильна і безпомильна як би це здавалось. У вищих тварин материнсько-батьківський інстинкт виявляється дуже виразно,але все ж буває,що самці,напр.,знищують молодят під впливом діяльности другого інстинкту /або полового,або голоду/. Те саме і в людей: як багато чинників впливає на поведінку! Як могуче діє інстинкт живлення,інстинкт індивідуальної охорони! А все ж задоволення його в один момент гальмує його,а натомісць вибухає другий інстинкт,що жене людину в инший бік. Діяльність інстинктів штурхає людину в ріжних напрямах і задовольнити їх людина ніяк инакше не може,як в суспільному оточенні. Родина є основною суспільною скупиною,в якій людина росте і розвивається в певній гармонії, яку ми називаємо комуною.

Розмноження родини в рід і навіть в племя не порушує основ родинної етики,навпаки: вся солідарність роду і племени держиться н а з а с а д а х р о д и н н о ї е т и к и. Її змістом є солідарність і виховання індивида,як члена родини,котрий за імя других членів працює,охороняє їх від небезпек,часто підлягаючи сам небезпекам. Виховання індивіда в такому напрямі є системою емпирично вироблених норм,які прищеплюються довгою вправою і обертаються в з в и ч к и,в автоматичні несвідомі рефлекси,котрі повторюються,як лише зявиться подразник,до якого вони прищеплені.

Чи рослина,чи тварина,чи явище природи,чи навіть в певному стані людина,на основі досвіду,грає роль чинника /подразника/, котрий викликає рефлекси захистні або рефлекси нападання,або рефлекси вдоволення. Всі рефлекси захисту або нападу звязані з чинниками н е г а т и в н и м и,а відношення до їх означено в подвійних нормах: дозволених і недозволених вчинків. Всі вчинки захисту є дозволені,а вчинки небезпечні для роду є недозволені. І вони о д н о ч а с о в о є користні,як для індивіда,так і для родини,для колектива. Виховання родинне проектується в нормах,що однаково,рівночасно і рівномірно охороняють і осібняка і його скупину.

Поширення родини в рід є разом з тим поширенням і родинної етики на весь рід,цеб-то етики солідарности,взаїмозахисту,взаїмопідтримки. Злиття родів у племя є разом поширенням родинно-родової етики на все племя. Етичним ідеалом родини,роду,племени є ідеал героя,що найбільше дбає про добро всіх членів скупин: охороняє їх життя,дбає за їх,відданий їх інтересам,як своїм. "Люби ближнього свого,як самого себе" - ця максима родинно-родової етики,в якій висловлено синтетично задоволення обох інстинктів - індивідуального і родового.

Одначе величезна зміна настала з перетворенням родово-племенного устрою /федералізм і демократія/ в територіяльне суспільство, в якому утворилась незнана для родини диференціяція: р о з п о д і л п р а ц і ї і звязаний з о ц і н к о ю продуктів праці - о б м і н. В родині обміну продуктами н е м а! Родина є комуна, а суспільство,як система поділу праці між селом та містом і в місті - утворило обмін,на основі калькуляції /оцінки/,цеб-то диференціяції цінностей. Помимо того утворилась гієрархія прав: поміж керуючими і підлеглими,більш і менш розвинутими,більш і менш заможними!

В родині було перівенство лише одно: протиставлення в і к о в и х ріжниць,діти і дорослі. Ці ріжниці не впливають на суму прав тому,що нейтралізуються взаїмною любовію і турботою дорослих за малих. Ріжниця вікова - біологічна,охоронена соціяльним інстинктом дорослих /батьків/,а ріжниці в суспільстві вже с о ц і я л ь н і: професійні,культурні,маєткові,загалом - класові та політичні. Протиставлення індивідів тут вже не вікове,а протиставлення інтересів. Пригадайте характеристику авторитарної організації: підлеглий шар вже не означає своїх цілей ані засобів до їх досягнення! Він правно цілком обмежений або просто безправний /рабство/,цеб-то інстикт індивідуальної самоохорони члена підлеглого шару цілком загрожений,бо цей індивід існує вже не для себе,а як з а с і б для цілей,означуваних пануючим шаром. В родині протиставлення вікове, старші любовію охороняють малого,а в авторитарній скупині всі дорослі,вікового протиставлення нема,а є инакше: в професії,праці,маєткові,свідомости. Ось тому неминуче виникає а н т а г о н і з м інтересів: інстинкт самоохорони підлеглого з а г р о ж е н и й, тому реакції цих індивідів,бувши спочатку реакціями нападу,потім реакціями захисту,обернулися в звичайні реакції покори,гальмування, пасивности. Так станеться виховання на раба,але коли його інстинкти /індивідуальний і родовий/ будуть загрожені,то він підійметься до бунту,до убийства.

Ясно,що у відносинах пануючого і підлеглого шарів буде діяти дві системи етичних н о р м,що виникають з імпульсів,протилежних по напрямах: утворюються два ряди - норми для себе і норми для другого; одні норми захисту,другі - норми нападу. Так утворюється д в і е т и к и: етика пануючого шару у відносинах між його членами - солідарність,а до підлеглого - несолідарність,і навпаки у підлеглому шарі: етика внутрі шару - солідарність,а етика відносин до пануючих - несолідарність. В індивідах обох шарів живуть природно інстинкти індивідуального і гуртового захисту,виховані,як с о л і д а р н і с т ь внутрі шару,і як а н т а г о н і з м між шарами.

Рефлекси тварини і людини на небезпеки є подвійні: або рефлекс захисту в т і к а н н я м /емоція страху/ або захисту н а п а д о м /емоція гніву/. При терорі пануючого шару в його членів утворюється автоматичний рефлекс н а п а д у /в основі емоція гніву або волевий гін/ в напрямі до шару підлеглого,а в членів підлеглого шару навпаки: утворюється рефлекс захисту в т і к а н н я м і при довгій муштрі - рефлекси повної покори /це стан рабства/. Так що обидва шари взаїмно викликають в себе рефлекси п р о т и л е ж н о г о значіння: підлеглий викликає в пануючому рефлекси агресивні,волеві гони,а пануючий в підлеглому - рефлекси покори,волевий параліч. На основі науки рефлексології: ці два шари стали один для одного у м о в н и м и п о д р а з н и к а м и, які взаїмно викликають протилежні по змісту реакції,а тому в наслідку і протилежні етичні переживання.

Таким чином а в т о р и т а р н а організація скупин є механізмом для утворення норм подвійної моралі: одна у пануючих,друга у підлеглих,або одні норми для своїх і другі норми для чужих. Так соціяльна організація насильства стала джерелом подвійної моралі, цеб-то з н і в е ч е н н я м о р а л ь н и х п е р е ж и в а н ь в о б о х ш а р а х. Утворилась мораль панів і мораль рабів шляхом соціяльного виховання умовних рефлексів,прищіплювання індивідам звичок,що зруйновали мораль с о л і д а р н о с т и, мораль демократії роду.

В світлі цих висновків поглянемо на морально-правовий побут сучасного суспільства.

В родинах вона близька до природної: солідарність і любов є основою поведінки членів,але помічається багато збочень від неї.

Чому? А тому,що індивід живе тепер одночасово як член родини,церкви,професійної,партійної,шкільної,військової і т.д. скупин. В кожній з них одержує соціяльне виховання р і ж н е - в залежности від р о д у скупин і від ш а р у,в якому перебуває.

Скажім,дитина до 8 літ в родині,виховується в атмосфері солідарности,а потім попадає в школу,де вже панує трохи инша атмосфера: учителі і ученики ведуть себе,як пануючий і підлеглий шари, причім вищий шар щіплює дитині переживання рабства,залякує, "дисциплінує " її. Потім юнак вчиться в професійній ґрупі,де виховання таке ж; у військовій-таке ж; у релігійній -таке ж; в державній - таке ж. Така є природа авторитарних звязків. Скрізь іде подвійне виховання: в підлеглих шарах на раба,в пануючих - на пана. Прищіплювання індивідові одночасово рефлексів,протилежних по емоції,захистних і аґресивних,незвичайно ускладняє гру рефлексів і нівечить моральну основу індивіда,який в однакових умовах і на однакові подразники може відповідати рефлексами подвійно-протилежними,а тому і в моралі - нормами подвійно-протилежними,одні і-ті ж вчинки однаково вважаючи і за добро і за зло. Спеціяльно середні шари /у вертикальній будові/ виховуються в подвійній моралі: урядовці,служащі,що з одного боку підлеглі,а з другого пануючі - є типом людей з найбільш знівеченою мораллю. Найвищий шар і найнизчий,постійно перебуваючи в однаковому становищі,хоч у взаємовідносинах мають протилежну мораль,за те внутрі себе культивують виразну мораль солідарности і взаємопошани. Тому і аристократія і селянство живуть внутрішно на устойчивих засадах моралі,а середні класи - це зразок моральної непостійности і каліцтва,подвійної моральної бухгалтерії. Окрема мораль виробляється і в людей,одірваних від землі і від знарядь продукції - у пролетаріяту. Позбавлені звязку з землею,знаряддями виробу і з витворами,ці люде мусять мати /і мають/ иншу морально-правову орґанізацію!

4.МОРАЛЬ ДО "СВОГО" І "ЧУЖОГО".

З попереднього ясно,що рефлексолоґичний аналіз розкриває перед нами механізм п о д в і й н о ї моралі,котра витворюється як наслідок перетворення племенного суспільства в капіталістичне суспільство приватної власности,авторитарної влади,класової будови. Щоб уявити цю подвійну мораль: солідарність внутрі скупин і антаґонізм на зовні її,звернемось знов до ґенетичної соціології.

Проф.М.Ковалевський в своїй праці "Обособленіе дозволенъых и недозволеньіх действій" /див. "Новыя идеи в соціологіи",сбор.4, СПБ. 1914 г./ розглядає цікаве питання про ґенезу понять добра і зла,а значить дозволених і недозволених вчинків і відповідних етичних норм.

Він виходить з заложення,що погляд Дарвіна на ізольоване існування парами в первобутньої людини нічим не доведене і що треба через те виходити з засади,що життя дикунів споконвічно провадилось с к у п и н а м и, більшими за подружжя чи й родину,і що ідея повинности або дозволених і недозволених вчинків тісно звязана з турботою про с а м о о х о р о н у цих первобутних скупин. Характерним і дивовижним фактом проф.М.Ковалевський вважає той,що в первобутних скупинах всі вчинки мають подвійну моральну кваліфікацію: все добре,що є добре для даної скупини,і навпаки; некорисне для даної скупини вважається за зло і так чи инакше карається,але подібні вчинки відносно чужої скупини вважаються за похвальні. Цей дуалізм оцінок цілком випливає з ідеї охорони своєї скупини /роду чи племени/. Отже основною вимогою до члена є вимога сприяти добру скупини,тому відношення члена до своєї скупини

и н а к ш е, ніж до чужої.

М.Ковалевський робить широкий огляд і знаходить підтвердження цих поглядів скрізь у примітивних племен. Напр.,убийство родича потягало за собою викидання убийці з гурту,повну його ізоляцію,поставлення по-за межами охорони і зносин. Вигнанці - абреки /на Кавказі/, ізгої /у славян/,vargus в старо-германському праві,якого порівнювали з вовком. Абрека,варґуса,ізгоя міг убити безкарно кожний. У індіян сіу,шотландців,кавказ.горців і баг.ин.за вбийство вимагалось убити когось з роду вбийці. Рід,як колектив,ніби відповідальний за свого члена.

Але вбийство ч у ж о р о д ц і в похвалюється звичаями і віруваннями. Племя Кукі думає,що вбиті чужинці будуть на тім світі рабами того,хто їх вбив. На Борнео думають,що вбиті чужинці сприяють тому,щоб був дощ або врожай. На Малайському архипелазі парубок не може женитись,доки не принесе однієї зтятої голови чужинця. Що більше здобуде хто скальпів з ворожих голів,той в індіян є більший герой.

Такий же дуалізм панує в справах злодійства,насильства над жінками і инших.

Отже маємо підтвердження,що етика у відношенні до "свого" одна, а у відношенні до "чужого"- инша. Поширення етичних норм даної скупини на більшу кількість людей виникало в наслідок тих чи инших суспільних з в я з к і в, що виникали в боротьбі за життя. І тоді коло "своїх" ширшало,коло "чужих" меншало. Всякі притягаючі моменти сприяли зближенню і асиміляції етичних норм. Зливання родів і племен, язиково спорідненних,приводило до витворення широких обєднань, з а м и р е н и х в н у т р і, сполучених,як "свої".

Але між-племенна подвійна мораль перейшла внутрь племен,коли в їх почалась внутрішня діференціяція,про яку ми говорили раніш. Утворення класів,розклад на села і міста,розвиток міст - все привело до величезної діференціяції,до утворення психології "своїх" і "чужих" і відповідної подвійної етики внутрі "суспільств" і "народів".

Так що в міру поширення з а м и р е н н я між скупинами,ширшало коло "своїх". З утворенням світових релігій /буддизм,християнство,магометанство/ і розвитком філософично-наукової думки поняття про "своїх" шириться на весь світ,але в п р а к т и ч н і й моралі все-ж різко обривається етика "своїх" на межах свого народу.

Оскільки інтеґрація людства ще не сягнула за межі народу /хоч вже тенденції до цього є/,то граничним поширенням етики для більшости індивідів є с в і й народ! Інтернаціоналізм,як діяльна мораль "своїх" - ще слабий навіть у теоретичних пропаґаторів його - у релігійників і навіть у соціялістів,комуністів,анархистів.

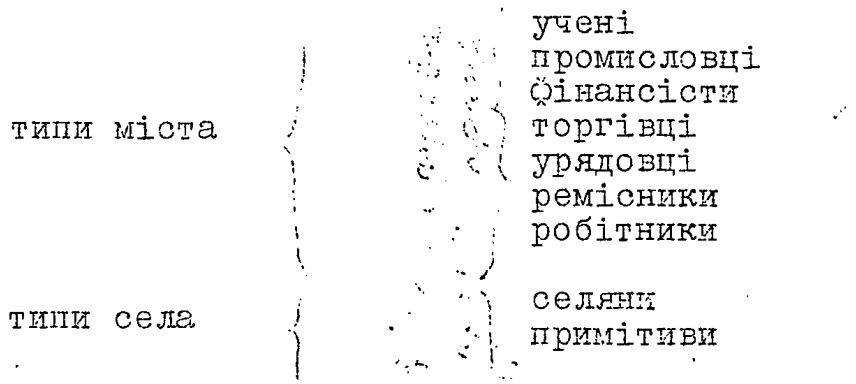
Етика народня /націоналізм/,державна /патріотизм/,своєї околиці /батьківщина/ - це лише показчик діференціящії етичних переживань і норм в межах цих сукупностей і колективів. Сучасне суспільство представляє складну діференціящію. Індивід належить до родини,школи, професії,релігійної скупини,партії,ріжних товариств,економичних скупин,сел,міст, і т.д. і тд.,несучи в собі основи етики кожного скупчення.

І що менша скупина,до якої індивід належить,то менша область замирених відносин його,ширше поле приложення етики солідарности. Сучасний устрій витворив дивовижне явище: чим низче індивід стоїть по соціяльному розвитку,тим коло його єднання вузче і тим етика солідарности поширюється на менше коло людей.

Візьмімо селянство. Етика родинної солідарности розвинута. Також етика громадська,обмежена селом. У молоді помічається солідарність родинна,солідарність свого "кутка" на селі,з иншими "кутками" антаґонізм,але у дорослих селян "куткового"сепаратизму і знеохочення не помічається. Це явище є виразом свідомости індивідів про взаїмну з а л е ж н і с т ь, яка солідарізує їх і сповнює почуттям,що

вони "свої люде". При відносинах між двома сусідніми селами у мешканців кожного буде почуття близчої солідарности - земляцтва. При відносинах на чужині мешканці з двох сусідніх сел вже будуть тісніще солідарними. Це видно у війську,де збираються новобранці з ріжних місць: товаришують найтісніше односельці /громадяне села/,потім сусіди /земляки/,потім одномовні чи одновірні. Військо,комплектоване екстериторіяльно завжде буде слабше,ніж національно-територіяльне,але воно відносинах до оточення буде більш жорстоке, бо "чуже".

Що вище соціяльне становище індивіда,то ширший круг інтересів звязує його з ширшим колом людей. Свідомість є також результатом досвіду /практичного чи теоретично-наукового/,а тому індивіди з широким розвитком більш усуспільнені. Можна б установити градацію суспільної свідомости так,починаючи згори найбільшою свідомістю.

Не можу докладно розвивати типологію їх /це инша тема/,але мушу підкреслити,що етика відносин цих типів є подвійна: внутрі свого типу вона наближається до солідаризму,а на зовні - антаґоністична. Особливо великий антаґонізм між частинами д у х о в о ї і ф і з и ч н о ї праці - раз,між с е л о м і м і с т о м - два. Підвищений еґоїзм всіх ґруп,одірваних від з е м л і і в і д з н а р я д ь п р о д у к ц і ї: урядництво чи ширше:"інтеліґенція",що залежить в своєму істнуванні від инших скупин,несе в собі загострене почуття особистої небезпеки /інстинкт індивідуальної самоохорони постійно-загрожений/.

Живучи з услуг пануючим економично верствам,інтеліґенція неминуче живе їх інтересами та ідеологією. Вона масово є буржуазна,хоч соціяльно - це "інтеліґентний пролетаріят".

Виразно загострений інстинкт індивідуальної самоохорони у робітництва: цим пояснюється,що найпопулярніші гасла у їх - збільшення платні,зменшення робочого часу.

Одначе треба підкреслити,що сучасний устрій наскрізь пронизаний індивідуалізмом,що початок свій бере у праві власности,яке ще не розбило тільки р о д и н и /що живе комуністично/,але таки значно шарпає її.

Боротьба за істнування ведеться великими колективами /партіями/,які мають дуже подвійну етику,близько до племенної "етики" війни.

Як найвища одиниця неінтеґрованого людства - народ чи нація у відносинах до иншої нації керується подвійною моралю,хоч часто і чути декларації про право "без ріжниці національности". Тільки вищі розуми,що опанували думкою механізм сучасного світового суспільства,перемогли націоналізм і досягли вселюдської моралі,але й вони в практичній праці керуються етикою національної,класової і родинної скупин. Родина,клас,народ і людство - ось чотирі основних формації /типи/ сучасної моралі. Тенденція культури - основи родинної моралі поширити через громаду,суспільство,класи,народи,раси на ціле людство. Цю мрію висловив і Шевченко:

ної/ ростиме етика солідарности в ширших колах - в народах і м і ж народами,цеб-то ширитиметься етика родини на всесвітнє суспільство. Але не мрії про брацтво,а переробка чотирьох історичних систем /поділу праці,поділу землі і природніх дібр,поділу влади і витворів/ вестиме до братерства і його етики. Рівність в правах,культурности і добробуті - ось шлях зросту суспільної етики. Це шлях соціяліза-ції суспільних відносин по головних лініях суспільної дійсности - господарській,політичній,культурній.Аґреґація людства заложена на конформизмі: від Родини до Людства однакові принципи відносин і етичних норм. Перетворення Людства в Родину - це шлях до здійснення етики,заложеної в нас.

Але цей процес дуже довгий. Поки-що маємо Капіталізм і його "етику".

5. ЕТИКА СПЕЦІЯЛЬНИХ ҐРУП.

Ми установили поняття етичної с п о н у к и, як спільної діяльности особистого і родового інстинктів,яким відповідає еґоїстично-альтруїстична поведінка людей. Від спонук одріжняємо н о р м и, як в и т в о р и суспільної взаїмочинности,що відбувається під впливом багатьох ґакторів: космичних,біологічних,психичних і соціяльно-історичних /скупин,утворених історично: сел і міст,держав, партій,релігійних скупчень,професійних і т.п./. Тиснення цих ґакторів на основні людські потреби /вроджені/ змушує людину поводитись так або инакше і т а к або и н а к ш е мотивувати свої вчинки або н о р у у в а т и їх,установлювати межі для руху инших індивідів та їх скупчень і підлягати їхнім нормативним вимогам. Ф о р м у л и п р и м и р е н н я і н т е р е с і в , п р и н я т і в з а ї м о ч и н н и м и с т о р о н а м и і б у д у т ь е т и ч н и м и н о р м а м и: правами або моральним нормами./Правові норми,установлені державою,називаємо "законами" та розпорядженнями і це буде "право в юридичному смислі",як каже проґ.Петражицький/.

Ми також приняли,що гармонійним виявленням цих спонук і відповідних їм норм є р о д и н а,як біо-соціяльний початок суспільства,як нормотворче джерело,з якого тече етична енергія на всі людські істоти,що розмножуються з цього осередку,поширюються по землі і під впливом ріжних ґакторів гуртуються в ріжні скупчення,що в історичному процесі інтеґруються в ширші сполучення.

Ми обминаємо питання про ґенезу чисто-природніх ґруп: расових, поголівних і вікових,але звертаємо спеціяльну увагу на скупчення біо-соціяльні /родина,рід,плем'я,народ/,що розгорнулись,як скупини к р о в н о г о звязку,але перетворились в скупини територіяльно-мовно- с о ц і я л ь н о г о звязку /територія,мова,поділ праці і витвори/ - в н а р о д и, які поки що є найвищими одиницями неінтеґрованого Людства.

По закону розсіяння енергії і етична енергія родинного звязку при переході на дальші і ширші кола слабне і розсіюється,як меншають,слабнуть і зникають кола хвиль,що погнані з одного осередку. Тому при зустрічі просторово і часово віддалених скупин,особливо відмінних /що сталось під впливом иншого сполучення ґакторів/,виникає замість притягання - відштовхування,замість почуття "свого"-почуття "чужого",яке вже реґулюється акціями і реакціями нападу або втікання,цеб-то волевого гону,що обумовлений емоціями гніву або страху,иноді нейтралізованими до стану покори /параліч волі,загальмування її/. Тут і виникають етичні норми подвійного характеру: етика свійства,солідарности до своїх і етика відчуження до чужих.

" Чи є що лучче,краде в світі,
Як укупі жити,
Добро невне з братом добрим
Спожить,не ділити".

Але цілком зрозуміло,що ця мрія поета не може бути здійснена в капіталістичному суспільстві - суспільстві суперечностей в інтересах: господарських,культурних і політичних. Де існують суперечности владаря і підвладного,заможного і позбавленого засобів прожитку, освіченого і темного,там обовязково є й буде д в і е т и к и,себто етика відносин до "свого" і до "чужого" або етика солідарности по одній лінії і "етика" антагонізму /боротьби і війни/ по другій лінії.

Перетворення племени /кровного союзу/ обернуло його в суспільство /соціяльний звязок/,оснований по одній лінії на біо-соціяльній єдности - н а р о д, обєднаний мовою,а по другій - на соціяльно-історичному звязку: на поділі п р а ц і /ріжниці професій/,поділі з е м л і і п р и р о д н і х д і б р, поділі в л а д и,поділі культурних в и т в о р і в. Ось цей поділ утворив багато перегородок,що ділять народ на частини з протилежними інтересами,а тому й протилежною етикою - етикою часткових інтересів,своїх і чужих. Авторитарно-ієрархична організація держав,військ,підприємств,установ неминуче веде до боротьби по всіх лініях /господарській,культурній, політичній/ поміж кожною суспільною єдністю і в н у т р і кожної суспільної єдности поміж одиницями. Індивіди,морально так скалічені, з загостреним інстинктом індивідуальної самоохорони,ведуть безна - станну боротьбу один з другим,переливаючись з однієї с к у п и н и в другу,з одного ш а р у в другий.

Можливе тут місце для здійснення мрії поета,в даним разі мрії людини,з незвичайно-розвинутим соціяльним інстинктом? Ні в якому разі. Тільки неосвічені і фантастичні люде думають,що ніби-то шляхом індивідуального удосконалення можна досягти вищої правди і моральности. Це не вдасться нікому в капіталізмі. Тому так й потерпів поразку Лев Толстой в своїх шуканнях індивідуальної етичної правди і прийшов до ідеї анархичної неґації сучасного суспільства. Одначе анархизм є спомином про минувшину /про рід!/,а не ідеалом будучини /всебічна демократія/.

Коли людство в своєму числі подвоїться /через 30 літ!/,то вже ізольованими державами жити буде не можна. І розбите людство піде до інтеґрації державної,але хоч і зінтеґрується,одначе в середині буде повне суперечностей,як тепер,скажім,народ.

Інтеґрація по лінії політичній хоч би і в формі демократії,не рішає питання рівности,бо по-за політичною орґанізацією є ще культурна і господарська орґанізації,що у великій мірі основані на автократії власности і освіти.

Інтеґрація по всіх лініях - це шлях до всесвітнього суспільства,при чім не "геть" в л а с н і с т ь, в л а д у, о с в і т у, а п о ш и р е н н я власности,влади і освіти на всіх буде здійсненням д е м о к р а т і ї господарської,політичної,культурної.

Це є шлях соціялізму і народи неминуче йдуть в цей бік - до перетворення у вищу єдність - л ю д с т в о. Ми на початках перетворення капіталістичного суспільства. Проломлено,хоч і не знищено тільки політичну автократію.- Політична демократія - це ідея вже доволі популярна,але загрожені пануючі кляси силкуються відновити політичну автократію /фашизм/,щоб не допустити демократії господарської і культурної. Одначе,коли буде зломлена автократія господарська /шляхом соціяльної революції/,то вона відкриє шлях і для демократії культурної. Зріст культурної демократії сприятиме скріпленню демократії господарської і політичної. І тільки рівнобіжно з процесом соціяльної демократизації /разом економичної,політичної і культур -

Це й є етичний дуалізм первобутніх скупин /племен/,що перейшов і в розложене поділом праці,природи,влади і культ.добр територіяльне суспільство,яке є продовженням племени - н а р о д, скутий державою.

Етика солідарности внутрі скупини розкладається їх авторитарним устроєм /гієрархія вертикальних шарів/,а поміж скупинами - суперечністю і н т е р е с і в, що виявляється в боротьбі внутрі і по-між скупинами,які в своїй основі відійшли під впливом історичних факторів від природнього типу аґреґації людей - від р о д и н и і її продовжень до територіяльного суспільства,від демократії і федерації,до гієрархії прав,якими розложено скупину на шари - владарський,середній і підлеглий,чим і з а г р о ж е н о індивідуальний і родовий інстинкти людських істот. Розподілом землі і природніх добр та розподілом здобутків праці положено межі в рухові людей по землі,а пристосуванні,в знаходженні засобів існування,чим незвичайно інтенсифіковано і напружено до вищої міри діяльність інстинкту індивідуальної захорони,загострено еґоїзм до степени,коли подавлено інстинкт вселюдської солідарности і поставлено людей в стан війни всіх проти всіх.

Авторитарний устрій і його дерівати /продукти/ - політичний гніт і класовий визиск одних,економичні злидні і культурна відсталість і темнота других,загальмування їх природніх інстинктів і спонукання до людського вільного існування,а це веде до революцій,війн,безупинної боротьби,як певної форми розвязки етичної енергії. Ця боротьба є нещастям Людства і джерелом подвійної етики,що неминуче практикується /повторюється,вщіплюється - виховується!/ поміж народами і внутрі народу. Внутрі народу йде боротьба між родинами,/як соціяльними одиницями/,між класами,між селами і містами,між партіями,між релігіями,як між народами і державами.

Соціяльна діференціяція,витворена історично,є джерелом подвійної моралі внутрі народу. І ці ріжні скупини народу є носіями ріжної моралі,двох мірок її: одна для "своїх",друга - для "чужих".

Погляньмо на де-які соціяльні скупини близче.

А. С е л о і м і с т о. Два аґреґати,територіяльні,з публично-правною реґляментацією від держави,представляють з себе аґреґати,які я в своїй класифікації /напр.,див.мою "Систему суспільних наук"/ називаю г р о м а д а м и за для їх структурної подібности,- в суті річи вони є виразом суспільного поділу праці. Село живе з прямого відношення до п р и р о д и, тоді як місто існує з соціяльного відношення до с е л а. Міські аґітатори /псевдо-учені/ кричать,що село і місто "взаїмно доповняють себе",що в дійсности значить: місто визначає дуже малий обсяг прав села /через державу,яка є твором міста і його функцією!/- визначає політичну орґанізацію села і шляхом культурної монополії обмежує село,засуджує на неграмотність,темноту,на мізерну "народну школу",на духове убожество. Отже: місто виконує потрійну диктатуру над селом - політичну,господарську і культурну, в и з и с к у ю ч и село,як робочу силу,як платника податків,як жовніра,як постачальника здорових людей,яких місто обертає часто в фізичних і мор льних інвалідів. Місто,як скупчення промислу і торгівлі,витворило к а п і т а л і з м, набираючи безземельну /спеціяльно обезземелену/ робочу силу для дикого визиску,витворило к о л о н і я л ь н у політику,яка зводиться до визиску аґрарних народів цеб-то селян. /Докладніше про це див. моє "Місто й Село",1925р.,і Problem města a venkova в УІ кн."Věstnika Чеш.Аґрикультурної Академії за 1931р./

І цю систему аґітатори буржуазії,псевдо-учені професорі,журналісти,посли і міністри називають "взаїмним доповненням" села і міста,які себе в дійсности "доповняють" так,як їздець і кінь,коли їздець-місто виїздить до своїх цілей на коні-селі,або як "взаїмно

доповняють" себе пан і раб.

Становище села в цілому світі трагічне. Коли місто є диктатор, що означує існування села, його тип, його свідомість /мізерну/ його "право", то це значить, що село грає роль з а с о б у для досягнення містом своїх цілей.

Прошу пригадати дві етичні максими Канта:

І/"чини так, щоб правило твоєї чинности шляхом твоєї волі стало загальним законом".

2/"чини так, щоб Людство, як в твоїй особі, так і в особах инших, ти завжди вживав, як м е т у, і н і к о л и, я к з а с і б".

Це наукове вивершення індивідуального іродового інстинктів. Людина, як носій абсолютної вартости своєї особистости, обернена в з а с і б, стає худобиною, рабом, річчу.

В родині, яка з д і й с н ю є, живе етикою охорони о с о б и, не можливе инше трактування свого члена, як рівновартого, рівноправного.

Ну, а місто - як воно ставиться до села? Як до засобу, як до свого раба і тому все відношення м і с т а, як цілости, до села є н е м о р а л ь н и м. Всі, що захищають сучасний характер відносин міста до села, тим самим захищають неморальне явище. І міністр внутрішніх справ, що "виробляє закони для села", і міністр просвіти, хоч би він був соціяліст, що будує в місті університети, лабораторії, академії, ґімназії, бібліотеки, а для села дає гнилу "народну школу", пів-грамотного салдата за "учителя", і міністр фінансів, що обраховує податки і зволікає їх з села всякими способами, і парлямент, що ці "закони" стверджує - діють відносно села н е м о р а л ь н о: вони його трактують, як з а с і б, вони установили над ним ґієрархію міста, вони його визискують, насилують, вони за ним не визнають того, що за собою.

Коли вони ще до того й християне, що захищають свою релігію, утримують церкву, щоб проповідувала: "любіть ближнього свого, як самого себе", а в дійсности грабують, дурять, насилують, то вони чинять подвійно неморально.

Коли ж село і місто належать до ріжних н а р о д н о с т е й, як це є на Україні, Білорусі, Татарщині, Криму, Амурщині, в анґлійських колоніях в південній Африці, на островах, то відносини між селом і містом набирають цілком трагічного характеру: с о ц і я л ь н о г о п а р а з и т и з м у чужого міста над селом. Явищем паразитизму в біології називається таке, коли один рід істот живе коштом субстанції другого. У відносинах чужого міста до села панує це відношення паразитизму, бо місто живе коштом села, в культурному смислі - це два ріжні світи, а економично і політично - це є насильство міста над селом, коли село трактується, як засіб, як харчова матерія.

Такі відносини є протилежністю до тих, які вимагаються моралю, і тому тут панує в загостреному вигляді "етика відчуження", і виступає на яв різко-виразно явище етичного дуалізму.

Б. К л а с и п а н і в і ї х п і д л е г л и х. Буржуазія і пролетаріят, поміщики і наймити - це особливо різко-суперечні ґрупи в містах і селах. Оскільки пани живуть визиском робітників і наймитів, то панська етика є етикою відчуження від визискуваних ними істот. У панів діє інстинкт і н д и в і д у а л ь н о г о забезпечення /шукання нетрудового прибутку/, тому в кожному акті поведінки пана виявляється не мораль, а рефлекси наступу, гонені емоцією гніву /в ріжних її модифікаціях/, яка цілком виразно виступає при найменших спробах робітників і наймитів опертися - при страйках, маніфестаціях то-що: тоді обличчя пана наливається кровю, він багровіє, зціплює зуби і кулаки, несамовито тупотить ногами і кличе військо для розправи. У всіх цих моментах у пана діє інстинкт індивідуального обезпечення, а соціяльний інстинкт подавлений, отже

мораль не діє. Відношення пана до робітника і наймита є,як бачите, а м о р а л ь н е. Всі норми поведінки для підлеглого,що установлюються панами,як "право" - не є правом,бо установлені вони о д н о б і ч н о,без згоди підлеглих і т о м у вони не право. Це є міри доцільности з погляду пана для затримання його панування,а зовсім не норми правових взаїмовідносин. Однобічно становлене "правило" не є правом!

Я звертаю увагу читача на це питання!

Коли ви перегорнете сторінки і знову прочитаєте про "вертикальну" структуру с упин і передумаєте над трьома типами /анархичним,демократичним і автократичним/ звязку в скупині,то для вас буде ясно, що маса,юрба,натовп не є творцем етичних н о р м: юрба діє під простим впливом біологичної спонуки,а не під впливом етичної норми! Спонука /імпульс/ є проявом біологичним,а правило,норма - соціяльним витвором,що діє,як чинник. Спонуки діють і в дитині,але дитина ще не живе соціяльними правилами! Отже,я настою,щоб читач продумав ріжницю між біологичною спонукою і соціяльно-етичною нормою,а тоді він зрозуміє,чому юрба не є творцем етичних норм,бо вона діє як стихійна сила і о д н о б і ч н о /кожний індивід сам за себе/ здійснює свій намір.

Не те організація демократична /прим.родина,або невелика скупина/: у ній в с і ч л е н и погоджено установлюють п р а в и л а поведінки для кожного,цим і творячи етичні норми. Провід не установлює етичних норм,а лише т е х н и ч н і правила для переведення в життя постанов цілої скупини. Провід творить техніку соціяльного процесу /це і є власне соціотехніка/,відшукує і вибірає засоби для цього і при виборі засобів керується нормами етичної оцінки,установленої скупиною. Отже,мета установлюється цілою с к у п и н о ю, а засоби /техніка/ - п р о в о д о м, якій постійно є під контролем скупини. Такий устрій скупини є с а м о п р а в н и м к е р о в н и ц т в о м, відносинами колективного взаїмочинного нормотворення.

Цілком инакше там,де приходить в скупині не провід,а в л а д а! Орган в л а д и сам установлює всі "норми" поведінки для "членів",котрі вже є не соціуси,спільники,товариші,а п і д л е г л і людські істоти,які вже не творять "норм" взаїмочинно,а одержують "н а к а з и від влади. Коли дві людини взаїмочинно /двохбічно/ установлюють норму своїх відносин,то це явище ц і л к о м и н а к ш е, цілком відріжняється від того,коли збоку х т о с ь т р е т і й л и ш е с в о є ю в о л е ю н а к а з у є цим двом вести себе згідно з його волею,волею третього! Тут моментально виникає явище в л а д и,як однобічного примусу для сторони,котра не приймає участи у витворенні н а к а з у. Наказ не є ані правом,ані мораллю - взагалі не є етичною нормою,а цілком иншим явищем: волевим вибухом!

Сучасна "правнича" література називає правом і н а к а з и і постанови демократичної скупини - правом,цеб-то цілком дві ріжні річі! На цім основане все "правниче" баламуцтво,яке поширюють юридичні факультети,на яких замість науки панує п р о п а г а н д а владарства,панування монархів,диктаторів,влад,урядів.

Я називаю етичною /правовою і моральною/ нормою те правило поведінки,котре установлюють взаїмочинно в с і ч л е н и скупини, одріжняючи однобічні н а к а з и,які вже тому,що однобічні - трактують другу людину,як з а с і б для здійснення тієї мети,що ставить наказник /влада,диктатор/.

Така думка не є новиною в соціологичній літературі - на неї натякав,хоч і плутано,соціолог Гумплович,а ще яскравіше вказав - Шайн і пізніше Біндер,але вони не могли її аргументувати соціологично,як це роблю я. Гумплович виходив з розуміння,що нормативний характер є ознакою всякого правила соціяльної поведінки,отже і права,а тому,що правила,установлювані державою,цеб-то володарською частиною суспіль-

ства робляться в інтересі тільки цієї частини,що переслідує лише інтереси свого панування,то тому вони і не є правом. Вигоди владарства є прямою метою держави,а через те владарі і не знають жадних норм обовязкової поведінки і керуються в своїй поведінці виключно мотивами фактичної доцільности для себе. Ось тому так зване "публичне право",на думку Гумпловича,не є правом. Правом є лише норми,установлювані державою для регулювання родинних і економичних відносин між підданними. Так думає Гумплович і тому пропонує вважати за право тільки так зване "приватне право",а що до "публичного права",то воно не право - його треба називати якось инакше,напр. державною нормою /Staatsnorm/ або державною постановою/Staatssatzung/.

Це вірно,але "приватне право" - це є лише з в и ч а є в е п р а в о, витворюване в суспільній взаїмочинности людей і включуване державою в свої кодекси /цеб-то визнаване і державою/.Гумплович вважає тільки приватне право за свідомий витвір держави /чому держави?!/,а публичне "право" є стихійним несвідомим витвором владарів,які підносять на рівень публичного права викликані ріжними обставинами свої чисто-фактичні владарські вчинки.

Шайн далі розвинув засновки /преміси/ Гумпловича,прийшовши до думки,що саме поняття "правило" має в собі подвійний зміст: а/ це з одного боку н а к а з про поведінку,а з другого - б/ це с п о с і б, яким діють при певних обставинах,без елементу примусової повинности. Шайн і розуміє право в другому уявленні,бо в правилах державної діяльности нема "наказу",зверненого до держави чи до будь-кого. Отже,право - це фактичний спосіб діяльности держави,діловий порядок її праці,подібний,як на фабриці. Право,мовляв,не вказує,що треба робити,але вказує,що,коли і як робиться. Під державою Шайн розуміє не все суспільство,а лише владарський шар: уряд,парлямент,військо,суд,урядовців /церкви не згадує!/.

Безсумнівно,що в концепції Гумпловича-Шайна є здорова правда, але нема тієї ясности,що випливає з соціологичного аналізу,яким ми прийшли до установлення вертикальної структури в скупині,одріжнивши тип анархії /юрба/,демократії /організація/ і автократії /звязок шарів/.

Цілком ясно,що наказ є однобічно-волевим натиском пануючого шару на підлеглий,а тому всі накази авторитарної "держави",зібрані в кодекси "не є право,а н а с и л ь с т в о." Право,як технічний розпорядок /Шайн/,знов же не є право,а суспільна технологія /соціотехніка/. Право є явищем двохбічної чинности між людьми. Здійснюється в о р г а н і з а ц і ї, яку звемо демократія.

/Я прошу читача не думати,що сучасні"демократичні" республіки є демократіями! Не кажучи про диктатуру в области економіки і культури,"демократична" буржуазна республіка сидить на населенні, притиснутому бюрократичним апаратом, н е в и б р а н и м з боку населення,а "вибраним" з боку уряду!/.

Творення етичних норм є функцією родини і всіх тих організацій,що структурно до неї подібні,цеб-то д е м о к р а т і ї.

З цього всього ми висновуємо скорочено: о д н о б і ч н і натиски волі є наказами чи вимогами,а д в о х б і ч н о - у с т а н о в л е н і н о р м и, що діють при певних однакових умовах однаково - є соціяльно-етичні норми /право і мораль/. Однобічність і двохбічність витворення правил поведінки є критерієм для одріжнювання наказу від права,або н а с и л ь с т в а від з г о д и, /як колективного злиття воль/.

При аналізі "правових" відносин в між-класовому звязку пануючих з пануючими знайдемо ї х п р а в о, а у відносинах між пануючими і підлеглими - насильство,як однобічне здійснення волі.

Фабрика і фільварок,як організації відносин,є автократичні:

власник,що необмежено однобічно установлює правила поведінки своїх підлеглих - службового апарату і підлеглої робочої сили,є диктатором,службовці - носіями його сил в певній дозі,а робоча сила - виконавцем,неб-то з а с о б о м. Ці відносини,регульовані однобічним насильством,а не двохбічною згодою - не правові.

В. В л а д а р і і п і д в л а д н і - це назва контрастних сторін в політичних відносинах. Оскільки владарі означають мету о д н о б і ч н о для своїх підвладних,які позбавлені цієї можливости,то маємо знов явище: виявлення рефлексів н а п а д у /волевий агресивний гін/ з одного боку і покору /або загальмування волевого гону,заник інстинкту індивідуальної самоохорони/ - з другого. Це є очевидна негація моралі у взаємовідносинах і в самих реакціях: владарь реагує волево,ним керує емоція гніву,а підвладний стає для нього подразником,що викликає волевий імпульс; підвладний реагує захистним рефлексом /в основі емоція страху/,отже пан стає умовним подразником,що викликає в ньому емоцію страху і обертає його в раба. Сучасна держава,військо,суд,поліція - це все прояви владарства.

Відносини до підвладних позбавлені моралі,соціяльний інстинкт загальмований,знівечений. На натиск,насильство підвладний реагує захистною реакцією /рефлекс втікання або загальмована воля,покора/ - отже це прояви інстинкту індивідуальної самоохорони,а тому всі переживання покори і рабства позбавлені моралі. Пан і раб - істоти аморальні у своїх взаємовідносинах. Лише в родині і демократичній скупині,де відносини не влади і покори,а проводу і контролю,можливе виявлення моралі.

Г. Ц е р к о в н и к и і в і р у ю ч і. Оскільки католицька, уніяцька і православна церкви є будівлями авторитарними,то всі відносини їх ієрархичних апаратів до віруючих відбуваються по типу відносин владарів до підвладних,а не підконтрольного проводу. Це особливо яскраво кидається там,де церква не відокремлена від держави,неб-то де церква явно і формально є ч а с т и н о ю державного апарату,як прим. військо,суд,поліція. Тут стоїть і церква,як спеціяльний орган держави - орган ідеологичної пропаганди і владарства! Ми вже знаємо з посланія апостола Павла до римлян погляд церкви на владу:

"1.Усяка душа властям вищим нехай кориться;нема бо власті,коли не від Бога. Які ж є власті,від Бога вони настановлені.

2.Тим же,хто противиться власті,Божому повелінню противиться; хто ж противиться,ті собі осуд набувають.

3.Князі бо не добрим ділам страх,а лихим. Хочеш же не боятись власті? Добре роби,то й матимеш похвалу від неї.

4.Божий бо слуга він,тобі на добро. Коли ж лихе робиш,бійся, бо не дармо меч носить; Божий бо слуга він,відомститель гніва тому, хто робить лихе.

5.Тим же треба коритись не тільки ради гніва /кари/,та й ради совісти.

6.Того ж то й данину даєте; слуги бо Божі вони,що раз-у-раз того пильнують.

7.Оддавайте же усім,що треба: кому данину - данину; кому мир - мир; кому страх - страх;і кому честь - честь."

/Біблія,Посланіє Павла до римлян,гл.13/.

Ось це і є "соціологія влади" християнської церкви! Зрозуміло тепер,чому папа римський тепер видав відозву /енцикліку/ в 40-ліття "Rerum novarum",що церква проти соціялізму тому,що це зміна суспільства,якої церква по вченню Христа не допускає,бо суспільну організацію створив бог. Зрозуміло,чому еп.Хомишин наказує українцям коритись польській владі? Ще-б пак: це-ж бо слуга божий! Та ще й меч при боці не дарма носить. Опортунізм перед владою апостола Пав-

ла є виразом опортунізму всіх,що залицяються до панства,що живуть з панством з одного джерела - визиску трудового люду.

Коли церква живе коштом державної скарбниці,що поповнюється здирством з люду,то не може ж вона бути проти державної влади,що постачає засоби для церкви. А за це церква пеклом і чортами та судом /"божим"/ залякує,стращає бідолах, в і ч н и м и /!/ муками, вічними терзаннями за непослух владі. Коли церква не одержує платні від держави,то має від неї концесію на збирання коштів з люду, а за цю концесію платить....пропагандою в користь державних насильників!

Церква,як орґанізація п а н с ь к а, тому і реакційна,тому проти визвольного руху має,тому за владу панства,за всі методи насильницького керовництва держави,за данину,за мито і за чинопочитаніє. "Наука" апостола Павла є лише розгорнутий зміст "хитрої" відповіди Ісуса Назарецького:"Кесареве - кесареві,а боже - богові"; цеб-то державі і церкві. "Бога бійтесь,царя шануйте" - основна теза церкви для "виховання" люду.

Влада від бога - це "теорія" диктатури,котра в засаді не визнає права громадян орґанізуватись демократично і означувати собі мету та засоби її досягнення. Позбавляючи брата свого змоги розпоряджатися собою в його справах,ми цим самим не визнаємо його особи рівновартою з нашою,вважаємо за низчу істоту,за засіб для наших цілей. Це становище є н е м о р а л ь н е, яке і займає церква і її "теоретики".

Ось послухайте,що проповідують українські церковники. "Українська Християнська Орґанізація" видала 1927 р.за ч.І книжку Д-ра Алеша Ушенічніка,професора університету в Любляні "Основи Соціології" /переклад попа М.Фірака/. Ця,з дозволу сказати,"соціольоґія", написана "професором" та ще "університету",є підручником для політики християнської церкви.

Розуміється в ній трактується і питання про владу! "Професор" патякає проти с в о б о д и, проти лібералізму,вступаючи в полеміку з Руссо. Наводячи основні думки лібералізму,що джерелом права є людська воля,що вся власть походить віднароду,що держава від бога незалежна,що народня суверенність мусить бути непорушна,що народ дає владі лише виконавчу власть,що народ може владу усунути,що такі зміни взагалі з мораллю і правом не мають нічого спільного,що народ суверенний і робить все,що захоче - цей "професор" вигукує:

> "Ся теорія разом з своїми висновками помилкова у самім корінню. Людина не є асоціяльним,але з природи соціяльним єством. Тому каже природній закон жити в спільності. Попри родину потрібна все висша,совершеннійша спільнота - держава. Розуміється,в тій чи иншій формі. Ми не повинні при слові "держава" думати зараз про модерну,так високо розвинену політичну орґанізацію. А коли п р и р о д н и й закон лучить людей в родини і в д е р ж а в у, то той самий закон домагається також усього того,без чого с у с п і л ь с т в о не може істнувати. А першим,без чого д е р ж а в а не може істнувати, є авторитет,суспільна влада. Отже суспільна влада не походить від народу,але від того,хто дав природі закони, се є від Бога. Так само джерелом права не є людська,але Божа воля".
>
> /Др.А.Ушенічнік "Основи Соціольоґії",ст.56-7/.

Коли такі дурниці говорить проста,темна людина,то можна лише добродушно сміятись,але перед нами виступає "професор університету" з претензіями на "на у". І,розуміється,він говорить н е п р а в д у, кажучи мяхко.

Ні про яку соціологію,як науку,він не чув,бо не плів би дур-

ниць про державу,як "природний" витвір. Що родина є біо-соціяльна скупина - це знаємо,як і те,що держава є соціяльно-історична скупина. Є й тепер багато народів,що не знають ані релігії,ані держави,а це ж і є д о к а з о м, що держава є історичне явище,обмежене часом і простором. Як справжній церковний неук і шахрай, "професор" береться до шахрайського способу,кажучи про потребу авторитету: авторитету треба для суспільства,а зараз же ототожнює з суспільством державу....

Держава є однією з багатьох суспільних організацій,а зовсім не тотожна з поняттям суспільства. Підвести державу до природних творів йому треба було для того,щоб сказати,що і влада з "природи", а не від людей. Церковні насильники,що все крутяться коло нещасних вигадок колишніх жидівських агітаторів /Ісус,Павло і тп./ про владу,силкуються втокмачити в темні голови,що коли до Львова приїде новий воєвода з Варшави,то це є посланець божий. Оскільки ми всі знаємо,що це посланець польської шляхти і фашистів та кривавого маршала Пілсудського,то можемо з огидою копнути придуркувату балаканину,але ж селянський темний богобійний каліка? До його і промовляють ці "професорі",як Ушенічніки,Чумьгини,Біднови,Огієнки, Лотоцькі,що носяться з церквами,єпископами,попами,хрестами,молитвами,"священними писаннями" з перед 2-3 тисяч літ,коли ще людське тупоумство було що-до науки паном у всій своїй первобутній невинности.

Ушенічніки смертельно бояться думки про народну владу,про урівноправнення поневолених і понижених людей,щоб не втратити свого панського становища. Вони бояться,що коли народ буде творити владу в державі,то через те навчиться творити її сам і в церковній організації. Ось тому церква готова й Пілсудського признати від бога,аби лиш селяни не додумались переглянути питання: чому якийсь чоловічок з Риму призначає начальство на українських землях? О,за владу вони хапаються руками й зубами. Вони спалили професора теології Івана Гуса в Чехії,вони тисячами жидали в огнище людей,що критикували їх братолюбіє,вони визнавали тисячі жінок "відьмами" й палили їх,щоб лише терором залякати людей і скріпитися на своїх "тронах",посадах і хапугах.

Ось для памяти українським читачам відомість про "працю" церковної інквізиції лише в одній Іспанії за даними з "Історії інквізиції" Лозинського. Було покарано "єретиків" за час з I48I р./призначення Торквемади/ по I594 р.,цеб-то за II3 літ: спалено людей живцем - 28060,спалено в образах - I6225,покарано иншими способами - 245791,а разом - 290076 осіб. Церковні трибунали були аж до I8I8 року. Після великого сказу попівської буцигарні /за II3 літ/ трохи зменшився розгул кривавої церкви,але все-ж до скасування інквізиції /I8I8 р./загалом числилось офіціяльно-спалених живцем 36212 осіб,спалених в образах - I9790 осіб,ріжно покарано - 289624 особи,а разом - 345626 осіб. Через це знищення передових людей Іспанія залишилась на довгі часи культурним багном,царством темряви, католицького обскурантизму і аж революція цього року внесла полехкість. І3 жовтня I93I р. відокремлено там церкву від держави,розпущено чернецькі кодла і заборонено платити з громадських коштів чернецтву і попівству. Бачите,більш I500 літ перебував нещасний народ під чоботом диктаторсько-терористичного режиму "братолюбних християн",терплючи нелюдські муки від тих,що живцем лізуть на небо,перевантажені святістю і богобійністю,та люблять ближнього,як самого себе! Це ж про одну Іспанію такі відомости,а пригадати треба й инші країни. Лише повстання протестантизму трохи змякшило страшний кривавий режим католицької церкви. Терор виключає мораль! Це відношення таке,як між воюючими племенами,хіба з тією ріжницею, що при війні між племенами бються о б и д в і сторони,а при цер-

ковному терорі воює о д н а, пануюча сторона-церква,що винищує другу,беззбройну,подібно,як різники орудують в різницях проти беззахистної худоби. Може тут іти мова про мораль?

Виключено.

А тому просто дивовижне є нахабство чи обмеженість церковних журналістів,що силкуються говорити про нерозривний звязок етики і ..... релігії.

Соціологічно-науково непохитно установлено,що кожна суспільна скупина вже тим самим,що складається з людей,має діло з етикою /право і мораль/: творить норми і перетворює їх,але нема ні однієї організації,щоб мала виключну монополію на творення етики. І тим менше церква,що організована а в т о р и т а р н о: у відношенні до підлеглого шару віруючих церковний апарат є владою,а тому для моралі тут не місце,оскільки до того ж віруючі не приймають участи в установленні мети і засобів організації,до якої належать п р о т и с в о є ї в о л і.

Українська церква: православна,греко-католицька чи римо-католицька стоїть на утриманні чужих держав,що гноблять український народ,і виконує для їх важну службу: дурити народ,що окупаційна влада від бога. Оскільки греко-католицька церква на Підкарпатті була змадярщилась,то вела денаціоналізаторську службу,як і православна на Волині несла московську службу,а тепер польську. В боротьбі поневоленого народу "його" церква стоїть на боці його панів-гнобителів,неб-то стоїть низче моралі дикунів,у яких служба є в о є м у племени проти чужого є основою етики.

Православна церква на вел.Україні століття грала денаціоналізаторську ролю,стоючи на службі Москви. Греко-католицька в Галичині тепер вважає себе за українську,але.... Хомишин і К-о веде кампанію за повне її обкатоличення,а Шептицький і К-о - за візантійщину,орудуючи чужою мовою для більшої "таємничости" - для утворення більш кастового духу.

Прочитайте тільки книжку "професора" В.Заїкина,співробітника церковних часописів: "Участіе свѣтскаго елемента в церковном управленіи,выборное начало и"соборность" в Кіевской метрополіи в XУI и XУII вѣках" /Варшава,1930,ст.160/ і ви побачите всю реакційну протинародню,класово-панську природу церкви,яка у відношенні до народу є глибоко-неморальна,як в минувшині,так і тепер.

Пан В.Заїкин довів,як митрополит Петро Могила остаточно викорінив "розкладові засади соборности" і цим способом наче б то доконав "відродження"київської церкви.

На кожній сторінці В.Заїкин сипле виразами про шкідливість соборности,про "розкладовість" участи світських людей в житті церкви і т.п. І термінологія якась ідіотська: "світські" люди і "духовні" особи! Подумаєш,яка "духовність" церковних халамидників,що захищають автономність своєї організації по дурисвіцтву людей і ховають професійні тайни від ока мирян! Це все "розкладове" - оте свіцьке "втручання" в організовану шайку професійних дурисвітів, що грабують народ,що затемнюють його і оберігають свою монополію на ці непочесні заняття! І "професор" помимо своєї волі вивертає попівську душу на верх вовною,показуючи,що українська церква була одним з найлютійших ворогів і гнобителів .... українського народу. "Професорі" В.Біднов,І.Огієнко,О.Лотоцький силкуються довести,що православна українська церква була колись "демократичною",але Заїкин розвінчує їх і показує,що церква завжди була гнобителем-насильником народу,тримала і тримає його в духовному кріпацтві.

Я міг би нагадати про жахливі сторінки з історії кріпацтва українського народу,відданого Б.Хмельницьким і всіма його спадкоємцями-гетьманами в неволю монастирям і церквам.

Чернець Климентій,церковний віршомаз тих жахливих часів,дуже

обурювався,що нещасні кріпаки-селяни тікали від панів,і так христолюбиво описував їх:

"І добре ті чинять,що прочан обдирають:
Бог їх простить,за тое згола гріха не мають.
А не тільки-б потреба таких обдирати,
Але і з самими душами розлучати.
Поневаж не хотів,пуд ким був,чинити повинність,
Обдери і хоч убий за тую учинность.
Бог за бунтовника,як мовят,не повісить,
Але ще і нагородою потішить,
Кди ж учинив своєму пану пакость многу,
Не тілько пану,но і самому Богу"

/"Основа",1861 р.,кн.І/.

Про кріпацькі традиції греко-католицької церкви аж до наших часів на Підкарпатті міг би розповісти народ,мучений "коблинами" і "роковинами". І поступ проти часів Климентія тільки той,що тепер вже не вішали за втікання,бо все-таки Руссо і ин. люде подбали про зміну проклятого режиму церковного кріпацтва своїм лібералізмом та революціями.

Хахландія через де-які зміни европейської цівілізації позбавилась змоги вішати і одержувати за таку "учинность" нагород від свого крівавого бога,позиченого в жидів.

Але хіба посланія Шептицьких,Хомишиних,Коциловських та Денисів і К-о не дихають тим жахом Климентієвого духа,що живиться людською кровію? Приписи,щоб селяне покірно лежали під батогами шляхти - віють тим середновічним жахом.

Про мораль тут говорити не можна,бо її взагалі н е м а у відносинах шарів,розділених суперечністю інтересів,пануванням одних над другими і визиском одними других.

Церква,що відмовляє своєму народові права собою розпоряджатись, цим самим обернула його в з а с і б, в річ,в худобу,а тому претендувати на моральність не може. Тому вони й орудують подвійною етикою: солідарність внутрі своєї скупини і відчуження від народу,до якого прикладається "етика" боротьби і війни.

Г. В ч е н і і н е в ч е н і. Товариства і корпорації вчених мають таку ж подвійну етику: одні правила для себе,протилежні для трудових мас. На Україні ще за наших часів "вчені" називали "невченних" на т и, маючи для себе иншу систему правил поведінки - звичаї, одежу,правила чести,приличности і ин. Належачи до пануючих класів, до владарів,до міст,до керовників,ці "вчені" керуються етикою буржуазії у відносинах до трудових мас.

В трудових масах поширено легенду,що освіта,наука робить людей правдивими і справедливими. Часто бачимо чисту роспуку у простих людей,які ніяк не можуть зрозуміти,як освічена людина може бути несправедливою! На жаль,прості люде не знають механіки буржуазного устрою: всі,що живуть коштом трудових мас і захищають капіталізм, ані справедливими,ані моральними бути не можуть.

Д. П р о ф е с і й н і к о н т р а с т и. Питання про професійну етику має величезну літературу. Руський письменник Вересаєв прославився своєю книгою "Записки лікаря",де гостро поставлені проблеми етики. Записки учителя,професора,адвоката,судді,письменника, інженіра,офіцера і взагалі кожного професіоналіста приносять багато матеріялу про етику. Професіоналіст противоставляється иншим людям, яко профанам,що нічого не розуміють в даному фаху,отже тут маємо діло з окремими випадками відносин вченого і невченого. В капіталістичному устрої,що позбавив міліони людей права на доступ до землі і знарядь продукції - величезну армію пролетаріяту фізичної і розумової праці - неможлива мораль голодних. Одірваний від землі і за-

собів прожитку інтеліґент-професіоналіст мусить брехати і дурити, щоб якось урвати засобів на прожиток. Професіоналісти - це люде з загостреним інстинктом індівідуальної самоохорони і заглушеним соціяльним інстинктом,тому вони виявляють більше правових імпульсів, ніж моральних спонук.

Лікарі в буржуазному суспільстві в значному числі нечесні - професійно. Існують цілі шайки дурнсвітів,що промишляють обдурюванням,що залякують хворих /і не хворих/,аби з їх доїти гонорари. Інженіри теж. Адвокати - по своїй професії мають брехати і - як вони брешуть,як заливаються красномовством,щоб "забалакати" суддів і присяжних!

Артисти ріжного роду - співаки,танцюри,музиканти,малярі,актори,письменники і ин. пильно стежать,щоб визискати свій хист,яко п р и р о д н у м о н о п о л і ю, чим стають в ряди буржуазії, щоб поділитись награбованою нею надвартістю,рентами та процентами.

Ці люде і не можуть бути м о р а л ь н и м и, оскільки соціяльний інстинкт у їх постійно загальмований потребами прожитку і розвинутими звичками "накопичування". Відношення їх до людей протилежне принціпам відносин в р о д и н і, а тому про нормальне виявлення і згармонізування інстинктів самоохорони особистої і родової в професійних відносинах за капіталізму бути не може.

Перегляд кількох спеціяльних ґруп капіталістичного суспільства нам показав,що дійсність зовсім не така,як її силкуються представити буржуазні лицеміри,що в індивідуалістичному удосконаленні хочуть знайти вихід до морального відродження. Буржуазне суспільство насичене мораллю класових,родинних,село-мійських,професійних, партійних і т.п. ґруп,цеб-то мораллю п о д в і й н о ю: мораллю солідарности внутрі д а н о ї ґрупи і "мораллю" відчуження, боротьби і війни до других ґруп.

6. НАЦІОНАЛЬНА ЕТИКА.

В теоретичній літературі ще йде колотнеча над самим питанням - що таке нація або народ? Одначе в практичній діяльности це питання розвязується лекше,ніж в теорії,хоч також не цілком лехко. Практичний діяч - політик, дипломат і обиватель народом називає просто окрему мовну /лінґвістичну/ скупину людей. Коли ж статистик хоче обчислити,скільки є членів даного народу,то наражається на трудноші: коли людина розмовляє кількома мовами однаково добре,то до якої нації її записати? Очевидно до тієї,яку вкаже сама людина. Замість обєктивної прикмети /мови/ в цім випадку належність до нації означується субєктивною волею. Ще трудність: коли батько й мати ріжних національностей,то до якої національности вписати дітей? Коли людина розмовляє однією мовою,а сама зачислює себе до національности,мовою котрої не орудує -тоді як бути? /Багато українців у Росії знали лише одну російську мову,але національно себе зачислювали до українського народу. Перепис 1926 року в СССР було ведено так,що зазначалась рідна мова і національність людини на основі її заяви,і так вийшло, що українців в СССР було 31 міліон,а тих,хто вважає українську мову за рідну тільки 29 міліонів!/.

Як ставитись до мовної скупини,коли вона себе за націю не визнає,хоч і має окрему рідну мову,як напр. ріжні племена Сібіру і півночі? Як ставитись,коли місцеве населення на запит: якої ви нації? відповідає: ми "тутешні". /Таку рубрику бачимо в польському

переписові 1921 р. на Поліссі і почасти на Волині,де люде,що говорять українською мовою,не знають,що таке національність/.

Отже,ми зазначаємо той факт,що коли є труднощі в означенні якоїсь людської скупини,то тим самим є труднощі в означенні її етики.

Мовна /лінгвістична/скупина є безумовним фактом дійсности,але що ж стоїть на перешкоді її означення? Суперечність між м о в о ю і с в і д о м і с т ю.

Розуміти своє оточення людина може тільки д о с в і д н о, а тому всі явища,що не попали в досвід,для людини просто "не існують". Скажім,коли ми ще не відкрили електрики,то вона для нас не існувала,хоч і була в природі. Те саме з ріжними промінями /Х-промині,фіялкові проміні/,яких ми просто не сприймаємо,для нас вони не існують,хоч тепер науково доведено їх існування і значний вплив на поведінку людей. Ще простіший приклад: ми просто не сприймаємо округлости землі,а тому все думаємо,що вона рівна. Думка про округлість землі більшости сучасного людства здається просто безглуздою,хоч вона вже стала для багатьох аксіомою тому,що увійшла в їх поле розумового досвіду.

Розуміння і суспільних відносин та обєктів залежить від досвідного їх схоплення: що менше коло нашої взаїмочинности,то менший наш досвід,менше розуміння функціонально-причинових залежностей,то менше коло тих,кого вважаємо за с в о ї х і до кого прикладаємо етику солідарности і соціяльної сімпатії.

Поліщук,як бачите,не уявляє такої скупини,що називається народ! Він знає свою родину,свою вулицю,своє село,навіть сусідній круг сел,але далі для його порожнє щось! Там щось є,але що воно, як його назвати - він не знає,бо в своєму досвіді він не сприймав його.

Порівняти з поліщуком Шевченка - непомірні величини! Коло "своїх" для Шевченка - цілий український н а р о д: і на Поліссі, і на Кубані живуть члени його скупини, с в о ї люди,однаково йому милі,близькі. Не тільки Кирилівка,Звенигородка! Для Драгоманова ці свої люди,свій народ - всі українці від Кубані до Підкарпаття включно. І навіть більше: ціле Людство! Називаючи себе українцем європейської культури,Драгоманов цим включав себе у якусь цілість,більшу і за український народ.

Драгоманів мислив свою одночасову належність до р о д и н и /Драгоманових/, до г р о м а д и /м.Гадяч/, до н а р о д у /українського/,до європейської цівілізації і до Людства. Опріч того він належав ще до певної професійної скупини /учених,істориків/, до класової /селянство-робітництво/, до політичної /радикально-соціялістичної/,але він не належав до жадної релігійної,спортової, промислової,торговельної то-що. Усвідомлення приналежностей і неприналежностей керувало його поведінкою і означувало його етику. Між етичною свідомістю сельського поліщука і Драгоманова величезна ріжниця: в обсягу "своїх" і "чужих",в характері етичних норм, засвоєних від ріжних оточень.

Поліщук знає лише свою родину і громаду,і ті поділи,що існують в межах родини й громади,але він не знає м і с т а, н а р о д у, ц е р к в и, д е р ж а в и, л ю д с т в а і не сприймає цих скупчень,як "своїх",не почуває своєї належности і звязку з ними. Він їх трактує що найбільш,як природу,як чужу стихію,що виявляє свою с и л у над ним: бере данину,тягне на військову службу. Церкву він сприймає лише в межах п а р а х в і ї, а поза тим - як чужу стихію. Глибока байдужість до всього,що не входить в поле його досвіду,лежить на поведінці поліщука. Що і через що робиться в місті,в державі,в народі,в церкві,в людстві - він н е з н а є і тому байдужий,несвідомий в цьому,етично - а-моральний до всього

що не знає. Він етично ставиться лише до того,що з н а є: чи це будуть свої,чи чужі. Його етика в цім подвійна: одні норми у відносинах до своїх,другі - до чужих,але в цім він не є етично-нейтральним,байдужим,а-моральним. Аморальний він лише до світу незнаного,невідомого.

Але чому ж сталась така ріжниця між поліщуком і Драгомановим і чому власне Драгоманів став иншим,ніж поліщук? Це спричинене поширенням д о с в і д у. Стихійно в житті і систематично через школу і науку Драгоманів,родившись "поліщуком", все поширював і поширював свій досвід,схоплював думкою все ширші кола оточення, звязуючи його думкою в одну функціонально-причинову цілість /систему/. Це стало можливим йому через одну річ - витвори культури: письмо,науку,витвори комунікації і т.п.,що умовно,символично наближують весь світ до людини і вводять його в її сприняття,в досвід. Через космологію /науку про світобудову в великому і найменшому/ він наблизив і вхопив у досвід фізичну світобудову,через біологію - досвідно засвоїв світ живих істот,через загальну історію /і соціологію/ світ суспільний,через фольклор,етнографію, історію і инш. наблизив до себе світ український,народ,а громаду й родину знав з безпосереднього досвіду. Отже безпосередній досвід в малому оточенні і культурний досвід у великому і дальшому оточенні зробив Драгоманова тим,що він опріч родини і громади,пізнав народ,державу,церкву і народи - Людство і став "патріотом Людства" /інтернаціоналістом/,великим цим "патріотизмом" обіймаючи всі менші патріотизми.

Етика родини таким побитом поширилась на граничну величину Людство. Тому для Драгоманова всі люди рівновартні,тому мусять бути рівноправні,тому демократія родини мусить стати демократією Людства,тому етика родини поширюється на Людство,тому Драгоманів у собі знищує етику "своїх" і "чужих",ростучи до етики "своїх" в межах Людства. Так культура наблизила весь світ до індивіда,який сприйняв його в свій досвід,виявляючи свої етичні властивости в широкому колі Людства.

Це і є шлях знищення етичного дуалізму у відносинах до людства. Розуміючи це,Драгоманів став с о ц і я л і с т о м, піднявся на становище соціяльного реформатора,який бачив,що т і л ь к и з н и щ е н н я і с т о р и ч н о - в и т в о р е н и х р і ж н и ц ь є ш л я х о м д о е т и ч н о - к у л ь т у р н о г о з р о с т у л ю д с ь к о ї о с о б и і д о м о р а л ь н о г о п о с т у п у в с і х.

Хто залишиться при капіталізмі,той засуджений на моральне каліцтво,для того шляхи до морального поступу і відродження закриті. Хто не пізнав і не розуміє наслідків поділу людства на село і місто,на класи,на професійні окаменілости,на шари з їх гієрархією прав,з їх моральним каліцтвом,їх духовим обмеженням; хто не розуміє наслідків авторитарної будови скупин,анархії і демократії,ті взагалі .... не зможуть піднятись по-над капіталізм,не зможуть бачити дальших перспектив людського технічного і етичного поступу до граничної інтеграції Людства,орґанізованого,як всесвітня родинна демократія на основі гармонійно-сполученого особистого і родового стремління до солідаризму,до етичної гармонії!

Так невмерущий отой "таємничий голос",що вказує нам,що є добре,а що зле,і що завдяки йому в и щ і п р е д с т а в н и к и к у л ь т у р и, які вже доросли до вселюдської свідомости,витворюють вселюдську етику,цеб-то етику родини реально здійснюють в межах Людства! І цим вказується і д е а л етичної культури - етика соціялізму.

І що це далеко,і що це трудно - це зрозуміло,бо й шлях розвитку від "поліщука" до Шевченка та Драгоманова такий далекий,як

шлях від мрій колишнього Ікара,що хотів літати,до наших днів,коли люде вже н а ч и л и с ь літати. Всі маленькі "поліщуки" і їх варіящії і модифікації в сучасному капіталістичному суспільстві з ідіотською усмішкою заперечують: " ну,де-ж таки видумувати таке безглуздя,як літання людини! Та ж нам п р и р о д а не дала крил, без крил не полетиш. Балачки про літання - суперечать здоровій логиці і природній очевидности. Це утопії - це плід хворого або примітивного розуму"....

І все ж таки людство починає летіти перед очима всіх,що орудують "здоровим розумом" вчених і невчених о б м е ж е н и х в с в о ї й с в і д о м о с т и істот!

Природа не дала нам крил,культура теж не дала нам крил на спину,але дала нам с п о с і б л і т а т и.

Культура нам дала і кращу етику: що в Європі одні не вечеряють смаженим сусідом - це результат етичного поступу,що уможливила нам культура. І що це значить - це зрозуміють лише ті,що подумають над недавнім випадком,коли двоє,що летіли літаком до Африки,мусіли опуститись на землю десь в північній Африці,але тут їх оточили туземці,вбили,порізали,засмажили на огні і зїли.

Від досвіду і світогляду тих туземців до досвіду і свідомости та етичного вивершення Шевченка і Драгоманова така дистанція,як між ґеологічними добами в історії землі. Але по-над це найважніший факт: Шевченко і Драгоманів також родились "туземцями",але чому вони виросли до вселюдської етичної свідомости,тоді як инші наші сучасники не виростають по-за межі родини чи иншої маленької ґрупи?

Соціяльний устрій є однією з головних причин "етичного ідіотизму" багатьох людей нашого часу,наші сусіди,наше оточення,капіталістичне суспільство.

Ми вже розглядали ці соціяльні чинники,що деформують виявлення етичних спонук. Нам залишилось пильніще глянути в етику народу /нації/,як вищої одиниці в поки-що неінтеґрованому людстві.

Національну етику реально виявить лише той,що усвідомив і в досвіді критично перетворив н а ц і о н а л ь н у є д н і с т ь, цеб-то поширив у своїх переживаннях і улзах етику родини в етику нації,перемігши всі проміжні свої ґрупові належности - професійну, релігійну,сельську,мійську,партійну,областну і т.д. Як це "перемігши"? Коли є класи,партії,всякі скупини,в яких ми діємо,за які боремось на засаді "свій - чужий",то цим самим ми протиставляємо дану "свою" скупину проти иншої,проти народу. Це правильно. Але щирець в тім: приложення етичних норм родини в межах к о ж н о ї скупини,належність до якої ми усвідомили,є здійсненням нашого етичного ідеалу. Коли наша свідомість не виходить по-за межі родини, то весь світ по-за родиною є для нас чужий,а тому поборюємо його. Коли протистоїть пануючий шар в нашій ґрупі,то боротьба не припиниться доти,доки не усунеться її причина - поділ на шари! Поділ на класи! на села і міста! на культурних і некультурних! заможних і голодних! Правно-привільованих і правно-обмежених та безправних!

Тільки перемігши ці с у п е р е ч н о с т и - можемо поширювати етику родини на суспільство /це й було б соціялізацією!/. В капіталістичному ж суспільстві ми не поширюємо етики родини на тих,що нас гноблять; при п е р е х о д і зі скупини до скупини здійснюємо етику солідарности,оскільки нам не перешкоджають инші ґрупи,до яких в той же час належимо.

Так ми діємо і в межах національности: здійснюємо етику родини або ні.

Національна етика виявляється тільки у стиках з иншими н а ц і я м и,які ми трактуємо або як нейтральні,або як чужі.

Позитивна національна етика вимагає,щоб ми однаково трактували всіх членів своєї нації по аналоґії,як ми трактуємо членів сво-

єї родини. Ми не сміємо їх позбавляти того,що вважаємо потрібним для себе: права істнувати,задовольняти свої потреби,права на свободу руху,слова і ин.

Ми повинні охороняти цілість своєї нації,єдність її всіх членів у просторі і часі,як передумову нашого соціяльного інстинкту. Ми не можемо,як і в родині,обертати членів нації в з а с і б для нас: не можемо їх продавати,міняти на товари,морити голодом,холодом,надмірною працею,цуратись єднання з ними в праці,розвагах,спочинкові,в боротьбі і стражданнях. Не можемо перед чужою нацією обмовляти,обріхувати,не можемо видавати секретів,засобів захисту,не сміємо шпіонувати в користь противника і на шкоду членів нації. Не можемо брати чужу націю в судді по внутрішних справах своєї нації, не можемо свідчити проти неї,не можемо закликати чужу націю собі на поміч в боротьбі проти инших членів своєї нації,опріч випадку жорстокого поводження з нами /в такому випадку робиться інтервенція і в справи родини/.

Ми повинні всіма силами збільшувати добробут своєї нації і працювати для її культури.

Все,що сприяє добробутові,щастю,свободі своєї нації входить в позитивну національну етику,а все протилежне -в негативну національну етику.

Це здається таке само собою зрозуміле,а тим часом воно розбивається об к л а с о в і і н т е р е с и, а тому зріст етичної культури в н у т р і народу і м і ж народами гальмується і иноді навіть о б р и в а є т ь с я, як це сталось за нашої доби через світову війну,викликану суперечностями капіталізму.

Само становище українського народу таке,що між ним і його сусідами н е м а етичних підстав для зближення,для поширення моральної енергії нашої на їх. Відносини ці цілком вкладаються в поняття п о н е в о л е н н я,а це значить,що за нами не визнано права на вільне істнування,нас вважають за "чужих" і прикладають всі "норми" відповідної етики.

Коли я вище згадував про труднощі означення поняття народу,то я не висловив своєї думки: що таке народ? Сучасна соціологія вважає народ за с к л а д н у скупину,що обєднана єдністю м о в и, т е р и т о р і ї і п о л і т и ч н о ї о р ґ а н і з а ц і ї або стремління до неї. Це значить,що члени складної скупини між собою не борються за мову,територію і політичну відрубність від чужих націй,бо в цім вони засадничо однакові. Українці,що в своїй свідомости выросли по-за родину,громаду і область,що усвідомляють і переживають почуття єдности всіх,що розмовляють українською мовою,вони усвідомляють і право на всю територію,як "нашу",і потребу орґанізуватись в територіяльну громаду,що обхоплювала б всіх українців. Оці троє одночасових переживань єдности мовної,територіяльної і громадської і перетворюють "етноґрафичну масу" в н а р о д.

Статистик,дипломат,політик,обиватель часто обмежуються в конкретній праці одним арґументом "мови",як ознакою народу,але це поняття вузьке. Національна свідомість - це свідомість єдности звязку не тільки мовного,але й територіяльного,політичного,господарсько-культурного.

Що ми можемо усвідомити про наше становище? Що инші скупини нищуть нашу мову,опанували нашу територію і вирвали її з нашого розпорядження,що політичну орґанізацію всіма засобами не допускають, що економично-культурні підстави нашого розвитку унеможливлюють, н а с и л ь с т в о м тримаючи нас в послуху і силкуючись нас перевиховати так,щоб ми стали п о к і р н о ю соціяльно-низчою масою з нахилом до асиміляції. Завдання пануючих народів: асимілювати нас національно і зробити соціяльно-покірним низчим класом їхнього суспільства.

Такий стан в племенних відносинах є: п о л о н і р а б с т в о,цеб-то чистий продукт в і й н и, як вищої степені відчуження. Тому нормальною в цім стані "етикою" є боротьба,війна,цеб-то повна неґація моралі. Наші відносини до пануючих народів утворені ними,як відносини в і й н и,звільнені від всякої моралі. Тут в найгострішій формі виявляються в обох народів: внутрі етика солідарности,а на зовні до свого противника "етика" війни.

І иншою вона не може бути: поневолення є загрозою для інстинкту індивідуальної і для інстинкту колективної самоохорони. Пригноблення,незадоволення цих обох інстинктів веде до загостреного їх виявлення в своєрідній поведінці,що називається н а ц і о н а л і з м о м. Наш націоналізм тим дужчий і глибший,чим більшою і глибшою є суспільна свідомість. Селянин-націоналіст буде ненавидіти тільки свого близчого пана,а свідомий націоналіст буде ненавидіти с у с п і л ь н у с и с т е м у. Селянин-націоналіст вважатиме за "своїх" лише своє село,а суспільно-свідомий націоналіст за своїх вважатиме всіх членів своєї нації,вокрема і поневолених,соціяльно і культурно понижених. Національна етика в повнім розумінні цього слова найбільш розвивається у найбільш соціяльно-свідомих членів нації: коли усвідомляємо в с ю Україну,то й боремось за в с ю Україну,коли усвідомляємо характер неволі,то усвідомляємо і характер засобів боротьби і її напрям.

В дійсности й маємо дуже мало людей,що перенялися такою свідомістю: живемо в добі,коли тільки почала формуватися така свідомість. В революції у нас виникло три держави /УНР,ЗУНР і Куб.НР/, бо не всі частини народу доросли до уявлень про всю націю.

Кубаньщина і Підкарпаття,Полісся,Бесарабія і Буковина ще й тепер мало уявляють спільність народну. Що окремі особи уявляють - це я й називаю початком національної свідомости,коли ж ця свідомість обхопить всю народну масу,тоді буде оправдано говорити про національну свідомість.

У нас же панує свідомість обмежена: як селянин уявляє церкву, яко парахвію,партію по двох її сельських членах,державу - по одному поліціянтові,що ходить по селу,так уявляє й націю,як своє село.

Ґрупи пів-інтеліґенції теж уявляють "націю",як свою орґанізацію,обмежену просторово даним районом. Явище "партикуляризму" існує цілком реально! "Галичане","закордонці","русини","кубанці" - це у нас ще характерні територіяльні ґрупи,що діють незалежно,не звязано одна від одної. Існують ще професійні ґрупи,що відповідно своїй ґрупі уявляють Україну,напр. в і й с ь к о в і, що підчас світової війни зформувались,як професіоналісти і тепер вони "перш над усе військовики" - стрілецькі громади,товариства вояків був . армії УНР,козачі станиці! Народ їм уявляється,як їхня військова орґанізація,поширена на всіх.

А вся разом інтеліґенція і пів-інтеліґенція мислить себе як м і с т о ! Перебування в низчих шарах міста в службовій ролі виробляє їм свідомість середніх і низчих шарів чужого міста,яку вони в своїй невинности видають за "національну" свідомість. І тому для їх українська нація - це вони і їхній спосіб думання,а що по за ними є 92 % селян і 6 % робітників - це їм байдуже. Ні становища селян і робітників,ні їх інтересів вони не розуміють і не визнають.

Характерною ознакою національної несвідомости цих мійських гуртків є те,що вони н е у я в л я ю т ь характеру відносин,в яких живуть інші частини українського народу,як територіяльні скупини,так соціяльні шари: не уявляють,а тому не досліджують,не вияснюють звязків,не стежать за ситуаціями,за процесами,які відбуваються і в українських колах і в не українських. Як що цікавляться, то поверховно процесом політичним і культурним,але майже зовсім

байдужні до процесів розмноження, економичного і соціяльно-структурних змін. Вищу свідомість же не можна витворити без досліду соціяльно-структурних форм і функцій суспільства. Що селяни і робітники не мають такої свідомости - це всім очевидно, але що пів-інтеліґенція і навіть більшість інтеліґенції не уявляє соціяльно - структурних форм і функцій, економичного і популяційного процесів - це те ж для нас ясно. "Плаванння на мілкому" в области політики, сумнівної педаґоґіки і етноґрафизму - це показчики того, що національної свідомости тут ще дуже мало, коли не сказати прямо, що її нема.

Гурткова свідомість - це низчий рівень свідомости. А при ній розвиненої національної етики і бути не може. Не може бути й боротьби й організації. В Америці і Канаді є загально-знаний факт, що чимало українців денаціоналізувались і то так, що українці з Галичини полонізувались, а українці з Правобережжя русифікувались добровільно, в Америці, де їх ніхто до цього не примушував!

Шлях до Шевченка і Драгоманова для їх безмірно дальший і тяжчий, ніж до польсько-московського мало-містечкового оточення.

Містечкова свідомість української інтеліґенції виявляється і в тім факті її н е т в о р ч о с т и в політичному і культурному смислі - вона вся майже безпартійна, неб-то ніяк не активна у визвольній боротьбі.

Яка в їх етика-національна? Ні, містечкова, родинна, професійна, але н е н а ц і о н а л ь н а, котра є етикою ширшого, всенароднього активизму во імя всенародніх цілей.

В поведінці цієї містечкової маси на першому місці класові інтереси, які одні крутять нею в суспільному житті. І коли вони зявляються на українському полі, то як містечкові класові ґрупи, чужі для інтересів селянства і робітництва, які фактично є нашою нацією. Протиставляючи себе селянству і робітництву, українські містечкові "інтеліґенти" навіть не помічають, що це протиставлення є к л я с о в е! Вони пренаївно думають, що вони виявляють "національну свідомість".

Типовий вияв цієї містечкової клясової психолоґії - так звані "націоналісти". Це явище переважно галицьке, а його варіянтом для Наддніпрянщини є петлюрівці.

Випинання клясової суті наших мійських пів-інтеліґентів свідчить, що ні про яку національну етику у їх мови не може бути, оскільки національність наша потенціяльно заложена в селянстві і робітництві.

Розвинути національну свідомість у селян і робітників - це є наша історична задача, яку рішивши - дійдемо масово до національної свідомости і етики.

А те, що представляє інтеліґенція - це к л а с о в а етика, запозичена у наших гнобителів і визискувачів.

І з якою силою і виразністю вона виявляється, побачимо далі на прикладах, даних нам в діяльности ляхоманів усіх сортів.

Критеріями оцінок і характеристик служитиме нам цей короткий і з необхідности лише схематично-окреслений нарис про е т и к у, під якою я розумію, за Петражицьким, сукупність і правових і моральних норм, що виростають з вроджених спонук і модифікуються під впливом соціяльних умов, змінних в часі і просторі.

-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-

VI. ПОЛІТИЧНА ЕТИКА ЛЯХОМАНСТВА.

Наведені в першому розділі цієї книги факти вже досить характеризують той загін ляхоманства,котрий вузче називається "петлюрівським" і стрижнем якого є "радикал-демократична" партія з Наддніпрянщини разом з своїми спільниками і попутчиками разом організованими в таємну "Спілку визволення України". Одначе ми ті факти розглядали більше логічно-критично і політично,ніж оціночно-етично. Для вироблення ясного уявлення про мораль ляхоманів мусимо розглянути ті і нові факти в спеціяльній концентрації і під етичним кутом розгляду,щоб пояснити значіння крокодилячих сліз п.О.Шульгина над "занепадом моралі" у противників петлюрівщини. Наш розгляд треба буде почати з окреслення С.Петлюри,як представника політичної моралі тієї течії,яка силкується зробити його своїм "героєм" і навіть накинути його в герої для тих частин українського народу, виразним в о р о г о м яких він був до кінця свого життя.

I. С. ПЕТЛЮРА, ЯК ЕТИЧНА ПОСТАТЬ.

До революції Петлюра був працьовником місцевого значіння,як журналіст чи просто служащий. Як і багатьох инших,революція зробила і Петлюру не тільки популярним в смислі "відомим",але й справді одним з діячів,вчинки якого мали те чи инше значіння для цілого народу,цим самим впливаючи на сучасний стан та історичну долю його. Через це хто-б не брався досліджувати і оцінювати нашу добу революції,той не зможе обминути багатьох відомих постатів і муситиме розглядати їх діяльність,їх політику,їх мораль,вплив їх на стан та історичну долю народу.

Я Петлюру знав з 1907 р.,при першому знайомстві добре таки поспоривши про наші національні справи. Він був соціял-демократом /меншевицького напряму/,а я с-ром. Зустрівся вдруге з ним вже в Центральній Раді. Карєру Петлюрі зробив Винниченко. Пригадую картину,коли був скликаний І-ий всеукраїнський військовий зїзд,на який і Петлюра приїхав /не від війська,а як служащий однієї з організацій земсько-городського союзу,по тодішньому прозвищу "земгусар"/. Ініціятиву організації військових подав М.Міхновський,що тоді був у Київі,як поручик якоїсь частини,і який організував військове Т-во ім. Полуботька. У скликанні військового зїзду гарячу участь брали "полуботьковці" і тому при одкритті зїзду серьозним кандидатом на голови зїзду був М.Міхновський. І він би був ним, коли б не Винниченко,який дуже гаряче і красномовно виступив і поставив протикандидатом Петлюру. Петлюру зїзд не знав цілком і тому Винниченко "розповідав" - хто Петлюра: соціял-демократ,захистник пролетаріяту і селянства,страждав,був переслідуваний,буржуазія його гнобила,син робітника,письменник,не офіцер і т.п. Це була блискуча,але свідомо-демагоґічна рекляма /а не характеристика!/ і в результаті при голосуванні більшість голосів сірої маси, яка повірила В и н н и ч е н к о в і, дано за Петлюру. А це й потягло за собою наслідки: голова зїзду перейшов головою і в обраний Військовий Ґенеральний Комітет,якому ЦРада доручила вести "військові справи". Логічно,коли робили пізніше Ґенеральний Секретаріят ЦРади,то Петлюру призначили с-ри і с-деки секретарем вій-

ськових справ,а коли робили правительство УНР,то Петлюру призначено знов же.

Це карєра чисто-революційного часу. Коли натворено полків,то Петлюра вже був відомий,як один з видних діячів ЦРади. Але відсутність у Петлюри організаційно-адміністративного хисту була вже ЦРадою сконстатована і ч е р е з т е він був усунений в грудні 1917 р. з уряду,а натомість призначений був М.Порш. Не раз я бачив "з середини" методи Петлюри і тому підтримав Винниченка і тих,що поставили питання про усунення Петлюри від ролі,до якої він рішуче не надавався. /Він мені за це не забував "віддячити"/. Одначе я : ліпше почав дивитись на Петлюру після того,як він добровільно приняв участь в боротьбі за Київ /січень,1918 р./,зорганізувавши якийсь загін.

І так Петлюра вже не грав ролі при ЦРаді,а підчас Гетьманщини був головою союзу земств,писав отвертого листа до німецької команди з протестом проти режиму,був арештований,а Національний Союз в-осени поставив вимогу до гетманського уряду про звільнення арештованих і особливо в жовтні 1918 р. Винниченко,я і инші члени проводу в Національному Союзі ставили рішуче вимогу про звільнення Петлюри і цього таки досягли: за кілька день перед вибухом підготовленого нами /Винниченком і мною при участи наших близчих однодумців/ повстання Петлюра був звільнений.

Підготовляючи повстання і обговорюючи склад провідного органу повстання,ми /цеб-то Винниченко і я/ намітили і Петлюру до цього органу,якому ми дали назву Директорії. По умові зі мною Винниченко в день видачі грамоти Скоропадського /14.XI.1918/ відкрив Петлюрі наш план і підготовку повстання,Петлюра погодився з усим і дав нам згоду прилучитись до повстання,приймаючи цілком його програму і ціль. Як неналежний ні до Ради,ні до Президії Національного Союзу,Петлюра і не був на засіданнях ні в той,ні на другий день /коли ми призначали Директорію/. Хоч Центральний Комітет партій /с-р. і с-д./ намітили Директорію в складі трьох осіб /Винниченко, Петлюра і я/, але я рішучо зрікся і тому вже на самих зборах виникла думка призначити пятьох по методу механичного представництва від груп /про це розповім докладно в окремих записках,що лагоджу до друку/ - ось чому попали в Директорію особи,які й самі не надіялись там бути: Петлюра,Швець,Андрієвський,Макаренко. Винниченко вдруге провів Петлюру /за моєю згодою/ на відповідальну роль. Думаю,що винуватити нас за це не можна,бо ми діяли не в особистих інтересах. Головне: Петлюра цілком погодився на програму революції,як р е в о л ю ц і ї с о ц і я л ь н о ї, підписавшись під програмовою декларацією Директорії з 26 грудня 1918 року.

Ось що підписав Петлюра:

"Влада в Українській Народній Республиці повинна належати лише клясам працюючим - робітництву й селянству,тим клясам,що здобули цю владу к р о в ї ю!

"Кляси не трудові,експльоататорські,які живляться й розкошують з праці кляс трудових,кляси,які нищили край, руйнували господарство й означили своє правління жорстокостями й реакцією, н е м а ю т ь п р а в а г о л о с у в порядкуванню державою.

"Директорія передасть свої права й уповноваження л и ш е т р у д о в о м у н а р о д о в і самостійної Української Народньої Республіки".

"Трудову інтеліґенцію Директорія закликає рішуче стати на бік працюючих кляс і в інтересах творення нового с п р а в е д л и в о г о життя для всього народу прикласти своїх сил,знання і науки для найкращого направлення будівничого соціяльного процесу. Соціялістичні партії

та ґрупивсіх соціялістичних напрямів і всіх національностей Директорія кличе поставитися з повним розумінням важности моменту і всі свої сили направити на правильну та достойну трудового народу організацію волі його,на організацію порядку й ладу по всій землі Трудової Республіки.

Доручаючи негайне переведення в життя цих великих задач Правительству Української Народної Республіки - Раді Народних Міністрів,Директорія в і р и т ь, що весь трудовий народ України щиро допоможе Правительству в цій важній відповідальній роботі".

Підписали: В и н н и ч е н к о, П е т л ю р а, Ш в е ц ь, А н д р і є в с ь к и й, М а к а р е н к о.

Ці особи і м е н і д о р у ч и л и, як міністрові земельних справ,виконання ц и х задач. І коли хто з їх звертався до мене не щиро,дурив мене, т о я м а ю п р а в о п у б л и ч н о з а т а в р у в а т и, з а п я т н у в а т и й о г о.

Хто підписав цей документ,той - к о л и в і н м о р а л ь н а л ю д и н а, мусить до кінця життя залишатись йому в і р н и м, бо цей документ є з о б о в ' я з а н н я п е р е д п р о л и т о ю к р о в і ю п о н е в о л е н о г о н а ш о г о н а р о д у, я к и й п і ш о в б о р о т и с ь з а Т р у д о в у Р е с п у б л і к у на наш поклик.

Цей документ і є максима української національної е т и к и.

Цей документ підписав і Петлюра.

Буржуазна мораль і право твердить,що як хто підписав розписку, зобовязання,той має це виконати,инакше - суд і відповідна санкція. М е н і, як і кожному громадянинові Української Народньої Республіки,Петлюра в и д а в ц е з о б о в ' я з а н н я. І я,як громадянин,відповідно посужую його. Тих,що не додержують навіть правил гри в карти і обманюють - таврують "шулерами" і викидають за двері,а як маємо ставитись до тих,що грають л ю д с ь к о ю к р о в і ю і ж и т т я м ?

Доручений мені обовязок я в и к о н а в, працюючи тоді невсипно і помимо иншої праці випрацював закони про землю і ліси,підписані Директорією 8 і 10 січня 1919 р. і стверджені Конгресом Трудового Народу України.

Ці закони і всі акти,вчинені мною,я вважаю також за е т и ч н і м а к с і м и і для себе і для тих,що під ними підписані,як за кілька підвалин Трудової Республіки,для якої я зобовязався працювати і згідно з присягою - навіть життя за їх покласти.

Працював до 14 лютого 1919р.,коли уряд,якого я був членом,був звільнений на димісію і мені було п о р а д ж е н о виїхати за кордон тими,що рішали тоді,для направи здоровля і соціялістичної пропаганди в інтересі України.

Це був морально-тяжкий час: французи в Бірзулі заявили 6-го лютого 1919 р. українській делегації,щоб голову Директорії,Винниченка, "вигнати як собаку",вигнати також Петлюру і правительство Чеховського. Делегація не поставила вимоги,щоб в и г н а т и н а х а б, яких військо УНР хотіло скинути в Чорне море.

І за кулісами щось сталось: Петлюра подав до ЦК соц-дем. таку заяву:

До Центрального Комітету
Української Соціял-Демократичної Партії.

З огляду на нові міжнародні моменти в Українській Державній Справі Ц.Ком.Укр. С-Д партії виніс ухвалу про відкликання своїх членів із складу Директорії та Ради Міністрів. Разом з тим Ц.Ком. висловився за те,щоб члени не залишали менч одповідальних урядових посад і допо-

могали Урядові як в обороні України,так і в захисті суверенітету її.

Виходячи з того,що сучасна ситуація для України надзвичайно складна і тяжка,я вважаю,що в даний момент всі сили творчі нашого краю повинні взяти участь в державній праці; не вважаю для себе можливим ухилитись од виконання своїх обовязків,яко син свого народу,перед Батьківщиною і буду,доки це можливо,стояти і працювати при державній праці. З огляду на це я тимчасово виходжу зі складу членів Укр.С.Д. партії.

С.П е т л ю р а.

Винниця II/II 1919 року.

/Подано в "Збірнику памяти Симона Петлюри",Прага,1930 р.,ст.49/.

Щоб цілком зрозуміти цей вчинок С.Петлюри,то треба уявити,що тоді діялось в звязку таких дат: 6 лютого,II лютого,14 лютого.

6-го лютого 1919р. на ст.Бірзула відбулось побачення української делеґації - О.Остапенко,І.Мазепа,С.Бачинський,ґен.Греков - з представником французького командування полк. Фрейденберґом /начальником штабу військ ґен. д'Ансельма в Одесі!/. На цім побаченні Фрейденберґ і заявив свої вимоги - про усунення Винниченка,Петлюри,уряду Чеховського,про перебрання під завідування залізниць, фінансів,про призначення членів Директорії за згодою французького командування і т.п.,як умови для одержання Україною допомоги від Антанти.

Це такі "умови",за котрі треба виставляти за двері всіх,що їх ставить. Українська делеґація вернулась до Винниці і розповіла про їх Директорії. Відбулась "державна нарада" в помешканні Земства.

Я висловився категорично навіть проти обговорення таких умов, пропонував видати негайно наказ війську,щоб зброєю викинути "французьке командування" геть з Одеси,а для боротьби проти Москви приступити до орґанізації армії на инших засадах: -селянство бореться за землю,територіяльна орґанізація сотень,полків,бриґад і т.п., старшинство сформувати з активних селян - бойовиків,мобілізувати членів соціялістичних партій,учителів,кооператорів,непідготовлених провести через 2-3 місячні курси,розігнати штаби,переповнені московським офіцерством - і вести революцію,війну за цілі,зрозумілі народові - за землю і волю! Мій проект утворення "земельної армії" звернув увагу: у мене й досі зберігається проект відозви до селянства,вироблений та підписаний мною і Петлюрою! Директорія запропонувала мені заняти посаду військового міністра,я згодився під умовою,що жадних змін в Директорії і в уряді не буде,що "умови" Фрейденберґа відкидаються,що орієнтація на Антанту не приймається. Одержав запевнення,що так.

Декрет був виданий,я був призначений військовим міністром,але був ним всього ... о д и н день!

В чім річ? А в тім,що Директорія,вислухавши заяви партій і осіб на державній нараді,залишила за собою право вирішити. Щось вирішувала. Прикликано мене для порозуміння що до "земельної армії",порозумілись,Петлюра підписав проект відозви до селян,на другий день я прочитав у ґазетах наказ про уряд і призначення мене військовим міністром,день провів у підготовці до нової ролі,а ще на другий день прийшов до помешкання Директорії і побачив: Директорія з важним виглядом засідає без Винниченка. Я на верхній поверх до Винниченка,а він мені сказав,що вже "вільний птах",вийшов з Директорії,орієнтація на Антанту,переговори про допомогу і тп.

Це мене добило.

Я негайно написав заяву про демісію з уряду міністра військових справ і земельних. Замість мене міністром військових справ був

іменований політично неграмотний Олександр Шаповал /з сельських учителів поручник військового часу,тепер гетьманець!/.

Соціяльна революція,Трудова Україна - во імя чого жив,боровся, організовував повстання проти гетьманщини і німців,- все розтоптано тими,хто перед народом присягався декларацією 26 грудня,хто ще за два дні "порозумівся" зі мною,вимагав від мене дальшої праці, хоч я вже ледве тримався на ногах від перевтоми.

Не забуду обличчя хитро-лицемірної усмішки Петлюри,двірінькання А.Макаренка,здивоване обличчя Швеця з окаменілим розмахом рук і понуре мовчання Андрієвського. Такі обличчя бувають у підсудних, коли їх посадять перед судом і очима публіки.

Я відійшов. Ще на "державній нараді" я говорив,що може вийти з орієнтації на Антанту. Здається,що збулось все і навіть більше.

Петлюра II лютого вийшов з партії,але ні я,ні с-ри,ніхто про це не знав,опріч тих,з ким він змовився. х/

Вже лист Петлюри показує,що мають бути приклікані якісь "всі сили творчі" до "державної справи". Це мова дуже симптоматична. Судячи по всім,що потім сталось,лист про вихід з партії Петлюра дав,як "документ на всякий випадок" по умові з де-якими соц--дем. вроді Мазепи: коли з новою політикою буде невдача,то партія може заявити,що за Петлюру не відповідає,компромітацію відхиляє,а коли удача,то ... все гаразд. "Тимчасовий вихід" просто анулюється.

Нова ж політика завела так далеко,що вже через рік було пущено в оборот вістку,що Петлюра вже давно не член партії. Може Петлюра й сам не усвідомлював усієї глибини зміни,не думав серйозно про орієнтацію не тільки на Антанту,на Польщу,але й буржуазію? Хто його зна,але скоро вже орієнтація стала серйозною і обернулась в .... зраду всього попереднього.

Ще в січні 1919 р.до Одеси їздив військовий міністр ґен.Грековв,посланий туди не відомо ким,щось там "переговорював" і ще не вспів доїхати до Київа,як в ґазетах /большевицького типу/ зявилась сенсація: ніби "договір" ґен.Грекова з добровольцями і французькою командою /полк.Гришін-Алмазовим і ґен. д'Ансельмом/. Цей "документ" фігурував і на суді СВУ у Харькові,але дивно: чому Чехівський /голова уряду Директорії тих часів/ не заперечив його?

Ми не вірили тоді,щоб цей "документ" був автентичним,хоч руські большевицькі ґазети кричали тоді,що цей документ є дійсний.

В нім були такі пункти,ніби приняті ґен.Грековим і Матвієвим в імени Директорії:

I.Директорія УНР входить до складу єдиної неділимої Росії,яка відроджується.

4.УНР віддає в розпорядження спільно-утвореного штабу всі війська для активного виступу проти большевиків Росії.

9.У місцевостях,що взяті республіканськими військами,дозволяється безперешкодне формування добровільної армії.

х/Останній раз бачився я з ним через I I/2 місяці у Станіславові, коли він туди приїхав і запрохав мене до себе на обід і розмову. Обідали тільки в-двох,говорили. Я висловив погляд,що орієнтація на союз з Антантою знищить Україну і його,а він мені признався,що не може забути того,що я сказав йому в червні місяці 1917 р. в Київі /де також обідали разом/,що він "обречена людина",оскільки пішов до війська. Що він вже не член партії і не соціяліст - не сказав, що ж до політики,то навіть "загалом" погоджувався зі мною,тільки вважав,що треба дочекатися наслідків з переговорів в Одесі,де саме знов хтось /чи не Маціевич/ мав ті наслідки здобути.

13.УНР зобовязується не допускати рад робітничих,селянських і салдацьких депутатів.

А за це все союзне командування буде підтримувати боротьбу УНР з большевиками,постачаючи бойові припаси. От і все.

Раді Міністрів така угода не була предложена. Коли вона й була,то це особисто вчинили два українських ґенерали,що не вміли говорити по українському.

Фактом є,що Директорія вступила на шлях переговорів,усунула кабінет Чеховського,з лехким серцем відпустила Винниченка,в головному принявши вимоги французького штабу 6 лютого в Бірзулі.

Нова Директорія і новий уряд,зложений з людей,що були на службі в гетьманщині впали т а к н и з ь к о, що 17 лютого відправили французькому командуванню т а є м н о від соціялістичних партій "декларацію",в якій висловлювалось,що "Правительство Української Народної Республіки в особі Директорії" є щасливе тим,що може увійти в порозуміння з представниками Антанти і Сполуч.держав Америки що-до боротьби з большевизмом московським і українським /!/"Називаючи держави Антанти і Сполуч.Держ.Америки "Високими Союзниками",Директорія лягла на живіт і деклямувала:

> "Ми вручаємо державам Антанти та Сполученим Штатам оборону нашого законного права на всю фльоту Чорного моря... Ми певні,що наші Високі Союзники допоможуть нам, як з боку техничного,так і в справі зміцнення нашої валюти на всесвітньому ринкові.
>
> Українське правительство нині задоволене тим,що шляхетна Франція,одушевляючись ідеалами свободи,культури і права,вкупі з другими державами Антанти та Сполученими Штатами Північної Америки готова підтримати нас і спільно вступити в рішучу боротьбу з большевизмом .... Користуючись з нагоди ! ,звертаємось до французького народу та инших народів держав Антанти з закликом допомогти нам в справі остаточного визволення нашої української нації й відбудування української д е р ж а в н о с т и та її е к о н о м и ч н о - ф і н а н с о в и х та п о л і т и ч н и х основ. Свій заклик ми опіраємо на традиційну повагу Французького Народу до п р а в а й с п р а в е д л и в о с т и і непохитного дотримання ним культурно-правних норм".

Від 26 грудня 1918 р. до 17 лютого 1919 р.минуло всього несповна 2 місяці,як Директорія від соціяльної революції перейшла на позицію служення буржуазії. П е т л ю р а з р а д и в р е в о л ю ц і ю. Читачі помічають,що декларація написана "мовою конґресів" п.Шульгина,хоч він тоді ще перебував у Софії без діла,скінчивши свою роль гетьманського посла.

На цю декларацію ґен. д'Анселям прислав на імя Остапенка листа з 1 березня 1919 р.,в якому висловлював задоволення з декларації і,опріч окремо приложеного проекту умов "порозуміння",вимагав ще відходу Петлюри і Андрієвського,бо очевидно вихід Винниченка і демісія кабінету Чеховського викликала більший апетит.

Про "умови" не варт багато говорити: це щось таке ганебне,що слова простозастряють в горлі від обурення.

Ціль угоди - боротьба з большевизмом,а зовсім не "відбудування державности",ґен. д'Анселям застерігає собі право ствердження змін в Директорії,називає уряд УНР урядом "української зони",військо УНР підлягає команді антантського війська,теж саме -залізниці; французька команда призначає своїх комісарів на станції і в установи,бере під повне своє розпорядження фінанси УНР,навіть місце осідку Директорії означує команда так,щоб мати тіснішій контакт /цеб-то бере її в фактичний полон!/ і т.п.

Ці"умови" є поширеним повторенням того,що казав полк.Фрейден-

берг в Бірзулі української делеґації Лазепа-Остапенко.

Не могла приняти нова Директорія таких "умов", які означали формальний кінець УНР, і не приняла, надіючись щось виторгувати, але надходив фактичний кінець: військо розкладалось, розбігалось, населення хвилювалось, большевики наступали і в рекційній політиці Петлюри черпали вдячний матеріял для переможної аґітації.

Це був жахливий час розгрому української революції її ... начальством, що стало в супереч народній революційній масі. Як це подібне до ганьби революції 1648 - 1654 р., яка однаковість поведінки полупанків і реаґування на неї з боку мас! І тоді трудові маси заспівали "бодай тебе, Хмель-Хмельницький, перша куля не минула", а тепер ... покинули "УНР", боролись самотужки, розпорошено, аж поки їх не роздавила Москва.

Так погромлено революцію, яку підготовив Національний Союз, в яку я вклав всі свої сили і надії.

Винницькі події в лютому 1919 р. рішили все.

Головною подією була зрада Петлюри, задумана ним ще раніш і маскована хитрістю і впертістю горбача, що хоче прославитись. Ось документальне свідоцтво того, що поведінка Петлюри була н е т а к т и к о ю а з р а д о ю. Через рік Петлюра послав до Єфремова гонця, з яким говорив довірочно Єфремов. Про це розповів А. Ніковський на суді СВУ 13 березня 1930 р. так:

> "Поговоривши з ним /гонцем/, Єфремов на БУД, і повідомив, що Петлюра писав звістку про те, що "він не поділяє цього партійного кавардаку, який робиться навколо Директорії, що він стоїть на чисто державницькій позиції, мріє про демократичну державу нормально-европейського типу, що коли йому пощастить цього досягти й зустрінутись із лавами української інтеліґенції, то він тепер н е д а с т ь в о л і усякій демаґоґії і партійній аґітації на соціяльному ґрунті, а дбатиме про звичайний строгий державний лад".

Ясно?

Все ясно: европейська держава нормального типу - це буржуазно капіталістична держава, а недозволення аґітації на соціяльному ґрунті - це боротьба проти визвольного руху трудових мас! Це позиція фашизму, Пілсудських, Мусоліні і т.п.

А к р о в українських селян і робітників, пролита за УНР, в якій Петлюрі було дано владу? А с п р а в е д л и в і с т ь до трудового люду, про що Петлюра говорив у декларації 26 грудня? Через це все Петлюра п е р е с т у п и в, перебігаючи в табор ворогів українського трудового люду, що бився в рядах армії УНР. Во імя чого?

Ось який діялоґ відбувся між П. Любченком і А. Ніковським на суді СВУ:

Любченко порушує питання про те, як БУД /"Брацтво Української Державности"/ дістав листа чи звістку від Петлюри - де він повідомляв, що тепер позбавився демаґоґії і мислить, як державний муж? Ніковський вносить поправку, що Петлюра сповіщав, що позбавився "соціялістичного експериментаторства".

Л ю б ч е н к о: Чи не з цього часу починається з вашого боку оцінка Петлюри, як "національного героя"?

Н і к о в с ь к и й відповідає, що т а к.

Отже і засвідчено, звідки взялася леґенда про "героя", "вождя нації", "голови держави" і т.п.: з того часу, як Петлюра покинув ряди соціялістичного руху, перейшов на службу буржуазії, зламав дане слово соціялістам - своїй партії, соціялістам-революціонерам і ин. соціялістам, зрадив українських селян і робітників, що становлять 99% нашої нації, а перейшов на службу реакції, з того часу він став "героєм буржуазії", а оскільки за "теорією" п. Славинського націю "ре-

презентує" інтеліґенція,а не селяни і робітники,то герой цієї буржуазно-реакційної інтеліґенції оповіщається "національним",щоб не сказати "буржуазним" і щоб вводити в блуд темних людей.

Таким чином в засаді: хто порушив інтереси 99 % нації,зрадницький перебіг в табор її ворогів - чи у того є н а ц і о н а л ь н а м о р а л ь ?

Ні,нема!

Добру 99 % нації він протипоставив інтереси горсти буржуазної інтеліґенції,во імя кількох тисяч панів і полупанків він розтоптав інтереси міліонів,які є нашим народом.

Та ще як розтоптав?

Чикаленко,Скоропадський,Кочубей,Липинський і ин. не прикидалися прихильниками селянства й робітництва,не удавали себе соціялістами - вони йшли ясно і одверто проти трудового народу,а тому їх ніхто й не думав проводити в Директорію,давати владу; селяни й робітники не думали про їх,як "своїх" і боролися: тут все ясно. Але Петлюра зробив инакше: бувши 20 літ соціял-демократом,влізши в довірря соціялістів,прикидався приятелем народу,давав обіцянки,декляращії,аж поки соціялістичні партії не посадили його до влади, а коли цього досяг,то він це все з р а д и в, таємно куючи цю зраду вже в лютому 1919 р.

Оті Скоропадські,Липинські і инші отверті класові вороги трудового люду, м о р а л ь н о стоять вище Петлюри,оскільки взагалі ворог може бути моральний у відносинах до поневолених.

Але погляньмо ще на кілька фактів.

Осінь 1919 р. - це час скасування Петлюрою Директорії і перебрання на себе о с о б и с т о функцій "верховної влади" з виданням конституційних законів - факт чистої у з у р п а ц і ї і п о р у ш е н н я присяги перед УНР. Одержавши уповноваження від Трудового Конґресу,Петлюра зрадив свого довірителя - злочин і проти-правний і проти-моральний.

Ще через рік /12листопаду 1920 р./ змайстрування якогось "закону" про передачу влади .... Андрію Левицькому,який тепер ганьбить українське імя титулом "заступника голови Директорії" без самої Директорії! Довести до такого стану прапор УНР - це безпримірне порушення права і моралі у відношенні до українського народу. Трудовий Конґрес був представництвом Народу, Нації,а тому зламання законів Трудового Конґресу є вчинками,направленими проти нації,отже порушенням національного права і моралі.

Партія радикал-демократів /"соціялістів-федералістів"/ не приймала участи в повстанні проти гетьманщини,не брала участи у відновленні Української Народної Республіки і в її конституційному законодавстві,а тому не може л е ґ а л ь н о представляти її. Може жити на території УНР,може жити з УНР,але не може її законно представляти. І коли тепер "радикал-демократи" витанцьовують перед рабовласниками в Данціґу,Брюселі,лазять в Женеву і силкуються когось переконати,що в о н и є "уряд УНР",що вони представляють УНР,то це чисте с а м о з в а н с т в о. Хто до цього призвів? Петлюра, що своєю зрадою Трудового Конґресу УНР дав якісь "титули" ґрупі реакціонерів. Але Петлюра не міг леґально дати того,чого сам леґально не мав,тому всі штучки "радикал-демократів" і не законні і неморальні,бо є вчинками,направленими проти законів УНР,і проти інтересів народу. Оскільки мораль є регулятивною нормою,що направляє поведінку на добро національного колектива,то в поведінці "радикал-демократів" якраз виблискує презирство до інтересів і добра народу. Тому ця поведінка є засадничо неморальною з погляду національної моралі. Вчинки,що випливають з неморальних вчинків Петлюри,є так само неморальні. Хто посилається на "закони" чи "накази" Петлюри,видані в супереч законам УНР,той свідомо або несвідомо топче

національне право і мораль УНР.

Договір Петлюри з Польським урядом з 21 квітня і воєнна конвенція з 22 квітня 1920 р. знов такі є не тільки порушенням законів УНР, але й національної моралі. Так само таємний договір Петлюри з урядом Румунії, підписаний К.Мацієвичем у 1923 р. /про це заявив К.Товкач на Суді СВУ/ з відступом Бесарабії і Буковини є порушенням національного п р а в а. Актом 22 січня 1919 р. про сполучення УНР з Західною Областю, в яку входила Галичина, Буковина і Угорська Русь, була утворена С о б о р н а У к р а ї н а, універсал був підписаний Директорією, отже й Петлюрою, а тому порушення інтеґрітету соборної УНР є злочином проти права, а разом з тим і потоптанням національної м о р а л і. Чому? Тому, що згідно з елементарною мораллю кожної скупини, кожний її член повинен дбати за добро в с і є ї сукупности членів - раз і р і в н о трактувати інтереси кожного члена - два.

Якраз це й порушив Петлюра: дбав лише за буржуазну частину членів українського народу /отже керувався моралю класу, а не нації/, а коли зрікався західних земель, то цим зрікався 9 міліонів /!/ українців - отже, скажім, "дбав" за частину нації, а не за всю націю, і то спеціяльно "дбав" так, щоб д о б р о однієї частини збудувати на н е щ а с т і другої частини свого ж народу, порушуючи засаду моралі про р і в н і с т ь трактування членів скупини.

Це є неґація національної моралі, а тому Петлюра є типовим представником моралі ґрупової. Якої ґрупи? Меншої за клас! Він був виразником етики буржуазної частини українського народу, обмеженої т е р и т о р і я л ь н о /за винятком української буржуазії західних земель!/. Ця моральна свідомість Петлюри є н и з ч о ю по якости навіть від класової моралі! Це мораль ґуртка, зложеного з обривків партій і кляс: в "петлюрівці" входять і буржуазні елементи і де-які ренеґати соціялістичних партій, де-які особи, що вважають себе за соціялістів, частина попів і ин. Це складна спеціяльна ґрупа, що має спеціяльні інтереси - шляхом п о л ь с ь к о ї о р і є н т а ц і ї і коштом з а х і д н и х з е м е л ь, як плати Польській шляхті за поміч, захопити владу над частиною України /Наддніпрянщиною/. Отже "петлюрівці" - це не національна, не класова в повнім смислі слова ґрупа, не партія, а с п е ц і я л ь н а ґ р у п а, що по своїй соціяльній природі відповідає поняттю кліки або ш а й к и.

В своїй "Загальній Соціології" я дав дефініцію шайки, як елементарної ґрупи, що ставить не суспільну ціль, а свою ґрупову, в інтересах лише своїх членів.

Шайки виникають під впливом багатьох чинників, вони не покриваються з поняттям нації, класу, партії, хоч і виникають в осередку нації, хоч несуть в собі класову стихію і прибирають иноді назву "партії", "союзу" то-що. В суті річи "Спілка визволення України" - це й є та орґанізація, що створена по типу "шайки" й є виразом політики і етики петлюрівщини.

Членом шайки може бути в де-якому смислі і порядна людина, що не розуміє сімволіки назв і вважає, що коли орґанізація називається напр., спілкою визволення України, то ніби й справді вона в и з в о л я є Україну! Сімволіка назв і реальний політичний зміст - це дуже ріжні річи! Є ж багато людей, що звуться соціялістами, а с п р а в д і вони не соціялісти. Соціялісти-радикали у Франції, "національні соціялісти" /гітлеровці!/ в Німеччині, "соціялісти-федералісти" українські, чимало й соціял-демократів очевидно не соціялісти. Я переконаний, що й большевики не соціялісти. Ознакою цього у подібних ґруп є і д е о л о ґ і ч н а суперечність до соціялізму, е т и ч н а природа і форма орґанізації, а власне: вони не уявляють ідеологічно, як народ чи пролетаріят може розпоряджатись

знаряддями продукції і свій "соціялізм" ототожнюють з наймитським режимом в продукції /ідеологічна суперечність/, етично вони проти етики соціялізму - гуманізму і проти організаційної форми його - всебічної демократії. Коли проаналізувати ці моменти в поведінці якоїсь людини, то лехко можна установити чи вона соціяліст чи не соціяліст.

На цьому прикладі я показую значіння соціяльної символіки і метод її розкривання.

Вертаючись близче до питання, для мене ясно, що Петлюра стоїть низче національної, класової і партійної етики, а належить до того типу, що виявляє етику елементарних, стихійних здобичницьких груп: це підтверджується кількома загально-відомими фактами. Наприклад: в липні 1919 р. в Камянці була урочисто принята делегація представників повстанства /Ю.Мазуренко, Діяченко і ин/, яке підірвало режим уряду Раковського і відкрило шлях для наступу Петлюри. Повстанці приїхали порозумітись, але це було вже непорозуміння: повстанці стояли за українську с о ц і я л ь н у р е в о л ю ц і ю, а петлюрівці - проти. Петлюра в цей час вже був контр-революціонером, але себе тримав лицемірно, вводячи людей в блуд своїм "соціялістичним" урядом. Порозуміння і не сталось, після урочистої зустрічи .... повстанський відділ був обезброєний, багато незалежних соціял-демократів арештовано, а с-р Діяченко зрадницьки убитий. В наслідку: незалежні соц.-дем. і с-р. припинили повстання проти большевиків.

А хто вбив Діяченка? "Військові". Хто вони? Камянець-Подільські відділи Петлюри. Слідство виявнило і вбивці були покарані? Ні. Те саме сталось пізніще в таборі у Польщі: убито полк. Отмарштейна. Хто вбив? Вбили "якісь військовики". Слідство відкрило, вбийці покарані? Ні, все прикрито.

В урядах стались гомеричні розтрати і крадіжки. Про "супруніяду", вакханалію "Оцукса", "поршіяду", розпродаж майна в Румунії, ЧСР і ин. вакханалії знають всі, але чи було слідство, чи покарані злодії, чи принаймні хоч їх імена пришпилено до ганебного стовпа? Ні, все приховано і затушовано. Петлюра ні на що подібне не реагує, виявляючи типову психологію отамана, який покриває всі чорні діла своєї організації, інтереси якої він п р о т и с т а в и т ь інтересам України, хоч символично вважає інтереси шайки за інтереси України. Це таке м е р т в е, з морального погляду, відношення до громадського добра, що не може бути сумніву в моральній природі Петлюри - він морально не чутлива людина не то що в маштабі національних інтересів, але навіть в маштабі класи, партії.

Ніковський свідчить на суді про внутрішню мораль оточення Петлюри: "н і х т о н і к о л и н е с к л а д а в з в і т і в, я к в и т р а ч а ю т ь с я к о ш т и", а що на це Петлюра? Не реагував. Так ви хочете зробити з його охоронця інтересів українського народу? В тім то й річ, що де не переслідується злочин, крадіжка, там є моральна співучасть в цьому. Ось блискучий приклад, публично засвідчений Ніковським на суді СВУ: Міністерство Закордонних справ дало п.В.Піснячевському гроші на його орган /віденська "Воля"!/, щоб він не нападав на уряд УНР.

Л ю б ч е н к о /до Ніковського/: Скільки ви йому дали?

Н і к о в с ь к и й: 200.000 корон.

Л ю б ч е н к о: А на скільки він дав розписку?

Н і к о в с ь к и й: На 300.000. Це він мені натякнув, що можу решту собі взяти.

В залі суду стався сміх і галас - цей сміх і галас є найстрашніший осуд того морального здичавіння, яке панувало вверху коло Петлюри. Коли міністр і друг Петлюри дає 200.000 корон Піснячевському, щоб той не критикував уряд Петлюри, то ані Ніковський не обра-

зився,що йому ввічі тицькають хабаря,ані Петлюра не потяг до відповідальности Піснячевського за таке нахабне зневажання міністра. І не міг потягти,бо й вони довершали морального злочину - вони п і д к у п о в у в а л и редактора! Коли б Петлюра потяг до суду Піснячевського за давання хабаря міністрові,то Піснячевський мав би право потягти до відповідальности Ніковського за підкупство,а Петлюру - за "мораль" свого уряду. І тому все прикривається,тому установлюється н е м о р а л ь н и й р е ж и м що-до народнього майна. Це є психологія і етика ш а й к и.

І логично з цього і відношення до української т е р и т о р і ї, як найбільшого народного майна. Відступати це майно комусь н і х т о н е с м і є ! Територія є основним майном української національности і охорона її є е т и ч н и м обовязком /моральним і правовим/ кожного члена нації. Охорона території - є один з основних принціпів національної етики. Трудовий Конґрес доручив охороняти територію соборної України Директорії,урядові,поставивши це за обовязок і к о ж н о г о г р о м а д я н и н а.

Я,як один з громадян соборної України та ще й підчас Трудового Конґресу міністер її земельних справ,до кінця життя мушу охороняти цей принціп національної етики,а тому виконую свій громадський і національний обовязок,коли борюсь проти петлюрівщини,як гноївки в нашому житті.

А.Левицький підписав величезну територію Польщі,К.Мацієвич те-ж для Румунії,а Петлюра це с а н к ц і о н у в а в та ще від імени УНР - хіба це не злочин проти народу,хіба це не порушення з а к о н у Трудового Конґресу і національної м о р а л і ? Ті, що осмілюються говорити в користь злочину,самі стають його с п і в у ч а с н и к а м и. І в морально-національно розвинених народів таких карають і тримають у вязницях,а в нас вони ходять на волі під охороною і прикриттям тих,хто нашу землю заграбив,а морально скалічені люде та сліпці ще й підтримують цю очевидну зраду нації. Навіть дикуни таких своїх сочленів викидають з свого складу,як абреків,ізгоїв,варґусів і ин.,а у нас містечкові півінтелігенти ще й приплескують петлюрівщині та захищають її.

"Барон" Василько,посол Петлюри в Швейцарії і фактичний керовник закордонної політики Петлюри в 1919 -1920 р.р. писав у листі, /прочитаному на суді СВУ/,намічаючи основи "міжнародної" політики Петлюри:

> "Страх,який має Румунія й Польща перед відновленням великої Росії та економичні інтереси,які має Чехія в утворенні української держави,піддержують сімпатії / ! / тих трьох держав до української ідеї,але цілком природньо / !/ жадають вони відповідної заплати. "Руську Країну"застерегла вже собі Чехословаччина. Бесарабія й Буковина є гонораром для Румунії /гадають,що головну частину Буковини вдасться ще врятувати/; лишається ще Польща,котра добре знає,як то для нас є потрібно,щоб польські дипломати заступилися за нашу справу перед Антантою,а також вона добре знає,що спеціяльно Румунія не буде з нами за-далеко вдаватися без порозуміння з Польщею; із тої ж причини буде певно ждати найбільшої заплати. Хоч дорогі здаються всі адвокати,я обстою приділення тих гонорарів".

У містечкових полупанків Василька,а на селі"волосні писарі" завжде йдуть за великих політиків! Крутійство і психологія лавошника,ярмаркового цигана,що силкується зробити торгову справу,бризкає з цього листа Петлюриного посла! Можете уявити моральний рівень людини,що певна в с і м п а т і я х Польщі,Румунії і Чехословаччини,які ніби хочуть,щоб була українська держава в цілях охорони від Росії та в цілях економичних,але яка вважає природним купувати

симпатії! "Симпатії",які продаються",називаються проституцією і є професією людей певного сорту,загально признаних за н е м о р а л ь н и х. Любов не продається і не купується! Але барон Василько цього не розумів ... і писав листа,який засуджує моральним лінчем його автора на віки. Тезу,виставлену Васильком приняв П е т л ю р а замість того,щоб віддати Василька під полевий суд. А п.О.Шульгин тепер публично захищає цю тезу в брошурі,називаючи навіть утопією ідею соборности,ідею відзискання нами с в о є ї землі, загарбаної сусідами. Так,Шульгин проповідує злочин,а є такі українці,що ще й руку йому подають!

Так і Хмельницький і Хмельниченко і П.Дорошенко п л а т и л и українським живим людом я с и р туркам і татарам, д о з в о л я ю ч и /!/ їм набирати живих українців,жінок,дівчат і дітей,волокти арканами або привязаних до кінських хвостів по степах України на невольничі ринки в Кафу,перепродуючи по Синопах і Стамбулах український живий товар.

Живу людину і тепер аж судомить,спазми тиснуть горло,коли читаєш про ці злодіяцтва насильників-гетьманів і подібних їм варварів. Прокляття їх ганебній памяти!

А що ж можна сказати теперішнім торгівцям Україною,що обернули живих людей в п л а т і ж н и й з а с і б при своїх торговельних "здєлках" з чужою буржуазією,з неситою шляхтою,румунським боярством,чеськими "гуманістами",французькими спекулянтами і німецькими баронами?

Живе моральне почуття і любов до свого народу протестує проти цього,примушує відкидати геть всю петлюрівщину і гукнути разом з поетом до неї:

"По якому правдивому,
Святому закону
І землею,всім даною,
І сердешним людом
Торгуєте?..."

Це страшне питання ми ставимо і Петлюрі,і його "міністрам",і "послам",і "ґенералам",і петлюрівським професорам,і інженірам і студентам: як смієте торгувати живими українськими людьми,продавати їх,трактувати як ясир? Це є оголена неморальність,злочин,топтання по основних засадах національної етики. Ви ще смієте патякати,що"нація вище класів"? Смієте публично виступати? І Петлюру, що п р о д а в а в український народ,національним героєм величати,"вождем нації" іменувати?

Призначаючи 26 травня 1920 р. свій "уряд" з панів "соціялістів-федералістів","соціял-демократів" і инших,Петлюра ввів п.Генріха Юзефського,начальника польської контр-розвідки на Україні,на роль товариша міністра внутрішніх справ,а Д-ра Станислава Стемпковського поставив за міністра здоровля /!/. Отже Петлюра ввів у внутрішнє урядування Україною польську шляхту,що є смертельним ворогом українського народу з давніх давен. Забезпечивши польській шляхті право керовництва в УНР,Петлюра свідомо пішов проти народу. Коли п. І.Мазепа вийшов з уряду,то міністром з е м е л ь н и х справ України став Др.С.Стемпковський,польський поміщик,що мав "справедливо" перевести земельну реформу і подбати про українських селян,що становлять 92 % нашої нації!

Зрозуміло,що ставши на службу польській шляхті,Петлюра мусив йти проти української нації - проти селян і робітників і тих,хто захищає їх,проти тих,що к р о в і ю о р о с и л и землю свою, захищаючи УНР,проти тих,що ціле життя працювали для визвольної справи української.

Призначаючи польських реакціонерів в уряд і даючи їм легітимацію на керування Україною,Петлюра зробив і дальший крок: дав

згаданий раніш наказ про відібрання паспортів від М.Грушевського, від мене і инших,що критикували польську акцію Петлюри,кваліфікуючи нас,як державних злочинців /"провадять злочинну антидержавну роботу своєю агітацією,ріжними відозвами,заявами і ин."/. Так! довершив Петлюра свій "державний розвиток" і виконав обіцянку,дану Єфремову через гонця про розправу з українською інтеліґенцією за її агітацію "на соціяльному ґрунті".

Український паспорт Петлюра відбирає від Грушевського і мене, а натомість дає ... Юзефському і Стемпковському,польським насильникам,міністрам .... УНР! Юзефський,що тепер спустошує українську Волинь,що знищив українські школи,що насилує кооперацію,що корумпував українських слабодухів,що "пацифікує" Галичину,що гарцює польським гицелем по нещасній українській землі,польському контррозвідчикові на Україні - міністерський портфель на право керувати Україною,а від Грушевського відбирається право називатися українським громадянином! І Юзефський,гонитель української культури, кат українського народу,є приятелем Петлюри,його міністром,а тепер божищем всієї лякоманії,а я,до прикладу,- "одіозна особа","ворог", "злочинець". Юзефський приятель,а Шаповал і його товариші,що для свого народу робили десятками років,що дали і Господарську Академію,і Педаґоґичний Інститут,і Соціолоґичний Інститут,і Студію,і Ґімназію і Видавничий Фонд і школи ріжні - ми вороги,яких петлюрівці силкуються,спекулюючи на темноту трудових мас,- з д и с к р е д і т у в а т и в с і м а і в с я к и м и с п о с о б а м и.

Зрадивши соціялізм та ідею Трудової України,Петлюра з особливою упертістю почав добиватись,щоб р о з б и т и с о ц і я л і с т и ч н и й р у х. Партії розколюються: революційні частини партій ідуть в підпілля,борються повстанським способом проти большевизму,а нереволюційні частини соціялістичних партій залишаються з Петлюрою і прикривають його контр-революційну політику своїм іменем до осени 1919 р.,коли УПС-Р остаточно покидає Петлюру,за винятком кількох осіб. Соціял-демократи залишаються з Петлюрою і входять в його "уряд" з польськими поміщиками...

Соціял-демократія цим остаточно губить свій класово-робітничий прапор,поставивши себе на службу Петлюрі і буржуазії. Що-ж народ,що з таким ентузіязмом пішов на боротьбу за УНР по заклику Національного Союзу /фактично с-р і с-д/? Він згодом побачив,що Директорія,пішовши до Антанти,попала до Польщі,що частини соціялістичних партій покинули її; провідники,що були і в ЦРаді - також покинули Директорію. Народ побачив зраду і армія розвалилась,більшість пішла за большевиками,селянство принишкло.

Зрадницьки інтриґуючи,набираючи контр-революційні штаби,опираючись проти утворення народної влади,Петлюра і його однодумці розбили величезну силу української революції. Цим і зруйновано нашу державність,нашу УНР,але ще й запаскуджено її імя і революційну ґідність: самозванно причепивши це імя до реакційно-буржуазної шайки,Петлюра заволік його в бруд,на посміховище ворога і на пониження всіх нас. Уявіть лише: УНР,утворена революційним поривом трудових мас,Трудова Республіка ... волочиться по варшавському бруку,торгуючи сама собою! Хіба не огида? Так осквернити імя революційної республики - міг лише ренеґат її.

Всі ренеґати найбільше ненавидять те,що і кого вони зрадили. Що Пілсудський тепер улаштовує"брест-літ"катівні для бувших своїх товаришів з ППС,що Мусоліні орґанізував убийство Матеотті і погромив соціялістичні партії,те саме пообіцяв Єфремову через гонця і Петлюра,щоб силою не допускати до агітації на "соціяльному ґрунті", щоб поборювати всяке "соціялістичне експеріментаторство".

І він це зробив по адресі є д и н о ї п а р т і ї, що від-

кинула петлюрівщину,польську орієнтацію і буржуазну революцію - Укр.Партії Соціялістів -Революціонерів,видавши таємний наказ з Тарнова 26 серпня 1920 р. про відібрання паспортів у М.Грушевського,мене і ин.с -рів. Але це брутальніше зробив він,видавши через А.Ніковського /заступника голови"Брацтва Укр.Державности"/ наказ 5 листопаду 1921 р. про боротьбу всіма і всякими засобами з Українським Громадським Комітетом в ЧСР.,цеб-то поглибивши війну проти УПС-Р,представники якої цей комітет заклали і орґанізували рятівничу акцію для тисяч жертв петлюрівщини.

Для характеристики морального обличчя Петлюри і петлюрівщини та тієї боротьби,що провадилась і провадиться проти УПС-Р з боку розлюченого неуспіхом панства і полупанків і підпанків,цей наказ має значіння основного джерела.

Скажіть,читачу,як ви розумієте ці директиви Петлюри-Ніковського і К-о про боротьбу з Громадським Комітетом всіма і всякими засобами,поборюючи його,дискредитуючи його,наклепуючи на його про "большевизм" і т.п.?

Перш над усе УПС-Р і инші ґрупи Громадського Комітету не були большевицькими. А коли їх виставляти,яко большевицькі,то що це значить? Очевидну к л е в е т у, котра є злочином проти права і моралі. Друге: програма к і л ь к і с т н о "всіх засобів" і якістно "всяких" - це є принціп в і й н и і настільки оголений, як це може бути хіба у первобутних африканських,американських чи островних племен або большевиків і фашистів. В європейських війнах нового часу вже входять якісь початки етики,як напр. не добивати ранених,не вбивати полонених,мирне населення,особливо старих,дітей і жінок,не нищити памятників мистецтва та історії і т.п. Ці обмеження первобутного звірства,хоч і не зміняють звірської суті війни,одначе вносять якийсь критерій для розбору,хто ворог,хто -ні.

А ось українець Петлюра з своїми міністрами та своєрідними "братчиками" велить вести акцію проти нас в с і м а і в с я к и м и засобами,навіть без жадних обмежень. В наказі не сказано тільки "знищувати фізично",але логічно поняття "всіх і всяких" засобів включає в себе і цей.

І дійсно боротьба була поведена всіма засобами соціяльного примусу,насильством клевети,підступних зрад,шпіонажем то-що. Справжня безкровна війна! Обіжник "уряду УНР" проти тих,хто й заснував справжню УНР,був таємний,але війна отверта. В установи і орґанізації підсилаються таємні аґенти і розвідчики,ми їх улаштовуємо,ря туємо,а "братчики" підкопують громадське діло,руйнують нашу працю, ширять інсінуації,чорну клевету,засипають чехів брехливими доносами,колотять вулицю,настренчують проти нас всіх і вся!

І в такій атмосфері ми працюємо,орґанізуємо школи,установи, видавництва,притулки,санаторію,амбулаторію і т.п.

Хто ж з нас вів національну працю,додержуючись засад національної етики: ми чи вони?

Петлюра дірігував цією боротьбою спочатку з Варшави,а потім з Парижу аж до смерти. Його спадкоємці продовжують його роль:проти нас боротьба всіма і всякими засобами,а для ворогів України .... "мова конґресів"! І мотиви боротьби проти нас - чисто класово-політичні,як і союз з польською шляхтою - також чисто класово-політичний.

В наведених фактах - весь маленький з великими претензіями Петлюра. В революції він заграв фатальну роль людини,що отруєна самолюбно-карєрними мотивами,визискувала кожну ситуацію для особистих цілей,обдурюючи довірря тих,що щиро приймали його декляраціі про соціялізм,робітництво,Україну. Персонально риючи навіть проти сво-

їх партійних товаришів, він ненавидів більш талановитих з їх, особливо Винниченка. Цього він ненавидів ще і як живого свідка і творця карєри для Петлюри: Петлюра з н а в, що він не зробив нічого своїми силами, а вийшов з-під руки Винниченка, і тому ненавидів його ненавистю горбача, що усвідомлює свою безталанність, яку надолужує хитрістю, обраховуванням, вичікуванням, принюхуванням і тихою інтрижкою. Введений в Директорію Винниченком і мною, без жадної з його боку участи в підготовці повстання, він вхопився за нашу пропозицію, хоч і не поділяв, як тепер ясно, програми і мети повстання! Підписав 26 грудня 1918 р. декларацію Директорії про Трудову Україну знов н е щ и р о, з затаєним наміром згодом це змінити. Уперто підберав до штабів контр-революційний і часто російський склад, він очевидно підогрівав атмосферу антантофильським настроєм, оточував Директорію і Уряд галасом військової черні, що творила паніки, що доказувала невидержку, що не зверталась до народу, а гнобила його, переслідувала революційне робітництво і селянство, провокувала його проти УНР, женучи фатально до схилу в-бік. Інші члени Директорії, міщани, не революціонери і не політики, несвідомо рінули на "орієнтацію", Петлюра з ними, а цим Петлюра і випхав Винниченка з Директорії, зручно спровокувавши його, поставивши його перед необхідністю або йти на пониження перед французьким командуванням, котре вимагало його вигнання, "як собаки" з Директорії, або... таки вийти з неї і він вийшов. Цього Петлюра тільки й чекав! А далі він вже повів по своєму УНР до ... загибелі. Ми бачили його засоби - неперебірливі, морально-недопустимі, політично згубні для України.

Ніковський на суді СВУ дав убийчу характеристику Петлюрі: морально-неустойчивий, адміністративно-бездарний, тільки сварив і розганяв людей, а не обєднував, особисто ні в чім не здібний: сірі, беззмістовні промови, одні вигинасті слова без думок. Мені це кинулось в-вічі, ще коли я читав редаґовану Петлюрою "Украинскую Жизнь" в Москві /до революції/: статті, підписані С. Петлюрою, були найбільш беззмістовні, повні заялозених шаблонових слів, але без думок. Було б добре, коли б шануватели Петлюри видали його "твори", щоб читач тепер перечитав їх і побачив інтелектуальну основу Петлюриної психики. На щастя для Петлюри, після виходу Винниченка з Директорії, в ній були люде, ще менш здібні від Петлюри, без жадної політичної підготовки: що й дало змогу Петлюрі їх розіпхати.

Він це зробив і ... післав до Єфремова гонця з заявою про свій перехід до б у р ж у а з і ї. Польща довершила виховання Петлюри: він придивлявся до польської шляхти і фашізму і звідти набирався понять про буржуазну політику. І як він пішов за-далеко в зраді попереднього стану, показує ота відвага, що штовхнула його на призначення в свій уряд польських фашистів і на зламання законів конституційних. Але це й зрозуміло: хто перейшов на службу буржуазії, той логічно мусів розірвати звязок з законодавством Трудового Конґресу. І Петлюра розірвав, але спеціяльно-гнусно: перебравши титули /УНР, Директорія і ин./, викинув їх зміст. Коли переворот зробив Скоропадський, то він не взяв на себе титула Голови ЦРади, не назвав свого штабу ЦРадою і т.п., а все змінив: назву держави, урядів, навіть міліцію переїменував на державну варту. Це було ясно, це було насильство, державний переворот, але не було підробки, фальшивництва з киванням в бік українських мас. Петлюра дрібничково фальшує: і щоб був переворот і щоб наче його не було! "Голова Директорії" без Директорії, потім "заступник голови Директорії" без Директорії. Замість соціяльно-революційного законодавства поведено лінію на буржуазно-реакційну переробку, але під титулом УНР, щоб о с к в е р н и т и ту добу нашої революції, за яку не соромно було б нам перед народом та історією. А т е п е р с о р о м н о, г и д к о, о б р а з л и в о ! Коли б читачі прослухали по радіо або прочита-

ли по газетних звітах перебіг суда над петлюрівщиною в Харькові 1930 р.,то напевне відчули б страшний сором і огиду за те багно,в яке втоптала петлюрівщина УНР. Суддями були українці,почасти бувші члени Центральної Ради /Приходько,Одинець,Любченко/,обвинуваченні - бувші члени уряду УНР /Єфремов,Чехівський/,почасти члени ЦРади і инші. І яке багно розкрилось!

І суд був над п е т л ю р і в щ и н о ю, яку судили і с у д д і і всі о б в и н у в а ч е н н і. І цей процес - страшний суд над Петлюрою,якого пятнували його ж бувші приятелі і співробітники,особливо А.Ніковський,який підписав був колись наказ про війну проти Укр.Громадського Комітету.

І з цих щирих сповідей на суді з боку людей, в о і м я я к и х Петлюра зрадив соціялізм,селян і робітників і нас,ми чуємо страшний,безжалісний осуд,названий Єфремовим к о ш м а р о м ! все те,що робилось під пранором петлюрівщини - історичний кошмар нашої доби.

Так,справді кошмар.

Але ж яке безмежне,тупо-злобне лицемірство і буржуазно-реакційна упертість закордонних петлюрівців,які,приховуючи від еміґрації свою катастрофу на Україні,продовжують цвірінькати про те-ж саме: про Петлюру,УНР,Польщу. І коли Польща зробила торік страшний погром на цілком невинних людей,то цей погром представник петлюрівщини назвав "мірами" проти "саботажу" і "терору" неьідповідальних елементів і злочинців,а розрив з польською шляхтою політичним "самогубством",тоді як розрив з у к р а ї н с ь к и м н а р о д о м вони роблять легенько,без докорів сумління,продовжуючи політику Петлюри.

Про яку ж м о р а л ь Петлюри можна говорити?

На основі предпосилок,які я подав раніше,можна так окреслити Петлюру,як моральну постать:

- відмовившись захищати інтереси селянства і робітництва,він тим самим зрадив інтереси 99 % нації,перейшовши в табор тих,що хочуть захопити владу над народом і поведінка яких,як владарського шару,не може бути моральною у відносинах до більшости нації,класово поневоленої; таким чином сама м е т а діяльности Петлюри є н е м о р а л ь н а, бо цілком суперечить визвольній боротьбі трудових класів /більшости нації/,мета яких,яко в и з в о л ь н а, тим самим моральна,бо в ній заложена вища ідея моралі - с п р а в е д л и в і с т ь для поневолених;

стаючи в конфліктне становище до ідеї справедливости для поневолених братів,Петлюра йде в супереч цієї ідеї,поборює її,заперечуючи визволення трудового народу України;-

б/принявши для себе ідею панування в Україні буржуазної інтеліґенції,яка охороняє капіталізм,Петлюра і його прихильники цим самим беруть під о х о р о н у капіталістів,які на Україні в подавляючій більшости є капіталістами ч у ж и х н а ц і й, а цим самим Петлюра виступає на боці і в інтересі тих,хто фактично поневолює і визискує 99 % української нації; таке становище в боротьбі двох націй є неморальним у відношенні до своєї нації,що є слабшою і поневоленою; фактично цим самим Петлюра переходить на бік чужої нації проти своєї;

в/відступивши чужим націям величезну територію з українським населенням,Петлюра цим порушив засаду цілости нації,засаду охорони території,розтоптав визвольний національний ідеал відступлених українців; це зречення носить по змісту характер куплі - продажі /"гонорар" за делікатним терміном п.Василька/; одержуючи від Польщі гроші за це відступлення,як допомогу для прожитку і ніби для "будівництва",цим самим Петлюра п р о д а в українських людей,як ясир - вчинск глибоко не моральний з погляду національної моралі;

г/таким чином Петлюра захищає і представляє інтереси н е н а ц і ї,а безмірно малої частини; не всієї навіть буржуазної української інтеліґенції,а лише частини її /отже частини класу/,яко соціяльно-орґанізованої ґрупи,інтереси якої не покриваються з національними,з ціло-класовими,а є інтересами спеціяльної класової ґрупи;значить свідомість інтересів ґрупи,меншої за націю,за національний клас /і за національну партію/ - це є маленька свідомість, а тому етика Петлюри,функціонуючи,як етика дуалістична,є етикою солідарности малого числа "своїх" українців і етикою відчуження до величезної більшости українців. Отже ясно,що ця етика н а ц і о н а л ь н о ю б у т и н е м о ж е, а тому Петлюра не може бути типом національного діяча,хоч він і відомий по-за межами його ґрупи тому,що популярність дістав,діючи спочатку в ширшій ґрупі /трудові маси України/.

Ні одна свідома українська мати не зможе взяти Петлюри за зразок для виховання своїх дітей: вона не зможе назвати добрим те,що Петлюра зрадив поневолених во імя панів,продав частину українців, щоб здобути змогу панування над другою частиною українців! а тому, коли вона буде вихваляти Петлюру,то цим морально калічитиме свою дитину,виховуючи її в проти-національному дусі.

На методах Петлюри не можна основувати ані національного,ані навіть партійного виховання,бо етика Петлюри і політична техніка - це годиться тільки для спеціяльно-еґоїстичних ґруп типу "шайки".

Це етика дрібно-буржуазних індивідуалістичних ґруп,що затиснуті між селянством - з одного боку і чужим панством - з другого, соціяльно виховуються,як обмежені,індивідуалістичні,не соціябельні здобичницькі елементи.

Петлюра,представник інтеліґентного пролетаріяту,вихованого на дрібну буржуазію /психолоґично/,є типовим представником власне дрібно-буржуазного індивідуалізму та еґоїзму,з безоглядним відношенням до вищих суспільних цінностей,що репрезентовані великими колективами,як нація і основні її частини.

Петлюра не самотній,не яскрава індивідуальність,а т и п - що несе в собі риси того оточення,в якому він виріс і виховався,але якого він н е п е р е м і г, не будучи сильною людиною.

Жадних цінностей не створив: ні наукових,ні мистецьких,ні технічних,ні політичних,а тому не піднявся до творення і е т и ч н и х цінностей.

Ні в чім зразком не може бути,опріч дрібнобуржуазної неморальности.

2. МОРАЛЬНЕ ОБЛИЧЧЯ ПЕТЛЮРІВЦІВ.

Характеризуючи Петлюру,як моральну постать,я прийшов до висновку,що він є не різко-визначена індивідуальність,а т и п, цебто є повторенням певного оточення,що такі типи формує. І оточення це для нас ясне: середні шари м і с т а, що стоять між пролетаріятом-з одного боку і великою буржуазією - з другого. Це шари: дрібна буржуазія /полупанки/,низчі і середні урядовці /підпанки/,вільно-фахова інтеліґенція,духовенство і т.п. Це не ті,що керують суспільством,і не ті,що творять трудову основу його,а це ті,що стоять в середніх шарах: у відношенні до панства,до буржуазії,що керує суспільними процесами,вони є з а л е ж н і економично, п о д і б н і культурно,і с п і в д о п о м а г а ю т ь панству політично, а у відношенні до трудових класів вони є визискувачами економично, панами культурно і політично. Коли взаїмочинність пролетаріяту і

панства є о д н о н а п р я м н а: пролетаріят відбиває натиски зверху від полупанків і панів, панство тисне вниз - на полупанків і пролетаріят, то яке становище полупанків? Як середній шар, вони стоять у д в о х-н а п р я м н і й взаїмочинности: з панами і з пролетаріятом. Від панства вони залежні, а над пролетаріятом - вони пануючі або прямо, як управителі і урядовці підприємств та власники природніх /діячі мистецтв і літератури/ чи фахових монополій, або посередньо, як учасники розподілу надвартости і ин. форм нетрудового доходу, загребуваного панством.

Тому їх соціяльне виховання п о д в і й н е: при взаїмочинности з панством у їх твориться система рефлексів, прищеплених до емоції страху, а при відносинах до пролетаріяту твориться система рефлексів, прищеплених до емоції гніву. Як я вже раніш пояснив, така подвійна сітка рефлексів у дальшому наслідку веде до повного змішання понять добра і зла, до повного затиснення інстинкту колективної самоохорони і загострення інстинкту індивідуальної самоохорони, загострення тим більшого, що воно випливає ще й з браку доступу до землі і знарядь виробництва.

Індивідуалізм і егоїзм тут так загострений, що робить інтеліґентів полупанків і підпанків дуже огидно антисоціяльними. Коли риси полупанка переймає майже вся національність, то з того виробляються такі риси, як "ж и д і в с т в о". Жидівство живе майже все в містах: пролетаріяту мало, а головна маса жидів - це переважно полупанки і панство. Ота характеристика жидівського хижацтва є нічим иншим, як характеристикою мійських середніх шарів узагалі, спеціялізованих на торгівлі і коло торгівлі. Подібні елементи в инших народів є так само "жидами" - хижаки, нахаби, злодії, шахраї, брехуни.

Я вже згадував, що мораль вище стоїть у селянства і в аристократії. Зрозуміло чому - тут є дуже цікаве явище: економична незалежність від суспільства /селянство, звязане з природою/ або економична забезпеченність людей, над якими зверху нікого нема /аристократія/. Звичаї у селянства тверді: взаїмна рівність /навіть наймити обідають за одним столом з господарями/, гостинність, допомога в нещасті; сусіди в селі прийдуть гасити пожежу, прийдуть одвідати в нещасті, допоможуть, пустять переночувати, нагодують /дарма!/, а хто б бачив це в місті? Тут безхатні люде роками живуть під мостами, в проваллях, печерах, льохах і .... до цього байдуже мійській публиці. Ще сяк-так велика буржуазія одізветься на якесь нещастя, але дрібна буржуазія, полупанки - ніколи! Це найбільш аморальна частина мійського населення.

І в ній одержує своє виховання українська інтеліґенція і півінтеліґенція, - голота, що вилазить з селянства і робітництва і з зацїпленими зубами продирається крізь полупанські нетри до вищого становища, завжди залежного від буржуазії.

Українська інтеліґенція є носієм д в і ч і - подвійної моралі: не тільки отой дуалізм етики кожної замкнутої скупини, але дуалізм етики кожного індивіда, подвійно вихованого в середніх шарах міста. Це етична подвійність в квадраті! Тому цей інтеліґент навіть будучи членом в скупині, веде себе подвійно до кожного члена цієї скупини, а що вже сказати про тих інтеліґентів, що ніде "неорґанізовані" і принціпово захищають неналежність "до жадної ґрупи" - це так зв. самодини ! Ви тільки на їх подивіться - що за чудові екземпляри суспільного паразитства, крутійства і тактичних вихилясів! Гаслом їх є: на чиїм возі їдеш, того й пісню співай. В Празі є один /та й чи один?/ такий собі зразковий примірник етичного ідіотизму, що умудряється не в часовій послідовности, а одночасно мати в кешені і еміґрантський "пруказ" на проживання в ЧСР і румунський пас і візи в Польщу та СССР. Цей "еміґрант" ухитряється скрізь бути своєю людиною. Можете собі уявити його "моральні за-

сади"! Таких примірників і фабрикує дрібна буржуазія чимало. В кожному народі є їх багато і в нас подостатку. Це й є той масовий тип пів-інтеліґента,що танцює свій танець життя,"добру й злу внимая равнодушно",а всі разом вони танцюють оту "метелицю аморальности",що називається у їх символично "громадською працею","боротьбою за визволення України","організацією науки" або "культури"- назва обовязково буде принадна,як вивіска або рекляма кожної мі - щанської крамниці. Де вони скупчені,там аж кишить від брехень,взаїмних інтриґ,засідок,підставлянь ноги,ударів у спину,залаштункових плянів,перфидії і злоби.

Уряд УНР за петлюрівщини - типова концентрація цього,яку й Петлюра,її творець,називав "кавардак". Розвиток властивостей цього типу індивідуал-еґоїста і крутія до вищих можливостей є у їх ідеалом політика. Добрий політик у їх значить - максимально спритний крутій,шарлатан,шахрай,інтриґан,що при цих якостях ще вхитряється "пускати сльозу" про Україну,визволення і особливо "державу", висловлюючись тільки символістично,цеб-то так,щоб кожний вираз можна було толкувати і так і інакше і щоб обовязково була "хвіртка".

Для того,що вивчає науково людську поведінку,може дати безмірну насолоду перебування хоч би на одному зібранні таких "політиків"! Можна добре напотішатись,дивлючись,як вони збираються,е-хе-хе-кають,пускають однією ніздрею якийсь свистящий звук,котрий обозначав би їх взаїмну "доброзичливість",як далі обирають президію, як установлюють порядок денний,як обговорюють,взаїмно агітують один одного,повторюють однакові слова і речення,принципи і засади, любов до рідного краю і взаїмні компліменти або підозріння,як вносять резолюції,голосують,а потім ще "переводять в життя". Вся їх діяльність - "перевод життя" і взаїмне висмоктування або гурткове нападання і висмоктування кожної свіжини.

Але й символісти ж вони! Все,що не скажуть: на здогад буряків, щоб дали капусти ...

Купами плавають,зиркаючи,кидаючись в один бік,де можна щось посмоктати і шарахаючись на бік від небезпеки-моральної критики. Їхні рухи - своєрідні позитивні і негативні тропізми,які досліджують біолоґи.

Вони особливо стають ґраціозними і блискучими,коли забалакають про мораль. "Переконаність" тут світиться так яскраво,що аж соромно дивитись.

А все таки ми поглянемо в мікроскоп на патріотичний рух наших інфузорій,офарбованих в ріжні кольори.

В умовах капіталістичного устрою суспільства вони ведуть тяжку боротьбу за істнування,одірвані від землі і знарядь продукції, не маючи постійного джерела для прожитку,засуджені на безгрошев'я /гроші в місті грають таку ж роль,як і земля чи загалом природа на селі: до їх людина пристосовується на всякі способи,як до джерела для задоволення всіх потреб/,а тому мусить напружувати всі інтелектуальні /не фізичні/ сили,щоб вирвати гроші у другої людини. Оскільки в цій боротьбі роль зброї грає інтелект і оскільки фізична боротьба суспільством заборонена,то вся боротьба переводиться всіма засобами інтелектуальної в і й н и, ціль якої: психично роздавити обєкта,скорити його волю,вирвати у його засоби,але так,щоб він зразу не помітив наміру,не насторожився. При цім х и т р і с т ь і о б м а н є головні методи боротьби. "Обмін послугами",як процес взаїмочинности в шарах мійської інтеліґенції,в суті річей зводиться не так до послуг,як до обману. Є цілі професії легальних обманців - адвокати,торговельні посередники,аґенти-розвідчики,ґазетні агітатори,проповідники,ворожки і взагалі ті,що використовують свої професійні монополії /напр."експерти"/,що при зустрічі двох сторін дають завжди протилежні свідчення. Одна торгівля з безконтрольні-

стю цін чого варта! Тут о б м а н є основний професійний спосіб діяльности спеціяльно у дрібної буржуазії,що не може позволити собі роскоші призначати стэндартні ціни,торгуючи в роздріб і стикаючись лице в лице з масовим некультурним споживачем,що не може критикувати "калькуляцій" професійного махрая. Однобічна калькуляція,обєктивні підстави якої не відомі масовому споживачеві,завжди має в собі елемент здирства,прикриваного обманом і брехнею торгівлі і вмовляваний рекляміою /система суґестивних способів,якими приводиться людей в гіпноїдний стан,цеб-то в розслаблення волі/."Адвокатство" в більшости є брехнею і то дуже нахабною. Лікарювання часто обертається в спосіб висмоктувати гроші у хворих,яким часто всуґеровується,що вони хворі. Будівниче інженерство є часто способом безоглядного здирства. Газетна діяльність часто є способом витончених шантажів і вимоґательства на ґрунті політичної,мистецької, літературної критики. Тут корупція і шантаж цвітуть,при чім одна з функцій"держави" - купувати пресу,як функція цієї - продаватись.

Це атмосфера,в якій живе,виховується і розвиває свою діяльність індивідуал - еґоїст і його діти.

Українська інтеліґенція - дрібні аґенти,урядовці,вільно-фахівці,духовенство,адвокати і "політики" представляють з себе типову дрібно-міщанську масу,сортом гіршу за інтеліґенцію пануючих народів вже тому,що українці ростуть соціяльно зі споду,з мійського низу і не доростають до культурніших вищих шарів чужого суспільства,перебуваючи на рівні з середньо-низчими,де якраз і клекоче сморід індивідуал-еґоїзму і боротьби всіх проти всіх.

І тепер уявіть собі,що соціяльні звязовини луснули,верхні шари усунені з керовничих пунктів,покришка розбита,клекочуча середньо-мійська маса і "подонки" виприскують вгору,хапаються до проводу в суспільстві,наповнюють керовничі установи! Починають "будувати державу","культуру","господарство",вступають в "міжнародні зносини"! Перш над усе на всій цій діяльности лежить печать наподоблення,імітації,підробки.

Назви вживаються всі високо-панські,а пики всі дрібно-буржуазні,неінтелеґентні,мова вульгарна формою,примітивна змістом,запорошена словами без думок,повне невміння у всьому,незнання методів керовничо-ділової праці,а тому неминуче замість керовництва - насильство,самодурство,обман і поруч тихенький грабіж,або апатичне сновиґання,жвакання,лінивство і при найменшому звукові - розлітаються,як горобці,хапаючи при тім,"що вдасться".

"Державне будівництво" петлюрівщини - апатичне,сіре животіння,недотепність і еґоїстичне ремиґання. На суді СВУ А.Ніковський на питання,що він застав,приймаючи міністерство закордонних справ, відповів: "сонні мухи,сонні урядовці і ... ніякісенького діла" і саркастично висловився,що й обовязки його,як міністра,були: відшукування урядовців і паперів...

Коли "начальство прийшло",то будівничі української держави, борці і втікачі,опинилися за кордоном,спочатку в Польщі,а потім заходами Українського Громадського Комітету в Чехословаччині. Вже десять літ минуло з того часу,коли УГК розвинув протягом кількох літ величезну працю і поставив на ноги багатьох людей,утворив школи і культурні установи,але зустрівся з фактом в і й н и проти себе з боку української буржуазної і псевдо-соціялістичної інтеліґенції. Цей факт довго був незрозумілий,але тепер вже може бути цілком висвітлений,коли ми маємо в руках плян війни,накреслений петлюрівським "Брацтвом" і ним же переведений в життя,а власне: погром культурного фронту і оберненя еміґрації в кубло взаїмно-поїдаючих себе людей. На цій боротьбі і на акціях петлюрівщини ми можемо зібрати безліч фактів,що яскраво характеризують "етику петлюрівщини" і дають змогу установити "засади цієї етики".

Я подам можливо стисло факти, які публічно у с т а н о в л е н і або можуть бути установлені документально. Це й буде для пана Шульгина конкретний матеріял, яким він може підперти свою балачку про занепад моралі на еміґрації і взагалі про "мораль" полупанків.

Підчас наших акцій про заснування Господарської Академії, коли вже було здобуто багато, якраз перед затвердженням статутів /березень 1922/ мене викликано в Міністерство Шкільництва і заявлено, що "вчора була делеґація українських студентів і заявила протест проти наміру УГК заснувати Академію", бо українці не мають кваліфікованих наукових сил і тому Академія УГК буде компромітацією для чеської науки, при чім було вказано, що в списку кандидатів на лекторський склад наче-б то є особи цілком не кваліфіковані /студенти/.

Делеґація українських студентів! Після довшої розмови з проф. Матоушем-Мальбоганом мені вдалось переконати його, що цей "протест" безпідставний. Він мені сказав: "у нашого народу такий випадок був би не можливий."

В той же день нам удалось дізнатись, що за особи були в цій "делеґації": п.п.Охрим, Паславський і ще один /сам п.Охрим в присутности 15 осіб в помешканні УГК на мій допит п р и з н а в с я, що вони, мовляв, ходили до п.Ректора Укр.Університету, щоб дізнатися, що це за Академія має бути, але той не міг пояснити і "допоручував" їм дізнатись в М-ві Шкільництва/. На зборах українських студентів було осуджено самозванну "делеґацію" і висловлено признання для УГК, що підняв таку справу на свої плечі.

Але через тиждень знов лихо! Один з деканів чеської політехніки /проф.Б, що перед тим був міністром земельних справ/ на просьбу українських своїх слухачів розіслав телефоноґраму членам уряду ЧСР з протестом проти наміру УГК і з аргументами, які подавала згадана делеґація. Коли я прийшов до уповноваж. міністра Д-ра Г. і довідався про це, то побачив, що справа з Академією пропала, бо міністр Д-р Г. заявив мені, що доки ця перешкода якось не буде усунена, то нічого не можна зробити.

І тоді я вжив способу, який і врятував справу: я поїхав просто до декана проф.Б., мав з ним конфлікт і розмову, яка скінчилася повним успіхом - проф.Б. згодився підперти справу перед урядом ЧСР. Дійсно через три дні я переконався, що він лицарськи підтримав мою просьбу в М-ві Земельних Справ і я успішно досяг мети в М-рах Закордонних, Земельних і Шкільних справ: І-го квітня все вже було обумовлено. В квітні ми вже іменували професорську раду. З початку травня 1922 року я виробив додатково ще й програму економичного факультету і провів ствердження статуту, програм, професорського складу то-що. Також провів фінансування для утримання Академії і студентів /200 душ на перший курс/.

Працювали ми совісно і все було гаразд, коли б ... коли б "братство" не мало наказів петлюрівського проводу /обіжника А.Ніковського з 5-го листопаду 1921 р., про що ми тоді на жаль не знали/. Аж в листопаді 1922 р. зявились зі Львова п.п.Мазепа і Феденко /названі С.Єфремовим на суді членами СВУ!/, які поставили до УПС-Р вимогу перетворити УГК в "центр", усунути мене від проводу т о м у, щ о я с о ц і я л і с т, формувати Управу тільки по згоді с-р і с-д, помимо відома безпартійної більшости УГК і тп. Ми спротивились цьому, бо не вважали корисним обертати УГК в політичну орґанізацію, вважали за неморальне змовлятись по за спиною загальних зборів, що ж до того, що обєднання еміґрації, в більшости не соціялістичної, вимагає, щоб на чолі УГК був не соціяліст, то УПС-Р це рішуче відкинула: УГК не політична орґанізація, Загальні Збори обирають Голову не за політичною ознакою, а за здатністю певної особи виконувати цю роль. На це соціял-демократи, що були членами УГК, відповіли нам ... б о р о т ь б о ю: в грудні 1922 р. на Загальних Зборах /п.п.Мартос, Гольде-

льман і Безпалко/ виступили з "критикою",одначе подавляюча біль - шість членів/і то не с-рів!/ дала їм відсіч. Тоді соц-дем. подали писану заяву-ультимат /5 вимог/ за підписами 12 осіб. "Ультимат" був безглуздий по змісту і формі,"критика" в ній безпідставна. Чергові Заг.Збори подавляючою більшістю відкинули його вимоги,вибравши комісію для розгляду окремих заяв. Соц.-дем. могли б ще довго колотити,коли б не трапилось одно явище:одержані були відомости, що був. член Управи і "лідер соц-дем",іменований нами професором до Академії Д-р Б.Матюшенко передав "приватно" і "довірочно" виготовлену ним копію соціял-демократичної заяви одному урядовцеві М-ва Закордонних Справ,що близько стояв до еміґрантських справ.

Всі зрозуміли,що це д о н о с, з метою втягти чужу владу у внутрішні справи УГК і тим підірвати престиж УГК і його проводу.

З погляду національної етики це допустимо? Чи вчинок Д-ра Б. М. є моральний? Соц.дем. почули,що в УГК буря,що слідчій комісії передано цю справу,а тому "12" виступило з УГК,очевидно с о л і д а р і з у в а в ш и с ь з вчинком Б.М. Отже,мораль ясна:ці особи похваляють такий вчинок.

Одночасово з акцією с-д в УГК, "подебрадці" зробили ще кілька національно-патріотичних кроків,а власне: ґрупа студентів /хліборооби і петлюрівці/ подали заяву в Міністерство Земельних Справ,де я кілька місяців вів справи,щоб забезпечити Академію,заяву,що УГК і я робимо зле і що треба відокремити Академію і т.п. Ці люде не розуміли,що УГК є фундатор Академії,юридично Академія /по статуту/ цілком автономна,а матеріяльне забезпечення відає Адміністрат.Господарська Комісія,зложена з представників УГК і УГАкад.,що Академія є п р и в а т н а ш к о л а і що юридично її доля в руках у к р а ї н ц і в,а не чехів,що це є величезний плюс. Ні,підбурювані "брацтвом" сліпці робили своє діло. Коли цей "крок" не поміг,то ще 4 громадські діячі,що втирались тоді в довірря до аграрників і будучно виступали або як "хліборооби",або як "взагалі патріоти" подали заяву на письмі до М-ва Земельних Справ ЧСР,силкуючись "здискредитувати" УГК ніби як"соціялістичну"орґанізацію,даючи мені характеристику загорілого соціяліста і т.п. Обрахунок був простий і ясний: аґрарники,що гостро неприхильні до соціялізму,настрояться вороже і проти УГК і до мене,коли їм виясннти з "ким вони мають діло". Авторами цієї заяви були: проф. Д.Д-ко,ґен.В.П-ко,Д-р.В.П. і ще хтось. Перші два пізніше сказали мені самі,що вони халкують, що допустилися цього вчинку і що вони переконані,що УГК і зокрема я ведемо користну для України працю. Рідкий випадок моральної мужности на фронті української реакції! Я вибачив їм їх вчинок,але все ж ясно: вчинок з погляду національної моралі недопустимий. Чому він стався? На мою думку - це суґестія або й політика "брацтва" /один з тих заявників - член "Брацтва"!/.

Міністром Земельних Справ,якому подано було заяву,була вже не та особа,з якою я вів переговори про Академію,а друга. При випадковій зустрічі на одному рауті з цим Міністром,він розповів мені, узнавши хто я,про те,що багато українців бігають в Міністерство Земельних Справ зі скаргами на УГК. При тім Міністр сказав,що він не розуміє,чого тим українцям треба. Він прохав,щоб я пояснив цей дивовижний факт. Я відповів,що я знахожуся в такім же прикрім становищі як і він,бо також цілком не розумію,чого тим людям треба.

Треба сказати ще,що "меморандум" підложених студентів осудила Академична Громада 2-грудня 1922 року. Зрівнюючі час "акцій" студентів-доносщиків з акцією п.п. Мазепи-Федснка-Матюшенка про перетворення УГК і передачу проводу "не соціялістові",бачимо,що ці акції були о д н о ч а с о в и м и. "Брацтво" вело акцію по широкому планові!

В-літку 1923 року ця акція досягла вершка. "Брацтво" агітува-

ло в Подєбрадах про "автономію","демократію","національну лінію" і т.п. і штурхнуло професуру на службу петлюрівщині. Роблено це було иноді спритно. Пригадую,що один раз до мене,як Голови УГК,прийшла "делеґація" з двох професорів /один с-д,а другий с-р!/ ніби від імени тієї частини професури,що працює разом і в Університеті і в Академії і яка "штатну платню" має по Університету,а додаткову / І/3 штатного окладу і окрема плата за лекції/ по Академії. Вони мені заявили,щоб Управа УГК призначила цій ґрупі професорів "штатну платню" і по Академії,бо вони,мовляв,в Академії роблять однакову роботу з другими,а одержують менше. Я їм пояснив,що цього зробити не можна передовсім тому,що по згоді УГК з М-вом Закордонних Справ не дозволяється,щоб хтось мав дві "штатні платні": коли в одній установі хтось має"штатну платню",то в другій може мати лише додаткову,а друге: скільки вони одержують? Один з їх мав разом з Університету і Академії 3500 кч.місячно,а другий - 2750 кч. /одинокий,без родини!/. Я вказав,що дається взагалі не "платня",а допомога на прожиток -- раз,що ця допомога дається для ведення української культурної праці - два,що УГК знає,яке велике число українських кваліфікованих людей гине з голоду і треба їх рятувати, ставлячи до праці,в межах того бюджету,що УГК має на Академію,а головне,що платня,яку одержують професорі,цілком вистарчальна. УГК призначив платню професорам значно більшу,ніж будь-кому./члени Управи УГК одержували значно менше!/.

Нічого не допомогло! Професорі обурено вийшли з кабінету Управи УГК,заявивши: відповідь Голови УГК ми трактуємо,як повне небажання іти на зустріч професурі,яка і т.п. При тім ще й підкреслено,що ці професорі обдумають,чи їх ґрупі ще залишатись в Академії.

На це я сказав: що моя відповідь продиктована не "ворожим відношенням" до професорів,а широкими національно-громадськими інтересами,коли УГК дбає не за одну ґрупку,а за цілість; що ж до погрози виходом з Академії,то я вважаю її за недостойну: професорі мусять вважати за щастя працювати в вільній українській вищій школі! А ті,що "вийдуть",то публично засвідчать,що вийшли виключно з-за грошей,що розцінюють українську культурну працю лише з грошевого боку.

Ця розмова відбулась в присутности других членів Управи,які цілком одобрили мою відповідь і були просто схвильовані поведінкою делеґації та ще зложеної з соціялістів! Професорі-делеґати,розуміється,не вийшли з Академії,але зразу ж повели "акцію" і в цей час до мене почали доходити чутки,що я "диктатор" і "не демократ"x/

От на цьому ґрунті "Брацтво" і дало бій УГК. Це було в літку 1923 р. В імени УГК я вів переговори з владою ЧСР про кошторис на слідуючий рік. Розуміється,й про кошторис Академії,про матеріяльне забезпечення котрої УГК дбав і по совісти і по статуту /адміністративно-господарська комісія була орґаном Академії і складалась з представників УГК і професури/.

Нараз в демонстративно-грубій формі заявлено від Академії,що коли Управа буде говорити з владою ЧСР про кошторис,то повинен бути присутній при цім і Ректор. Комісія більшістю ухвалила,що ... має бути з г і д н о з с т а т у т о м.

---

x/ Це збільшилось ще,коли я відкрив /пізніще/,що один професор-соціяліст ухитрявся по двох инших наших установах одержувати..... 4600 кч.,а другий /теж "соціяліст"/ухитрився одержати сінекуру в 1000 кч. при помочі "кумовства" і обману. Відкривши це,я настояв, щоб ці пани були введені в рямці,але за те по еміґрантських курятниках закудкудакало про мою "диктатуру".

Я переслідував "петлюрівське відношення" до громадських коштів і в цім нажив собі багато непримиримих ворогів.

Тепер ясно,що цю вимогу умисно поставлено демонстративно і проти-статутарно,щоб її було відхилено,а з цього зробити ужиток: втягти Ректора Шовгенова в боротьбу проти УГК,бо він був лояльний, а друге - підняти колотнечу. Це їм вдалось.

Сенат Академії звернувся помимо відома УГК і адміністративно-господарської Комісії /статутарного органу Академії,що відав матеріяльною стороною діла!/ з листом до М-ва Закордонних Справ,пишучи такі річи,що свідчать про повну втрату яких будь моральних принципів і національної гідности.

Цей лист був написаний на основі постанови Сенату з 17 липня 1923 р.,в якій між иншим були такі пункти:

"2. Управа Українського Громадського Комітету не знає науково-шкільних потреб /Академії!/ й не може з відповідною компетентністю захищати їх чи навіть зясувати.

3. Вся минула практика взаємовідносин між Управою Українського Громадського Комітету й Академією та неприхильне відношення й факти зневаги до академичних чинників,виявлені п. Шаповалом,навіть до особи Ректора Академії,не дають Сенатові ніяких підстав вважати Управу Українського Громадського Комітету п р е д с т а в н и к о м і з а х и с т н и к о м і н т е р е с і в А к а д е м і ї, навіть більше - Сенат в цім відношенні на жаль потрібного довірря до Управи не має".

Гарно сказано! "Всіма і всякими засобами"! Це було принято Сенатом в тодішньому складі: проф.І.Шовгенів,Б.Іваницький та доценти: С.Гольдельман,В.Чародіїв і Б.Мартос.

Писав Сенат,а диктувало.... "Брацтво",що кипіло і кипить проти нас. "Сенат","Академія","Управа","УГК" - це такі фірми,під якими йде боротьба "Брацтва" проти УПС-Р. Осіб,що не належать до "Брацтва",воно зручно штурхає в потрібному для себе напрямі,не випускаючи Академії з рук і досі.

Як можна оцінити отой лист до М-ва? Перш над усе в нім повно неправди,друге - він був порушенням статуту,третє - національна мораль порушена в основі. Фундатор Академії/УГК/ не може заступати і захищати інтереси Академії,Управа не може їх навіть зясувати по некомпетентности! І це писали люде,що ніколи не вели ніяких вищих шкіл,а опріч проф. Шовгенова - не були навіть професорами в їх! Дізнавшись про цього листа,УГК відокремив Академію /я особисто був за це давно і ще в серпні 1922 р. вносив таку пропозицію,але Управа і пр.Шовгенів були проти/. М-во провело 28 серпня 1923 р. заяву УГК про відокремлення,але ... прийом студентів уже був узятий під контроль двох міністерств,автономія була обмежена: а далі ще більше. "Брацтво" святкувало перемогу,але українська справа програла.

Кому це було потрібне?

Тільки в-осени 1924 року ми дізнались,що всіма акціями проти УГК і спеціяльно проти УПС-Р діріґує "Брацтво" по інструкціях з Варшави. В усіх установах УГК - і Педагоґичному Інституті,і Ґімназії,і Видавничому Фонді і таки в УГК було "братчиків" чимало,що по певному планові вели деструктивну роботу,смисл і методи якої означив обіжник "уряду УНР".

Ми проповідуємо і здійснюємо є д и н и й к у л ь т у р н и й Ф р о н т; не питаючи нікого про політичну віру,влаштовували до праці. Кілька тисяч людей з Тарнова,Каліша і ин.таборів перейшло. Коли хотіли врятувати дітей-сиріт,які гинули в таборах,то нам там поставили гостру опозицію. Довелось через Чеський і Міжнародний Червоний Хрест робити чимало заходів аж поки вдалось перетягти їх до Праги,дати до науки,з цього приводу перетворити Матуральні Курси в Ґімназію. Ми виходили з заложення,що гинучих українських людей треба рятувати і забезпечити науку молодшій частині еміґрації,

а старшій і більш кваліфікованій - культурну працю і достойний прожиток. Цього досягли у великому розмірі, а коли б не було такої язви, як "Брацтво", то зробили б ще більше. Гуманітарну і культурну допомогу робили для всіх! При зносинах з чеськими державними і громадськими установами і людьми захищали кожного українця без винятку - це є засада національної моралі. Тому за всіх прохалось і візи, і підмоги, і стипендії, і ставилось до праці без огляду на партійну приналежність, на що є блискучий доказ: установи насичені нашими неприхильниками. Їх мораль? В і й н а проти УПС-Р. Я особисто видобув дозвіл на приїзд, напр. Є.Чикаленка і навіть певне забезпечення, хоч Є.Чикаленко був антиподом політичним і особисто-неприхильним до мене. Те саме зробив для ґен.В.П-ка, що робив сам заходи з Варшави про дозвіл приїхати до Праги, але двічи одержав відмови. Тоді він звернувся до мене. Урядові чинники заявили, що вони проти візду політиканів, та ще крайніх правих, але я прохав, запевняв і врешті досяг свого. Ґен. П-ко дістав і працю і забезпечення, але знеужив моїми "поруками", ворохобив з "хліборобами", врешті підписав заяву, згадану раніш, до М-ва Земельних Справ проти УГК і мене, а через рік приїшов прохати вибачення і пояснити, що його "втягли" і тп.

Міг би я навести багато, багато прикладів, але обмежусь кількома. Один з послів УНР був обраний в Університеті на доцента, але на двохкратне прохання не одержав ані ствердження, ані візи. Тоді він звернувся приватно-листовно до мене, розповідаючи про своє лихо, по вну матеріяльну катастрофу, дітей і т.п. Подумав я - і взявся клопотатись. Добився і візи і затвердження на доцента за тиждень. Він приїхав і тепер важна шишка у петлюрівців, як боєва сила проти УПС-Р і ... спеціяльно проти мене.

Це прояв певної моралі і політики "Брацтва".

Був і такий випадок. Вже коли влада ЧСР строго ґеґулювала прибування еміґрантів, до Праги прибув нелеґально всупереч відмові консуляту якийсь п.Д, якому "братчики" приготовили посаду в Педаґоґічному Інституті. Тут відмовила влада видати "пруказ" людині, що знеужила заборону переходу. Приходить цей пан в УГК і звертається до мене з в и м о г о ю, щоб я рятував його, бо й на прохання "високого" сенату було відмовлено. Розуміється, я ні крихти не обовязаний був нічого робити для цього пана, як для всіх инших. До того він ще й грубий і невихований. Але я подумав: може з лиха такий він. Спробую. Вдалось захистити цілком! Має посаду лектора; при зустрічі не привітався. Не треба пояснять: він виявився "радикал - демократ" і "братчик".

Року 1925 в Vierteljahrshefte für Soziologie я вмістив статтю про українську соціолоґію, розповівши про початки цієї науки у нас, згадавши про засновані УГК-ом школи і катедри соціолоґії. І як же ми були здивовані, коли згодом одержали з редакції листа з проханням пояснити, що то значить, що два українські професорі звернулися до тієї редакції з листом, в якому кажуть, що жадних заслуг перед українською наукою Громадський Комітет не має, що Соціолоґичний Інститут - не наукова установа, з якою жадна українська наукова орґанізація не має контакту і т.п.

Я сам читав цей знаменитий твір, написаний знайомою рукою, і підписаний двома українськими професорами /В.С. і О.Б./. Який був смисл цього приватного листа українських професорів до німецького ученого? Безсумнівно: дискредитувати УГК, Соціолоґичний Інститут і мене особисто. Чи треба пояснять, що один з цих професорів був а/ членом "Брацтва" і б/ ще раніш з доручення пражської п'ятірки був посланий в УГК для "певної праці".

Дістав я інформацію і з редакції одного російського соціялістичного місячника в Празі/"Воля России"/, що вони одержали від однієї української марксівської ґрупки докладного листа з характери-

стикою мене і взагалі укр. с-рів,з попередженням,що вони пишуть,як "братська партія" /по Інтернаціоналу/ і т.п. Ця "брацька" партія перемогла навіть своє "отвращеніе" до російської "брацької" партії, пишучи їй листа,щоб підірвати її довірря до УПС-Р і до мене,бо бажання"дискредитувати"нас було більше,ніж неприхильність "до всіх росіян",навіть "товаришів" по Інтернаціоналу.

Чи треба пояснять,що й цей лист вийшов з осередку "братчиків"?

Коли одна ґрупка затіяла видавати "Український Вістник",який я вже цітував у цій книзі,то не знайшла нічого кращого,як звернутись до однієї чеської установи через свого члена /марксиста!/ з проханням дати їй підмогу на це видання,при тім мотивуючи,що "Нова Україна" є орґаном тільки однієї ґрупи,яка зовсім не відбиває думок основного українського напряму і тп. Чи треба казати,що це йшло від "братчиків" та ще й марксистів?

Коли про це стало відомо в Управі УГК,то один з її членів /с-д/,вражений висотою національної моралі "будь-що-будь марксистів",стороною запитав їх колеґ про це,то почув,що це "с-ровська брехня". Тоді він перевірив по перших джерелах і переконався документально,що таки п р а в д а: "лідер" залишив навіть конторис і потім пояснив між своїми,що він ходив не як "соціял-демократ".

Так що це майстри відкидати просто в-вічі свій вчинок,зроблений "приватно": таких треба ловити на гарячому місці!

Міг би я розповісти і про такий моральний вчинок одного професора-доносчика. Укр.Видавничий Фонд видав книжку д-ра А.Гончаренка "Соціяльна гіґієна" /прихильно оцінену укр.рецензентами/. Ну,і що ж? Ледви книжка вийшла,як була одним "професором" принесена в М-во Закордонних Справ з замітками і вказівками,що автор десь зробив цитати,не вказавши джерела. Сто джерел вказав,а ось,мовляв,не вказав, запозичив з чеського автора,покористувався! Д-р Гончаренко міг би розповісти цю веселу історію докладно,бо виявилась цілком брехливість цього доносу. В чім же секрет і чому така ретельність? Чому так укр. "професор",що сам і досі не спромігся випустити ні одного наукового твору,охороняє чужі цітати,а не бореться проти загарбання української землі і людей чужинцями? В тім,що Д-р Гончаренко працював в УГК - раз,був с-ром - два,а Видавничий Фонд був заснований головно с-рами і одержував підмогу з фонду допомоги еміґрантам зі згаданого М-ва. Ось тому однести книжку,попідкреслювати в ній окремі місця рішучо було треба з погляду "нації" і "пролетаріяту",який на смерть заінтересований в тім,щоб здискредитувати автора /бо він с-р і працює в УГК/, Видавничий Фонд /бо він заснований с-рами/ і УГК,бо він підтримує Фонд і здобуває для його підтримку. Вбити цей ворожий табор,та ще такою зброєю,як передана "кому слід" цитата /розуміється тенденційно зфальшована/ - хіба це не спокуса і не ... заслуга перед "брацтвом"? З огидного вчинку нічого не вийшло лихого для УГК і стає докором лише для ретельного інформатора, який,до речі,без піни не може говорити про УГК,Соціологічний Інститут і про мене грішного!

"Брацтво" здійснило наказ про боротьбу з УГК і нами "всіма і всякими засобами": через чужі установи,редакції і особи поведена була клеветницька акція проти українців - раз і тих,що вели українську культурно-ґуманітарну працю - два, і що врятували або забезпечили особисто більшість тих "добродіїв" і "визволителів" України - три.

Тут дві моралі? хай читач скаже,котра мораль є більш н а ц і о н а л ь н о ю: наша чи тих,що воювали проти УГК і нас "всіма і всякими засобами",про що красномовно свідчать наведені ф а к т и ? Може їх мало? Може ще згадати і то,що ми клопотали в і з и до ЧСР всім українцям без огляду на їх партійну приналежність і прихильне чи неприхильне ставлення до нас,а коли петлюрівці взялись

клопотати візи в Польщу для скінчивших науку в ЧСР,то тільки для "своїх" і "лояльних" для Польщі,чому мусіли і мусять українці мати рекомендацію провідників петлюрівщини /раніш О.Лотоцького,а тепер якогось його заступника/.

В цих д в о х ріжних методах - дві моралі. Одна з їх є очевидно національна,а друга - ґрупова.

Може ще розповісти про бойкот Видавничого Фонду з боку Академії,про бойкот Українського Соціологичного Інституту з боку Українського Академичного Комітету? Може ще розповісти про одного замаскованого петлюрівця,що ласкаво запропонував свою співпрацю в Соціологичному Інституті,був принятий в члени,але згодом почав н и ш к о м одвідувати членів Інституту і переконувати їх,що треба покинути разом Соціол. Інститут. Очевидно,комусь така ґуртова демонстрація була б корисна? Розуміється. І комусь би нашкодила? Розуміється,с-рам,бо за всяку ціну їм всім треба т а к и здискредитувати мене і моїх однодумців.

Можеб розповісти і про те,як в-осени 1924 р. несподівано зявилась в УГК ревизія від державної установи і спеціяльно перевірювала,кому скільки платиться,та кому скільки позичається,і як в результаті оказалось,що все в точному порядкові,бо я таки намагався дати доказ,що таки можлива на світі українська установа,де б не крадено грошей. Як відкривались якісь недогляди і непорядки,то я викоріняв їх рішуче. Тому ревизія висловила навіть подяку за стан звітів і витрати коштів і на відході довірочно сказано: був донос від ваших же земляків.

Очевидно,донос був від таких,що самі по вуха десь бабрались в громадсько-державних коштах УНР,про що свідчать гори документів, зібраних мною - про "Супруніяду",про "Поршіяду",про кооператорів "Оцукс",про марсельське майно,про продажі державного майна УНР в Румунії,ЧСР і ин. О,коли б туди заглянула свіжа людина,то могла б вчадіти від морального зловонія.

Про що свідчать хоч-би наведені вище факти?

Про мораль - раз,про "Брацтво" визволення України - два.

Тільки відкриття діяльности "Брацтва" петлюрівців дало ключ до всього,що сталося і стається в Празі. Тепер до прозорости ясні їхні "кроки",їхня "тактика",їхня "політика". Основа основ тактики петлюрівців: діяти через чужі установи,редакції,людей і безоглядно валити УПС-Р,вживаючи "всіх і всяких засобів". "Ревеляції" про мене,Григоріїва і установи,де ми працюємо,що зявляються час від часу в польській пресі /спеціяльно "Illustrowany Kurjer Codzienny" у Кракові!/ є роботою петлюрівських аґентів і запроданців.

Як зрозуміти і пояснити цю мораль "братчиків"?

Обективний критерій знайдемо в слідуючій заяві А.Ніковського на суді СВУ в Харькові:

> "Орґанізація БУД'у була суто-конспіративною,про яку за її програмою,не повинні були знати не тільки широкі маси,а й члени партії і члени центральних комітетів,з яких орґанізація добирала собі представників".

Можете собі уявити,які відносини цим утворюються в партії "соціялістів-федералістів",від членів котрої головний партійний центр ховає свою нову програму,нову політику,яка не покривається з партійною програмою! Але те саме роблять "діячі" й инших партій,що помимо відома своїх членів входять в нову політичну орґанізацію,мета і тактика якої цілком не покривається з їх програмами. Оскільки БУД найблизче стояв усе-таки до програми буржуазних "соціялістів-федералістів",то дивним було,як могли йти туди соціял-демократи? Коли базу СВУ поширено на фашистів і гетьманців,то як могли там бути соціял-демократи? Очевидно,що річ в тім: я к і це соціял-демократи. СВУ приймає програму,яку самі підсудні зводили до таких

головніших пунктів:

а/збройне відірвання України від Росії і передача її під протекторат Польщі;

б/відновлення приватної власности на землю,фабрики,заводи, природні добра;

в/повернення земель колишнім російським,польським і ин.поміщикам з наданням селянству "права" викупити ці землі;

г/повернення був.власникам заводів,фабрик і ин.;

ґ/виплата боргів царського уряду Европі,при чім на Україну приймалося до 30% боргів старої Росії;

д/диктатура в"УНР" в переходовий період.

Хіба т а к а програма хоч одним своїм пунктом стикається з відомою програмою соціял-демократів? Це програма остільки реакційно-буржуазна,що той соціял-демократ,що її приняв,є безумовно зрадником своєї партії,зрадником робітництва. І тому,коли соціял-демократ входить в СВУ,на строго-конспіративних умовах,то він конспірується не тільки проти большевиків,але й проти своїх партійних товаришів і робітництва: він об'єктивно стає з м о в щ и к о м і в о р о г о м с в о є ї ж партії.

Гетьманцям і фашистам СВУ близька "ідеологічно",але вона не цілком покривається з програмою так званих "соціялістів-федералістів" /радикал-демократів/ і цілком є ворожа соціял-демократії.

Отже,СВУ є спеціяльна організація,що направлена проти селянства і робітництва України,себ то проти 99 % нашої нації,проти значної частини навіть буржуазної інтеліґенції /західних земель/, тому вона вузча навіть буржуазного класу,не покривається навіть з програмами партій,з яких зложена! Це є організація спеціяльної ґрупи,що змовницьки влазить в инші партії. Це щось вроді сіцілійської мафії,або якоїсь італійської "камори". По нашому просто шайка змовщиків проти українського народу,яка хоче втягти його під "протекторат" Польщі,себ-то на таке знущання,як терпить Галичина,Волинь.

Метод і мораль мафії - з м о в н и ц т в о, п і д с т у п, у д а р в с п и н у, б р е х н я,д о н о с, о б м а н, ш а н т а ж, н а с и л ь с т в о з-з а к у т к а. І ці методи ми спостерігаємо в діяльности "братчиків",що виступають під ріжними псевдонімами. Хіба обіжник з 5-го листопаду 1921 р. не формулює цієї тактики мафії проти УГК ? Хіба акція проти УГК,отверто розпочата вже на осінь 1922 р./попередній час був періодом влізання в УГК!/, не є виразом цього? Хіба про це не свідчать факти,які я вже подав попереду? Свідчать. А головний метод цієї організації,що кричить, "що нація вище класу",не є хіба втяганням ч у ж и х н а ц і о н а л ь н и х с и л для поборювання українців? Бачили,як вони через чеські установи поборюють УГК ? Отже,національна мораль тут і не ночувала.

Хто втягає чужинця,та ще чужий державний апарат проти українців,той діє,не як член української національности,а як член шайки, який віддає українців під удари чужого державного апарату. Це рівнозначно віддаванню членів народу на знищення чужій силі з метою або з неминучим результатом о с л а б л е н н я українського національного фронту. Хто діє в інтересах ослаблення національних сил,той з національного погляду є неморальним. Тому т а є м н і договори Петлюри з Польщею і з Румунією,з відступленням українських людей і земель в користь ворога є проявом психики,в якій нема елементів національної моралі. Тому,до прикладу,національній моралі суперечуть і заяви п.п. Галагана,Швеця і А.Макаренка проти Кураторії Соціологічного Інституту в грудні 1929 р.,подані в чуже М-во Закордонних Справ з метою о с л а б и т и українську сторону в питанні про Український Національний Музей-Архив,як неморально робили й ті,що допомагали вирвати Архив-Музей з українських рук.

Це не були петлюрівці,але якраз анти-петлюрівці,що й показує,що в питанні національної моралі зовсім не грає ролі приналежність до однієї чи другої сторони,течії,партії,а фокт приналежности до того т и п у людей,що мають мораль г р у п и, меншої за націю, клас,партію,цеб-то шайки індивідуал-егоїстів.

Я умисно навів цей фокт,щоб показати,що суть діла не в тім, якого "ми" напряму /за Польщу чи проти Польщі/,а в тім,на якому рівні розвитку стоїмо і якою мораллю орудуємо.

В поведінці полупанків не зустрінете ані наївної правдивости і отвертости селянина,що при першій зустрічі розповідає всі справи,ані гордої правдивости аристократа,що з "естетичних" мотивів не може опуститись до бруду б р е х н і, але за те б р е х н я - це є характерна риса поведінки полупанків.

Для характеристики їх б р е х л и в о с т и треба звернути увагу на джерельно-вихідні факти. Вони себе в "Раді" виставляли, як непохитних і твердих "драгомановців". С.Єфремов було рідко який день не процитує щось з Драгоманова і Н.К.Міхайловського.Але в критичні моменти вони здавали всі позиції. Скажім,гостро поставлено питання про землю і Є.Чикаленко /видавець "Ради"/ заявить, що поміщикам все-таки треба залишити землі до 1000 дес. Убито Столипіна і вони моментально забалакали про українців,як "галузку руського племени",про "двохголового орла", про аполітичність українського руху і т.п.

Прийшла революція і вони .... соціялісти-федералісти !

Ви тільки продумайте цю їх "ідеологію". Ось постанова Зїзду партії Українських Соціялістів -Федералістів у Київі 10-12-го травня 1918 р.:

> І. В с п р а в і ф е д е р а ц і ї і с а м о с т і й н о с т и.
>
> "Партія під час складання своєї програми виходила з того погляду,що найбільш реальним і користним для України є федеративне зєднання з Росією. Дальші політичні обставини,- централістична і своєкористна політика російського уряду, суспільства і партій,ворожість їх до дійсного федералізму і,нарешті,большевицька авантюра - висунули ідею самостійности української держави.
>
> Рахуючись з новими реальними умовами життя,партія с-ф визнала державність України і весь час в своїй парляментській та загальній політиці підтримувала цю ідею і сприяла консолідації української держави.
>
> Але разом з тим партія розуміє,що ідея федералізму в політичному житті має таке саме загальне світове значіння,як в соціяльно-економичному житті - соціялізм,і тому ці ідеї мають залишитися провідними думками партії.
>
> Як соціялізм єднає всі трудящі маси всього світу,так федералізм містить в собі ідеал того всесвітнього єднання держав,яке тільки й може бути надійною запорукою проти імперіялізму і війни."

Сумніву нема: маємо перед собою соціялістів інтернаціоналістичного напряму! "Провідні думки" партії цілком ясні. Але ця постанова кінчається заявою,що при д а н н и х о б с т а в и н а х на федерацію з Росією партія не піде,зате піде на федерацію з иншими народами. Зрозуміло - в Росії большевики.

Але вся ця соціялістична і федерально-інтернаціоналістична фразеологія вилилась пізніше в програму ... "Брацтва Української Державности" і СВУ ! Цікаво,що тоді у їх був обраний Центральний Комітет: С.Єфремов,А.Ніковський,С.Шелухин,В.Прокопович,І.Фещенко Чопівський,М.Кушнір,О.Шульгин,К.Мацієвич,М.Корчинський,Ф.Слюсаренко,К.Лоський,О.Саліковський.

На теперішній час зміни такі: Саліковський умер,Шелухин одійшов у безпартійність,Кушнір - у фашисти /де виступає під назвою Богуша/,а инші - на своїх місцях ах до справи СВУ,коли відійшли Єфремов і Ніковський. В.Прокопович навіть "головою уряду УНР".

Що вони тепер захищають? О,чимало ...

В-літку 1930 р.В.Прокопович зробив подорож до Праги,Варшави, Букарешту,Софії,Константинополю і ин.для знайомства з життям і потребами еміграції та навязання звязків. Результат був,як пише "офіціозний" Тризуб /3 серпня 1930,ч.29-30/, для еміграції такий:

> "Разом з тим подорож мала завданням ввійти від імени Головної Еміграційної Ради в зносини з Вселенським Патріярхатом, висвітлити перед ним сучасне становище церкви на Вкраїні та релігійні потреби нашої еміграції і можливости їх задоволення. Вселенський Патріярх,уділивши аудієнції В.Прокоповичеві і з великим інтересом поставившись до порушених ним питань, п е р е д а в ч е р е з й о г о с в о є б л а г о с л о в е н н я в с і й у к р а ї н с ь к і й е м і г р а ц і ї ".

Це благословення - як результат великої мети і великої подорожі соціяліста-федераліста,є здобуток надзвичайний і для "соціялізму" полупанків дуже типово-характерний!

Чи не могли б ми з повним правом сказати,маючи на увазі постанови зїздів і діяльність партії українських соц-фед.,до це - одна безсоромна брехня і знущання з великих ідей поневоленого людства?

Візьмім ще факт: "нація вище класу" і "держава вище партій"- ці нещасні витвори психики С.Єфремова. А.Ніковський вияснив,що ці гасла вигадано було з практичних мотивів: першим - поборювати большевицьку пропаґанду класової політики,а другим - поборювати партійний "кавардак" при Директорії.

Обєктивно-науково обоє гасел не витримують критики,але перше з їх ставить інтереси нації вище класів. А чому б не поставити інтереси у к р а ї н с ь к о ї нації вище інтересів в о р о ж и х н а ц і й ? Це так було б натурально,хоч по рівню було б і не вище моралі первобутних племен. І що ж? Наведені факти свідчать,що члени СВУ в практичній діяльности завжде ставлять інтереси українців /не петлюрівців/ н и з ч е інтересів чужих державних апаратів /польського,чеського,румунського і ин./.

Значить,гасло про націю у петлюрівців не служить їм правилом практичної поведінки,а тому є б р е х н я.

Брешуть не тільки ті петлюрівці,що стоять "тільки за націю", але брешуть і ті,що проповідують тільки к л а с о в е розуміння суспільного процесу: соціял-демократи і гетьманці. Марксизм,як основа соціологічних поглядів соціял-демократії і "марксо-синдикалізму" гетьманців,одержав непоправний удар: і ті й другі,пішовши в БУД і СВУ під гасло "нація вище класу",занедбали свої "переконання": очевидно для одних клас пролетарський,а для других хліборобський в дійсности не є тим,за що вони видають їх - ніби за основу своєї діяльности. Хто лехко зрікається "свого" класу,той лехко зрічеться і "своєї" нації во імя одного реального - свого гуртка. Нація - кричать патріоти,приймаючи програму поневолення України Польщею,а українських селян і робітників - польськими дідичами. "Клас" - кричать другі і ... нишком вступають в СВУ,щоб орудувати проти пролетаріяту і "хліборобів". Що це таке? Це б р е х н я, як основа поведінки полупанків,незалежно від того,чи вони соціял-демократи чи гетьманці. Це прояв отого безґрунтовного мійського інтеліґента,що виховується в промежутку між пролетаріятом і великим панством,в промежутку,наповненому дрібною буржуазією,що формується під натиском д в о х - н а п р я м н о ї взаїмочинности і систематично змішує поняття добра і зла. Погляньте,як демонстру-

вали себе "братчики" на суді СВУ.

Єфремов,розповідаючи про організацію БУД'у в СЬУ,каже,що одержав листа з-за кордону від Л.Чикаленка з допискою Б.Садовського - і це було для його спонукою до реорганізації і т.п. Газети подали це і згодом появляється заява в газетах Л.Чикаленка і В.Садовського,що вони,мовляв,такого листа не посилали. Попадає це спростування на суд і Єфремов,Дурдуківський і инші з н о в підтверджують,що одержували. По смислу виходить,що брешуть або Єфремов з Дурдуківським,або Л.Чикаленко з Садовським. Для чого ця брехня? Який її резон? Ну,писали листа,то писали,навіщо ж соромити Єфремова: раз він вже заявив прилюдно,то хай так і буде,а то утворюється перед всим народом і чужинцями ганебна сцена доріканння: одні кажуть ніби Єфремов сказав неправду,а другі- ніби неправду говорять Чикаленки-Садовські. "Братчики" піймались у власні сіти. /"Тризуб",устами А.Яковліва хотів знайти вихід: лист Чикаленка з допискою Садовського буши,мовляв, "сфальшовані" і очевидно підіслані большевиками до Єфремова. Ну,а що ж Єфремов хіба дитина, що не взнав підробки почерків своїх знайомих і розпочав організацію СВУ без вказівки з-за кордону?/.

Друга сценка. Єфремов розповідає про склад СВУ і називає деяких членів закордонного відділу СВУ,в тім числі назвав соц.-дем. Мазепу і Феденка. Згодом: Мазепа і Феденко спростовують цю заяву Єфремова і запевняють,що членами СВУ не були. Це тактично зрозуміло: члени II Інтернаціоналу,що знаходяться в СВУ,борються за інтереси поміщиків,за протекторат Польщі над Україною,за приватну власність і т.п. - це дійсно пікантно! Це загрожує їм викидкою з II Інтернаціоналу. І вони спростовують? Спростування зачитують на суді і Єфремов називає його невідповідаючим дійсности. "Братчики" знов публично розписались в брехні. Але хто з їх каже правду,а хто бреше? Про це хай судить сам читач.

Далі. А.Ніковський розповідає,що коли повернувся до Київа і на перших сходинах його з "брацтвом" у Дурдуківського він змалював постать Петлюри в дуже чорних фарбах,то після того Єфремов і головні "братчики" зажадали від його не представляти так чорно Петлюри,бо його там вважається за "національного героя" і Ніковський признається,що він потроху переміняв чорне на біле і згодом уже вихваляв Петлюру,проти власного переконання. Типова брехня - леґенда,якої люде допускаються в грубо-гуртківських цілях. На це йде навіть "правдомовний" Єфремов!

Але блискавкою освітила чорну ніч петлюрівщини слідуюча сценка на суді. Йде допит Ніковського про "рейд Тютюнника" в осени 1921 р. /це саме тоді,коли Ніковський дав наказ про війну з УГК/ і увага зосереджується на питанні,чому Міністерство Закордонних Справ Петлюри розсилало цілком неправдиві відомости про цей "рейд", малюючи його більш ґрандіозним,ніж повстання проти гетьманщини і німців і то навіть тоді,коли вже "рейд" був цілком ліквідований?

П.Л ю б ч е н к о: Я хотів-би знати,як ця інформація зветься хоча-б за словником Ніковського-Голоскевича?

А.Н і к о в с ь к и й: На літеру "Б" - брехня ...

Ціла Україна і Європа почула цю заяву заступника голови "Брацтва",міністра закордонних справ,одного з лідерів петлюрівщини.Що проти цього можна сказати? Нічого. Дійсно,вся діяльність петлюрівщини починається і кінчається на літеру "Б",а тому тут всяка дискусія кінчається природною смертю: хіба можна взагалі дискутувати, виясняти щось з петлюрівцями,коли вся їх поведінка сплошна,хвора, маніякальна брехня?

І коли ці люде виступають в ріжних партіях,з ріжними ідеологіями,то це все є лише методом охвату ширших мас під свій вплив,а за лаштунками ці люде сходяться,щоб поділитися успіхами вловів лю-

дей української породи на свідоме чи несвідоме служення своїм цілям - цілям спеціяльної ґрупи,мафії,незвязаної приписами жадної моралі. Брехня тут є необхідністю,яка причиново обумовлена вже самою метою і формою організації. Вступаючи в СВУ,член будь-якої партії м у с и т ь б р е х а т и на зовні,що до самої мети "брацтва":не може ж він признаватись,що пожертвує українців полякам,румунам то-що,бо його б за це виштурхано за двері. Не може ж, напр.,соціял-демократ,член СВУ,признаватись своїм партійним товаришам,що він за буржуазію і проти робітників і то за буржуазію польську,за польського поміщика проти українського селянина! Не може й "соціяліст-федераліст" говорити правду звичайному українцеві,неорганізованому на службу ворогам. Петлюрівець,щоб якось лавірувати,обертатись в українському оточенні - м у с и т ь брехати! Мусить вести себе подвійно,мусить говорити слова "визволення", бо цього хоче українська маса,і він говорить,вигинається,беззвучно усміхається собачою ухмілкою,забалакує,перекидається "гарними словами",щебече про "визволення",але ніколи ясно не скаже кого і від чого хоче визволяти,якими способами і в ім'я чого. Нічого конкретного не говорить,а ялозить загальні вирази,висловлювані метафізично,символістично,з кількома "хвірточками" для відступу. Подвійність ця подвійна,як сказав я раніш: і відносно нації і відносно своїх же партій,в яких петлюрівець є аґентом СВУ.

Це є поведінка Азефа,Юди,єзуїтів і подобних типів,які підступом,брехнею і зрадою орудували навіть у власних партіях. При розвиненому моральному почутті оточення Азеф і Юда не можуть в йому обертатись: коли їх розкрито,то мусять тікати,зникати. І притулок вони можуть знайти лише там,де їх цілком не знають. Торік публично розкрилось обличчя української мафії і що ж ... в українському оточенні дрібної буржуазії і підпанків мафія "своя людина". Обурення? Не може обурюватись один проти другого члени мафії і одного психологічного типу.

Треба зрозуміти цей факт і ріжницю українського "громадянства" від инших: у инших народів "громадянство" є вищим шаром,що керує суспільством і тому виховується в якихось правилах,певній етичній свідомости,а у нас "вищим шаром" є дрібна буржуазія і інтеліґенція, затиснута в середньому шарі чужих міст - між пролетаріятом і панством,якраз в тому шарі,що нічим не керує,правил правових і моральних не має,скалічений подвійністю. У нас справді є люде вищих моральних кваліфікацій,але це ще н е ш а р, а одиниці - письменники, учені,діячі мистецтва і ин. Шевченки,Драгоманови,Л.Українки,Коцюбинські,Подолинські,Франки,Павлики,Лисенки і взагалі ота е л і т а.

Замість вищого шару у нас є невеличка еліта,моральна сила якої ще невелика. Як бачите до моральної еліти не належать ні Петлюри,ні Єфремови,ні Чеховські,ні Ніковські,ані инші представники гурткової моралі,суперечної з національною етикою,максима якої звучить: т р а к т у й о д н а к о в о в с і х ч л е н і в н а ц і ї, я к р і в н о п р а в н и х з т о б о ю.

Без цієї засади національної етики бути не може. Лише приложенням цієї засади можно означити в кожному вчинку і випадку,чи вони відповідають,і в якій мірі,вимозі національної етики.

З раніщого викладу бачимо,що індивіди,затиснуті між двома шарами міста - дрібнобуржуазні середняки!- соціяльно виховуються в неґації національної етики. І лише люде обдаровані могучим темпераментом при добрій організації інтелекта можуть п е р е м о г т и соціяльну природу полупанка і вирости на таку висоту,де живуть національною і вселюдською етикою,як р е а л ь н і с т ю,а не як рекламно-аґітаційною брехнею. "Інтернаціоналісти" чи "націоналісти" з полупанків ніколи реально не живуть правилами етики інтернаціональної /шовіністи!/,ні національної /гуртківці!/. Полупа-

нок,як видко з нашого аналізу,має паралізовану етичну волю.Про цей тип людей і говорить проф.Л.Петражицький:

"Мыслимыі и такие субектыі /етический идиотизм/,которыіе условились уплатить за известную работу известную сумму денег, н е с о з н а ю т п о т о м н и к а к о г о д о л ж е н с т в о в а н и я и с п о л н и т ь о б е щ а н н о е. В психике таких субектов по поводу платежа условленной суммыі не возникало бы никакого етического процеса, не быіло бы вообще етического феномена".

/Л.Петражицкий: Теория права и государства в связи с теорией нравственности.Том I,вид.2,СПБ,1909 г.,ст.51/.

Явище етичного ідіотизму є в усіх проявах людської діяльности: господарської,політичної,культурної. Хто,напр.,підписав декларацію 26 грудня 1918 р.,а потім її за 1-2 місяці брутально знехтував:хіба в його виникав етичний феномен в звязку з данними зобовязаннями в тій декларації? Хіба є етичний феномен у того,хто оповістив себе соціял-демократом,захистником робочого люду,одержав від цього люду мандат,а потім віддав цей мандат Польщі,заздалегідь передавши його в руки мафії,ставши під протилежне /і фальшиве/ гасло нації,частину якої він продає,щоб цією ціною опанувати другу частину?

Чи може бути етичний феномен у того с-ра,що приняв зобовязання боротись за Трудову Республіку,пішов здійснювати це гасло ... між петлюрівцями,обстрілюючи з того багна зраджену ним УПС-Р?

Чи може бути етичний феномен у того,хто в однім місці викладає теорію тонкої будови матерії,доводячи,що вона складається тільки з електронів,а на другий день виступає на сторінках клерікального ретроградства і обскурантизму з лицемірним патяканням про Христа,якого вже він не раз продав і то дешевше ніж Юда?

Чи може бути етичний феномен у того,хто роками співає "про націю",переходячи з під одних чужих воріт до других?

Брехня і єсть явищем етичного ідіотизму. І яка є ріжниця високої соціяльної моралі від її протилежности,показують два процеси: 1923 р. московський процес російських соціялістів-революціонерів /"12 смертників"/,що гордо,з нечуваною силою на большевицькому суді захищали свою правду,привівши в захват весь світ,і процес СВУ,1930 р. в Харькові,коли весь український світ не знав ...де діти очі від сорому,пониження,коли залунало оте страшне,чим живе і дихає петлюрівщина: на літеру "Б". Єдиним світлим,що було в харьківському процесі - це те,що підсудні с а м і о с у д и л и свою діяльність і минувшину. Одним з модусів брехні є оте безсоромне с а м о з в а н с т в о петлюрівського проводу,що видає себе перед чужинцями за "уряд УНР",за "отаманів",за "президентів". Нема ж на світі ні однієї республіки,в якій би могла б влада зявитись инакше,як: а/або з вибору від народу, б/або з революційного перевороту,а Андрій Левицький дав іменуватись "заступником голови Директорії" і "головним отаманом" б е з в и б о р у від народу - раз,і не з революційного перевороту - два,як запевняють петлюрівці. Як ж це сталось? Петлюра,кажуть,передав. А хіба Петлюра був абсолютним монархом,що міг передавати своєму потомству владу? Ні, цього не було. Та й монархи не можуть робити монархів з своїх адютантів. Як же виникло все оте безсоромне комедіянтство? Це прояв чистого самозванства. Це очевидно не тільки для українця,але й для кожного чужинця. Чужинець може спитати п.Шульгина: коли й де вибрано вашого пана за президента? Відповідь може бути лише одна: ніде й ніколи Лівицького ніхто не обірав на "президента". Чужинець спитає отих "міністрів": який парлямент і коли обрав вас міністрами? Які фракції? де засідає той парлямент? Відповідь: жадного парлямента нема,жадних в нім фракцій. Це "брацтво визволення України".

Чужинець спитає: перед ким даєте звіти з своєї діяльности? Хто вас контролює? Ні перед ким і ніхто. А де-ж ваш державний апарат? Його нема,а є законспіровані члени"брацтва". Від чийого імени виступаєте? Коли б п.Шульгин був правдивий,то сказав би: від конспіративного товариства,але він скаже свідому неправду про "уряд", про "УНР",про "президента", "вождя нації",а після того з вистрибом вигукне: ми йдемо з чистими руками і чистим сумлінням і боремось за правду!

І тут люде покивають головами: що ви за орли! Ви тільки послухайте,як вони самі описують себе! Ось до прикладу "Тризуб"/ч. 34 з І4 вересня І930 р./,де описується подорож п.В.Прокоповича в Румунію і що було І9 червня в м.Журжі.

"В 7 з половиною годин вечера майже всі люде уже в зборі. Вишикувались по обох боках салі,вичікують в и с о к о г о г о с т я".

Ви можете собі уявити,що це був за парад?

"При вході до помешкання очі притягала до себе велика арка зі зелені та живих квітів,на горі якої та по боках розгорталися українські та румунські прапори. Так само коридори та кімнати прибрано зеленю й уквітчано українськими й румунськими прапорцями".

"На передній стіні салі містяться портрети світлої памяти Симона Петлюри та п.Головного Отамана А.Лівицького /з якого часу і А.Лівицький став "світлої памяти? М.Ш./. Обидва портрети оповиті розкішними вінками з живих квітів. Над ними великий герб України,а навколо них українські національні прапори".

Ех,яка цікава картина з н а ц і о н а л ь н и м и прапорами навколо т и х, що міліони люду віддали на ясир! Що там же в Румунії І923 р. підписано "договір" про відступлення Бесарабії і Буковини румунам! Ах,як це все "національно" і .... ганебно у відношенні до "братів незрячих,гречкосіїв",що на замовлення панів влаштовують оту жалюгідну балаганщину!

"Тризуб" сипле словами: "високий гість", "його ексцеленція" /це В.Прокопович .... ексцеленція!/, "високе піднесення присутніх" і т.п. газетна брехня.

"Коли хвиля цього стихійного піднесення трохи стихла,п.Голова Ради Міністрів виголосив змістовну і високо-патріотичну /!/ промову,яку зібрані дуже часто переривали гучним "Слава". Торкнувшись діяльности Уряду УНР,п.Голова Ради Міністрів зазначив,що дійсно працювати доводиться при надзвичайно тяжких обставинах,але праця провадиться з усією рішучістю й з усим напруженням твердої волі. Уряд виконує і виконає до кінця покладену на нього місію. Він не зійде зі свого шляху до того часу аж доки не звільнить Україну з під московсько-большевицької окупації. Тільки на рідній землі,тільки в самостійній,ні від кого не залежній Державі Українській,перед суверенним народом,складе він свої повновласті".

Це все станеться тоді,коли Україну звільнить п. Прокопович від "брутального московського личака",як гідно і патріотично висловився цей панок. А може - від "сапога" чи лакірованих "башмаков" московської буржуазії? Ні,вони борються проти л и ч а к а, а з Денікиним,Врангелем,Савінковим,Балаховичем заключали союзи! Але не це важно. Важно те,що п.В.Прокопович,як премєр д є м о к р а т и ч н о ї республіки обіцяє бути незмінним на своїй посаді,де він виявляє таку енергію і напруження твердої волі,аж до своєї смерти в Парижі,бо цілком же ясно,що не виконає взятої на себе місії,не звільнить України.

"Нездарний і пасивний, як Прокопович" - це вже скоро стане політичною приказкою, а він з таким комічним "напруженням твердої волі" цвіринькає "високо-патріотично" в тій країні, де мучиться мілі-он українців, яких він зрікся в користь румунських бояр.

Торговець рідним народом виголошує "високо-патріотичні" промови і реклямно-балаганно описує себе у своєму власному органі "Три-зубі"! Це дійсно клінічний випадок "етичного ідіотизму", повного морального отупіння людей, що стали на службу чужій, хижій буржуазії, польському і румунському фашизмові. Пан В. Прокопович обіцяє зложити свої "повновластя" перед тим суверенним народом, який йому їх н е д а в а в і якого він частинами здає на спаш західним сусі-дам.

"Моральне відношення" такого собі своєрідного "уряду УНР" до суверенного народу подвійно-злочинне: називаючи його сувереном, він просто здає його в неволю шляхті і боярам. Тут і брехня і зра-да і злочин проти мілионів українців. І така темна несвідомість, що він мабуть не усвідомлює свого морального злочину. Свідомість тво-риться в межах досвіду, а тому який же обмежений досвід тих, що не усвідомлюють недопустимости торгувати своїм народом! Це свідомість скупини, меншої за націю. Це відсутність національної моралі.

Другим модусом брехні є хвалькуватість.

Ми вже його бачили нераз в наведених раніш де-яких фактах, але є й спеціяльні факти, що ілюструють цю хворобу виховання.

Про що свідчить оця заява:

> "Наше завдання на еміграції своїми зусиллями тільки допомог-ти народові нашому скинути своє ярмо, росправити свої крила... ми не повинні накидати звідци готових форм влади й державно-го устрою: й т е й д р у г е о р ґ а н і з у є м о м и н а У к р а ї н і".
>
> /див. "Укр. Вістник", Прага, зб. 2-й, І жовтня 1925 р. ст. 3/.

Вони хваляться тим, що орґанізують "форми влади" й "державний устрій" на Україні! Наче б то вони з еміґрації мають змогу робити такі штуки, як орґанізація влади і державного устрою! Хіба це не примітивна хвалькуватість, яка дорівнюється хіба що "мандатові" п. Сагайдачного? Тимчасом люде не то що таке говорять між собою, а на-віть друкують.

Що й як вони "орґанізували" на Україні, ми вже бачили: СВУ. В своєму журналі "Табор" /Каліщ/ вони тако ж зробили таке признання устами п. В. Андрієвського в статті "Проти провокації" /ніби-то проти виступу проф. С. Шелухина проти інтервенції/, доказуючи "законність уряду УНР на чолі з А. Лівицьким":

> "З-е/ сей уряд УНР найбільш активно працює на Україні че-рез своїх відпоручників тепер і по відомостях, котрі кожний може прочитати навіть у совітських часописах, має найбільше прихильників серед тих українців, що на Вкраїні активно бо-ряться проти московсько-большевицької окупації".
>
> /див: "Табор", ч. 8, Каліш, 1928/

Знаючи, що тут мова йде знов про те саме, про СВУ і пригадуючи заяви Єфремова і ин. на суді про повну одірваність СВУ від мас, від селян і робітників, навіть від інтеліґенції, доводиться тільки зни-зати плечима і спитати: навіщо хвастаєте? Та ж це неправда? Але ку-ди там! Петлюрівський "Табор" нахабно вигукує, що проф. С. Шелухин просто робить провокацію, ледви чи не робить послугу большевикам, розбиває українські сили: виступ Шелухина проти інтервенції -

> "це є визов українській еміґрації, визов на те, щоб внести нове баламуцтво, сварки і посіяти новий розбрат і коромолу / ?/ серед неї с а м е у т о й ч а с, коли найактивні-ша і найчесніша її частина, обєднавшися міцно, п о ч а л а

г о т о в и т и с я д о а к т и в н о ї /а не язикової/ б о р о т ь б и з ворогами України".

Цеб-то вони не то-що "організують" владу і державний устрій, але й збираються вже воювати! Вони "найчесніша,найактивніша" частина еміграції /з "чистими руками і чистим сумлінням" О.Шульгина!/, тому якими лише помиями не бризнули на проф.Чеботарьова! Що він "провокатор" - це вони безсоромно патякають,як і умерте проголошування його за "божевільного" з загрозою розправитись з ним на Україні /куди їх одвезе в своєму обозі польська шляхта,коли йтиме війною на Україну/.

Опріч безсоромного самохвальства з наведених цітат виблискує ще одно: безтямна балаканина просто дає в руки большевиків м а т е р і я л, щоб вишукувати "коромолу" на Україні. І що ця паталогічна легковажність є в їх органічною прикметою,свідчить і такий факт: весною того-ж 1928 р. полк.Чеботарів,близький колись до Петлюри і вірний спільник "Уряду УНР",був звільнений з якогось державного становища в "УНР" і при тім,розуміється,"чистими руками" петлюрівців. Очевидно обурений на це п.Чеботарів розіслав широко меморандум під назвою "Моє звільнення". Прислав цей меморандум і мені.

В цьому меморандумі п.Чеботарів пише,що "п.Лівицький розпочав боротьбу зі мною,не цураючися при тому ніяких засобів". Пан Чеботарів обурюється,наче б то не знаючи,що п.п. Лівицькі инакше й боротись не можуть,коли не "всіма і всякими засобами". З наведених у п.Чеботарьова даних видно,що з ним п.Лівицький не жартує,обвинувачуючи ніби за "таємні зносини" з большевиками і з поляками /!/, а навіть - як пише п.Чеботарів:

"що я зробив такий страшний злочин,за який мене треба було б віддати військовому судові та про який,однак,наші не можуть від жаху зараз оповістити українське громадянство". /"Моє звільнення",ст.6/.

Це так характерне для їх! Знати про якийсь "страшний злочин" і,будучи урядом держави, н е п о к а р а т и за його,і не оповістити,а лише таємно грозити,щоб психично тероризувати людину - в цім суть методів шайки,а не уряду. Але не в цім вага того,що мене цікавить,а в другому. Пан Чеботарів розповідає в меморандумі про методи п.Лівицького слідуюче:

"Всі таємниці в роботі,її методи,розшифровування агентів ДПУ і т.д.,скоро я повідомляв про них п.Лівицького,негайно переказувалися п.Лівицьким /устно і в листах/ міністрам, приятелям і т.д. і т.д.,отже виносилися на улицю" /ст.5/.

Ну і що ж з того вийшло? Чеботарів каже:

"Всі мої спроби,- а я їх не залишав до останнього часу,переконати п.Лівицького,що неконспіративність може провалити всю роботу і коштуватиме багатьох жертв людьми на Україні, н і д о ч о г о н е п р и в е л и".

Це написано року 1928,а весною і в-літку 1929 р. на Україні відбулися величезні арешти і розстріли. Хто охочий переглянути тодішні газети,той знайде відомости про розстріли в Черкасах,Прилуці,Бердичеві і баг.инших містах,а також страшенні висилки на північ,що рівнозначні зі знищенням. Верхи,що покаялися,пройшли перед очима всього світу на суді СВУ,але сотні людей були розстріляні,а міліони вислані на північ. Опріч хвастощів,ще й легковажне грання головами бідолашних людей,що мали нещастя повірити,ніби "Уряд УНР" має якісь моральні достоїнства,політичну чесність чи хоч-би політичний такт.

Ні,один самохвальний крик! Колись Драгоманів докоряв Павликові в листі /див."Переписку" їх,т.УІ/ за партійну рекляму сарказмом: Moische,macht dich groisto! Мойше, удавай себе за великого!

Це буквально приложиме до кожного політичного гуртка,що способом ярмаркового циганства хвалиться та величається,вдаряючись в придуркувату самореклямy:Moische, macht dich gróiste!

Опріч юмористики,у наших петлюрівських Мойшів є ще безоглядне відношення до людей,до їх життя,інтересів,репутації і ин.

Ми організуємо владу і державний устрій на Україні!
Ми найактивніша і найчесніша частина еміґрації!
У нас чисті руки і сумління!
Ми саме тепер збіраємось виступити,не язиками,але активно.
За нами народ! З нами 80% еміґрації!
Ми уряд! Ми працюємо з "твердим напруженням волі"!
Ми незабаром визволимо Україну!
Ми,ми,ми,ми...

А все вкупі значить лише:Moische,macht dich gróiste! відально,безтурботно підписують якісь "договори",платять,щоб їх список помістили в "Готський Альманах",привозять від патріярха"благословення",пишуть "ноти",балакають "мовою конґресів",ліниво висижують роками,а як беруться щось робити,то бездарно,незграбно,виявляючи рівень думання полупанків і підпанків.

Лише одно розуміють: удавати себе скрізь за провідників і "представників"! Що вон зробили у Варшаві "Український Науковий Інститут" ніби-то для наукової праці,то цьому не вірять передовсім поляки. "Le Mond Slave" помістив статтю поляка - україноґіла в польському духові,яку реферує "Діло" /І грудня 1931 р.,ч.270/:

> "Автор звертає увагу на безглузду політику,яка,поборюючи українців у Польщі,одночасно піддержує "авантюрників,що походять з російської України,людей,що абсолютно нікого не репрезентують ані в Галичині,ані на радянській Україні .... Заснували Український Науковий Інститут у Варшаві. Це відповідає дійсній потребі,але невдачна форма швидко знищила інтерес цієї ініціятиви,яка надто вчасно виявилася з а с о б о м б о р о т ь б и проти українського національного руху в Польщі. Цей Український Інститут приступний лише для українців з Росії і міцно замкнений для польських громадян українського походження. Професорі,яких уряд вибрав,щоб кермувати цим заведенням, у с і п о л і т и к и, здебільша далекі від наукового і літературного руху". /"Le Mond Slave".

Який сором читати подібне,коли п о л я к сам називає українських людей з а с о б о м б о р о т ь б и проти українського національного руху під Польщею! Що-ж до цього можна додати: засіб боротьби проти українського руху?

Склад Інституту,оскільки відомо з пресових даних,такий: з Українського Університету - К.Лоський,Р.Смаль-Стоцький,С.Смаль-Стоцький,О.Лотоцький,В.Біднов,О.Шульгин,Д.Антонович; з Української Господарської Академії - І.Шовгенів,Б.Іваницький,В.Садовський,К.Мацієвич,С.Гольдельман; з Педаґоґічного Інституту - М.Славинський,І.Кабачків,а опріч того ще: В.Прокопович /"голова уряду УНР"/,П.Суляцицький і якісь кубанці,Олесіюк,Нещадименко,Токаржевський,Чехович, Гловинський,Трепке,Шандрук,Сальський,Доценко і ін. Це можна б назвати "штабом петлюрівщини".

Звертає на себе увагу присутність в цьому "штабі" соціял-демократів: С.Гольдельмана /Поалей-Ціон/ і Д.Антоновича /УСДРП/. Ще не дуже давно п.Гольдельман запевняв скрізь,що він "анти-петлюрівець",але тепер він вже "патріот": працює в "штабі" і опріч того ратує Українську Господарську Академію,розсилаючи заклики скрізь, щоб знайти таких "3000 українців",котрі б що року дали б на Акаде-

мію по 100 долярів,а при тім вичитує лекції українцям про ... національну свідомість!

Це дуже сміливa людина,що змусить говорити про себе ще не раз і то в такому тоні,що не принесе честі II Інтернаціоналові,де числиться його партія.

Другий соціял-демократ,український,постать більш цікава: один з фундаторів РУП /Револ.Укр.Партії/ і лідерів Укр.Соціял-Демократичної партії,міністр Уряду УНР за часів Директорії. Присутність його у Варшавському Інституті /як і в складі монархично-католицького часопису "Дзвони"/ викликає більш,ніж здивування! Постать,що була для мене загадковою якийсь час після одного інциденту,записаного в хрониці УГК.

Судіть самі. Року 1923 -го на весні,орґанізуючи Укр.Педаґоґічний Інститут,Управа УГК запросила проф.Д.Антоновича в склад професорів Інституту. Він згодився. Скликаючи перше засідання професорської ради Інституту,Управа УГК послала запрошення і йому,але він не прибув. На здивування всіх член Управи М.Галаган пояснив, що зустрів на передодні Д.Антоновича,який обурено заявив,що не прийде на засідання,бо не може приймати участи там,де є .... імя М. Драгоманова! Він,Антонович,мовляв,25 літ боровся проти Драгоманова,федераліста,москвофіла,ворога української самостійности /!/ і т.п.,а тому не зійде з своєї позиції; на Управу УГК обурений,що вона йому зразу не сказала,що Інститут буде носити імя Драгоманова.

Збойкотував п.Д.Антонович наш Педаґоґічний Інститут із-за імени Драгоманова. Ще б можна було зрозуміти цей випадок,коли б,скажім,Д.Антонович був фашист-націоналіст,який ненавидить соціялістів і особливо таких,як М.Драгоманов,а то-ж п.Антонович соціяліст, член II Інтернаціоналу. "Федераліст","москвофіл","ворог самостійности" - це обвинувачення чисто - фашистівські. Як міг ними оперувати соціяліст Д.Антонович? Та ще який соціяліст! Т а к и й,що раніш навіть не визнавав .... національного питання. Ось що пише про це Володимир Дорошенко в статті "РУП і УСДРП" /в календарі "Вперед",Львів,1920 р./:

> "Не встигла РУП перебути одну кризу,звязану з розбиттям зїзду,як чекала її друга,подібна,так само звязана головно з справою самостійної України. В партії ще й по виході спільчан істнувала ціла течія,що вважала національне питання за "неїстнуюче" для соціял-демократії. Представники цієї течії вважали,що національна справа може бути розвязана в органах областного /краєвого/ самоврядування. На чолі їх стояв Д.Антонович,який помістив в "Праці" в 1905 р. дві статті про "неістнуюче питання",в яких доводив,що видумала його буржуазія для туманення пролетаріяту. Проти нього виступив Порш,доказуючи,що національна справа дуже обходить саме пролетаріят і що соціял-демократія ніяк не може і не сміє її замовчувати. Кінець кінців де-хто з областників з Антоновичем на чолі в грудні 1905 р. виступив з партії. Антонович лишився по-за пратіями,а його однодумці перейшли здебільшого до Української Соц.Дем.Роб.Партії" /Кал."Вперед", 1920 р.,ст.230/.

Бачите,який принціповий цей п.Антонович: навіть з партії вийшов із-за "неістнуючого питання"! Але тепер він закидає страшний "злочин" Драгоманову,котрий ніби-то не був українським патріотом, а був "ворогом"!

Д.Антонович м о ж е працювати у Варшавському Інституті,що й українці вважають його за знаряддя польської політики проти українського руху і так думає й не один поляк того типу,що в "Le Mond Slave" називає той Інститут цілком неввічливими назвами,але

п.Антонович не може працювати в Інституті ім.Драгоманова! І такі пани осмілюються потріпувати імя великого українського громадянина, подвижника,що буквально згорів на праці для українського трудового люду; діяча,що є зразком високого і людяного патріотизму,соціяліста,ученого,що підняв українську думку і рух на висоту,яка й не снилась п.п.Антоновичам.

У відношенні до імени М.Драгоманова виявляється виразно суспільна мораль. І п.Антонович її виявив виразно: хто не йде в політиці шляхом Драгоманова,тому дорога відкрита і в Варшаву - фашистівську,ляхоманську,протисоціялістичну.

Нема чим дихати в цій атмосфері,де таким глумом здається деклямація О.Шульгина:

> "Ми боремось за праве діло,ми ідемо вперед з чистими руками і з чистим сумлінням. Ми віримо,що ми кладемо свою цеглину для великого діла визволення українського народу. Ми віримо, що Pravda vitězi, як сказав Ян Гус. Правда переможе !"
> /ст.32 "Державність чи гайдамаччина"/.

Тут би мусів кожний запитати петлюрівського цініка: яка правда переможе? Чи не та,що ви зробите з України державу "нормально-европейського " типу,на зразок,скажім,Польщі або Румунії? Закріпите навіки сучасний розподіл України між сусідами? "Українські меншости" західних держав вже ніколи не прийдуть в склад соборної України? Повернете землю дідичам на Україні,а підприємства чужій буржуазії? Віддасте всю Україну під протекторат Польщі? Будете й далі орудувати методами підступу,самозванства,змовництва проти українців, узурпації,брехні,війни і закріпите їх,як вашу етику в житті українського народу? Так оце й буде та ваша"мораль",упадок якої вас турбує? Так оця "правда" ваша має перемогти?

Так ви випинаєтесь,щоб стати на один моральний рівень з Драгомановим? З тим Драгомановим,який сказав,"неправда - не просвіта", "чисте діло вимагає чистих засобів"? З тим Драгомановим,що сказав: "той не доріс до правди,хто живши на Україні не став с о ц і я л і с т о м,як і той,хто бувши соціялістом не став в оборону українського народу"? З тим Драгомановим,що перший написав програму боротьби за соборну Україну? Так ви,відкидаючи драгоманівські засади, вважаєте себе з "чистими руками" і чистим сумлінням?

Так ви випинаєтесь і на рівень Масарика і можете за Чеською Національною Радою сказати:

> "Ми свою політичну самостійність не вижебруємо,але будуємо її власними силами"?

Хіба ж ви можете сказати так,як президент Масарик в першому посланії до Національного Зібрання ЧСР:

> "Ми організували закордоном всі наші еміґрантські колонії і розпочали продуману устну і публіцистичну пропаґанду та дипломатичну діяльність. Але політика і зокрема революція не можливі без грошей: у цьому допомогли наші з Америки і Росії. Я хочу тут з натиском констатувати,що ми не взяли від союзників ані сотика. Підкреслюю це тому,що наші вороги говорять про московські,анґлійські та инші гроші"?

Можете сказати,що ось подібного і запевнити,що ви не взяли ані сотика польських,румунських або инших грошей? Можете запевнити,що ви не підписували договорів з віддачою мілионів українців у чужу неволю,визволення з якої вважаєте навіть за утопію? Можете кинути в-вічі "Народній Волі",що її твердження про "шмат гнилої ковбаси" є наклеп? Можете сказати,що ваш бувший міністр закордонних справ А.Ніковський сказав на суді СВУ неправду,заявивши,що в и б е р е т е п о л ь с ь к і г р о ш і ? Можете сказати,що всі 45 під-

судних СВУ,почавши з Ефремова,сказали неправду,заявляючи,що ви продавали Україну?

Можете з певністю сказати за Шевченком: ми честно йшли - у нас нема зерна неправди за собою?

Скажіть: можете це заявити з щирим серцем?

Ні,ні,ні!

Тому й ваша заява про чисті руки є неправда,тим більш цінічна, тим більш смердюча,що ви безсоромно пнетесь на моральний рівень Драгоманова і Масарика,роблячи все в супереч тому,як робили ці люде. Що це? Це і є та відсутність етичного феномену,яку проф.Петражицький називає "етичним ідіотизмом". Після всього сказаного про феноменальну брехливість петлюрівців,що не можуть без брехні жити, що діяльність їх в засаді основана на брехні -- яким цінізмом звучать слова п.Шульгина:

> "треба по щирости говорити один до одного і тоді прірва,яка нас часом розділює,може перетворитись у маленький рівчачок, коли не зникнути цілковито" /Держ.чи гайдам.",ст.16/.

Пан О. Шульгин закликає говорити по щирости і обіцяє бути щирим,а у всіх українців звучать страшні слова А.Ніковського,лідера петлюрівців,що все в їх на літеру "Б" - б р е х н я ! Хто ж може повірити п. Шульгинові,що він коли небудь говоритиме по щирости?

І як тепер звучить увертюра п.Шульгина про мораль? Ось він у всій своїй моральній наготі:

> "тяжко вести політику на еміґрації".
>
> "Тяжко ж працювати через те,що мораль певної частини наших політичних кол,тих саме,що творять, так мовити, "опозицію", надзвичайно понизилась. Ніколи ще не доводилося нам мати до діла з таким брудом,як тепер. Часом люде говорять,що політика це взагалі "брудне діло". Але це чиста неправда. Політика мусить прагнути до людського добра. Політика в час будування народом своєї держави має особливо поважне завдання і кличе до великих ідеалів. Коли ж вона робиться брудом,то винні в тому самі люде,які гадають,що в політиці "все можна"! Ні,політика,коли вона позбавлена високої моралі,ніколи не приведе ні до чого дійсно великого! Політика,збудована на дрібних хитрощах і брехнях,може дати задоволення честолюбству того чи иншого діяча,ніколи ж не дасть поважних результатів. Політика,якій бракує елементу моральности,веде тільки до загибелі,руїни,до катастрофи".

Ви розумієте тепер все сімволичне значіння цих тирад про мораль п.Шульгина,який приписав петлюрівщині чисті руки,чисте сумління,правду,а тим,хто бореться проти петлюрівщини - неправду? ... Він просто хвилюється,що "люде до того розбріхуються,що самі собі і другим перестають вірити. Все,що є свого,зневажають,до чужинців повагу мають безмежну. Словам чужинця,хоч би найменшого,вірять,як закону. А коли чесні українці говорять правду,вони,судячи певно по собі,беруть це за брехню"....

Ось де безмежний цінізм людини,що в Данціґу і Брюселі о к л е в е т а л а український народ,що стоїть на услугах Польщі,Румунії /а може й ще в инших!/,що належить до тієї шайки безвідповідальних українців,яка відступила українську землю і людей ворогам, що самозванно називає себе представником "уряду УНР",що приймає участь в акції,смертельно-шкідливій для українського народу; що орудує клеветою,оплюгавленням честних українців; що орудує вмовництвом, підступом проти трудового люду України. Взиваючи до "високих ідеалів","високої моральности" і т.п.,знає про свої нечестиві діла і потім просторікує: "політика - річ жорстока".

3. ОЦІНКА ПЕТЛЮРІВЩИНИ.

Закінчуючи свої "Підсумки", С е р г і й Єфремов,голова СВУ і кандидат у "вожді нації",признається в довершенні великого злочину проти українського народу і оцінює:

> "Тяжко кінчати цим підсумки чиї би то не було. Це значить визнати повною мірою політичне банкрутство за собою,закреслити цілу політичну смугу,з усіма висновками,які з того акту можна зробити. Але їх треба зробити. І найперший з них: люде,що так можуть помилятися,повинні зійти з політичної арени раз на завжди. Вони можуть бути корисні в сфері своєї професії чи спеціяльности,але в сфері політики вони скінчили самогубством. З політичного погляду маємо багатоголовий труп,якого вже ніякими силами не піднесемо".

З таким власним присудом над собою і петлюрівщиною прийшов С. Єфремов на публичний суд і 12 березня 1930 на запит свого правозаступника Ратнера: чому він,Єфремов,вважає добу діяльности СВУ за "період якогось кошмару" - відповів:

> "Кошмар тому,що витрачено було багато енергії задля безнадійного діла,задля цілком шкідливої справи ... Ця справа була безнадійною тому,що СВУ не мала на кого спиратися. Марно витратили на цю організацію багато засобів і багато сил і все ж не знайшли цієї маси,на яку можна було б спиратися".
>
> "Маси не йшли за нами. Ми мріяли утворити масову організацію, а коли справа торкнулась до живої дійсности,то все розпалося як прах. З наших мрій нічого не вийшло,бо СВУ не знайшла підходу до мас. Трудящі маси не були зацікавлені в тих гаслах, що ми їх висунули".

Сумним референом звучать фрази Єфремова про його помилку,що він не політичний діяч,що більш безглуздої організації як СВУ,він і уявити не може і що він "щ и р о в и з н а є с в о ю п о м и л к у п е р е д т р у д я щ и м и".

В.Д у р д у к і в с ь к и й в своїх попередніх писаних зізнаннях каже:

> "Визнаю,що національна програма комуністичної партії максимально задовольняє національно-культурні й політичні потреби українського народу,що національно-політичне становище України в СРСР незрівняно краще,ніж в тих частинах України,які опинилися під владою буржуазних держав: Польщі,Румунії та Чехословаччині.
>
> ... Висловлюю глибокий сум і жаль,що під впливом і тягарем минулого,яке безумовно засуджене на конання й смерть,я не мав сили й сміливости рішучо піти на зустріч тому молодому,багатонадійному,що його принесла комуністична партія".

Бач,які жалі тепер! Коли б ви не пійшли т е п е р на зустріч тому "молодому" і "багатонадійному",що несе компартія,а пішли ще в 1917 році щ и р о на соціялістичний шлях,не руйнували політичного фронту соціялістів-революціонерів,то не було б того,що сталось! Була б Україна, Т р у д о в а У к р а ї н а, а не той розшматований труп ....

А.Н і к о в с ь к и й в зізнаннях пише:

> "Я,як людина,що була діяльним учасником,апологетом і прихильником всіх вищеназваних злочинів,вчинків і ухилів,щиро засуджую всі ті хворобливі й небезпечні соціяльні й політичні групи,напрямки і течії,вважаю за святий /!/ обовязок кожного громадянина з ними боротися,бо шлях Радянської влади -це єдина правдива дорога державного й культурного відродження

українського народу".

Очевидно і в Тарнові щиро вважав А.Ніковський за свій "святий обовязок" зарядити боротьбу з УПСР і з УГК,як з "большевицькою" організацією. І втішався,сидячи в Берліні,а потім в Київі,результатами боротьби своїх "братчиків" проти соціялістів-революціонерів. Навіть і тоді тішився,коли з Берлінузвертався за заробітком до УГК і не.....зустрів відмови.

УПСР і її тактика,Трудова Україна,як соціялістична демократія - це було чуже й вороже для Ніковського,який і не думав - не гадав "на чім серце заспокоїться" - на боротьбі його проти петлюрівщини в умовах "Радянської" України! Ніковський поклав гасло боротьби "брацтву" і засудив петлюрівщину з повною рішучістю.

Так само в попередніх зізнаннях пише В.П і д г а є ц ь к и й:

"Я не в силі зміряти всіх наслідків цієї своєї контр-революційної роботи,але я певний,що вона велику шкоду зробила Радвладі на Україні і в СРСР та спричинювала не лише випадки й систему вчинків культурного шкідництва всередині Радянської України,ба й збуджувала надії та становила обєкт розрахунків політичних,так і ворожих СРСР та УСРР капіталістичних держав,себ-то я фактичнопродавав Україну та Радянський Союз капіталістичному світу".

Навіть читати такі признання болюче-непріємно,не то що писати. А все-ж факт - фактом,що й на суді підсудні заявляли свою вину дуже виразно і за всіма тими признаннями чути - щ и р и й б і л ь тих людей,що заблукали під прапор петлюрівщини. І вони дали їй жорстоку оцінку! Хто слухав їх промови по радіо або читав газетні звіти,той мусів винести переконання,що підсудні признали вину і щиро каялися. Яка страшна ця оцінка петлюрівщини - показують кінцеві заяви підсудних,які ми тут і подаємо /за "Пролетарською Правдою" 18 і 19 квітня 1930 р./:

О с т а н н і с л о в а п і д с у д н и х:

Є ф р е м о в у своєму останньому слові говорить:"Я визнаю повною мірою,що моя політична діяльність протягом останніх десяти років була контр-революційна й шкідлива для держави трудящих. Підчас Суду для мене цілком ясна стала моя провина. Більш того,навіть без мене й самої справи не було б.

- Визнаючи цілком мою провину,я прохаю Найвищий Суд одважити мені повною мірою,але прошу взяти на увагу те,що мої товариші тут прилюдно обіцяли дальшою своєю роботою на користь трудящих виправити свої помилки. Їм треба вірити,бо до старого,як у них,та й особисто в мене,не може бути повороту. Я не знаю,що мене чекає. Ваш присуд я прийму спокійно,як заслужений. Як буде дано змогу працювати,весь мій час буде віддано тільки на культурну роботу".

Д у р д у к і в с ь к и й говорить: "Провина моя ясна. Я визнаю її. Тут кілька разів підсудних називали політичним трупом. Така політична смерть не лякає мене,бо ніколи політичним діячем я не був. Мене мучить моя смерть педагогічна,смерть як вчителя".

Звертаючися до своєї школи,/І. київської ім.Шевченка/,він просить,щоб вона простила його,свого "нерозумного,засліпленого керівника за те,що він посадив її на лаву підсудних".

Дурдуківський просить також усіх колишніх учнів,і серед них тих,що сидять на лаві підсудних,вибачити йому за те,що він їх загубив і закликає їх "йти до нового життя". Він висловлює жаль і з приводу того,що "не дав змоги своїм товаришам по роботі в школі стати дійсно радянськими педагогами".

Дурдуківський говорить: "Рідний краю,рідні робочі люде,простіть мене за те,що хотів вас уярмити,поневолити". Він просить пролетаріят і радянську владу вибачити його "нерозумного,що думав повернути колесо історії".

- Винний,цілком винний,- закінчує Дурдуківський,- визнаю повнотою свою провину і віддаю себе в руки справедливого пролетарського суду.

В о л о д и м и р Ч е х і в с ь к и й заявляє,що він визнає себе винним у контр-революційній діяльности,пояснюючи свій вступ до "СВУ" своїми старими традиціями й хитаннями.

Чехівський каже: "Я осудив контр-революційну роботу всіх українських національних партій,що під їх впливом я був.

Я визнаю,що герой української контр-революції Петлюра служив не визволенню,а поневоленню України. Я засуджую весь націоналістичний контр-революційний напрям діяльности та ідеологію "БУД" і "СВУ". Осуджую остаточно і свою участь у цих організаціях. Я засуджую також свою злочинну,шкідливу політичну діяльність в автокефальній церкві. Так говорить моя вільна свідомість і мої переконання. Я прихожу до дверей Радянської республіки і прошу не зачиняти мені дверей до праці в майбутньому. Я прошу суд дати мені можливість працею на користь соціялістичного будівництва загладити мої провини".

Н і к о в с ь к и й починає своє слово з такої заяви: - "Я говорю тут на трибуні з доброї волі. Мене ніхто не тягнув за язика. Я вважаю,що для того морального розстрілу,який тут робила прокуратура,ми,підсудні,сами подавали патрони. Хай знає радянська суспільність і там за кордоном,що так каятися нас примусити ніхто не міг. Ми каялися з щирого бажання вбити до кінця контр-революцію".

Закінчуючи,Ніковський просить суд повірити йому,що він принціпово помирився з радвладою й цілком ясно бачить її шляхи.

С т а р и ц ь к а - Ч е р н я х і в с ь к а - просить суд зняти зневагу з її імени,як громадянки й письменниці. Підсудна говорить, що вона одкидає обвинувачення в антисемітизмі та єврейських погромах. Навпаки,за її словами,вона свого часу боронила євреїв. Так само,вона вважає,що нічим не заганьбила свою роботу в лавах Червоного Хреста. "Представник громадського обвинувачення назвав мене,- говорить підсудна,- несвідомим гастрольором у політичних справах. Це багато,бо насправді я була тільки несвідомим статистом у політиці".

Підсудна визнає свою провину у тому,що вона брала участь у "СВУ" й у такий спосіб "мимоволі працювала в інтересах ворогів трудового народу".

Г р е б е н е ц ь к и й говорить: " Я педагог. Своїх дітей я не маю,і всю свою любов я віддав своїм учням. За останні чотири роки я не посіяв у душі жадної дитини зерна недовірря й ворожнечі до радвлади. Отже,прошу суд не позбавляти мене права на педагогічну роботу,щоб я міг не на словах,а на ділі довести щирість мого каяття і цим викупити перед робітництвом і селянством свою провину".

Г е р м а й з е говорить: "Справді,у своїй діяльности за останні роки,я був контр-революціонером. Мій шлях колишнього революціонера - до контр-революції є цілком нормальний. Це шлях того примиренства,яким я йшов весь час. Я прошу суд повірити мені,що я засуджую свою контр-революційну діяльність і коли буде визнано,що я можу працювати,то я доведу щирість моїх зізнань і те,що у вас були підстави мені повірити".

П а в л у ш к о в заявляє,що він бере на себе відповідальність за шкоду,заподіяну"СУМ'ом". Я цілком визнаю свою провину.

Останнє слово Павлушкова до української молоді: "Серед вас,- каже він,- можуть ще знайтися по закутках окремі дезорієнтовані одиниці,які можуть піти тим шляхом,який призвів нас до лави підсудних. Нехай ті дезорієнтовані й розгублені юнаки гаразд зважать досвід процесу,нехай вони повірять мені,що шлях,яким ми йшли,веде не вперед,а назад".

М а т у ш е в с ь к и й заявляє,що він цілком щиро засуджує колишні свої контр-революційні настрої й діяльність.

- Я маю єдине бажання,- каже він,це виправити свою провину перед трудящими України. Я кажу ці слова щиро,одверто,,як це може сказати тільки юнак.

Г а н ц о в заявляє,що він весь час був,мовляв, занадто відстала в політичному розумінні людина,занадто пасивний і більш приділяв уваги науці,ніж політичним питанням.

- Але я знаю,- каже він,- що я зробив великий злочин,взявши участь у звязках з контр-революційною еміграцією. Це була величезна помилка і я її не виправдую. Все це я зясував тільки під час процесу. Я прошу суд,не зважаючи на те,яку ухвалять мені кару,дати можливість своєю працею дійсно спокутувати мою велику провину."

Г о л о с к е в и ч каже що,провадячи боротьбу проти Радвлади за часів УНР,він гадав,що бореться за інтереси селянства,за інтереси самостійної України.

- "Тепер я бачу,признається він, що це була помилка,що справді я боровся проти влади трудящих. Я визнаю,що моя діяльність в "БУД" і "СВУ" була злочинна,шкідлива для трудящих мас. Я щиро засуджую цю діяльність. Для мене тепер цілком ясно,що "СВУ" була не за визволення,а за поневолення трудящих України. Для мене ясно,що справжню українську державність утворює і зміцнює радянська влада. Я прошу високий суд дати мені можливість повернутись до наукової праці. Я щиро порвав зі своїм минулим і надалі,як що мені дали б змогу,працював би разом із радянською владою".

Ч е р н я х і в с ь к и й заявляє,що його робота в наукових і медичних товариствах за радвлади є його "плюси". Водночас він визнає,що його "мінуси",які полягають в контр-революційній діяльности,багато більші. Він визнає свій злочин,рішуче засуджує свою контр-революційну роботу і просить суд не позбавляти його можливости працювати в галузі науки.

К у д р и ц ь к и й каже:

- "Я визнав і засудив остаточно й безоглядно мою контр-революційну роботу. Я,як і всі підсудні,є безголовий політичний труп. Але я хочу вірити,що пролетаріят не відкине цілком геть від себе людину,яка колись була разом із ним на барикадах".

Нарешті Кудрицький просить суд звернути увагу на те,що в останній час його здоровля дуже погіршало. Він передає судові медичне посвідчення.

Б а р б а р в останньому своєму слові звертає увагу суду на те,що 1927 року він відійшов від контр-революційної діяльности "СВУ" не лише з міркувань безпечности,а й через відсутність,мовляв, інтересу до "СВУ". Барбар підкреслює також,що він так само,як і інші члени "СВУ",ніколи,мовляв,не провадив агітації що до несумлінного виконання своїх обовязків біля ліжка хворих комуністів. Вважаючи,що за час свого перебування в "СВУ" він повинен нести відповідальність,Барбар просить суд дати йому можливість в недалекому майбутньому повернутись до медичної роботи,щоб працювати на користь трудящим.

У д о в е н к о визнає,що своєю контр-революційною роботою в лавах "СВУ",він діяв на користь буржуазії,але він запевняє,що ще до арешту під впливом радянської дійсности,в нього почався злам і контр-революційні настрої проходили. Удовенко заявляє,що він хотів би в майбутньому працювати на користь радянської влади.

П і д г а є ц ь к и й: "На сьогодні в мене лишилася,крім ненависти до минулого,лише моя наукова робота. Я прошу суд дати мені змогу,коли закінчиться термін моєї ізоляції,працювати в галузі сільського господарства і тим довести щирість моїх зізнань".

Х о л о д н и й ще раз заявляє,що в його діяльности за останні 10 років було багато політичних помилок,злочинних і контр-революційних вчинків. Я виходив сюди, - говорить він, - на всенародню сповідь не для того,щоб потім йти й робити те,що я робив,а для то-

го,щоб поворот до старого став для мене неможливим. Хочу вірити,що в майбутньому перед моїми товаришами й передо мною не смерть,а відродження,справжнє воскресіння мертвих,що ми ще житимемо й активною роботою на користь Радянської України зможемо покутувати свою глибоку провину перед трудящими.

Б о л о з о в и ч, визнаючи свою провину перед радянською владою, - говорить: "Я хочу з цього місця звернутися до колишніх моїх однодумців. Я хочу сказати їм, - бережіть свою честь,не заплямуйте звання громадських робітників,киньтесь в обійми нового життя з усім запалом. Жадної невтральности,жадної аполітичности!"

К р и в е н ю к каже,що він признається в своїй провині перед трудящими й просить суд дати йому можливість на ділі довести його щирість.

С т р а ш к е в и ч каже,що він бажає віддати решту своїх сил на користь соціялістичного будівництва,щоб у такий спосіб загладити свою провину перед трудящими.

Ш а р к о також визнає свою провину в тому,що провадив контр-революційну діяльність і просить суд дати йому змогу дальше його життя присвятити тільки науковій педагогічній роботі,і тим спокутувати свою провину перед трудящими України.

Д у б р о в с ь к и й каже:

- "Я викреслив зі свого життя все своє минуле,весь свій старий світогляд. Я щиро намагаюся стати на новий шлях життя. Прошу суд допомогти мені".

Т у р к а л о заявляє,що він рішуче засудив свою контр-революційну роботу. Він висловлює надію,що суд своїм вироком дозволить йому в майбутньому стати справжнім радянським громадянином і працювати на користь трудящих України.

Б о т в и н і в с ь к и й говорить,що він став контр-революціонером під впливом націоналістичних настроїв. Він заявляє,що категорично засуджує свої злочини і готовий спокутувати свою провину не словом,а ділом. Він просить Найвищий Суд не позбавляти його можливости повернутися до сем'ї трудящих,щоб упертою працею довести щирість свого каяття.

Ч е х і в с ь к и й,М. говорить,що приносить Найвищому Судові щире своє каяття,визнаючи свою провину перед трудящими. Він зрікається свого минулого й заявляє,що знимає з себе сан священика автокефальної церкви. Він просить суд дати йому змогу присвятити решту свого життя чесній праці на користь трудящим.

І в ч е н к о говорить,що в його поглядах і почуттях є певний злам,який у нього почався ще до процесу.

- "Тепер, - говорить Івченко, - я гостріше,ніж коли почуваю й зрозумів те,що жадні інші соціяльно-політичні форми,крім радянської, не дають у такій мірі змоги для мистецтва стати як найближче до широких мас і відбивати їхні найглибші,найскладніші процеси в політично-соціяльному житті" Підсудний говорить,що він вважатиме за щасливий той момент,коли зможе власною працею,корисною для радянського суспільства,виправити свої провини перед ним і нові свої твори дійсно віддати пролетаріятові,як справжньому господареві землі.

М а р г у л і с каже,що зробив злочин,опинившися в лавах "СВУ" під впливом дрібно-буржуазного оточення,бо був відірваний від справжніх пролетарських мас. Засуджуючи своє контр-революційне минуле,він звертається до найвищого суду з проханням дати йому змогу працювати на користь Радвлади.

Т о к а р і в с ь к а визнає,що вона винна в шкідництві на культурному фронті. Вона каже,що буде дуже задоволена,коли зроблять остаточний злам усі,хто ще щиро й переконано не став радянським громадянином. Токарівська просить суд вірити щирости її каяття й дати їй змогу віддатися громадській праці для пролетарсько-радянської

держави.

З а л і с ь к и й, визнаючи свою провину, каже, що він 23 роки на вчительській роботі й з любовью ставився до своєї справи і дітей. Він просить суд дати йому можливість працею на користь трудящих зробити менше помітною ту ганебну пляму, що є на йому.

Т р е з в и н с ь к и й визнає свою провину і просить Найвищий суд не викидати його з суспільства, не позбавляти його можливости працювати, бо життя без праці для нього не життя.

І в а н и ц я приносить каяття перед Найвищим судом. Він говорить: "Розвіялися слова про так звану "консолідацію українських культурних сил", залишився ганебний факт контр-реьолюційної діяльности "СВУ" й шкідництва, факт зради, неприховані факти готування поневолення України". Він засуджує свою контр-революційну роботу і просить суд вірити, що в його діяльности не було свідомої ворожнечі до Радвлади, бо він "світ побачив у бідній робітничій хаті свого діда-робітника Шостенського заводу".

Д о г а засуджкє перед лицем радянської громадськости ті злочини, що він їх вчинив на педагогічній ниві тому, що не мав правильного клясового світогляду.

Ш и л о приносить своє каяття, говорячи, що його привів до "СВУ" шлях хитань дрібно-буржуазного інтеліґента й старих традицій національної української боротьби. Він хоче вірити, що суд дасть йому ще змогу працювати на користь радянської громадськости й пролетарської культури.

Т о в к а ч визнає свою контр-революційну діяльність, засуджує її і просить суд полегшити йому кару, зважаючи на його поганий стан здоровля.

Щ е п о т ь є в говорить: " Усе життя я думав, що працюю для України, що я люблю її. Тепер мушу сказати, що люблячи Україну, я пішов не тим шляхом, яким пішло українське життя, я заблукав на манівцях. Прошу повірити в мою правдивість, глибоко каюся в своїх помилках, бажаю стати на радянський шлях і з тим прошу в Найвищого суду жалю й милосердя".

Б л и з н ю к звертає увагу суду на те, що майже зі всіх підсудних лише він один має нижчу освіту. Несвідомість, як він каже, призвела його на лаву підсудних. Його контр-революційна діяльність, як він говорить, пояснюється впливом петлюрівців і УНР'івців, серед яких він опинився, як митрополит Липківський, Чехівський та инші. Він просить дати йому змогу працювати.

Л а г у т а доводить, що його привели на лаву підсудних націоналістичні настрої. Тепер він зрозумів, що для інтеліґентів є лише один шлях - під керівництвом компартії боротися за перемогу соціялізму, і що лише ленінське розвязання національного питання на Україні ґарантує буйний розвиток української соціялістичної культури, інтернаціональної змістом, національної формою. Він просить суд дати йому змогу надалі працювати на користь пролетаріяту.

С л а б ч е н к о, М. говорить, що тепер він остаточно переконався в своїх помилках і що тепер остаточно "знайшов себе". Він просить суд дати йому змогу працювати на науковій ниві, причому не просто робити, а робити серед людей, бо без них немає суспільства, немає життя.

С л а б ч е н к о, Т. із соромом визнає, що його ідеологія була дійсно контр-революційна. Своє останнє слово він закінчує так: "Я в праві сказати словами Анрі Барбюса - майбутнє краще минулого. Хай для мене моя політична облуда буде окупатися моїм політичним нерозумінням. Моє каяття щире."

П а н ч е н к о - Ч а л е н к о говорить, що він лише тепер дістав політичну свідомість. Він каже, що його злочин перед суспільством є та легковажність, з якою він ставився до роботи, що дало

змогу анти-радянським елементам шукати з його матеріялу для контр-революційної роботи. Всі ці обставини він просить зважити суд, висловлюючи готовість чесно працювати на радянському грунті.

Єфремов П. звертається до суду з проханням дати йому змогу працювати на користь трудящих. Цим він хоче довести, що його заява на суді про засудження минулої діяльности є щира й не лише декларативного характеру.

Біднова визнає свою провину. Вона говорить, що ніякої активности в "СВУ" вона не виявила. Своє минуле вона засуджує й просить дати можливість віддати " скромні сили на працю у великому процесі нового прекрасного життя".

Білий доводить, що він порвав із минулим, засудив його і просить дати йому змогу довести, що його злочин був у житті лише хибним етапом і що він у майбутньому зможе принести посильну користь Радянському Союзові і усім трудящим без різниці національности.

Карпович вказує на свою "політичну неписьменність", чим переважно й пояснює свою анти-радянську роботу перших років після громадянської війни. В дальшому, як він каже, в ньому не може бути місця не тільки для шкідництва, а й для невтралітету. Він говорить, що приносить Найвищому судові своє щире каяття.

Отаманівський визнає, що він "дійсно намагався створити в Винниці філію "СВУ". Коли це йому не пощастило зробити, то, як він каже, це не його заслуга, а заслуга винницької української інтеліґенції, що зуміла дати йому рішучу відсіч. Він каже, що він не політичний діяч. Свою контр-революційну діяльність засуджує. Він дає судові слово - ще раз назавжди порвати зі своїм минулим і готовий віддано працювати разом із радянською владою.

На цьому закінчилися всі останні слова підсудних і суд пішов на нараду.

Сумнівів бути не може: чільний шар "Спілки Визволення України" рішуче і щиро засудив СВУ, цеб-то організовану петлюрівщину. І цим пояснюється, що закордонна частина СВУ замовчує харьківський процес. Проскочила десь одна-дві "патріотичні" статейки, що перекручують перебіг і вислід процесу, та й кінець. При инших обставинах виросла б ціла література, крик не спинявся б про величезні досягнення петлюрівщини, а тут ось, як в рот води набрали. Соціял-демократи, радикал-демократи, фашисти і гетьманці, що приймали участь в СВУ, солідарно мовчать. "Час-лікарь", мовляв, загоїть рани, а маси, які ґазет не читають і за політичними подіями не стежать - не знатимуть і далі, що власне сталось.

Не змовчали петлюрівці лише одного - активизму в Галичині і виступили в справі "гайдамаччини", щоб заявити, що їх розрив з Польщею неможливий, бо це було б політичне самогубство. А про що заявив чільний шар СВУ ? Власне, про політичне самогубство петлюрівщини на Україні і потребу такого ж самогубства за кордоном. Коли прокуратура розстрілювала СВУ на суді, то підсудні - за виразом Ніковського - самі подавали набої.

СВУ морально розстріляна Єфремовим, Чеховським, Ніковським, Дурдуківським, Гермайзе, Старицькою, Слабченком, Товкачем, Щепотьєвим і всіма иншими підсудними без винятку.

Залишився - за виразом Єфремова - тільки многоголовий труп, якого вже на Україні не оживить ніщо. Сталась політична катастрофа буржуазної інтеліґенції, що виступила була проти української соціяльної революції, а в пориві покаяння скапітулювала і перед Москвою.

1930 рік взагалі залишиться в історії України, як переломовий,

як початок нової доби,котра невідомо як довго тягтиметься - доби величезної реакції в переживаннях і політичній поведінці української буржуазної інтеліґенції,що масово шугнула на право,на службу капіталізмові з усіма його чорними сторонами. Що-до Радянської України,то зміна сталась в тім,що українська інтеліґенція капітулювала не тільки перед революцією,але й перед Москвою,відрізавши всякий шлях еміґрації до дому,перерізавши всякі звязки з еміґрацією.

Частина еміґрації,що морально стоїть за трудовими масами і за революцію, за перебудову суспільства - дуже не велика: це УПС-Р та робітничі гуртки і особи,а більшість панської еміґрації стоїть за капіталізм. З цією частиною якраз і розірвала Україна: не тільки селяни й робітники,але й інтеліґенція і то навіть СВУ. Розрив стався на ґрунті иншого розуміння визволення України. Єфремови,Чехівські,Ніковські і инші перейшли в т а б о р т р у д о в о г о л ю д у. До цього спричинилась моральна катастрофа: суперечність моралі пануючих з інтересами України.

Через те я дивлюсь на моральне переродження підсудних членів СВУ і їх останні слова,звернені до всієї Трудової України в УСРР і за її кордонами,як на я в и щ е п о з і т и в н е з погляду моралі. Це явище відібється корисно на розвитку української думки і моралі.

Хто не проникнеться сімпатією до підсудних і до їх відважного самовідречення від свого минулого,той ще сам далекий до морального самоусвідомлення. Що підсудні публично зреклися боротьби за капіталізм,солідарности з європейською буржуазією і з своїм закордонним відділом,що розірвали моральний союз з Польщею - це все позітивні явища.

Вони морально вернулись до свого трудового люду і при тім щиро - в цім велике моральне значіння їх повороту. Яке буде політичне значіння цього факту - ясно: теж позітивне. Шкода,яку вони зробили українському рухові /не радянській владі,а власне визвольному українському рухові!/ величезна,але користь повороту в тім,що хоч далі ця шкідлива історична роль інтеліґенції не буде продовжена і що цей поворот поставив важне питання перед західно-українськими масами і перед еміґрацією: чи ви й далі будете ш к о д и т и У к р а ї н і, йдучи ідеологічно і політично проти її трудового люду ?

Своїм мовчанням еміґрація удає,що ніби не чує цього ґрі ного питання,але воно тимчасом уперто звучить і чекає відповіди. Точніше: одні через свою темноту справді не чують цього питання,другі удають,що не чують,а треті чують і відповідь дають - це УПС-Р.

В другій частині цієї праці я подаю цю відповідь,а тепер мусимо отверто винести і свій присуд над петлюрівщиною,як над найбільш злістною течією ляхоманства,що губить долю України за цієї доби.

Петлюрівщиною є рух проміжних шарів міста,що підчас революції від жалюгідних опортуністичних проґрам,висловлюваних київською "Радою",перейшла до ідеї захоплення влади над українським народом. Влізши підступно в український революційний рух,вона його отруїла отрутою дрібно-буржуазної обмежености і ріжними підступними способами розбила з середини,скориставши з малого політичного досвіду мас і соціялістичних ґруп. Особливо тяжко відбилась на соціялістичному фронті зрада соціял-демократії,на чолі з Петлюрою,що підступно ударили по трудових масах і цим внесли величезне замішання, яким і скористувались вороги,захопивши Україну по шматку. Політично розбитий український рух,підпав під удари петлюрівщини,що нищить його моральну основу. Українське визволення петлюрівщина розуміє не як визволення поневолених трудових мас,не як ідею суспіль-

ної справедливости,отже не як глибоко-етичну ідею,а як торговельну справу з сусідами,від яких петлюрівщина силкується купити одну частину України,заплативши другою частиною,цеб-то збудувати свій добробут і щастя на соціяльній неволі трудового люду "петлюрівської України" і на національному і соціяльному нещасті запроданої частини України. Така політична природа петлюрівщини є цілком позбавлена всякого етичного змісту і є виразом звіриного відношення до українського народу або виявом етичного ідіотизму дрібної буржуазії у відношенні до селянства і робітництва,що становить 99 % народу та до тієї частини інтеліґенції,що свою долю звязала з долею трудової маси.

Позбавлена етичного змісту,ідея петлюрівщини не може грати історично-творчої ролі,не може бути чинником поступу і розвитку України,а тому була й буде тим деструктивним чинником,який грав в історії таку ж фатальну роль ще з часів Хмельниччини.

Будучи заражена ідеєю співпраці з польською шляхтою,петлюрівщина вплинула на витворення ідеї с п і в ж и т т я з польською шляхтою в слабих міщанських ґрупах Волині і Галичини,чим полонофільство обернулось в ляхоманію,як хворобу,що в своїх наслідках веде до денаціоналізації дрібної буржуазії,до передачі останніх позицій в містах і повної культурної ізоляції,економичного убожества і політичної неволі с е л а. Петлюрівщина на Наддніпрянщині своїм ляхоманством внесла величезну зміну у відношення сил між українським рухом і Москвою,іменно: позбавивши цей рух етичного змісту і моральної величі,сприяла скріпленню москвофильської течії,котра на суді СВУ справедливо відсвяткувала свою перемогу. І в инших частинах нашої землі ляхоманство діє згубно,викликаючи настрій безнадійности і зневіри у відродження України,законним плодом чого зявляються і кріпнуть подібні до ляхоманства течії,що вкупі творять той відділ дрібної буржуазії,що в історії вже виявився в асиміляції з чужими народами мійської частини українського народу.

Цю величезну історичну загрозу для будучини України не розуміють широкі маси через свою культурно-політичну слабість,а в колах інтеліґенції немає так поважно поставленої ідеологичної роботи,що привела б логично до розкриття фатальної ролі ляхоманства за нашої доби. Єдина українська течія,що ідеологично охоплює суть історичного моменту і обєктивно-науково розкрила природу суспільної структури та процесів України і вказує правильний шлях відродження Трудової України,є Українська партія соціялістів-революціонерів,проти котрої і направлені всі удари дрібної буржуазії,особливо петлюрівщини, а також і зовнішніх гноблючих сил,з якими петлюрівщина злигалась,щоб при помочі чужих державних апаратів повалити єдину свідому революційну течію - УПС-Р і її прихильників. Тому смислом доби є боротьба УПС-Р з українською дрібною буржуазією,котра /буржуазія/ тягне Україну в прірву на повне торжество чужо-національних ворогів.

І ця боротьба н е м о ж е б у т и п р и п и н е н а: усвідомлений шлях відродження України є в повній суперечности до всіх дрібно-буржуазних політично-торговельних акцій,що привели український рух до занепаду,а УНР до компромітації,як перед трудовими масами,так і перед чужинцями. Через це прийшли українці до морального і політичного упадку,яким і характеризується сучасна доба.

Українська інтеліґенція,що формується в м і с т а х по типу чужих полупанських шарів,що засвоює їх поняття в школах,установах, державних службах,клюбах,товариствах,літературі,мистецтві й побуті-глибоко одірвана від українського н а р о д у - селян і робітників. Формуючись,як третя частина народу,інтеліґенція зовнішно ніби наближається до народу,засвоюючи його формальну прикмету - мову,але разом з тим віддалюється від його з м і с т о м п о н я т ь, що несуть в собі логичну неминучість класового протиставлення і борть-

би проти інтересів подавляючої б і л ь ш о с т и народу. Інтеліґенція стоїть на боці міста,не вдумуючись в те,що м і с т о в даній історичній добі руйнує село безпощадно своєю політичною,економичною та ідеологичною диктатурою,що й виявилось в нечувано-жорстокій "аґрарній кризі" в багатьох країнах. І в цілому світі гостро стоїть проблема села і міста. Безмірно гостріше вона стоїть у нас,бо місто на Україні не-українське: це форпост чужих буржуазій, що колоніяльно панують на нашій землі і безпощадно визискують українське село,цим підриваючи основи і надії на розвиток української нації. Довголітнє,сотнями років таке панування чужого міста довело до величезного духового спустошення нашого села,яке безборонно стоїть перед чужим містом,чуючи з його від чужого панства і від української інтеліґенції однакову мову: щоб село йшло під проводом мійських партій,церкви,буржуазії або соціял-демократів чи комуністів,що всі не одріжняють інтересів села від міста.

Протягом довгого часу село не чує нічого про свої інтереси, про свою роль в суспільстві! Лицемірні і неправдиві розмови,що ніби село і місто доповнюють себе в з а є м н о, мають метою запаморочити селян і тримати їх в покорі перед містом. Навіть старе українське і російське народництво гаразд не вияснило страшної драми села,яке гине від політики міста /буржуазії/.

На Україні панування чужого міста дало страшні наслідки: було погашено найменшу національну свідомість села,а це значило - українського народу. Розділена з давна Україна,стала краєм,що має кілька частин,які не звязані між собою ані ділом,ані думкою. Кубаньщина,Наддніпрянщина,Полісся,Галичина,Буковина,Підкарпаття - це окремі світи,які своєї спільности не знали,тому й політика і етика їх була,як політика хуторів і як етика чужих племен. Цей п а р т и к у л я р и з м не зник і тепер - він ще є паном в українському житті. І хто це бачить і розуміє,той буде вважати за смертельного ворога кожного того,що тягне ці частини України,ці "розсічені члени" ще далі один від одного,ставлючи на службу,або в покору перед окремими чужими державами або панствами,що вишкірили зуби на українське мясо.

Таку ролю розбивачів ще не обєднаного народу,партикулярних проводів і отаманщини грають якраз петлюрівці /варшавські і волинські/,греко-католицька і православна церкви під Польщею,українські комуністи,большевизани і москвофіли що-до Москви,а також чехофільські та румунофільські аґенти і гуртки політичних промисловців. Виробляючи брехні під виглядом "ідеологій" і "політичних концепцій", вони пускають в примітивний полупанський світ свої отруйні стріли і спрямовують "хуторян" в чужі течії,цим обєктивно гальмуючи розвиток національної свідомости на "хуторах" і навіть підрізуючи його слабий ще ріст. В наслідку це затримує хід відродження,навіть одштовхує нас назад. Така обєктивно-історична роль петлюрівців, котрі,як більш освічені в порівнанні з хуторським примітивизмом, роблять свідомо свою каїнову роботу і штовхають слабих в прірву, з якої повороту вже для їх не буде,а для України в цілому - це нова історична драма.

Своєю публичною проституцією петлюрівщина подає гасло до політичної розпусти слабим і нестійким. Ми знаємо,що наподобленя хоч і не є абсолютним законом поведінки людей,але воно діє. Коли петлюрівцям "можна" продавати частину України,то чому мені "не можна" - питає сам себе слабодух і в чужій поведінці знаходить собі зрештою спонуку до розпусти і морального злочину.

Необєднані частини України,будучи під чужою владою,що їх штурхає по лінії,противній українським інтересам,знаходять собі ще приклад зрадництва внутрі нації і під подвійним натиском хилитаються, завмирають,слабнуть і врешті котяться по похилій площі розкладу

/дезінтеґрації/ народу. Хіба це віщує щось доброго для України? Ні,навпаки.

Ми ось тепер підійшли до історичного перелому: коли ляхоманія не одержить рішучої і бурхливої одсічі,то Україна стане перед .... історичною ніччю.

Вона вже стає ....

Небезпека по своїх розмірах не менша,а б і л ь ш а, ніж у XVIII столітті.

Я придивляюсь до еміґрації,де бушують гуртки українських полупанків і бачу,як з дня на день завмирає українська інтеліґенція: вона не витримує натиску " стипендій" з боку чужих урядів і буржуазій! Вона замовкає,втягає голову в плечі,підіймає комір і,відвернувшись від справжньої у к р а ї н с ь к о ї с п р а в и, бочкує по-під тинню,удаючи,що не бачить розпластаного тіла української справи. Навпаки,інтереси свого п р о ж и т к у видає за "українську справу" і всю поведінку підпорядковує волі панів-хлібодавців. Коли хто нагадає про справжню українську справу,то українець огризається,сичить про необхідність "делікатности",нарікає на "тверді вислови" і врешті демонструє перед хлібодавцями,що вона /інтеліґенція/ не має "нічого спільного" з тими,хто ставить питання про с п р а в ж н ю українську справу,яка є справою поневолених українських селян і робітників.

Інтеліґенція /власне її б і л ь ш і с т ь/ п р о м о в ч у є все,що діється на рідних землях злого нашими гнобителями і все частіше й частіше прориваються з похвалами для панів і уперто мовчить про драму народу.

Типові вихватки похвали для панів,примирення з ними,я навів у цій книзі і ви бачите,що ляхоманія в ріжних формах пре отверто на службу гнобителям,беручи у їх плату за цю отвертість прислужництва. Але не менш грізним і небезпечним є й м о в ч а н н я про драму народу. Як це яскраво пробилось,коли в Празі було поставлено питання про врятування українського високого і середнього шкільництва! Як п о б о я л и с ь прийти на громадську нараду де-які школи,як де-які вийшли з Ради Представників української еміґрації і з яким жахом оповідали на своїх зборах про надзвичайно-жахливий вчинок соціялістів-революціонерів,які поставили справу про школи реально - перенести на рідну землю,на Підкарпаття! І головне жахливе: один з їх так і сказав: про це треба говорити голосно і публично! А це ж і не "делікатно" супроти хлібодавців, які "нам допомагають",а тому й не політично. І зашепотіло: не можна бути в Раді Представників,бо там є с-ри,що отверто говорять про Підкарпаття,ніби про "рідну землю",коли то некультурна діра,де висока школа не може істнувати і т.п.

Що це? Партикуляризм розрішення української "справи",котра для одних є тільки наддніпрянською,для других - тільки кубанською, для третих - тільки галицькою,для четвертих - тільки ... еміґрантською. Оце і є хуторянство,що свідчить про брак національної свідомости і через те й національної етики.

Для мене Підкарпаття є р і д н а земля,як і Галичина,і Волинь,і Буковина,і Наддніпрянщина,і Кубанщина і ... українська еміґрантщина. Але для хуторянина /партикуляриста/ це не так:для його "наша справа" - це справа його хутора.

І при трактовці української справи неминуче виникає: дві політики класові,кілька політик територіяльних і кілька етичних рівнів: етика пануючих,етика поневолених і етика хуторів. І це не "так собі",а це історично-поважна річ: це є перешкода для українського руху в йому самому. Це - інерція хуторів і класових ґруп,а ця інерція є реґресом у порівнанні з динамікою суспільного життя наших противників і ворогів. Ми від їх в і д с т а є м о в розвитку,

цеб-то ми національно з а н е п а д а є м о. Чи я не маю підстав цього говорити? Хто мені це доведе обєктивно-науковими доказами? Не фразами,не твердженнями,не запевненнями,але доказами ! Я вже досить давно досліджую суспільне життя і знаю безвартність слів,не насичених фактами,цифрами. Або говорім з доказами,або цілком не говорім ...

Ми занепадаємо - це обєктивний факт,а доказів повно у цій книзі і в инших моїх працях,яких ще не збила і не зібє жадна критика тому,що перед науковими фактами критика безсила,а балачка - не критика.

В хуторянстві заложено явище морального ідіотизму: коли петлюрівець н е л ю б и т ь Галичини,то він лехко від неї зрічеться,як і від Підкарпаття. Не любить і не розуміє,не вважає за"своє", тому зрікається.

В політиці і етиці грає основну ролю п о ч у т т я. Коли його нема,то політика обертається в торгівлю,а етика - в свою протилежність. Ті,хто орієнтуються на чужого та ще й ворога,не мають почуття,як реального переживання в собі до тих частин нашої землі, яких зрікаються. Що ми любимо,чим живемо,того ми не зрікаємось,його не можна відірвати від нас. А коли ми сухо обраховуємо,впевняємо себе в утопичности сполучення частин України,заздалегідь виходимо з думки,що "політика - річ жорстока" і в цім знаходимо для себе "моральне" оправдання,то це явне вивертання своєї аморальности чи етичного ідіотизму.

Цим і заражена,або точніше: в цім і вихована більшість нашої інтеліґенції,котра лехко мириться і з безмовністю перед чужинцем в українських справах. Еміґранти,що не жили на Підкарпатті,в більшости не відчувають реально,що це наш рідний край! Це і є хуторянство або національно-етичний ідіотизм.

Коли кілька таборів української інтеліґенції свідомо промовчують драму окремих частин України і драму цілости,то в цім випадку маємо виявлення того-ж феномену національної без-етичности. Оскільки ці люде на Україні кричали про свій патріотизм,заявляли публично,що вони ніби люблять цілість України,а тепер в дійсности "орієнтуються" на ворога,щоб не втратити або здобути матеріяльні цінности від його,то тут маємо діло з одержуванням плати за мовчання в "кращому" випадку або з одержуванням плати за прямі услуги -- в гіршому. В обох цих випадках маємо діло з одним явищем - етичного ідіотизму,тільки в однім він не ускладнений нічим,а в другім - ускладнений иншими моральними дефектами. Ляхоманство в цілости і в своїх окремих формах - є показчиком морального занепаду, за яким неминуче йде і політичний занепад.

І він охоплює все ширше і ширше нашу інтеліґенцію.

Коли він не знайде супротиву в трудових масах і соціялістичних елементах,то ще за кілька років український рух ослабне в містах до тієї степені,що ще недавно так кидалась на Підкарпатті в вічі;коли вся інтеліґенція змадярщилась і село було безсильне опиратись. Це й було на великій Україні у XVIII ст.,як логичний розвиток Хмельниччини і її дальших модифікацій.

Коли ніхто не підійметься на боротьбу з ляхоманством,що в основі своїй є ренеґацтвом,то воно розіллється широко і розвинеться до крайностів,коли українець пишатиметься,що він служить Польщі, а не Україні і обернеться в м а л о р о с а або м а л о п о л я к а, як реґіональна відміна державної нації.

Мусить прийти безпощадна боротьба!

Вона підніме дух поневолених і "осадить назад" дух ляхоманів - в цім чергова історична задача. Мусимо поставити все так,щоб ляхоман боявся показатись на українських зборах,а не то щоб брав ще голос на їх!

Л я х о м а н - це мусить стати найбільш огидною назвою як перевертень,перекиньчик,зрадник.

Прищепити цю назву до емоції огиди - задача української соціяльної педагогії.

Вищенаведені дані свідчать,що ляхоман не має етичних переживань національної скупини,а тому ви й не бачите у ляхоманів жадних етичних шукань і моральних проблем. Тут ми стоїмо на двох берегах!

Переходу нема ....

Боротьба за національну мораль мусить стати на чергу. Повести її,свідомо вказуючи правдивий шлях - це завдання УПС-Р.

Під цей час нема скупини,котра б краще усвідомлювала цю проблему.

-:-:-:-:-:-:-:-:-

ЗАКІНЧЕННЯ.

"На лихо,майже всі освічені люде на Україні перестали бути українцями,длкуючи чужим державам і школам,а стали поляками,венґерцями,москалями, волохами і т.п. Більша частина їх просто гордує українцями,- і навіть найліпші з них не думають про українців,не вміють підступити до них;- навіть ті,котрі бажають підняти й український народ проти теперішніх недоладних порядків,- то піднімають той народ н е д л я с а м о г о й о г о, а д л я П о л ь щ і, д л я Р о с і ї, д л я У г о р щ и н и, д л я В о л о щ и н и, А в с т р і ї і тд.".

М.Д р а г о м а н і в /"Нові українські пісні про громадські справи",I88I р.,ст.I2I/.

На цім кінчаємо аналітику явища ляхоманії.

Для заокруглення аналізу ми б могли закінчити тим,чим почали: розкриттям подібностей нашої сучасної революції з революцією середини XУII ст.

При порівнанні нам кидаються насамперед у вічі р і ж н и ц і. І справді:стара революція почалася зразу хмельнищиною,що з татарами прийшла з гаслом: бий панів-поляків,захищай віру,нова ж революція сталась не на Україні,а прийшла по телеґрафу з Петроґраду,як революція російська проти самодержавного режиму,революція пригноблених верств проти пануючих,революція р о с і й с ь к а, що була передумовою і української. Перша фаза революції на Україні - російська,котра через якийсь час була потрясена українським рухом,що в листопаді I9I7р. обернувся в революційний. Російська революція вибухла в лютому I9I7 р.,а наша в листопаді I9I7 р.,а в цім межичасі був тільки р у х,навіть р е в о л ю ц і й н и й український рух, але під російським політичним режимом на Україні.

Наша листопадова революція I9I7 р. була російсько-большевицькою владою поставлена перед в і й н о ю, в якій ми скоро були переможені,але в наслідок міжнародної кон'юнктури Україна була окупована німцями,під назвою"союзників",які усунули російсько-большевицьку владу,а свою замаскували привидом української гетьманщини, поставленої замість слабої української державности. Російські большевики не закінчили своєї кампанії за опанування України через німців. Кампанія московська не була розбита,а лише о д с у н у т а до слушного часу.

Друга українська революція /листопад I9I8 р./ вибухла успішно і на Наддніпрянщині і в Галичині в наслідок сприятливої міжнародної кон'юнктури /політична революція в Німеччині і в Австро-Угорщині/ але знов таки сталось,що українська революція стала лице в лице з російською і польською в і й н о ю. І хоч українська революція була самостійною і соборною,але й вороги України соборно з кількох боків кинулись на неї і ... перемогли в I9I9 році.

Здавалось би,що листопадові революції I9I8 р. на українських землях,зроблені українськими силами,мусіли б бути переможними,одначе цього не сталось: одно вже те,що Росія відносно Наддніпрянщини,а Польща відносно Галичини мають величезну числову і культурну

перевагу,мають свої соціяльні фортеції по всій українській території /міста/,що давало їм надію на перемогу. Від Фінляндії до Польщі цілий ряд малих держав утворився на руїнах старої Росії і большевики не могли зрештою їх забрати. Можна б думати,що й Україна могла б так само вибитись з-під Росії і не дати Галичини полякам,але це не сталось. І рішилось це в 1919 р. В Галичині була політична,а не соціяльна революція,з владою української інтеліґенції т о м у трудові маси не захопились "державою" Петрушевича. Помимо метушливої енергії галицької /молодої/ інтеліґенції все таки селянство не повстало бурхливо в захист цієї державки. Причина: п о л і т и ч н е р о з х о д ж е н н я полупанської революції з інтересами мас. Я сам бачив і Трудовий Зїзд у Галичині і "кулеметні" способи мобілізації - антаґонізм мас з державкою панів був очевидний! На Наддніпрянщині сталось подібне: в лютому 1919 р. Директорія розірвала з ідеєю соціяльної революції,а це її розбило на дві частини: революційну масу і контр-революційну "державу",що опинилась в руках полупанків,до яких перейшла Директорія /після виходу Винниченка/. Тепер саме на сцену зявився Петлюра.

З цього часу сучасна революція набрала більше рис подібенства з революцією XVII ст: як тоді діяли три елементи -- Хмельницький,полупанки і революційне селянство,так і тепер зявилась паралель: Петлюра,полупанки,революційне селянство. В цьому подібенстві структур заложена і доля революції,хоч в зовнішности були ріжниці. Перш над усе дуже ріжні постаті воєнних комендантів. Хмельницький і Петлюра величини непомірні,хоч і були отаманами. Між ними приблизно таке відношення,як,скажім,між Грінченком і Шевченком: обидва ці були письменники,обидва писали вірші і повісти,обидва розробляли однакові теми і форми письменства,обидва патріоти,але які вони непомірні! Коли Шевченко співає про свободу,народ,революцію,кохання то-що,то це о д н о /велике,потрясаюче!/,коли ж про те саме каже Грінченко, то виходить слабо,блідо,холодно. І Шевченко і Грінченко діячі в одній области,належать до однієї "професії",але які вони ріжні в степені сили,розвитку,таланту! Так само Хмельницький і Петлюра: один - всесильний гетьман,рішучий,переможець,що і вмер гетьманом,другий - слабий,хитливий,дрібний конюнктурник,переможений,що і вмер на чужині від руки убийці,незахищений ніким і оганьблений назвою "погромщика",хоч перед жидами він винен мікроскопично-мало в порівнанні з Хмельницьким.

Такі ці дві постати.

Полупанків і панів з Хмельницьким ішло багато,духовенство також все поголовно,з Петлюрою ж було менше,духовенство ж ішло майже все з росіянами. Селянство? Тоді і тепер - майже однаково несвідоме,але що до панства - тоді й тепер революційно-непримиримe.

Полупанки пішли тоді за Хмельницьким,тепер - Петлюра пішов за полупанками. В цім подібність. За те селянство тоді пішло трохи згодом проти панства,як і тепер - і цим створилась прірва між селом і проводом,заспівавши тоді "Бодай тебе,Хмель-Хмельницький перша куля не минула",а тепер: війна селянства проти Петлюри з переходом на бік большевизму. Подібности в поведінці складових елементів руху повні!

Подібність буде і далі: Хмельницький з панами і полупанками, захоплюючи для себе владу і .... землі та маєтки,почали селян розбирати собі в кріпацтво /спочатку віддавали церквам і манастирям, а потім і собі/,чим вступили в непримиримий конфлікт і трудовою масою,виявивши свою класову політику,протилежну інтересам народу. З того логично у Хмельничан: почуття с л а б о с т и своїх позицій, непевність за завтрішній день,а з цього шукання союзників н а з о в н і і-союз з Московщиною.

Українські штаби /Балбочана на Лівобережжі,Коновальця в Київі

і ин./після перемоги 1918 р. зразу повели проти-селянську і проти робітничу акцію, викликаючи незадоволення в масах і даючи аргументи большевикам для агітації проти Директорії. Директорія, побачивши відхід мас, почула себе слабою, почала шукати допомоги зовні; в цьому шуканні усунула на вимогу чужих сил Винниченка і революційний Кабінет /тут і вискочив на сцену Петлюра/ і повернулась "лицем до панства". Тут виступає обличчя хмельнищини і петлюрівщини в усій подібности! Петлюрівщина пішла на "союз" з Польщею, роздаючи їй селян і землі!

І союз хмельнищини з Москвою і союз петлюрівщини з Варшавою в дійсности обернувся в політичне панування протекторів /царь Романов і маршал Пілсудський/ і в раболіпство підвладних, котрі себе називали "союзниками", щоб одурювати масу. В своєму понятті про владу і Україну Хмельницький і Петлюра поступили однаково: той передав Україну своєму слабоумному синкові, а цей - авантюрникові А. Лівицькому /по бездарности може конкурувати з Ю.Хмельниченком!/, одначе Хмельницький це зробив через свою камаріллю /"старшинську раду"/, а Петлюра - в порозумінні з клікою, яка не брала участи в революції 1918 р., не приняла декларації Директорії 26.XII.1918 р., не була заступлена в уряді революції /гурток "радикал-демократів" чи "соціялістів-федералістів"/.

Ріжниця в передачі є та, що Хмельницький передав своєму хлопцеві реальність - Україну, а Петлюра - фікцію. Хмельницький утворив двовластіє і цим розбив українське старшинство на дві части, що воювали між собою, а Петлюра теж утворив роскол між полупанками і піпанками: одні стали ляхоманами, а другі розпорошились - пішли до гетьманців, фашистів і навіть до большевиків, значна ж частина поборює петлюрівщину.

Розбити власну соціяльну верству - це вдалось і Хмельницькому і Петлюрі: дрібна буржуазія тільки те й знає, що "орієнтується" та виробляє для цього "ідеології", загибаючи в самопожиранні.

Як хмельнищина була могилою революції в XVII ст., так петлюрівщина на Україні /петрушівщина в Галичині, бичівщина на Кубані/ стала могильщиком революції в 1919 році. Вицвітом хмельнищини була москвоманія, вицвітом петлюрівщини - ляхоманія. В розвитку москвоманії українські вищі верстви змосковщилися, міста стали осередками русифікації, села опинились в кріпацтві українського панства, яке передало їх в кріпацтво московського; гетьманщина вмерла з усима урядами, маєтками, автономією і т.п. Нація українська вступила в XIX ст. у вигляді закріпачченого селянства - без національного імени, без культури, з примітивною селянською мовою.

Маючи змогу спостерігати державну гетьманщину в її початках, в її постепенному завмиранні і смерти, можемо лекше доходити до оцінок, але петлюрівщину бачимо лише в п о ч а т к а х /історично, ці 12-13 літ петлюрівщини будуть здаватися п о ч а т к о м якогось суспільного процесу/, тому оцінки і прогнози можемо будувати лише на соціологічних засадах: коли дано такі й такі передумови, то будуть такі й такі близчі наслідки.

Ні один український "учений" з доби Хмельнищини не міг би сказати, що гетьманщина так ганебно ляже на живіт перед Москвою! Йому б на це не позволили неуцтво і оптимізм, властивий всім керуючим, хоч би вони керували дрібницями і то фіктивно. Гетьманщина все "політикувала", комбінувала, перебирала орієнтації, уперто і сліпо не бачучи єдиної реальної орієнтації - українського народу, і ганебно загинула, залишивши народній масі лише одну спадщину по собі - гидке і страшне ярмо.

Що ж маємо тепер? Замість колишньої старшинської і церковної верств, дужих своїми маєтками і певною можливістю щось робити по своїй волі, тепер маємо дуже слабу верству полупанків /дрібної бур-

жуазії/ і підпанків /урядництво,служаді/,що стоять на службі у чужого панства,в повній політичній,господарській і культурній залежности. Коли давні вищі верстви не витримали натиску дикої Москви і Варшави,то чи витримають сучасні полупанки і підпанки натиск безмірно вищої культури московських і польських провідних верств? Роки,що минули з часу українських революційних виступів,показали,що в розвитку українського руху п о с т у п у н е м а ! На радянській Україні і на західних землях інтеліґенція /обєднуємо під цією назвою панів,полупанків і підпанків/ здає позиції. Після самостійної і навіть соборної української республики,лунають "ідеології" л я х о м а н с т в а і її аналогів на рад.Україні,в ЧСР, Румунії.

Наш дослід показав **застрашаючі** картини. Ми аналізували не окремі випадки,а т и п о в і я в и щ а. І що ж ми побачили: повну суспільну подібність в поведінці сучасної української інтеліґенції з колишньою - роль її: п о г а ш е н н я д у х а р е в о л ю ц і ї і к а п і т у л я ц і я п е р е д ч у ж и м п а н с т в о м, проголошення інтересів чужих /окупаційних/ держав за свої,за українські! А це і є основна передумова до а с і м і л я ц і ї, до національної смерти! Ми стоїмо в початках цього процесу, ми бачимо його передумови і рушійні сили,але ... наші потомки побачуть і його катастрофичні наслідки. Вони напевне його побачуть, коли на сцену української історії не вийдуть нові с о ц і я л ь н і сили. Не нові гуртки інтеліґенції з новими орієнтаціями,а власне - нові соціяльні сили. Таких у нас є дві: селянство і робітництво. Коли б наше селянство і робітництво залишилися на теперішньому рівні свідомости і культури,то н а п е в н е будучина України сумна: Україна,як активна сила історії перестане істнувати, зійшовши до стану "етноґрафичної маси",що покірно несе своє ярмо, під проводом попівства і при істнуванні слабеньких гуртків по містах з пів-інтеліґентів: музейників,вечернишників,збирачів усякої чортівні /старих поштових марок,вишивок,глупих анекдотів і примітивних казок,старих ґазет,або-що/. Пів-інтеліґентики можуть ще двісти літ займатися своєю "діяльністю",з якої для культури і свідомости народу не буде жадної користи. Що з того,що 50 літ ми збірали етноґрафичні матеріяли,якими ніхто не цікавиться? Що з того,що тепер пережовуються якісь инші "матеріяли",нікому ні на що не потрібні,опріч забавок для пів-інтеліґентиків?

У відродженні народу це все позитивної ролі не грає.

Головне ми бачимо в напрямі і якости політики: ми бачимо,що українська інтеліґенція шугнула на службу чужому панству,інтереси якого проголошує за українські. В цім вся річ!

Ми вияснили соціяльну природу "вищої верстви" українського народу - інтеліґенції: одірвана від землі,одірвана від знарядь виробництва,розпорошена ґрупа наймитів розумової праці при чужому панстві - ця інтеліґенція позбавлена економичної,політичної і культурної /загалом - соціяльної!/ сили. Верства,затиснута між селянством і робітництвом - з одного боку, та чужим панством /буржуазією та аристократією/ з другого боку,ця верства низько стоїть в соціяльній піраміді,під дією двох систем сил: одні сили тиснуть від трудових мас знизу, другі - від чужого панства згори,а тому українська інтеліґенція має п о д в і й н у м о р а л ь, котра виблискує в надзвичайному загостренні еґоїзму,постійному коливанні між контрастами,постійному перебіганні з одного місця на друге,постійному змінюванні індивідуальних цілей і шляхів руху.

Подвійна мораль при низькому рівні політичної свідомости виявляється в незвичайній брутальности і звірстві,в зрадливости, продажности і брехливости. Це ми бачили дуже докладно на ляхоманії,але те саме побачите в інтеліґентів - соборників,соціялістів,

комуністів і т.д. Пориньте в яку-небудь інтеліґентську скупчину - і вас вразить атмосфера гризні, взаїмного обдурювання, брехні, шарлатанства, злодійства. Вразить при умові, коли ви самі ... перестали бути інтеліґентом з його типовими рисами. Мораль насильства і брехні буржуазії цілком засвоєна інтеліґентами, тільки замість отвертого насильства /це "привілей" великої буржуазії!/ тут панує брехня, полохливе злодійство, бо подневільна брехня не може по своїй волі насильничати - вона це робить, як виконавець волі панства!

Подвійна соціяльна природа з цього боку яскрава: інтеліґент - хижак і нахаба відносно низчих верств, раб і підлиза - відносно вищих. Цю подвійність з наукового погляду найкраще досліджувати у так званих інтеліґентів - соціялістів, комуністів і т.п. "ідейних" течій. Петлюрівці, між якими всі "соціялісти-федералісти" і чимало "соціял-демократів", з цього погляду типові. Інтелектуально-українська інтеліґенція належить до низчого прошарку панства, який не приймає участи в керовництві і орґанізації суспільних процесів, лише у виконавчих ролях на ріжних місцях системи поділу праці, тому: ніколи не уявляє суспільних процесів в ц і л о с т и, не знає їх повного механізму, а тому примітивна в політичних, економічних, орґанізаційних суспільних процесах. Живе фантазіями, забобонами, позиченими в чужих подібних верств.

Ця примітивність зафіксовується в їх книжках і часописах. Прочитайте українські часописи з Підкарпаття /особливо "Свободу"!/, з Буковини, Волині, Америки, Бразилії, Канади! Вище стоять наддніпрянські і галицькі, розуміється, виїмково. Літературно-пристойних і політично цікавіших видань дуже мало.

В цій "пресі" багато пишеться про реліґію, боротьба йде не по лінії наукових теорій, а по лінії ... церковних орґанізацій. Поруч з реліґією йде колотнеча про "націоналізм" і одна другу побиває своїм "кращим націоналізмом", як і "кращою вірою".

Але як мало обговорюється економіка - нерв суспільного процесу і головна область колоніяльного визиску! З аналізу ляхоманії ми бачили "політику", "з ким іти" для добра чужої держави, які компенсати дати і т.п. Типовий "політик" О.Шульгин ніде не говорить в своїй брошурі про економіку, про визиск України! Він занятий "державними справами" тієї "держави", що в присмерку волочиться по вулицях Варшави з цілями "практичної економіки" і "реальної політики"!

Загалом, наш дослід над ляхоманією мимоволі став дослідом над політиканською розпустою інтеліґенції, і показав нам розумове, моральне і політичне обличчя цієї частки українського народу.

Що-ж, чи може вона кудись "вести" Україну? Тільки в політичну прірву, в історичне небуття.

Тому в результаті досліду ми й приходимо до логічного висновку: хто хоче одвертати від України небезпеку занепаду і асиміляції, той мусить стати в ряди инших соціяльних сил - с е л я н с т в а і р о б і т н и ц т в а з метою усунення з кону історії "інтеліґенції" і підготовки виходу на його основах сил народу.

І це буде тим, що про.В.Антонович назвав би: розбудженням державного, а ми - соціяльно-революційного "інстинкту" українського народу, активізацією його трудових мас. Коли не знайшлось державного інстинкту за хмельнищини, то його не знайшлось і в петлюрівщини, бо слаба панська чи полупанська верства, вступивши в класовий бій з трудовими масами, цим самим логічно приходить до признання своєї слабости і до шукання "союзу" з Москвою або Варшавою.

Ми бачимо, що українська інтеліґенція тепер вдарилась в крайню реакцію, белькотить про гетьманщину, панство, аристократію, церкву й монархію, фашизм і диктатуру над трудовими масами, а це її й пхає в обійми чужого панства. Страх перед соціяльною революцією - ось глибоке джерело реакції, орієнтацій і їх неминучого наслідку - асиміля-

цій.

Логічно повстає історична задача: перебороти цю тенденцію,а перебороти б е з в і й н и неможливо. Щоб перебороти,треба боротись! А тому селянсько-робітничий рух мусить поставить собі цю задачу: перебороти буржуазну українську інтеліґенцію і взяти провід життям України в свої руки. Ця задача велика,що вимагає для свого практичного рішення розумової,політичної,господарської довгої орґанізаційної праці, п е р е в и х о в а н н я селян і робітників з рабів на господарів,на всебічних активістів,що взяли б у свої руки творення своєї долі.

Поверховний,примітивний читач,почувши про перевиховання і що воно буде довго,розчаровано вигукне: перевиховання - це довга річ, ви скажіть,що треба з а р а з робити,щоб дійти до мети! На це я скажу: припускаючи,що й ваша мета є така,як і моя,я раджу приступити з а р а з до .... перевиховання! Перевиховуючи себе і весь народ дійдемо мети хоч колись,без цього - ніколи.

Я ж умисне довше спинявся над механізмом рабського виховання для того,що б ми зрозуміли,що раб визволитись не може. Він мусить попереду перевиховатись,щоб стати вільною людиною,яка й визволиться,бо вільні люде рабами бути не можуть. Коли б же вказаного висновку з нашого досліду хтось не приняв,то він мусить згодитись з тим,що: соціяльна структура суспільства на Україні залишиться без змін,а через це і рабське становище українського народу не зміниться. Цього власне й не розуміє українська інтеліґенція: і 20,і 50 і 100 літ назад вона стоїть на становищі слуги при чужому панстві,а українській віз по маточини загруз в багно неволі.

Доки на Україні паном суспільства стоять чужі м і с т а, що панують над селами,доти визволення неможливе. Це значить те саме, що: доки український вищий шар стоятиме на боці капіталізму,доти Україна буде в неволі. А чи може мійська буржуазна інтеліґенція піти з народною трудовою масою? Ні,не може. Від хмельнищини до петлюрівщини за 250 літ становище не змінилось. Вже нащо наша революція була "соціялістична",а все ж інтеліґенція за місяць змінювала орієнтацію з соціялізму на ... Польщу,а галицька - з самостійної України на .... Денікина!

Роки можуть іти за роками,підніматимуться покоління за поколіннями української надійної молодежи,проходитимуть через буржуазні ґімназії і університети,наповнятимуть низчий шар міста,виховуватимуться на полупанків і підпанків,одриватимуться від поневоленої трудової маси,боротимуться за шмат хліба,одержуватимуть його від панів і .... набиратимуть в рот води,покладаючи свої надії на нову "молодіж",цеб-то на чергове молоде покоління здеморалізованих рабів. Тому й ще минеться 250 літ,а стан річей буде ґірший,бо техніка асиміляції тепер стала на дуже високий рівень.

На ляхоманії ви бачите,що вже широкі верстви української інтеліґенції асимільовані п о л і т и ч н о. По асиміляції політичній н е м и н у ч е приходить асиміляція к у л ь т у р н а. Так було в історії людства і так буде. Хто хоче "жити по своїй волі на своїй землі" /Драгоманів/,ті мусять поставити собі метою боротьбу проти п о л і т и ч н о ї асиміляції, а така боротьба мусить закінчитись п е р е м о г о ю, яка без р е в о л ю ц і ї неможлива. Тому в основі боротьби проти асиміляції мусить лежати ідея революції. І хто з українців стоїть проти революції,той обєктивно допомагає асиміляції. Вивершенням асиміляторства є л я х о м а н і я і її типологічні аналоґи /москво-чехо-румуно-манії/.

Але коли ми приймемо ідею перевиховання,то вона не може бути здійснена без вияснення таких проблем: м е т а перевиховання,його ш л я х и, його т е х н і к а і його е т и к а,цеб-то загалом - його п о л і т и к а.

Мусіли б ми занятись виясненням цих проблем? Мусимо. Перевівши аналіз ляхоманії,мусимо перейти до розробки проблем перевиховання або установлення засад нашої відродженської політики.

Цим проблемам я присвячую другу частину праці,котра мусить обняти:

I. Розгляд міжнародного становища з метою розкрити систему діючих сил,як руйнуючих Україну,так і сприятливих для неї - отже,це був би дослід над обєктивними силами української дійсности та історії.

II. Розгляд становища українського народу або виявлення обєктивних сил української історії. Сюди увійшла б наука про соціяльну типологію українського народу,а також про витвори нашої культури: науку,літературу,мистецтво,техніку,право,мораль і ин.

III. Розгляд українського суспільного руху - політичного,економічного і культурного,з оглядом наслідків цього руху,цеб-то розгляд ефектів українського відродження.

Тільки на основі розробки цих питань можна вивести теорію української реальної політики,яка включала б в себе:

а/ формулу визвольної мети н а р о д у, з критикою реакційних, буржуазно-класових і просто-дурних програм;

б/ розробку основних соціяльних проблем,як проблеми села і міста,релігії і культури з вказівкою на методи боротьби з церквою,як основною організацією,що затримує всякий поступ народу і виховує його в рабстві; боротьба соціяльних класів у містах і селах,боротьба національна і ин.;

в/ творення нового п о б у т у відповідно вимогам визволення - нова номенклятура індивідів і скупин /українізація імен/,утворення нових чуттєвих установок /напр.,нова система свят,обрядів то-що/ в основних моментах життя людини;

г/ техніка політичної організації і боротьби;

ґ/ етика і політика українського відродження,як її опрацював М.Драгоманів і його однодумці /зокрема питання про максимум і мінімум вимог,теорія компромісу і революційної "безоглядности",теорія чистих засобів і ин./ з висновками про партію української визвольної революції.

При досліді я підкреслено висунув соціологічну теорію демократії в окремій скупині,але це питання викликає за собою й друге - про демократію суспільну і знищення автократії,як основного джерела виховання людей на рабів та панів і подвійної моралі.

Отже,загалом беручи,друга частина моєї праці присвячена питанням: сучасний стан капіталістичного суспільства,сучасний стан українського народу і якою повинна стати Україна,рухаючись і борючись в сучасній системі світових і своїх внутрішніх сил.

Опрацювання цих всих питань неможливе без приложення соціологічного методу,користь якого ми вже бачили при досліді ляхоманії. Я й старатимусь викласти другу частину праці так,щоби вона вийшла, як популярно-викладена соціологія українського відродження і визволення,обіймаючи і процеси суспільного будівництва і суспільної боротьби України,цеб-то основи нашої національної політики.

Від часів Драгоманова-Подолинського-Павлика,цієї основної трійці,що намітила засади українського визволення і не зрадила їх в своїй практичній праці,ми не маємо нічого яскравого в спробах формулювати нашу визвольну політику. Маленькі люде по-драгоманівської доби своєю метушнею і дрібничковістю засмітили уяву кількох поколінь і витворили отой тип недолугого українського інтелігента з ріжними рівнями його розвитку,який ми бачили в ляхоманії і ще побачимо у инших претендентів на провідництво.

По-драгоманівська доба - доба маленьких людей з великими претензіями,а доба революції додала до їх ще масу мійського політикан-

ського намулу,що наповнив тепер всякі українські збори людьми з буржуазної вулиці,які "українізували" в революції своє дрібне хижацтво і тепер виставляють його,як "національну політику",розторговуючи собою і видаючи векселі,які мала б покрити Україна.

Цей намул вніс дух реакції,обскурантизму і звіринности в українське життя,силкуючись перекричати тих,хто працює над відродженням України,і пристосувати до своїх еґоїстичних забагань всі культурні і поступові цінности,як соціялізм,демократія і ин.

Проти їх і мав би засьвистіти моральний бич Драгоманова,революційного соціялізму і трудових мас,що вже йдуть на кон історії.

Великий народно-трудовий рух не може примиритись з капіталізмом і його автократичною орґанізацією,а тому логічно мусить розгорнутись велика боротьба,що неминуче потім обернеться в горожанську українську в і й н у, бо ляхоманія добровільно не відмовиться від своєї работоргової професії,як це показує історія рабства,котре зменшувалось і зникало тільки в озброєній боротьбі рабів проти панів.

Ми бачили чим живе ляхоманство: торгівлею українським мясом. Припинити це можна лише війною,тому безстрашно мусимо йти на зустріч неминучости,підготовляючись до неї,озброюючись знанням суспільної дійсности.

Читач,що не вдумується глибше в проблеми суспільного життя, прийде в жах від того,що він назве "знищенням інтеліґенції". Як же так ? а наше відродження ? Хіба воно можливе без інтеліґенції ? і т.п. Це подібно до того,як в Ґаличині доводиться потреба женатого попівства,як продуцента національної інтеліґенції.

Так! завданням соціяльного перевороту мусить бути цілковите знищення разом з капіталізмом і спеціяльної службової ґрупи капіталізму - інтеліґенції.

Замість того мусить повстати інтеліґентне трудове суспільство, в якому не буде спеціяльної ґрупи- інтеліґенції,а весь народ стане інтеліґентним,увесь розумово орґанізований,як освічена інтеліґенція.

Інтеліґенція,як спеціяльна ґрупа капіталізму - це страшний бич над народом,упертий паразіт,що залазить в клітини шкіри і висмоктує кров. Буржуазна інтеліґенція кидається сараною в кожний навіть поступовий рух трудових мас і нівечить його до непізнання: ось тепер маєте два приклади перемоги інтеліґенції - це комунізм і ґашизм. Ці рухи опановані інтеліґенцією,що взяли все неґативне від буржуазії і трудових мас та утворили певні ґорми свого буття: диктатуру, що своїм звірством перевершила російську монархію і італійську буржуазну олігархію. Справжня буржуазія,в порівнанні з переможною інтеліґенцією,що на спині народної маси догребласъ до влади,- була ще дитиною в справах звірства,злоби,неморальности! Природу большевизму і ґашизму не можна зрозуміти без вивчення спеціяльної природи "інтеліґенції",вихованої в проміжку соціяльної пираміди!

Люде з загостреним еґоїзмом,з подвійною мораллю,з витонченою брехнею,з морально-спустошеною душею - це отой тип хижака,що тепер найвиразнійше скупчився в двох масивах: большевизму і ґашизму. Провід і майстерство інквізиторства в цих рухах належить інтеліґенції.

Ляхоманство - це твір української інтеліґенції,якістно низчого сорту,ніж в російських большевиків та італійських ґашистів,але типольоґічно однакової з ними: автократизм,неморальність,брехливість, насильництво,цінізм в тих і других ріжний по степені,але одного типу. Зробіть ляхоманську інтеліґенцію "державою" і вона вам покаже на що здібна!

Український соціялістичний рух повинен стати селянсько-робітничим,а не інтеліґентським - таке ґасло історичної доби. Він мусить обернутись не тільки проти буржуазії,але і проти її службової ґрупи - інтеліґенції,не тільки проти пана,але й проти його льокая.

Наука з революцій на Україні XVII і початку XX століття показує,що українська інтеліґенція є смертельним ворогом української трудової маси. Залізаючи в народно-трудові маси,визискує їх визвольні змагання,їх страждання,їх тугу за світлом і свободою на свою користь,яку захищає з цінізмом всіх аморальних істот. Кошмарно-гидка роль попівства,роль урядовців держави і капіталістичного підприємства оформлена в автократії інтеліґенції.

Сюди і повинен бути нанесений смертельний удар з боку трудової маси в будучій великій українській революції,оскільки соціялістичний рух і будуча революція не попаде в руки .... інтеліґенції.

Селянсько-робітнича маса,підростаючи в своїй свідомости і стаючи інтеліґентно-розвинутою,повинна зорити пильно,щоб не опинитись в руках хижаків,вихованих капіталізмом на "інтеліґентів".

В своїх великих муках Трудова Україна повинна перехворати і на "інтеліґенцію",щоб здобути імунітет /протизаразність/ проти довір-ря полупанкам і підпанкам,повинна гризти науку,орґанізуватись,битись за свободу і нове суспільство без озирання на "поміч" буржуазних п'явок,що з словами "Україна" впинаються в її тіло і хочуть зробити її своїм постійним джерелом визиску.

Як боротись за визволення і за яке визволення від кого й від чого і во імя чого - про це будемо говорити в другій частині нашої праці.

А тепер закінчимо:

Людську історію роблять люде,а не боги.

Відхилити страшну долю,до якої реакційна українська інтеліґенція веде Україну,залежить від активности трудового люду,але він мусить бути психично і політично підготований до своєї історичної ролі: сам с т а т и У к р а ї н о ю,як живим,діяльним,волево-напруженим і діючим суспільством.

Зробити його таким залежить від українських революціонерів,коли вони знайдуться в цій добі. До тих що є,я звертаюсь з закликом: бачите,що діється навколо нас? Ідім на боротьбу за Трудову Україну, за десятки міліонів поневолених людей,яких визискує чуже панство, осліплюючи їх руками українських полупанків,що-дня виколюючи очі українським селянам і робітникам,щоб вони що-дня працювали,не бачучи свого справжнього ворога.

Надійшов страшний час,коли важиться доля України: бути чи не бути трудовим українцям господарями своєї землі.

Коли Поет сказав -

"... Возвеличу
Малих отих
Рабів німих -
Я на сторожі коло їх
Поставлю Слово!" -

то ми повинні поставити діло ....

Řevnice - ČSR.

25 грудня 1931 р.

ВІД ВИДАВНИЦТВА.

Книга "Ляхоманія" написана автором ще в минулому році - датою її скінчення є 15 грудня 1931р. Але через ріжні технічні труднощі випуск її у світ стався значно пізніще, вже після смерти автора. Як до посмертного видання цієї праці М.Ю.Шаповала, вважаємо потрібним додати цих пару сторінок, щоби подати до відома читачеві ґенезу цієї праці в цілому її обсязі.

Зачав її М.Ю. скоро після виходу брошюри О.Шульгина "Державність чи гайдамаччина", яка і була першим товчком до написання книги під назвою "Ляхоманія". Проектувалась вона багато меншою розміром, стор.на 130 цього ж друку, приблизно по такому плянові, як і виконана, лише проектувалось закінчити її двома такими розділами: VI."Сучасний історичний момент і загроза для України" та VII."Укр. визвольний рух, його завдання і мораль".

Вже в процесі писання автор відчув, що зібрав матеріялу і пише книгу з багато ширшим змістом і тоді ж знайшов їй назву - "Наша Доба", яку і дав як підзаголовок своєї праці. А зібраний матеріял що зростав з кожним днем, вже не вкладався у згаданих вище двох розділах. Та й технично було би незручним містити його в один том. Тому то автор лагодився написати другу частину "Ляхоманії" під заголовком "Наша Доба", як самостійну книгу.

Між паперами покійного знайшлось аж пять зарисів - "проспектів" - змісту цієї книги. Останню редакцію цього "проспекту", як найбільш вичінчену вважаємо потрібним тут подати в інтересах науки і пізнання творчих змагань покійного, який так передчасно зійшов у могилу, сказать би в розцвіті своїх сил, незакінчивши ще багатьох намічених ним праць. Нижче подаємо цей проспект, як його накидано автором.

НАША ДОБА /II ч. Ляхоманії/

проспект.

О б є к т и в н о

I. МІЖНАРОДНЄ СТАНОВИЩЕ

Економична криза : руїна села
безробіття /статист./
війна /соціяльна боротьба/

Реакція : поняття її - економичне
- політичне
- культурне

Інтернаціон.великої буржуазії: Ліґа Націй /Вільсон/
Пан Европа /граф Куденчов К.
Федерація /Бріян/

Націоналізм дрібної буржуазії: Муссоліні
Пілсудський
Мак-Дональд
Лаваль
Гітлер

Реформізм /статистика в парляментах/
що таке соціялізм? О.Бауера.

Большевизм

Революційний соціялізм.

II. НАСТУП НА УКРАЇНУ.

Натиск з півночі: Московська колонізація
" з заходу : чеська і польська, румун.
Москов. імперіялізм і його наслідки
Політична влада в руках чужинців!
Дзеркало панування: Підкарпатські вибори.
Економичний визиск: дані з УСРР.
Механіка розкладу: терор, підкуп, провокація, шпіонаж,
результат: добір слабих укр.
Пропаганда: асиміляція /Ліґа Націй/
"мир"
непорушність кордонів
Похвала Москві /Pravo Lidu/
II Інтерн: "соціялізм"

С у б є к т и в н о

III. СТАН УКР. НАРОДУ.

Суспільна характеристика в е р х н ь о г о ш а р у:

Селян 92-94%
Робітників 6% } відкинемо

Пани
Полупанки } Типологія
Ремісники

КРИЗА НАУКИ: Етноґрафизм вичерпаний!

Безсилля щось пояснити: { О. Терлецький
М. Рудницький
"Соціологія" кат.
"Просвіта" - Галущинський
Інцідент з кн. Залізняка

Еконм. криза в уяві укр. "ученик": { "Діло"
"Слово Народу"
"Свобода"

{ Мицюк
Добрилівський
Коберський

Збірники: Універс. Академії, Педаґ. Інституту.

ЛІТЕРАТУРА:

старі: О. Кобилянська, Винниченко, Черкасенко, Олесь, Г. Журба.
еміґр: Маланюк, Мосендз, Стефанович, Липа і ин. Дараган
кубісти: "Нові Шляхи".

МИСТЕЦТВО: Музика - Театр - Малярство.

ТЕХНІКА: Нездібність до автономії: { Орієнтації
УГК
Чужий суд

Наподобленя: { Монархизм
Фашизм
Католицтво

Поведінка індивідів:
- перебіжка інтеліґентів до пануючих,
- нації на чорні сили.
- Плати за це!
- Спільно з чужою буржуазією.
- Біо-політика.

IV. СУСПІЛЬНИЙ РУХ:

Політичний: вибори до сойму в Польщі, на Підкарпатті.
Економичний: Зріст кооперації /але це роблять селяни/.

Культурний:
- рад. Україна: погром культ. орґан. через СВУ,
- під Польщею: погром шкільництва,
- в Ч.С.Р.: чехизація,
- в Румунії: погром шкільництва,
- на еміґрації: загроза.

ЗАГАЛЬНИЙ РЕЗУЛЬТАТ:

Відстаємо!
Збереження умов для виробки рабів!
Моральна руїна.
Позбавлення народу ідеалів.

V. ЗАВДАННЯ УКР. ВИЗВОЛЬН. РУХУ / UKR. RESTITUENDA/.

I. Метод означення мети: 4 питань - кого, від чого і т.д.

індивідуалізація:
- язикових ґруп
- класів
- села

2. Орґанізація руху:

інтеґрація:
- будівництво економичне
- " культурне: преса, школа, літерат, наука, мистецтво.
- будівництво правно-моральне: суд, земля, праця.

3. Боротьба з церквою

Драгоманів і Russel:
- націон. етика
- класова "
- партійна "

Сюди веде логика визволення: Церква економично культурно політично суперечить ідеї визволення.

Відобрання функцій: замість рел. філософ. - наука
" етики - соц. етика
" мистецтва - соц. мистецтво.

Перевід на демократію

Усунення жидівства /Россель про орієнтальне злочинство/

Критика традицій:
- візантійство
- жидівство
- римство
- московство
- польськість

НОВИЙ ПОБУТ а/перетворення клітини: родини
підприємства
організації

б/Нова номенклятура: особиста,родова,суспільна
імена: слов.,істор.,проф.,природні

в/свята /як скріплення емоційних установок - ладів/
- природи,історії,культури,праці.

г/організація важних моментів: шлюби /чому у всіх народів це пишно святкується. Х.Вовк/.
родини / т е ж /
похорони / т е ж/

СЕЛО І МІСТО:
Нові громади - боротьба за владу
вільні громади - безцерковні.

VI. ПОЛІТИЧНЕ БУДІВНИЦТВО /Драгоманів і політика/

I. Драгоманів і "драгоманівці": Данилович,Будзиновський,
Яцків,Назарук,Трильовський,
Франко,Макух,Бачинський,Цеглинський.

2. Мінімум і максимум: дві програми - одна мета
друга - засоби
Компроміси
Опортунізм

3. Hier stehe ich!
Партія соціяльної перебудови /реформа і революція/

Боротьба з авторитарною формою організації:
ідеологічно - з марксизмом
ленінізмом
фашизмом /націоналізмом УВО/
гетьманством
петлюрівщиною
церквою
ляхоманією.

ТРЕБА ВИПРАВИТИ ТАКІ ПОМИЛКИ:

стор.	рад.	є	т р е б а.
I5.	II зв.	другої	другої нації
I6.	22 зн.	Це	Ще
20.	2 зн.	переміннти	перемінити своє призвище
2I.	20 зв.	8	9
22.	I2 зв.	коли	коли хоч
25.	9 зн.	обект	обект боротьби
26.	20 зв.	молітиків	політиків україн. визволення
28.	6 зв.	Драгоманова	Драгоманова ніби-то
"	23 зн.	місце	місце має
"	I3 зн.	Національність	Національности
43.	I0 зв.	"старих	"сталих
49.	27 зв.	Польщі	Польщу
50.	26 зн.	Власність	Властивість
52.	I3 зв.	функції і	функції :
53.	3 зн.	совість	софіст
60.	30 зн.	скарав	сказав
66.	3 зн.	несвідомий!...	несвіцький!...
67.	24 зв.	відданости	відносности
69.	I7 зв.	діяльности	ційсности
82.	I7 зв.	формулівку	формуліровку
87.	II зн.	своїм	з своїм
99.	I6 зв.	про	що
"	2I зн.	пляновий	тяжкий
II6.	20 зв.	Межу	Мету
II7.	I6 зн.	не платила їй,	не платила б їй,
"	3 зн.	важкий	важний
I20.	I зв.	умові	умовні
"	26 зв.	виробнича,	виробнича техніка,
"	I3 зн.	моменти	моменти прикладами з
I3I.	23 зв.	прищеплено в	прищеплено страх в
I60.	I0 зв.	колись	колиб
I72.	7 зн.	узалежнив	узалежнить
I76.	2I зв.	стаж	страх
I94.	6 зв.	правний	кровний
I95.	7 зв.	поспішно	повільно
"	8 зн.	класформація	клас - формація
I98.	24 зв.	за імя	во імя
"	24 зн.	захисту є	захисту роду є
202.	8 зв.	воно	воно у
207.	I0 зв.	с упин	скупин
2I7.	2 зв.	начились	навчились
226.	3I зн.	з нагоди!	з нагоди /!/,
256.	9 зв.	свєму	своєму
257.	I4 зв.	groiste!	groiste! Без-
"	22 зв.	Що вон	Що вони
268.	2I зн.	грі ного	грізного
278.	26 зв.	пінанками	підпанками;

ПРАЦІ ТОГО-Ж АВТОРА:

			Ціна в доляр.
I.	М.Ю.Шаповал:	Велика Революція і визвольна програма	2.00
2.	" " "	До питання про орґанізацію укр.соціологічних студій. Стор. 20	0.I2
3.	" " "	Місто й Село. Стор.32	0.25
4.	" " "	Українська соціологія. Стор.24 . . .	0.I5
5.	" " "	Загальна Соціологія	I.20
6.	" " "	Система суспільних наук	I.20
7.	" " "	Земельна справа в Галичині	0.20
8.	" " "	Масарик,як соціолоґ і політик "Добірні Думки"	2.50
9.	Сріблянський	М.: Кобилка	0.05
I0.	"	" Від III Інтернаціоналу до III Риму. Стор.24	0.I5
II.	М.Ю.Шаповал:	Шлях визволення. Збірка статей. Ст.72	0.60
	" " "	Большевизм і Україна. Стор.60	0.30
I2.	" " "	Еміґрація і Україна	0.05
I3.	" " "	Куди вони йдуть...	0.02
I4.	" " "	Засади укр.визвольної програми . . .	0.20
I5.	" " "	Занепад У.Н.Р.	0.20
I6.	" " "	Засади орґанізації укр.визволення . .	0.I0
I7.	" " "	Завдання укр.еміґрації	0.06
I8.	" " "	Військо і революція	0.20
I9.	" " "	Л я х о м а н і я /сусп.політ.нариси/	I.20
20.	" " "	Зі споминів Мирослава Січинського. Записав М.Шаповал	0.25

Дістати можна: Dr.P.Bohackyj,

Č.S.R. Praha III,Šeřikova 4/III - за готівку.

ЦІНА КНИЖКИ: 40 кч. /або: I.20 ам.дол.; I.50 кан.дол.; 30 fr.fr. ; II zl.pol./ на пересилку треба додати I0 кч. - 0.30 ам.дол.

2002. 18-

10 V 1929